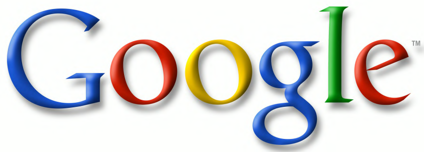

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

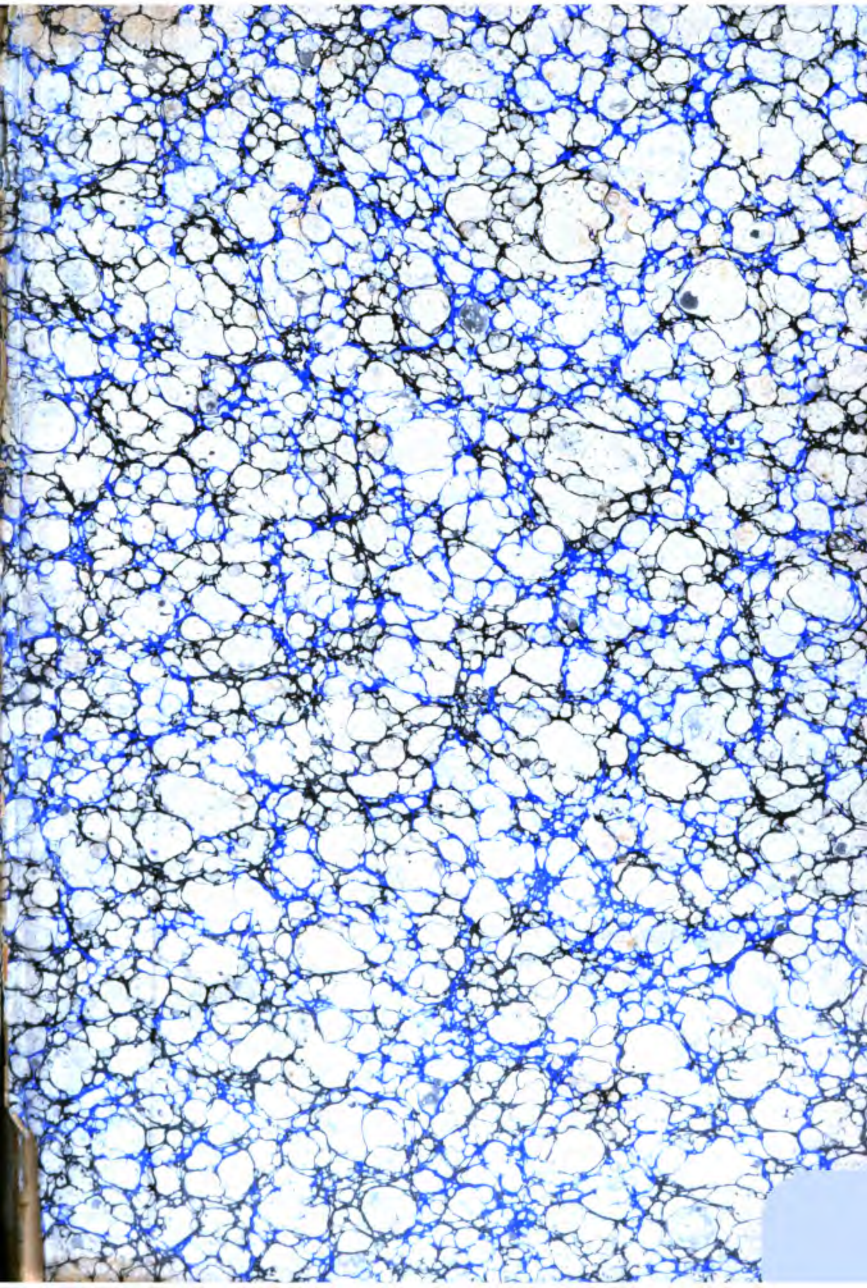
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

MG
1070
37

Harvard College
Library

FROM THE BEQUEST OF
FRANCIS BROWN HAYES
Class of 1839
OF LEXINGTON, MASSACHUSETTS

$ 10 -

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΔΟΥΚΩΝ
ΚΑΙ
ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

ΜΕΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΝΗΣΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΩΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΥΤΩΝ,

ΓΑΛΛΙΣΤΙ ΜΕΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1698

ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥΙΤΟΥ

P. SAUGER

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ ΔΕ

ὑπὸ

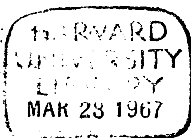
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΚΑΡΑΛΗ.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ,

ΤΥΠΟΙΣ «ΠΑΤΡΙΔΟΣ.»

1878.

MG 1070.37

Hayes

ΤΗι

ΣΕΒΑΣΤΗι ΜΟΙ ΜΗΤΡΙ

ΤΩι ΣΕΒΑΣΤΩι ΜΟΙ ΘΕΙΩι

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΩι

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ.

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Ἐν ἡμέραις καθ' ἃς ἡ ἐκ τῆς ἐθνικότητος, τῆς πατρίου γῆς καὶ τῶν αὐτῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἑνότης τοῦ μεγάλου Ἑλληνισμοῦ ἀπειλεῖται ἐξ Ἄρκτου, καθ' ἃς ἡ ἐπικειμένη φοβερὰ καταιγὶς ἀναγκάζει τὴν μεγάλην Ἑλλάδα νὰ συγκεντρώσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς διάνοιαν, πλοῦτον καὶ σώματα, ἓν βλέμμα ἐπὶ τὴν παρελθοῦσαν ἡμῶν ἱστορίαν δὲν εἶναι ἴσως ἄσκοπον. Ὁ διανύσας μακρὰν ὁδὸν ἐν μέσῳ κινδύνων ἀντλεῖ νέον θάῤῥος ἐξ αὐτῶν, ἐάν, μέλλων νὰ ὑπερπηδήσῃ βάραθρον νέον, στραφῇ καὶ ἀριθμήσῃ τοὺς θανάτους ὅσους ἤδη διεξέφυγεν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλλην. ἔθνους, ἄθροισμα τοσούτων ἐκπληκτικῶν συμβεβηκότων, καταστροφῶν καὶ ἀλλοιώσεων, δι' ὧν ὅμως κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν φαίνεται διήκων ὁ αὐτὸς συνεκτικὸς ἄξων ἀκράτου πατριωτισμοῦ καὶ θαυμασίας διανοητικῆς ὑπεροχῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη ὅσα διαδοχικῶς ἐπάτησαν τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος· ἡ ἱστορία λέγομεν, τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους περιέχει χρονικήν τινα περίοδον δεομένην πλειοτέρου φωτός, ἤτοι ἐν γένει μὲν τὸν μεσαιῶνα, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν, ἐξωσθείσης τῆς ἑλληνικῆς πορφύρας ἀπὸ Βυζαντίου εἰς Νίκαιαν, ἔκυψεν ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Φράγκων, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ ἣν ὁ Καῖσαρ Στρατηγόπουλος ἀνέκτησε σχεδὸν ἀναιμωτὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἱκανὸν μὲν φῶς διαχέουσιν ἴσως τὰ σωζόμενα βυζαντι-

νὰ (Παχυμέρης, Ἀκροπολίτης κλπ.) καὶ ἐνετικὰ (Μαρῖνος Σανοῦδος, ἔκδοσις **Hopf**) χρονικὰ ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἡ ἱστορία ὅμως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διατελεῖ ἀμυδρὰ σχετικῶς πρὸς τὰ οὐχ' ἧττον ἀξιόλογα γεγονότα ὅσα ἐν αὐταῖς τότε συνέβησαν, καὶ μόνον ἐκ συγγραμμάτων διαβατικῶν τινων εὐρωπαίων περιηγητῶν δυνάμεθα νὰ συῤῥάψωμεν ἀτελῆ αὐτῶν ἱστορίαν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, γάλλος μοναχός, ὁ **P. Sauger**, διαρκῶς κατοικήσας ἐν Νάξῳ καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς ἐρευνήσας τὴν ἱστορίαν αὐτῆς τε καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, συνέγραψε πολύτιμον ἀληθῶς συγγραφὴν περὶ τῶν ἐνετῶν δουκῶν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων αὐτῶν, ἥτις διὰ τὴν αὐθεντικότητα τῶν πηγῶν καὶ τὴν σπάνιν τῶν ἀντιτύπων πρὸ πολλοῦ ἤδη κατέστη περιζήτητος ἐν ὅλῃ τῇ Εὐρώπῃ.

Τῆς μεταφράσεως τοῦ συγγράμματος τούτου τὴν ἔκδοσιν ἐπιχειρήσας καὶ ἀναγγέλλων σήμερον πέποιθα, ὅτι πληρῶ δι' αὐτῆς κενὸν ἱστορικὸν οὐχὶ ἀνάξιον λόγου καὶ ὅτι ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ οἱ τῶν Κυκλάδων κάτοικοι θέλουσιν εὑρεῖ ἀληθεῖς τέλος πάντων πληροφορίας περὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν.

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΠΕΡΙ SAUGER.

Ἐκ τοῦ Pitton de Tournefort.

Relation d' une Voyage du Levant fait par ordre du Roy. V. 3. Lyon. 1617, T. i. s. 251, «Le P. Sauger Missionaire Jesuite, fort estimé en Levant sous le nom du P. Robert, a bien démêlé la suite de ces Ducs depuis Marc Sanudo jusques à Jacques Crispo 21. et dernier Duc de l' Arcipel. κτλ.

Ἐκ τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου (Q Curtius).

Ἐν τῇ περὶ Νάξου πραγματείᾳ αὐτοῦ (Naxos. Berlin 1846. σ. 39).

Sauger hat bei langem Aufenthalte in Archipelagus alle Einzelheiten seiner Geschichte aus den Memoiren der elden Geschlechter Lateinischer und Griechischer Coufession, welche sich nach der Turkischen Invasion auf Naxos zusammenzogen. Ausserdem hat er die Briefe des Marino Sanudo benutzt, der mit dem herzoglichen Hause verwandt war und ein Geschlechtsregister der Naxischen Herzoge und der Soummarivas, in Venedig am ende des 16ten Jahrhunderts gedruckt.

Ὁ J. A. C. Buchon ἐν τῷ Recherches et Matériaux pour servir a une histoire de la domination Française aux XIIIe, XIVe et XVe siécles κτλ. μνημονεύει αὐτοῦ ἀλλεπαλλήλως ἀντιγράφων αὐτὸν σχεδὸν αὐτολεξεὶ εἰς τὸ περὶ τῶν Δουκῶν τῆς Νάξου κεφάλαιον. Σ. 352—368.

Ἐπὶ τοῦ δεσίματος τοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς

Βουλῆς ὑπάρχοντος ἀντιτύπου, ἀγορασθέντος ἀντὶ φρ. 50.

Livre très-rare. Je n' en ai vu que deux copies, l' une à Berlin (Bibliothéque Royal) l' autre a Athénes chez Mr Finlay. Dans les autres bibliothéques de l' Allemagne je l' ai cherché en vain, comme dans celle de l' Italie de la Suisse et du Belgique.

Vendu au Mr Jemeny fr. 70.

Hopf.

Description de Naxie le plus considérables des Cyclades, fait au commencement du Siécle 1800 par le dernier Jesuite nommé Ignace Lichter allemand, qui a resté à Naxie pendant 30 ans.

Μεταφρασθεῖσα δ' Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐπίσης Γερμανοῦ Βάγνερ (χειρόγραφος).

Εἰς τὸ προοίμιον.

«Ἡ ἱστορία τῶν Δούκιδων τῆς Ναξίας, συντεθεῖσα »παρὰ τοῦ πατρὸς Σοσιὲρ (Sauger) εὑρίσκεται τώρα »μόνον εἰς μερικὰ καβινέτα τῶν περιέργων ἀπὸ τὰ »κάποια δὲν ἠμπόρεσα νὰ τὴν πάρω.

Ἐν δὲ σ. 115 συγκαταλέγων αὐτὰν μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς Νάξου λέγει:

«Ὁ πατέρας Ῥοβὲρ Σοσιὲρ Ἰησουΐτης μισσιονάριος εἰς τὴν Ναξίαν, ἔγραψεν ὁμοίως αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἀναφερομένην ἀπὸ τὸν Σινιὸρ Τουρνεφόρτ, καὶ αὐτὴ ὑπάρχει ἀκόμη ὅμως κοστίζει πολὺν κόπον διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ τινάς.

ΤΩι ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩι ΚΟΜΗΤΙ

ΔΕ ΜΩΡΕΠΑ

ΥΠΟΥΡΓΩ.

Ἐκλαμπρότατε,

Ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ἐν ταῖς μεμακρυσμέναις χώραις νεώτεραι ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις, ὑπάγονται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον οὗ τοσοῦτον εὐδοκίμως προΐστασθε, ὀφείλω ἐκ καθήκοντος νὰ ὑποβάλω ὑμῖν τ' ἀποτελέσματα τοιαύτης μου τινος ἐρεύνης, ἣν ἐπεχείρησα ἐν ταῖς Νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους περὶ σειρᾶς ἡγεμόνων ἀρξάντων ἐν τῷ ἀρχαίῳ τούτῳ Κράτει, ὧν τὰ ὀνόματα μέχρι τῆς σήμερον διέμειναν τεθαμμένα ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς χώρας αὐτῶν. Ἀλλ' ὤφειλον προσέτι, Ἐκλαμπρότατε, ν' ἀφιερώσω Ὑμῖν τὴν μακρὰν ταύτην Συλλογὴν, καὶ διότι ἐν αὐτῇ περιέχεται ἱστορική τις περίοδος ἐκ τῶν περιεργοτέρων, οὐδεὶς δὲ πρὸς τοιαύτην ἱστορικὴν ὕλην ἔχει μείζονα ὑμῶν κλίσιν καὶ κριτικὴν ἱκανότητα. Ὑπὲρ πάντας, ὅμως τοὺς λόγους τούτους, ἡ προστασία ἣν εἰς τὴν θρη-

σκείαν παρέχεται μὲ ὑποχρεοῖ νὰ προσενέγκω Ὑμῖν λόγῳ εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν ἐν ταῖς ἑλλην. νήσοις οἰκούντων Καθολικῶν, πᾶν ὅ,τι παρ' αὐταῖς εὗρον μᾶλλον ἀξιοσημείωτον. Ἐλπίζω ὅτι τὸ πόνημα τοῦτο ἔσεται τοσοῦτον εὐτυχὲς ὥστε ν' ἀρέσῃ Ὑμῖν ἢ τοὐλάχιστον ὅτι θὰ Σᾶς παράσχῃ μικράν τινα ἀναψυχὴν κατὰ τὰς ὀλίγας στιγμὰς ἃς αἱ σπουδαῖαι Ὑμῶν ὑποθέσεις Σᾶς ἀφίνουσι. Λίαν δ' εὐτυχὴς λογισθήσομαι ἐὰν διὰ τούτου δυνηθῶ ν' ἀποδείξω Ὑμῖν τὸν ζῆλον καὶ τὸν βαθὺν σεβασμὸν μεθ' οὗ διατελῶ

Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος

ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων

R * * *

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ἱστορία μᾶλλον ἄγνωστος ἐν Γαλλίᾳ, τῆς Ἱστορίας τῶν Ἡγεμόνων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους· καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν μόλις γινώσκονται, ἅτε διεσκορπισμένα ἐντὸς τόμων ὀγκωδῶν, ὅθεν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ τὴν περιέργειαν οὐδὲ τὴν εὐκαιρίαν ἔχουσι νὰ ἐκθάψωσιν αὐτά. Καὶ ὅμως οἱ Ἡγεμόνες οὗτοι ὑπῆρξαν ἄλλοτε περίδοξοι διὰ τῶν πολεμικῶν αὐτῶν κατορθωμάτων, διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν δι' ὧν συνεδέθησαν μετὰ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν Γάλλων κυριαρχῶν, καὶ ὅπερ μάλιστα πάντων λαμπρύνει τὴν μνήμην αὐτῶν, διὰ τῆς σταθερότητος καὶ ἁγιότητος τῆς πίστεώς των, καί τοι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἱρέσεως. Ἄλλως τε δὲ, ἐπειδὴ οἱ ἡγεμόνες Δοῦκες δὲν ὑπῆρξαν οἱ μόνοι ἡγεμόνες τῆς θαλασσίου ταύτης Ἐπικρατείας, ὁ δ' εὐγενὴς οἶκος τῶν Σουμαριπῶν γνωστὸς ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σομμερίβ μετέσχε μετ' αὐτῶν τῆς ἐπὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων κυριαρχίας διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν Νήσων Ἄνδρου, Πάρου, Ἀντιπάρου καὶ Κέας, προσέτι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἀρχαίου τούτου οἴκου ἄρχοντες κατέ-

χουσιν εἰσέτι ὑψηλὴν ἐν Νάξῳ κοινωνικὴν τάξιν, ἐθεώρησα ὀρθότερον νὰ ἐξιστορήσω τὰ κατ' αὐτὸν ἰδιαιτέρως ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ἵνα πληρέστερον τοῦτο καταστήσω.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον ἀποφασίσει νὰ περιορισθῶ ἀποκλειστικῶς εἰς μόνα τὰ ἐν ταῖς Νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους συμβεβηκότα· τὸ ἀλληλένδετον ὅμως καὶ ἡ σειρὰ τῶν γεγονότων μὲ ἠνάγκασεν νὰ ἐκτραπῶ αὐτῶν ἐνίοτε, ἵνα διαχύσω πλειότερον φῶς εἰς ὅσα εἶχον νὰ ἐξιστορήσω. Πλὴν τούτων ὅμως, ἐνῷ εὐκόλως ἠδυνάμην ν' ἀποφύγω ἄλλας τινὰς παρεκβάσεις, ἐθεώρησα αὐτὰς συγγνωστάς, ὡς δυναμένας πως νὰ τέρψωσιν τὸν ἀναγνώστην. Τοιαύτη παρέκβασις π. χ. εἶναι τὸ ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἴου ἀνδραγάθημα τοῦ Ἱππότου d' Hoquincourt, καὶ τὸ τοῦ περιφήμου Ἱππότου de Temericourt συμβάντος ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ γενναίου θανάτου του. Ὡς πρὸς δὲ τὰς ἑτέρας τρεῖς παρεκβάσεις περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Σκύρου, περὶ τῆς ἐν Ἀμοργῷ Λεκάνης καὶ περὶ τῶν Βρυκολάκων τῆς Θήρας καταλείπω αὐτὰς εὐχαρίστως εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνων ὅσοι τυχὸν δὲν θεωρήσωσιν αὐτὰς ἀρεστάς. Δύναμαι μόνον νὰ εἴπω ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἶδον τὴν Λεκάνην τῆς Ἀμοργοῦ. Δὲν λέγω δὲ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ἐν Σκύρῳ εἰκόνος οὐδὲ περὶ τῶν βρυκολάκων τῆς Θήρας, διότι τὰ τοιούτου εἴδους φαινόμενα προϋποθέτουσιν ἀείποτε περιστάσεις μὴ συμπιπτούσας πάντοτε κατὰ τὴν βραχεῖαν

διαμονὴν ἁπλοῦ διαβάτου. Ἐν τούτοις ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις νήσοις ἠρώτησα πολλοὺς οἵτινες με διεβεβαίωσαν, ὅτι εἶδον ταῦτα· ἄλλως τε δὲ ἡ περὶ τῶν ἐκτάκτων τούτων γεγονότων βεβαιότης τοσοῦτον γενικὴ μοὶ ἐφάνη ὥστε λαλῶν περὶ Σκύρου καὶ Θήρας δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ ἀναφέρω τοὐλάχιστον τὰς δοξασίας τῶν κατοίκων αὐτῶν· σημειωτέον ὅμως ἀφ' ἑτέρου ὅτι σύδόλως περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν ἐγγυῶμαι· ζῶμεν εἰς αἰῶνα καθ' ὃν θέλομεν τὰ πάντα μὲν νὰ βλέπωμεν οὐχὶ δὲ καὶ τὰ πάντα νὰ πιστεύωμεν.

Περιέλαβον δὲ καὶ περιγραφὰς τῶν λοιπῶν Νήσων ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι ἀρυσθεὶς αὐτὰς οὐχὶ ἐκ πληροφοριῶν ἢ ἐκ τῆς ἁπλῆς φήμης ἀλλ' ἐξ ἰδίων ἐμοῦ παρατηρήσεων· διὰ τοῦτο δὲ καὶ σιωπῶ πολλαχοῦ ἐντελῶς τὴν περιγραφὴν μερῶν ἅτινα δὲν ἐπεσκέφθην ὁ ἴδιος. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Νῆσοι μεγάλαι τε καὶ μικραὶ αἱ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ταύτης διεσπαρμέναι εἰσὶν πλείονες τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα.

Ἐν τέλει τῆς παρούσης ἱστορίας προσέθηκα ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, διότι ἐθεώρησα εὐάρεστον τῷ ἀναγνώστῃ τὴν δι' ἑνὸς οὕτως εἰπεῖν βλέμματος περίληψιν εἰδικωτέρας τινὸς περιγραφῆς τοῦ κλίματος, τῶν ἐθίμων καὶ ἄλλων τινῶν περιέργων πραγμάτων τῆς χώρας.

Οἱ συγγραφεῖς εἰς ὧν τὴν βοήθειαν προσέδραμον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἱστορικοῦ μέρους τοῦ παρόν-

τος βιβλίου δὲν εἶναι πολυάριθμοι. Ὡς πρὸς μὲν τὴν σειρὰν καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν Δουκῶν καὶ τῶν ἀρχόντων de Sommerive, ἠκολούθησα ἀρχαῖον τινὰ γενεαλογικὸν πίνακα ἐκδοθέντα ἐν Βιέννῃ πρὸ περισσοτέρων τῶν 100 ἐτῶν, καὶ ἰδιωτικά τινα ἀπομνημονεύματα λίαν ἐπιμελῶς φυλαττόμενα ἐν Νάξῳ ἐν οἷς ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἐγχώριοι εὐπατρίδαι Λατῖνοί τε καὶ Γραικοὶ, οἱ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, ὑπάρχουσι καταλελεγμένοι. Τὰ ἀπομνημονεύματα δὲ ταῦτα μοὶ ἐχορήγησαν προσέτι καὶ πᾶν ὅ,τι ἰδιαιτέρως δι' ἕνα ἕκαστον τῶν Δουκῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους προσέθηκα. Περὶ ὅσων δ' ἐξ αὐτῶν ὀλίγα εὗρον νὰ εἴπω, ὀλίγα καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ εὕρῃ ἐνταῦθα ἱστορούμενα, ἐνῷ περὶ τῶν λοιπῶν ἐξετάθην περισσότερον. Πλὴν τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων ηὐτύχησα νὰ εὕρω ἔν τισι συγγράμμασιν ἑλλήνων τε καὶ ἰταλῶν ἱστορικῶν, ἔτι δὲ καὶ Γάλλων ὕλην δι' ἧς διεφώτισα καὶ ἀνέπτυξα πολλὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἅτινα ἄλλως ἤθελον εἶναι λίαν σύντομα καὶ σκοτεινά. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων οἱ μὲν ἕλληνες εἶναι: Παχυμέρης, Ἀκροπολίτης, Μιχαὴλ ὁ Δούκας, Χαλκοκονδύλης, Καντακουζηνός· οἱ δὲ ἰταλοὶ, Δολιόνης, Μοροζίνης, Σαβέλλικος, Ῥαμνούσιος, Ἰωάννης Βιλλάνης· πρὸ πάντων ὅμως μεγάλην βοήθειαν παρέσχον μοι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ εὐπατρίδου Μαρίνου Σανούδου, ὅστις ἅτε συγγενὴς τῶν Δουκῶν Σανούδων, ἦτο ἐν γνώσει ὅσων ἔγραφεν.

Ἠκολούθησα τὸν κ. du Cange ἐφ' ὅσον καὶ αὐτός μοι ἐφάνη ἀκολουθήσας τὴν ἀλήθειαν. Βεβαίως οὐδέποτε εἶδεν οὗτος τὸν Γενεαλογικὸν πίνακα τῶν δουκῶν τῆς Νάξου ὃν ἀνωτέρω ἀνέφερον· καί τοι δ' ἐν τῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατακτήσεων τῶν Γάλλων, ἀναγνωρίζει ὑπάρχον Δουκᾶτον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ σημειοῖ μετ' ἀρκούσης ἀκριβείας τὴν διαδοχὴν δουκῶν τινων, εἶναι ἐντούτοις προφανὲς ὅτι πολλαχοῦ συγχέει τὰς ἐποχάς. Δὲν ἐκπλήττομαι ὅμως ἐκ τούτου· οἱ συγγραφεῖς οὓς ἀναφέρει καὶ οἵτινες, ὡς φαίνεται, εἶναι οἱ μόνοι οὓς ἠκολούθησε, δὲν ἐξήταζον τὰ πράγματα τοσοῦτον ἐγγύθεν.

Ἡ Γενεαλογικὴ Ἱστορία τοῦ οἴκου Κουρτεναί, κατὰ πολλὰ ὡσαύτως μ' ἐβοήθησεν ὡς πρὸς ὅ,τι ἀνέφερον περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὁμωνύμων γάλλων αὐτοκρατόρων, μεθ' ὧν οἱ δοῦκες τοῦ Ἀρχιπελάγους εἶχον συνδεθῆ δι' ἐπιγαμιῶν τοσοῦτον στενῶν, καὶ περὶ ὧν τὰ Ἀπομνημονεύματα τῆς Νάξου συγκεχυμένας τινὰς μόνον πληροφορίας παρεῖχον. Ἐν αὐτοῖς εὗρον, ὡς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εὗρε καὶ ὁ du Cange πρὸ ἐμοῦ τὴν πρεσβείαν τοῦ ἄρχοντος Ἐρρίκου Βερίου, εὐπατρίδου ἐκ Βουργωνίας ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουίνου Β'. ἐν ἔτει 1243 πρὸς τὴν Λευκὴν τῆς Καστιλλίας, μητέρα τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου, ὅπως συνάψῃ τὸν γάμον πριγκηπέσσης τινος ἐξ αἵματος συγγενοῦς αὐτῆς μετὰ τοῦ Γιαθατὸν, σουλτάνου τῆς Καππαδοκίας. Τὸ διαπιστευτήριον γράμμα

τῆς πρεσβείας ταύτης εἶναι γεγραμμένον ὁλόκληρον λατινιστὶ ἐν τοῖς διπλώμασι τοῦ οἴκου Κουρτεναὶ (σελ. 19 καὶ 20). Ὡς δ' ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου, τοῦ τοσούτον ἐπισήμου, ἐξάγεται, ὁ Ἐρρῖκος Βέριος οὗτος, ἦτο ἄρχων ὑψηλοῦ βαθμοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπήλαυσε τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης τοῦ κυρίου του. Ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐπιστολῇ τιτλοφορεῖται Ἱππότης ὅπερ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο τίτλος μεγάλης τιμῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ προστίθησιν ὅτι «ἦτο εἷς τῶν πιστοτέρων καὶ οἰκειοτέρων του, ὅτι εἶχε τὴν τιμὴν ν' ἀνατραφῇ μετὰ τῶν πριγκήπων καὶ πριγκηπισσῶν ἀδελφῶν του, καὶ ὅτι παρεκάλει τὴν βασίλισσαν νὰ παράσχῃ πλήρη πίστιν εἰς πᾶν ὅ,τι οὗτος ἔμελλε νά τῇ εἴπῃ ἐκ μέρους του ἅτε ἐπιφορτισμένος νὰ τῇ διαβιβάσῃ πολλὰς μυστικὰς ὁδηγίας αἵτινες ὡς ἐκ τοῦ τοιούτου χαρακτῆρος αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτεθῶσιν ἐγγράφως.»

Ἐκ τούτου ὡς καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων μερῶν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῆς Γαλλίας, καὶ ἰδίως τῆς Βουργωνικῆς, εὐκόλως βλέπει τις ὅτι αἱ σπουδαῖαι διαπραγματεύσεις καὶ ὑποθέσεις ὅσαι ὑπὸ μεγάλων ἡγεμόνων ἀνετέθησαν εἰς τὴν πίστιν τῆς οἰκογενείας τῶν Βερίων δὲν χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς σήμερον μόνον.

Ἕν τι ἀκόμη θὰ προσθέσω περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Αἰγαίου Πελάγους: Εὐκταῖον θὰ ἦτο ἐὰν ἄλλος τις παρ' ἐμὲ ἐπεξειργάζετο αὐτὴν, μεθ' ὅλας τὰς βοηθείας

εἰς ἃς προσέφυγον ὅπως καταστήσω αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατὸν εὐαρεστοτέραν· τοῦτο δὲ διότι ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ, διαμείνας ἐπέκεινα τῶν 30 ἐτῶν μακρὰν τῆς Γαλλίας εὔλογον εἶναι νὰ λησμονήσῃ τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὰ γεγονότα μετὰ τῆς τέχνης ἐκείνης τῆς διδούσης εἰς τὰ συγγράμματα τὴν πρέπουσαν καλλονήν. Ὅθεν παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας μου ἵνα, λαμβάνοντες τοῦτο ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον μοὶ καταλογίσωσι τὰς ἀνωμαλίας ἃς θ' ἀπαντήσωσιν ἐνταῦθα κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, εἴτε κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἔκφρασιν.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρόν μου ὑπογραφὴν θεωρεῖται ὡς κλοπιμαῖον καὶ ὡς τοιοῦτον καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σανούδων Δοῦκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

ΜΑΡΚΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Πρῶτος Δούξ.

Ἡ ὑπὸ τῶν Γάλλων κατάκτησις τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1204 εἶναι τοσοῦτον γνωστὴ καὶ τοσοῦτον καλῶς περιεγράφη ὑπὸ πλείστων περιφήμων ἱστορικῶν, ὥστε κρίνω περιττὴν τὴν ἐνταῦθα ἀφήγησιν τῶν κατ' αὐτὴν, καίτοι ἐξ αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ ἐνδόξου κατορθώματος προῆλθεν ἡ ἵδρυσις τῶν ἡγεμονιῶν ὧν τὴν ἱστορίαν προτίθεμαι νὰ ἐκθέσω. Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπω, ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κ)πόλεως, Βαλδουΐνου τοῦ κόμητος τῆς Φλάνδρας ἐκλεχθέντος αὐτοκράτορος τῇ ἐκθύμῳ ἐπιδοκιμασίᾳ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, πολλοὶ Ἕλληνες ἄρχοντες θέλοντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς

συγχύσεως ἐκείνης ἐν ᾗ διετέλει τότε ὁλόκληρος ἡ ῥηθεῖσα αὐτοκρατορία, ἀνηγόρευσαν ἑαυτοὺς ἡγεμόνας, μὴ δυνηθέντος τοῦ Βαλδουΐνου, ἅτε ἀσθενοῦς ἔτι ὄντος ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ κατακτήσει ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς τοιαύτας εἰσβολάς. Καί τινες μὲν αὐτῶν εἰσβαλόντες κατέλαβον τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔνθα ὠχυρώθησαν· ἄλλοι δὲ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅθεν ἐπεχείρουν ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς ἐπὶ τοὺς Λατίνους, ὧν τὴν κυριαρχίαν ν' ἀνεχθῶσι δὲν ἠδύναντο.

Ἡ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις διήρκεσεν ἐφ' ὅσον καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Βαλδουΐνου· Ἐρρῖκος ὅμως ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἅμα διαδεχθεὶς τὸν Βαλδουΐνον, ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ τοὺς μικροὺς τούτους ἡγεμόνας· ὅθεν ἐπέτρεψε εἰς τοὺς κυριωτέρους ἄρχοντας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, οὓς ἄλλως ἤθελε ν' ἀνταμείψῃ διὰ τὰς μεγάλας πρὸς αὐτὸν ἐκδουλεύσεις, νὰ ἐξοπλισθῶσι κατὰ τῶν ἀποστατῶν ἐκείνων καὶ νὰ διατηρήσωσιν αὐτοὶ δι' ἑαυτοὺς ὅσα μέρη ἤθελον οὕτω κατακτήσει. Οὕτως ὁ κόμης **de Blois** κατέλαβε μέρος τι τῆς Βιθυνίας· ὁ ἄρχων δὲ **Champlit** κατέκτησε τὴν Πελοπόννησον· ὁ Ὄθων **de la Roche** εὐπατρίδης ἐκ Βουργωνίας ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας ἃς μετὰ τῶν Θηβῶν ἐκυρίευσεν· ὁ Ἰάκωβος **d' Avenes** καὶ ὁ Ῥαβῖνος Καρκέριος κατέλαβον τὴν Εὔβοιαν· τοιουτοτρόπως δὲ οἱ Γάλλοι ἀπετέλεσαν διάφορα μικρὰ Κράτη ἐν Ἑλλάδι ἃ ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Αὐτοκράτορος διετήρησαν.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Ἐνετοὶ οἵτινες ἐπεβοήθησαν τοὺς Γάλλους κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κ]πόλεως λαβόντες ἐν τῇ διανομῇ τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας, ἰδόντες τὰς μεγάλας κατακτήσεις ἃς οἱ Γάλλοι ἄρχοντες ἐπετύγχανον καθ' ἑκάστην ἐν Ἑλλάδι, ἠθέλησαν νὰ ἐπεκτείνωσιν οὕτω καὶ αὐ-

'τοὶ τὰ ὅρια τῶν ἰδίων κρατῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ παρήγγειλαν τοῖς ἐξωχοτέροις αὐτῶν νὰ ἐξοπλίσωσι πλοῖα καί, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Αὐτοκράτορος ἀφῆκαν αὐτοῖς πάντα τὰ μέρη ὅσα ἔμελλον νὰ κατακτήσωσι. Πολλοὶ ἀπέπλευσαν οὕτω· ὁ Μάρκος Δάνδολος κατέλαβε τὴν Καλλίπολιν· ὁ 'Ανδρέας Γκίζης ἐκυρίευσε τὰς νήσους Τῆνον, Μύκωνον, Σκύρον καὶ Σκόπελον. 'Ο δὲ Μάρκος Σανοῦδος, εἷς τῶν ἱκανωτέρων πλοιάρχων τῆς τότε Δημοκρατίας, δὲν ὑστέρησε τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν ἐπιτυχίαν. Αὐτὸς ὑπεχρέωσε τὸν Βονιφάτιον μαρκήσιον τοῦ Μομφεῤῥάτου ν' ἀνταλλάξῃ τὴν νῆσον Κρήτην ἣν εἶχε λάβει ὡς μερίδα, ἀντὶ τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλίας ὑποτεταγμένου ὄντος εἰς τοὺς 'Ενετούς. 'Ο ἀνδρεῖος λοιπὸν οὗτος Σανοῦδος ἔστρεψε τὰ ὅπλα αὐτοῦ κατὰ τῆς νήσου Νάξου, ἧς μετὰ μεγίστης εὐκολίας ἐκυρίευσεν. 'Επειδὴ δὲ ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ οὕτως εἰπεῖν τὸ θέατρον τῶν κυριωτέρων γεγονότων τῆς ἱστορίας ταύτης, κρίνω σκόπιμον νὰ περιγράψω αὐτὴν ἐνταῦθα ἵνα ὁ ἀναγνώστης σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ αὐτῆς.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Νάξου. 'Η Νάξος κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Αἰγαίου ἐν τῇ 37ῃ μοίρᾳ βορείου πλάτους. 'Η περιφέρειά της εἶναι μείζων τῶν 100 μιλίων ἤτοι 35 περίπου γαλλικῶν λευγῶν· τὸ δὲ πλάτός της 30 μιλίων ἤτοι 10 γαλλικῶν λευγῶν. Εἶναι ἡ μεγαλειτέρα γονιμοτέρα καὶ τερπνοτέρα πασῶν τῶν Κυκλάδων. Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν αὐτὴν *Διονυσίαν*, εἴτε ὡς γενέθλιον γῆν τοῦ Βάκχου τοῦ ἐπικαλουμένου Διονύσου, εἴτε διότι ὁ θεὸς οὗτος ἐλατρεύετο ἐν αὐτῇ κατ' ἐξοχήν. 'Εκαλεῖτο δὲ προσέτι καὶ *Στρογγύλη* ἕνεκα τοῦ κυκλικοῦ αὐτῆς σχήματος.

Τὰ κυρίως καθιστῶντα τὴν νῆσον ταύτην περίφημον, εἶναι τὸ ὕψος τῶν ὀρέων της, ἡ μεγάλη ποσότης τῶν ἐξαγομένων λευκῶν μαρμάρων, ἡ καλλονὴ τῶν πεδιάδων της, ἡ πληθὺς τῶν πηγῶν καὶ ῥυάκων οἵτινες ἀρδεύουσι τὰς ἐξοχὰς αὐτῆς, οἱ πολυάριθμοι κῆποί της, οἱ μεστοὶ παντὸς εἴδους καρποφόρων δένδρων, οἱ ἐλεῶνες, πορτοκαλεῶνες, λεμονεῶνες καὶ αἱ τεράστιοι τὸ ὕψος ῥοιαί της. Ἕνεκα δὲ τῶν προτερημάτων τούτων δι' ἃ διακρίνεται τῶν λοιπῶν νήσων, ἀπενεμήθη αὐτῇ τὸ ὄνομα *Βασιλίσσης τῶν Κυκλάδων*. Ἐν τούτοις τῆς νήσου ταύτης τὸ ἐμπόριον ἀείποτε ὑπῆρξε περιωρισμένον, ἕνεκεν ἐλλείψεως καλοῦ λιμένος ἔνθα νὰ δύνανται τὰ πλοῖα ἀσφαλῶς νὰ διαμείνωσι· διότι ἐκτὸς τοῦ γνωστοῦ τῆς πόλεως λιμένος οἱ καλούμενοι *Τριάγαβα*, *Ἁγιάσον*, *Πάνορμον* καὶ *Ποταμίδες*, εἰσὶ κυρίως ὁρμίσκοι ἐν οἷς γαλέραι μόνον καὶ μικρὰ πλοῖα δύνανται νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων· καί τοι δὲ οἱ λιμένες οὗτοι κεῖνται κατὰ τὴν ἀκριβῶς ἀντίθετον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Μεσημβρίας ἀκτὴν, πάλιν ἀδύνατον εἶναι νὰ προφυλάξωσι τὰ ἐν αὐτοῖς πλοῖα κατὰ τοῦ Σιρόκου ὅστις πολλάκις διεγείρει κατὰ τὰ ὕδατα ταῦτα σφοδρὰς τρικυμίας.

Τετρακόσια ἑξήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ἡ Νάξος ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ δημοκρατίας ἧς τὴν συμμαχίαν οὐδ' αὐτὴ ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν περιεφρόνησε. Αἱ δύο αὗται πόλεις διέμειναν οὕτως ἐπί τινα χρόνον φίλαι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Νάξιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐπιχειρήσει κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου, οἱ ἀγέρωχοι οὗτοι δημοκρατικοὶ παροργισθέντες ἐπὶ τῇ ἀρνήσει ταύτῃ ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν πόλεμον καταστήσαντες

τέλος τοὺς Ναξίους ὑποτελεῖς. Δύο ὁλόκληρα ἔτη οἱ Ἀθηναῖοι ἔμενον πρὸ τῆς Νάξου μετὰ στόλου ἰσχυροῦ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ ὑποτάξωσιν αὐτὴν, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν πρὸς ἔπαινον τῶν Ναξίων ὅτι οὐχὶ ἡ ἀνδρία, ἀλλὰ τὸ πλῆθος καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τοὺς κατέβαλε.

Κυριεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τῆς νήσου, ἔκτισαν ὑδραγωγεῖον μήκους δύο λευγῶν, διοχετεῦον ἄφθονον ὕδωρ μέχρι τοῦ περιφήμου τοῦ Βάκχου ναοῦ· ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο διάφοροι πηγαὶ τοῦ ὕδατος τούτου ἦσαν μεμακρυσμέναι ἀλλήλων, ἐδέησε πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο τούτων ὑδάτων νὰ διατρυπήσωσι μέγιστον ὄρος ὅπερ καὶ ἔπραξαν μετὰ θαυμασίας τέχνης καὶ φιλοπονίας. Ὠκοδόμησαν προσέτι εἰς τὴν ἄκραν ἐκείνην τῆς νήσου ἥτις βλέπει πρὸς τὴν Δῆλον, μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἴχνος σώζεται πλέον. Ἵδρυσαν δὲ καὶ λατρείαν τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν δοξαζομένων Θεῶν, τοσοῦτον δὲ ηὔξησεν ἐκ τούτου ἡ εἰδωλολατρεία ἐν Νάξῳ ὥστε οὐδὲν ἄλλο ἐφαίνετο ἐπ' αὐτῆς ἢ ναοὶ καὶ εἴδωλα.

Οἱ Νάξιοι διέμεινον ἐν τῇ εἰδωλολατρικῇ σκοτίᾳ μέχρι τῆς εἰς νῆσον Πάτμον μεταβάσεως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Ὁ μέγας οὗτος Ἀπόστολος βλέπων παρακειμένην νῆσον τοσοῦτον πολυάνθρωπον, ἀπέστειλεν ἕνα τῶν μαθητῶν του ὅπως κηρύξῃ ἐν αὐτῇ τὸ Εὐαγγέλιον· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ λαοὶ οὗτοι ἀναγνωρίζουσι τὸν Ἅγ. Ἰωάννην ὡς ἴδιον αὐτῶν ἀπόστολον καὶ τελοῦσι τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ μετὰ πολλῆς τῆς μεγαλοπρεπείας.

Ἡ Νάξος κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας, διαφόρων ἐθνῶν τὴν κυριαρχίαν ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ ὑπ' αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως κατακτηθεῖσα. Οἱ Ῥωμαῖοι κατεῖχον αὐτὴν ἐπὶ καιρόν. Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Μάρκος Σανοῦδος ἐπεχείρησε τὴν

κατάκτησιν τῆς ὡραίας ταύτης νήσου ἐν ἔτει 1207. Ἡ Νάξος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰσέτι πολυάνθρωπος· περιεῖχε πλείω τῶν ἑκατὸν κωμῶν ἢ χωρίων πλὴν πολλῶν πύργων καὶ ὀχυρωμάτων κτισθέντων ὑπὸ τῶν ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.

Ὁ στόλος τοῦ Σανούδου προσωρμίσθη ἐν τῷ λιμένι τῶν Ποταμίδων, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ ἀπεβιβάσθη εὐτυχῶς μεθ' ὅλην τῶν νησιωτῶν τὴν ἀντίστασιν. Ὁ Σανοῦδος ὡδήγησε κατ' ἀρχὰς τοὺς στρατιώτας του εὐθὺ πρὸς τὸ φρούριον *Απαλίρι ἢ Παλαιὸν Ὄρος*, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ὁ ὀχυρότερος τῆς νήσου προμαχὼν κατὰ δύο μόνον λεύγας ἀπέχων τῆς θαλάσσης. Κεῖται δὲ τὸ φρούριον τοῦτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους ὑψηλοῦ πανταχόθεν ἀποκρήμνου, καὶ μόνον διὰ στενοτάτων ἀτραπῶν δύναταί τις ν' ἀναβῇ μέχρις αὐτοῦ. Περιεκυκλοῦτο δὲ ὑπὸ τριῶν τειχῶν ἐνισχυομένων ὑπὸ πολλῶν πύργων, ὧν τὰ ἐρείπεια δεικνύουσιν ἀκόμη ὁποία ἦτο τότε ἡ ἰσχὺς αὐτῶν.

Ἀλλ' οὐδ' ὑπὸ τῆς ὀχυρότητος τῆς θέσεως ταύτης, οὐδ' ὑφ' οἱουδήποτε ἄλλου ὀχυρώματος ὑπὸ τῆς τέχνης τῇ φύσει προστεθέντος ἐκλονίσθη τὸ θάῤῥος τοῦ Σανούδου· ἀλλὰ διετήρησεν οὗτος τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου ἐπὶ πέντε ὅλας ἑβδομάδας, τοσοῦτον δὲ κρατερῶς προσέβαλεν αὐτὸ, ὥστε οἱ πολιορκούμενοι ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῶσι. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν ταύτην τὰ πάντα ὑπεχώρησαν πρὸ τοῦ νικητοῦ συμπληρώσαντος παραχρῆμα τὴν ὑπόταξιν ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

Κυριεύσας δὲ τοιουτοτρόπως ὁ Σανοῦδος τῆς περιφημοτέρας τῶν Κυκλάδων, ἀπεφάσισε νὰ ἑδραιώσῃ κατὰ πρῶτον τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίαν του, ἵνα δυνηθῇ μετὰ τοῦτο νὰ

καταλάβῃ εὐκολώτερον πάσας τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνήγειρε πολλὰ ὀχυρώματα εἰς διάφορα ἐπίκαιρα μέρη ἵνα ἐπιβάλῃ σεβασμὸν εἰς τοὺς νέους αὐτοῦ ὑπηκόους, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ φρουρίου τοῦ ὀνομασθέντος Νάξος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου καὶ ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι διατελεῖ τὸ ἀξιολογώτερον φρούριον ἁπάσης τῆς χώρας. Ἐξέλεξε δὲ τοῦτο καὶ ὡς κατοικίαν του ἕνεκα τῆς τερπνῆς αὐτοῦ τοποθεσίας· διότι σύγκειται ἐκ μεγάλου πύργου τετραγώνου, ἔχοντος τοίχους ἐκτάκτου παχύτητος καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ περιβόλου ὃν περιορίζει τεῖχος κρατυνόμενον ὑπὸ πύργων ἀγκωδῶν, 29 ἢ 30 πόδας ἀλλήλων ἀπεχόντων καὶ ὅστις περικλείει τριακοσίας περίπου οἰκίας. Τὸ φρούριον ταῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἐπὶ μικροῦ λοφίσκου κατὰ τὸ δυτικὸν τῆς νήσου μέρος· πρὸς ἀνατολὰς δὲ αὐτοῦ ἐκτείνεται ὡραία παιδιάς, πλάτος μὲν ἔχουσα ἐπέκεινα λεύγης, μῆκος δὲ δύο, καὶ ἀπολήγουσα εἰς πολλὰ μικρὰ ὄρη πλήρη κωμῶν καὶ χωρίων τερπνοτάτην παρεχόντων τὴν ἄποψιν.

Πρὸς τούτοις κατεσκεύασεν ὁ Δοὺξ λιμένα ἀρκούντως εὐρύχωρον κεκλεισμένον πρὸς βοῤῥᾶν μὲν ὑπὸ τῆς μικρᾶς ἐκείνης νήσου ἐφ' ἧς ἔκειτο ἄλλοτε ὁ περιώνυμος τοῦ Βάκχου ναός, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ προκυμαίας διὰ πολλῆς δαπάνης κτισθείσης, ἵνα δὲ μὴ παραλίπῃ τι ἀτελές, ἤγειρε νεωσοίκους ἵνα ἐν αὐτοῖς προστατεύωνται αἱ γαλέραι κατά τε τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν καὶ τῶν τρικυμιῶν τοῦ χειμῶνος.

Ἑδραιώσας δὲ οὕτως ὁ Σανοῦδος τὴν νέαν αὐτοῦ ἐξουσίαν, ὅλην αὐτοῦ τὴν φροντίδα ἐπέστησεν ὅπως προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων του, ὧν ἐγίνωσκε τὴν ἔμφυτον κατὰ τῶν Λατίνων ἀντιπάθειαν. Ὅθεν ἀφῆκεν αὐτοῖς ὅσην καὶ πρότερον εἶχον ἐλευθερίαν περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκευτι-

κῆς αὐτῶν λατρείας κατὰ τὸ δόγμα των· ἐπεκύρωσε τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἕλληνος ἀρχιεπισκόπου, τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν καὶ πάντα αὐτῶν τὰ προνόμια· ἀπήλλαξε τὰ Μοναστήρια τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγ. Βασιλείου παντὸς δασμοῦ καὶ φόρου· τοσοῦτον δὲ προσείλκυσε τὴν ἀγάπην τῶν σχισματικῶν ἐκείνων, ὥστε οὗτοι μόλις ἠδύναντο νὰ ἐκφράσωσι τὴν χαρὰν ἣν ᾐσθάνοντο ζῶντες ὑπὸ ἄρχοντα τοσοῦτον ἀνεξίθρησκον.

Ἐν τούτοις ὁ νέος δοὺξ ἐκ πολιτικοῦ συμφέροντος ἐνταυτῷ καὶ εὐγνωμοσύνης, θέλων, ν' ἀνταμείψῃ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ του ὅσοι διεκρίθησαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν, διένειμεν αὐτοῖς πολλὰς γαίας ἃς ἐξηυγένισε ἀναδείξας αὐτὰς χωροδεσποτείας καὶ ἃς οὗτοι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐνέμοντο ἐφ' ὁλόκληρον αἰῶνα· μέχρις οὗ τέλος τοῦ χρόνου παρερχομένου τὰ φέουδα ταῦτα περιῆλθον εἰς τὴν δουκικὴν κυριαρχίαν.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην εὐημερίαν, ἡ Νάξος εὐθὺς κατῳκήθη ὑπὸ πληθύος Λατίνων, ἔκ τε τῶν ἀκολούθων τοῦ Δουκός, ὡς καὶ ἐκ πολλῶν ξένων οἵτινες προσέδραμον πανταχόθεν, ἐλπίζοντες νὰ πλουτίσωσιν ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοιούτου Ἡγεμόνος· εἰς τρόπον ὥστε τὸ Λατινικὸν θρήσκευμα ἤρξατο αὐξάνον, τόσῳ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ, ὅσῳ καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων προσώπων, ἅτινα ἐπρέσβευον αὐτό· τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Σανοῦδον νὰ ζητήσῃ Ἐπίσκοπον παρὰ τοῦ Πάπα, ὅστις τῷ ἔστειλε τοιοῦτον εὐχαρίστως· τῷ ἔκτισε δὲ μητρόπολιν ἐν τῷ φρουρίῳ παρὰ τῷ ἀνακτόρῳ του, καὶ τῷ παρεχώρησε πολλὰς γαίας πρὸς συντήρησίν του. Τὸ εἰσόδημα τοῦ ἱεράρχου τούτου ηὔξησεν ἔκτοτε ἐπὶ πολύ, ἕνεκα τῆς τε εὐσεβείας καὶ ἐλευθεριότητος τῶν κατοίκων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Τὸ συμ-

βούλιον τῆς νέας Μητροπόλεως ηὐξήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ συνέκειτο ἀπὸ ἓξ Κανονικῶν, ἑνὸς πρωτοθρόνου, ἑνὸς ψάλτου, ἑνὸς Ἡγουμένου, καὶ ἑνὸς Ταμείου, τὸ ὁποῖον μ' ὅλην τὴν καταδίωξιν τῶν ἀπίστων διατηρεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον.

Ἀφοῦ ὁ Σανοῦδος ἐστερέωσεν οὕτω τὴν κυριαρχίαν του, καὶ ἐκανόνισεν ὅσον ἠδύνατο τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους του, ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τῶν γειτνιαζουσῶν νήσων ὅσαι μᾶλλον αὐτῷ συνέφερον. Θέσας δὲ ἅπαντα τὸν στόλον του εἰς ἐνέργειαν, κατέκτησεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς νήσους Πάρον, Ἀντίπαρον, Θήραν, Ἴον, Ἀνάφην, Κίμωλον, Μῆλον, Σίφνον καὶ Φολέγανδρον, ἔνθα ἐγκατέστησε διοικητὰς καὶ φρουράς.

Ἀλλ' ἅπασαι αὗται αἱ κατακτήσεις ἐφάνησαν μικροῦ λόγου ἄξιαι εἰς τὸν Σανοῦδον· ἐνθαρρυνθεὶς οὗτος ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν του, ἐσκέφθη νὰ κατακτήσῃ τὴν ὡραίαν νῆσον Κρήτην· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἔστρεψεν ἔκτοτε ἁπάσας τὰς προσπαθείας του καὶ πάντα τῆς πολιτικῆς του τὰ μέσα. Καὶ πρῶτον ἐσκέφθη νὰ καταστῇ ἀπόλυτος Κυριάρχης τοῦ Κράτους του καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἥτις ἤδη ἐφθόνει τὴν μεγάλην ἰσχὺν τοῦ ὑπηκόου της.

Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Θεσσαλίας Βονιφάτιον. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι τοὺς ἐδέχθησαν ἀσμένως, διότι ὁ Σανοῦδος εἶχεν ἀποκτήσῃ φήμην λαμπροτάτην, καὶ ἠδύνατο νὰ τοὺς ὠφελήσῃ, ὡς καὶ νὰ τοὺς βλάψῃ ὡσαύτως. Ὁ Ἐρρῖκος ἀνεκηρύχθη προστάτης του, ἀνηγόρευσεν τὴν Νάξον Δουκάτον, τὸν δὲ Σανοῦδον ἐτιτλοφόρησε «Δοῦκα τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ Πρίγκηπα τῆς Αὐτοκρατορίας».

Ὁ δὲ τῆς Θεσσαλίας βασιλεὺς εὐχαρίστως τῷ προσέφερεν

ὡσαύτως τὴν φιλίαν του. Οὕτω δὲ ὁ Δοὺξ ἐπὶ τῶν δύο ἰσχυροτέρων δυνάμεων τῆς Ἀνατολῆς ἐρειδόμενος, ἐπεδόθη ὁλοσχερῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του· εὗρε δὲ μετὰ μικρὸν καὶ περίστασιν πρὸς τοῦτο εὐνοϊκωτάτην μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐξίσου ἔντιμον. Ἰδοὺ αὕτη οἵα ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἱστορικῶν ἐκτίθεται.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Γενούης ζηλοτύπως ὑποβλέπουσα βασίλειον τόσῳ ἀκμαῖον καὶ τόσῳ πλούσιον ὡς τὸ τῆς Κρήτης ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς, θεωροῦσα δ' ἄλλως τε τὴν νῆσον ταύτην ὡς θέσιν καταλληλοτάτην διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς διελογίσθη νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν. Βλέπουσα ὅμως, ὅτι διὰ τῶν ὅπλων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἔκρινε προτιμότεραν νὰ κολακεύσῃ τοὺς Κρῆτας, ὅπως κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν.

Τούτου ἕνεκα ἔπεμψε τὸν Πέτρον Maille, τὸν καὶ ἁρματωλὸν ἐπονομαζόμενον, ὕστερον δὲ ἐπικληθέντα κόμητα Maillot, μεθ' ἓξ γαλερῶν καλῶς ὡπλισμένων, ὅπως ἀρχίσῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Τὸ πρῶτον διάβημα αὐτοῦ, ἦτον ἡ κατάληψις λιμένος τινὸς, ἔνθα καὶ ὠχυρώθη ὡς ἠδυνήθη· ἐκεῖθεν δὲ διεπραγματεύθη τόσῳ ἐπιτηδείως μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων ἀρχόντων, τῶν λίαν ἤδη κλινόντων πρὸς τὴν ἐπανάστασιν, ὥστε τοὺς διέφθειρεν ὅλους τόσῳ διὰ τῶν πλουσίων δώρων ὅσῳ καὶ διὰ τῶν ἐλπίδων, τὰς ὁποίας τοῖς ἐνέπνευσε περὶ τῆς εντελοῦς ἐλευθερίας των.

Ὅσῳ συνετοὶ πολιτικοὶ καὶ ἂν ἦσαν οἱ Ἑνετοὶ, ἐν τούτοις περιέπεσαν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἰς λάθος, τὸ ὁποῖον ὀλίγου δεῖν τοὺς κατέστρεφε, διότι συλλαβόντες ἐξ ἐνέδρας Βετεράνην τὸν Γενουήνσιον, ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐκρέμασαν αὐτὸν ὡς λῃστήν. τόσον δ' ὁ λαὸς ἕνεκα τῆς πράξεώς των ταύτης ἠγανάκτησεν, ὥστε πάντες ἔλαβον

τὰ ὅπλα ἐναντίον του, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε τὴν ἐπανάστασιν σχεδὸν γενικήν.

Ἡ Ἐνετικὴ Γερουσία μαθοῦσα τὴν ἀποστασίαν ταύτην, ἔπεμψεν εἰς Κρήτην στρατεύματα διοικούμενα ὑπὸ Τεπούλου, τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις πρῶτον τὸν τίτλον τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης ἔλαβεν. Ἀλλ' ὁ Τέπουλος βλέπων ὅτι αἱ δυνάμεις του δὲν θὰ ἤρκουν, ὅπως διασκορπίσῃ τὴν πληθὺν τῶν ἐπαναστατῶν τούτων, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου Σανοῦδον, βέβαιος ὢν ὅτι οὗτος ὡς ἀρχαῖος τῆς Δημοκρατίας ὑπήκοος θὰ τὸν ἐβοήθει ἰσχυρῶς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον.

Ὁ Σανοῦδος κατ' ἀρχὰς ἀπεδέχθη ἀσμένως τὴν τοσοῦτον εὐνοϊκὴν πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ σκοποὺς φαινομένην εὐκαιρίαν ὥστε ἀπέπλευσεν εἰς Κρήτην, ἔνθα μετὰ πλείστων τιμῶν ὑπεδέξαντο αὐτὸν οἱ Ἐνετοί, οἵτινες μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὸν ὡδήγησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπως χαλιναγωγῇ τοὺς κατοίκους, καὶ ἐμποδίζῃ αὐτοὺς νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν συνωμοτῶν.

Μόλις ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἔφθασε, καὶ εὗρε τρόπον, ὅπως διαπραγματευθῇ κρυφίως μετὰ τοῦ κόμητος Maille. Ἡ δὲ συμφωνία, ἣν συνῆψαν πρὸς ἀλλήλους, ἦν ἡ διαίρεσις τοῦ βασιλείου εἰς δύο μέρη. Καὶ δι' ἑαυτὸν μὲν ἐκράτει τὸ πρὸς Ἀνατολὰς μεγαλείτερον μέρος, τοῖς δὲ Γενουηνσίοις παρεχώρει τὸ πρὸς δυσμάς. Καίτοι δὲ ἡ συμφωνία αὕτη ἦν ὠφέλιμος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Σανούδου, οὐδεμίαν ὅμως προσέθηκε δόξαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ· διότι ἡ προδοσία, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιτύχῃ, ἐπαξίως πάντοτε ὑπὸ τῶν τιμίων ἀνθρώπων κατηγορεῖται.

Ὑπῆρχεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ Ἕλλην τις ἐκ τῶν μᾶλλον

προκρίτων τοῦ βασιλείου, Σεβαστὸς ὀνόματι, κρύφιος ἐχθρὸς τῶν Ἐνετῶν, καὶ ζητῶν περίστασιν, ὅπως μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν ἑνωθῇ· τοῦτον δὲ παρηκολούθουν πλεῖστοι τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους κρυφίως εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα παρέσυρε. Πολλάκις δὲ μετὰ τοῦ Σανούδου ἰδίᾳ συνδιαλεχθεὶς ἐφείλκυσεν εὐκόλως καὶ αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος του.

Ὁ Σεβαστὸς λοιπὸν καλῶς γινώσκων τί ἔμελλε νὰ πράξῃ, ἐξῆλθε μετά τινα καιρόν, νυκτὸς μεσούσης, ἐπὶ κεφαλῆς πλήθύος Ἑλλήνων καλῶς ὡπλισμένων, καὶ ὅπως κάλλιον ἀπατήσῃ τοὺς Ἐνετούς, ἤρξατο κραυγάζων μετὰ τῶν περὶ αὐτόν· *Ζήτω ὁ Ἅγιος Μάρκος! ἐμπρὸς ἀδελφοί, πορευθῶμεν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Σανούδου· εἶναι προδότης, θέλων νὰ μᾶς πωλήσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Δημοκρατίας μας.* Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὅστις ἑτοιμοπόλεμος ἀνέμενε τὴν πρόφασιν ταύτην τῆς κατὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ δῆθεν προσβολῆς, κατὰ τὰ προσυμπεφωνημένα ὅπως ἐγερθῇ, ἤρξατο διατρέχων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν πόλιν, καὶ ἡβηδὸν φονεύων τοὺς προστυγχάνοντας Ἐνετοὺς στρατιώτας. Τὸ στρατήγημα τοῦτο ἀπέβη ἀκριβῶς ὡς οἱ συνωμόται ἐπεθύμουν· διότι οἱ Ἐνετοὶ οἵτινες κατεῖχον τὰς σπουδαιοτέρας θέσεις, ὑπὸ φόβου καταληφθέντες, ἐγκατέλειψαν αὐτὰς ὅπως σωθῶσι, καταληφθείσας ἀμέσως ὑπὸ τῶν τοῦ Σανούδου στρατευμάτων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχῆς ἐκείνης, ὁ Τέπουλος, ὡς ἐξ ὕπνου βαθέος ἐγερθείς, καὶ ἐκπλαγεὶς διὰ τὰς πανταχόθεν συγκεχυμένας φωνὰς τοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς στρατιώτας κραυγάζοντας, *Ζήτω Σανοῦδος ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης*, ἐξῆλθε τοῦ ἀνακτόρου του καὶ ἐκρύβη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μάρκου **Touison**, ἔνθα μὴ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅπως μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν

ἐχθρῶν. Ἐνδυθεὶς ὅθεν γυναικείαν στολὴν καὶ φθάσας τῇ βοηθείᾳ τοῦ σκότους εἰς τὸ τεῖχος κατέβη διὰ μακροῦ σχοινίου εἰς τὴν τάφρον, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Ῥεθύμνην, θέσιν ὀχυροτάτην, μὲ σκοπὸν νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτὸν ἐκεῖ μέχρις ἐσχάτων.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου μαθὼν μετὰ λύπης τὴν φυγὴν τοῦ Τεπούλου, ἀφῆκε τὸν ἐξάδελφόν του Στέφανον Σανοῦδον διοικητὴν τῆς Κρήτης, καὶ ἑνώσας τὸν στρατόν του μετὰ τοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀπῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Τεπούλου. Κυριεύσας δὲ καθ' ὁδὸν πολλὰ μέρη, καὶ πανταχοῦ ἐπιφέρων τρόμον, ἐπορεύετο πρὸς κατάκτησιν τῆς Ῥεθύμνης, βεβαίως δ' ἤθελε τὴν κυριεύσει ἐξ ἐφόδου, ἂν ὁ Δομίνικος Κουερίνης (Querini) δὲν ἔφθανεν ἐν καιρῷ. Ὁ εὐγενὴς οὗτος Ἑνετὸς ὡδήγει νέα στρατεύματα στελλόμενα ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰς Κρήτην, ὅπως ἰσχυρότερον εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ κόμητος Maillot ἀντιστῇ. Ὁ Τέπουλος, ὁ κατεστραμμένον ἑαυτὸν νομίζων, εὑρέθη αἴφνης ἐν καταστάσει οὐ μόνον νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ προσβάλῃ αὐτὸν μέχρι τῶν ὀχυρωμάτων του, ὅπερ καὶ ἐποίησεν· εἰς πολλὰς δ' ἐπιτυχὼν ἐξόδους, ἠνάγκασε τὸν Σανοῦδον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν· οὗτος δὲ προτιθέμενος ν' ἀντιτάξῃ ἰσχυρὰν ἄμυναν ὠχυρώθη ἐπί τινος λόφου. Ὁ Τέπουλος καὶ ὁ Κουερίνης ἐπορεύθησαν ὅπως τὸν ἀναγκάσωσι νὰ παραδοθῇ· ἀλλὰ βλέποντες αὐτὸν τοσῳ καλῶς ὠχυρωμένον, στερούμενοι δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν, ἐπέστρεψαν εἰς Ῥεθύμνην ὅπως νέας ἐκεῖθεν προσλάβωσι δυνάμεις. Συνεζήτουν ἐν συμβουλίῳ, ὅτε εἰδοποιήθησαν ὅτι ἡ πρωτεύουσα (τὸ Ἡράκλειον) ἀμελῶς ἐφυλάττετο, ὅτι οἱ στρατιῶται εἰς οἰνοποσίαν καὶ κραιπάλην παραδοθέντες, ἀφῆκαν ἀφρουρήτους τὰς θέσεις των. Ἐπὶ τῇ

Ἐλπίδι ταύτῃ ὁ Τέπουλος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τοὺς καταστρέψῃ, πλείστας δ' ἐκ σχοινίων κλίμακας κατασκευάσας, ἀνεχώρησε τὴν νύκτα μετὰ σώματος ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων. Φθάσας δὲ περὶ τὰ χαράγματα ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀνέβη ἐπ' αὐτῶν ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ ἐκυρίευσε μίαν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, δι' ἧς ὅ τε Τέπουλος καὶ 500 ἢ 600 ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν εἰσῆλθον. Ὁ δὲ Στέφανος ὅστις ἀφυπνισθεὶς παρακαίρως πλέον ἔμαθε τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίνοντα, καὶ ἰδὼν τοὺς ἐχθροὺς, πλησιάζοντας ἵνα τὸν αἰχμαλωτίσωσιν, ἤρξατο ὑπερασπιζόμενος ἑαυτὸν μετά τε τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ὀλίγων τῆς φρουρᾶς του στρατιωτῶν· ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἡ κατάστασις, ἐν ᾗ εὑρίσκετο δὲν τῷ ἐπέτρεπε τὴν ἄμυναν, ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ, προτιμῶν νὰ καταστῇ αἰχμάλωτος πολέμου, παρὰ νὰ ἐξακολουθῇ ἀνθιστάμενος ἐν μάχῃ τοσοῦτον ἀνίσῳ.

Ὁ Σεβαστὸς εἰς τὸν πρῶτον θόρυβον τῆς εἰσβολῆς ταύτης ἀνεχώρησεν, ὅπως σωθῇ· ἐξελθὼν δὲ διὰ μιᾶς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως φρουρουμένης ὑπό τινων στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἔφερε εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν, ὅτι τὸ Ἡράκλειον ἐκυριεύθη, καὶ ὅτι ὁ συγγενής του ᾐχμαλωτίσθη,

Τὸ δυστύχημα τοῦτο ἠκολούθησεν ἕτερον· ὁ κόμης **Maillot** ἀπεσύρθη μετὰ τῶν ἓξ γαλερῶν του εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα ἐκέκτητο πολλὰς γαίας καὶ θέσεις ἐπικαίρους.

Ὀλίγον δὲ καιρὸν μετὰ ταῦτα ὁ Δοὺξ Σανοῦδος ἔμαθεν, ὅτι, ὁ Σεβαστὸς διεπραγματεύετο κρυφίως μετὰ τοῦ Τεπούλου συμφιλίωσιν· τοῦτο δὲ τὸν ἠνάγκασεν ἐπὶ τέλους νὰ τείνῃ καὶ αὐτὸς τὸ οὖς εἴς τινας εἰρηνικὰς τοῦ Δομινίκου Κουϊρίνη προτάσεις. Συνεφώνησε λοιπὸν νὰ ἀποδώσῃ ὅσας κατεῖχε θέσεις καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως τοῦ βασιλείου. Ὁ δὲ Κουϊ-

ρίνης ὑπεχρεώθη νὰ τῷ ἀποδώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους του, καὶ νὰ τῷ προμηθεύσῃ πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν εἰς Νάξον ἐπιστροφήν του.

Ἐπανελθὼν ὁ Σανοῦδος εἰς Νάξον, ἀπέστειλεν εἰς Ἑνετίαν ἕνα τῶν πιστῶν του, ὅπως δικαιολογηθῇ παρὰ τῇ Γερουσίᾳ κατὰ τῆς μομφῆς, ἣν ἀπέδιδον αὐτῷ, ὅτι ἤθελε νὰ γείνῃ βασιλεὺς τῆς Κρήτης. Ὁ ἀπεσταλμένος αὐτοῦ ἰσχυρίσθη, ὅτι πᾶν ὅτι ὁ Δοὺξ ἔπραξε τὸ ἔπραξε λόγῳ ἀμύνης· ὅτι ὁ ἀρχαῖος ἐχθρὸς αὐτοῦ Τέπουλος, τὸν προσεκάλεσεν εἰς βοήθειάν του, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταστρέψῃ καὶ ἐκδιώξῃ αὐτόν τε καὶ τὸν στρατόν του ἐκ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἅμα ὑπετάσσοντο αὐτῷ οἱ Κρῆτες. Προσέθηκε δὲ, ὅτι τοὐναντίον ὁ Σανοῦδος ἦτο καὶ ἔμελλε νὰ διαμείνῃ πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ἧς χάριν καὶ τὴν περιουσίαν του καὶ τὴν ζωήν του αὐτὴν εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ ἐν ἀνάγκῃ.

Ἡ Γερουσία ἐντούτοις ὀρθῶς σκεφθεῖσα, προσεποιήθη, ὅτι ἐδέχετο ὡς ἀληθῆ πάντα τ' ἀνωτέρω, μὴ κρίνουσα ἁρμόδιον τὴν περίστασιν νὰ κηρυχθῇ ἐναντίον ἡγεμόνος τοσοῦτον ἐμπειροπολέμου, ἔτι δὲ συμμάχου τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλίας.

Καιρόν τινα μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σανούδου εἰς Νάξον, ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Θεσσαλίας ἀπέστειλεν αὐτῷ πρέσβυν καὶ ἐπιστολὰς, παρακαλῶν αὐτὸν θερμῶς νὰ ἔλθῃ εἰς Θεσσαλονίκην μεθ' ὅσου ἠδύνατο στρατοῦ, ὅπως ἀντιταχθῇ εἰς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Ἠπείρου Θεόδωρον τὸν Κομνηνόν, ὅστις τῷ εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον. Ὁ Σανοῦδος ἐδράξατο ἀσμένως τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀγάπην, ἣν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἔτρεφε, καὶ τὴν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος ἰδιαιτέραν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν. Ὅθεν συμπαραλαβὼν

τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἄγγελον μετὰ 1000 πεζῶν καὶ 500 ἱππέων, ἔφθασεν εἰς Θεσσαλονίκην 15 ἡμέρας πρὸ τοῦ Ἐρρίκου, ὃν στάσις τις ὑπὸ τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων ὑποκινηθεῖσα ἐκράτει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπιστεύετο δὲ, ὅτι ἡ Αὐτοκράτειρα, ἡ τὸ Ἑλληνικὸν θρήσκευμα ἐκ πείσματος ἀκολουθοῦσα, εἶχε λάβει μέρος ἐνεργὸν εἰς τὰς ταραχὰς ταύτας· ἰδοὺ δὲ πῶς.

Ὁ Αὐτοκράτωρ, ἡγεμὼν ἄκρως εὐσεβὴς, εἶχε δεχθῆ πρό τινων ἡμερῶν πρέσβυν τινὰ, ὃν ὁ Πάπας τῷ ἔπεμψεν, ὅπως τακτοποιήσῃ τὰ τῆς θρησκείας, καὶ προσπαθήσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ σχισματικοὶ ἐφαντάσθησαν, ὅτι ἐπεβούλευον τὸ θρήσκευμά των, καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐκ συνενοήσεως μετὰ τοῦ Πάπα, ἐσκόπει νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ, ὅπως δεχθῶσι τὸ Λατινικὸν θρήσκευμα. Τούτων ἕνεκεν οἵ τε μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς διήγειρον διὰ τὸν στασιατικῶν αὐτῶν λόγων πλείους τῶν 20, 000 ἀνδρῶν, οἵτινες ἤρξαντο κραυγάζοντες θορυβωδῶς παρὰ τῇ μεγάλῃ πύλῃ τῶν ἀνακτόρων, «ὅτι ἦσαν Ἕλληνες, καὶ »ὅτι ἤθελον νὰ ζήσωσι καὶ νὰ ἀποθάνωσι πιστοὶ εἰς τὴν »θρησκείαν τῶν πατέρων των· ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπρεπε νὰ »διοικῇ τὸ Κράτος του, οὐχὶ δὲ τὰς συνειδήσεις τῶν ὑπη»κόων του, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἤθελον ἀνεχθῆ ἐν οὐδεμιᾷ πε»ριπτώσει νὰ γίνῃ μεταβολή τις εἰς τὸ θρήσκευμά των».

Ὁ Ἐρρῖκος καταπλαγεὶς ὑπὸ τῶν στασιαστικῶν τούτων ταραχῶν, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς καταστολὴν αὐτῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τολμήσῃ νὰ ἐμφανισθῇ ὁ ἴδιος. Ἠρκέσθη νὰ πέμψῃ πρὸς τοὺς στασιαστὰς δύο ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν του, οἵτινες ὑπέδειξαν τοῖς μᾶλλον ἐξημμένοις, ὅτι οὐδαμῶς ἐσκόπουν νὰ πιέσωσιν τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων· ὅτι ὁ πρέ-

σέως δὲν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰ μὴ διὰ τὰς τῶν Λατίνων ὑποθέσεις, καὶ ὅτι ἔμελλον νὰ εὐχαριστηθῶσιν ἐκ τῆς συνετῆς τοῦ Αὐτοκράτορος διαγωγῆς, παρ' οὗ τοιαῦτα δείγματα ἐπιεικείας εἶχον ἤδη λάβει. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα ἦτο πρόφασις ἁπλῆ καὶ ὅτι ἡ τῶν στασιαστῶν ὀργὴ ἤθελεν ἐπὶ μᾶλλον ἐπιταθῇ ἐὰν οὗτοι δὲν ἐπληροφοροῦντο ὅτι ὁ Αὐτοκρατορικὸς στρατὸς ἦτον ἐστρατοπεδευμένος τρεῖς λεύγας μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅτι ἀνέμενεν ἕτοιμος τὰς διαταγὰς τοῦ Ἡγεμόνος.

Ἀφοῦ αἱ ταραχαὶ αὗται κατηυνάσθησαν, ὁ Ἐῤῥῖκος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ του ἔλαβε τὴν εἰς Θεσσαλονίκην ἄγουσαν ὁδόν· ἡ ὁδοιπορία ὅμως αὕτη τῷ ἀπέβη ὀλεθρία, διότι, ἕνεκα τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου του, οὐ μόνον τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωήν του ἀπώλεσεν. Ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του, ὁ Ἡγεμὼν οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ μαρκησίου τῆς Μομφεῤῥάτης· τῆς ἡγεμονίδος ὅμως ταύτης ἀποθανούσης ἀτέκνου, ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Ἐῤῥῖκος βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του ἀνέκτησεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς πόλεις, ἃς οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλδουίνου εἶχον κυριεύσει· ἀλλ' ὁ γαμβρὸς καὶ ὁ πενθερὸς, ὧν τὰ συμφέροντα ἦσαν ὅλως ἀντίθετα, ταχέως ἀπ' ἀλλήλων διέστησαν. Φανεροῦ δὲ πολέμου μεταξὺ αὐτῶν ἐκραγέντος, ἡ Αὐτοκράτειρα μὴ ἀνεχομένη, ἵνα ὁ σύζυγός της ᾖ ἐχθρὸς τοῦ πατρός της, ἐπέδειξε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῆς εἰς διαφόρους περιστάσεις· ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια αὕτη οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπήνεγκεν· ἐντεῦθεν δὲ συνέλαβεν αὕτη τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν νὰ ἐνεργῇ κρυφίως, ὅπως ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ· πρὸς ἐπιτυ-

χίαν δὲ τοῦ σκοποῦ της διέφθειρε τοὺς περὶ αὐτὴν Ἕλληνας ἀξιωματικοὺς, εἰς οὓς ὁ Ἐῤῥῖκος ἕνεκα συμπαθείας ἢ πολιτικῶν σκοπῶν ἐνεπιστεύετο περισσότερον, καίτοι πολλοὺς λόγους ἔχων ὅπως δυσπιστῇ πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο, ἀφοῦ ἀρκούντως ἐκ τῆς τελευταίας στάσεως εἶχε γνωρίσει τὴν πρὸς τὰς ἐπαναστάσεις ἔμφυτον αὐτοῦ ῥοπήν.

Ἐν τούτοις ὁ Σανοῦδος μαθὼν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν μιᾶς μόνης ἡμέρας ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μετέϐη πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ του, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ τὸν ὑπεδέχθη μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων φιλίας καὶ εὐνοίας. Ὁ Ἐῤῥῖκος βεϐαίαν ὑπολαμϐάνων τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Σανούδου, ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν δεινὴν θέσιν εἰς ἣν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του περιέστη, ἕνεκα τῆς σχεδὸν γενικῆς τῶν Ἑλλήνων στάσεως. Ὁ δὲ Σανοῦδος μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀφελείας τῷ εἶπεν, ὅτι ἡ ὑπερϐολικὴ ἀγαθότης του ἔπειθεν αὐτὸν νὰ παρέχῃ πλήρη πίστιν ἀδιαφόρως εἰς πάντα ἀπολαύοντα τῆς τιμῆς τοῦ νὰ τὸν πλησιάζῃ· ὡσαύτως δὲ ὅτι ἐδέχετο ἐν τοῖς μυστικοῖς αὐτοῦ συμϐουλίοις, πάντας τοὺς οἰκείους ἐχθροὺς, οὓς ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγῃ μᾶλλον τῶν φανερῶν πολεμίων.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται τόσούτῳ μᾶλλον συνεκίνησαν τὸν Αὐτοκράτορα, ὅσῳ ἦτο πεπεισμένος οὗτος, ὅτι προήρχοντο ἐξ ὑπερϐολικοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ κράτους του ζήλου· σκεφθεὶς δὲ, ἀπεφάσισεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποκριθῇ μέχρι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπανόδου του. Ἀλλὰ πάντα τὰ μέτρα ταῦτα ἀπέϐησαν ἀνωφελῆ, διότι μετά τινα καιρὸν ὁ ἡγεμὼν οὗτος προσεϐλήθη ὑπὸ κολικοπόνου,ὃν τῷ ἐπήνεγκε δηλητηριασμένόν τι ποτὸν, δοθὲν αὐτῷ ἔν τινι δείπνῳ· διέγνωσε τὸ αἴτιον τῆς νόσου του, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε πλέον καιρὸς νὰ τὸ προλάϐῃ,

καὶ τούτου ἕνεκα ἤρξατο προετοιμαζόμενος εἰς θάνατον. Προσκαλέσας λοιπὸν τοὺς ἀνωτέρους τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς αὐλῆς του, ἀνηγόρευσεν ἐπισήμως Δημήτριον τὸν υἱὸν τοῦ Βονιφατίου τῆς Μομφεῤῥάτης, κύριον τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλίας, συγχρόνως δὲ τὸν υἱὸν τοῦ Σανούδου Ἄγγελον, διάδοχον τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μάρκου· δύο δ' ὥρας μετὰ ταῦτα παρέδωκε τὸ πνεῦμα τὴν 11ην Ἰουνίου 1216, ἀφοῦ ἐπὶ δεκαετίαν διῴκησε τὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἀφῆκε δὲ ἀντιβασιλέα Κόνωνα τὸν Βεθούνης (de Bethune.)

Ἀφοῦ οἱ ἐν Ἀνατολῇ Λατῖνοι συνῆλθον ἐκ τῆς ἀθυμίας, τῆς ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου καὶ ἀπροσδοκήτου τοῦ Αὐτοκράτορος θανάτου προξενηθείσης αὐτοῖς, οἱ ἡγεμόνες συνηθροίσθησαν ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου Αὐτοκράτορος, τοῦ Ἐῤῥίκου μὴ καταλιπόντος διάδοχον δυνάμενον νὰ τὸν διαδεχθῇ· ἐξελέξαντο δὲ ὡς τοιοῦτον τὸν Πέτρον Κουρτεναί (de Kourtenai) κόμητα τῆς Auxere, ὅστις εἶχε νυμφευθῇ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἄρτι θανόντος ἡγεμόνος.

Τῆς ἐκλογῆς ταύτης γενομένης, ὁ Δοὺξ ἐπέστρεψεν εἰς Νάξον, ἀφεὶς τὸν υἱόν του εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ ἀξιολογωτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ του, ὅπως ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ἠπείρου Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ἐπροχώρει συντόνως πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ὅπως ἐπιτύχει παρὰ τοῦ νέου Αὐτοκράτορος τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς συμμαχίας, ἣν μετὰ τοῦ προκατόχου του εἶχε συνάψει.

Ἓν ὅμως ἔτος περίπου ἀπὸ τῆς εἰς Νάξον ἐπανόδου του, ὁ υἱὸς τοῦ Δουκὸς ἐκόμισεν αὐτῷ τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Πέτρου Κουρτεναὶ ἀνάνδρως ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ δολοφονηθέντος.

Ὁ Κουρτεναὶ ἅμα μαθὼν, ὅτι ἐξελέχθη Αὐτοκράτωρ, μετέβη εἰς Ῥώμην, ὅπως στεφθῇ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Πάπα Ὀνωρίου. Τῆς τελετῆς περαιωθείσης, ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Colonne, τὸν ὁποῖον ὁ Πάπας ἔπεμψεν ἔξαρχον εἰς Οὐγγαρίαν. Φθάσας εἰς Βρινδίσιον ἔστειλε τήν τε σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα αἰσίως ἀφίκοντο· αὐτὸς δὲ ἐπιβιβασθεὶς ἐπὶ Ἐνετικῆς γάλερας μετέβη εἰς Δαλματίαν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἐκεῖθεν τὴν ὁδόν του διὰ τῆς Θεσσαλίας, Ἑλλάδος καὶ Θράκης. Ἐπεσκέφθη διερχόμενος μέρη τινὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, τῇ δὲ αἰτήσει τῶν Ἐνετῶν ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Δωρράχιον διὰ στρατοῦ χορηγηθέντος ὑπ' αὐτῶν, καὶ δι' οὗ ἤλπιζε νὰ συλλάβῃ προσωπικῶς τὸν ἐκεῖ κεκλεισμένον Κομνηνόν. Ἀλλὰ μετά τινας ἀνωφελεῖς ἐφόδους προὐτίμησε νὰ μὴ ἀπορρίψῃ τὰς εἰρηνικὰς τοῦ Κομνηνοῦ προτάσεις, ὅστις εἶχεν ἤδη λάβει τὸν τίτλον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὢν ὁ πλησιέστατος συγγενὴς τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, ἐδικαιοῦτο νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὁ δόλιος καὶ ὑποκριτὴς οὗτος Ἕλλην προσεκάλεσε τὸν Κουρτεναὶ εἰς μέγα δεῖπνον, ἐπὶ τῇ προφάσει συνομολογήσεως φιλίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ σταθερᾶς εἰρήνης· ἀλλ' ὁ ἄπιστος οὗτος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑορτῆς, καὶ ἐνῷ πάντες οἱ προσκεκλημένοι ηὐθύμουν, εἰσήγαγεν ἐν τῇ αἰθούσῃ δολοφόνους, οἵτινες ἐφόνευσαν αὐτὸν ἀπανθρώπως ἐνώπιον τῶν συνδαιτυμόνων.

Ἱστορικοί τινες ὅμως ἄλλως τὰ τῆς δολοφονίας ταύτης ἀφηγοῦνται, λέγοντες, ὅτι αὕτη ἔλαβε χώραν ἐντὸς δάσους τινὸς τῆς Θεσσαλίας, Τέμπη ἀρχαϊκῶς καλουμένου, ἔνθα πρὸς κυνηγεσίαν εἶχε πορευθῇ ὁ Κουρτεναί· τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι,

ὅτι οἱ Ἐνετοὶ ἐκ τοῦ τραγικοῦ τούτου θανάτου ἐκπλαγέντες, συνωμολόγησαν πενταετῆ ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Κομνηνοῦ, οὗ ἡ ἰσχὺς ἤρξατο οὖσα ἐπίφοβος ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου Κουρτεναί, ἐπῆλθε καὶ ὁ τοῦ Δουκὸς Σανούδου, ὅστις προσβληθεὶς ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 67 ἐτῶν, κατὰ τὸ 1220, ἀφοῦ ἐπὶ δωδεκαετίαν σχεδὸν διῴκησεν εὐτυχέστατα τὸ κράτος του.

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐκοσμεῖτο ὑπ' ἐξαιρέτων προτερημάτων Ἦτο σώφρων καὶ θαρραλέος· ἦτον ὅμως ὑπὲρ τὸ δέον φιλόδοξος, καὶ ἐφέρετο ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸ μεγαλεῖον πάθους. Ὡς ἀπόδειξιν φέρομεν τὴν προδοσίαν τῆς Κρήτης, ἣν οἱ μεταγενέστεροι οὐδέποτε θὰ τῷ συγχωρήσωσι. Κατὰ τ' ἄλλα δὲ, ἐκέκτητο κρᾶσιν ὑγιᾶ καὶ εὔρωστον, ἀνάστημα μεγαλοπρεπὲς, διάνοιαν δραστικὴν καὶ ὀξεῖαν· ἦν δὲ μάλα, εὐεργετικὸς, καὶ ἐλευθέριος πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ. Διάδοχον δ' αὐτοῦ ἀφῆκε τὸν μονογενῆ υἱόν του Ἄγγελον 26 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Δεύτερος Δούξ.

Ὁ Ἄγγελος Σανοῦδος ἦτον ἡγεμὼν γενναῖος, ἐπιχειρηματίας, καὶ ἐζήτει πάντοτε περίστασιν, ὅπως ἀναδειχθῇ. Τὴν ἀξιέπαινον δὲ ταύτην φιλοδοξίαν, ἐνδόξως ἐτήρησεν, ἰδίως δὲ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κράτους, οὗ τὰ συμφέροντα οὐδεποσῶς τῶν ἰδίων διέκρινε.

Ὁ θάνατος τοῦ Πέτρου Κουρτεναὶ, κατέβαλε σχεδὸν τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τύχην τῶν Λατίνων, καὶ ἡ Αὐτοκρατορία αὕτη ὀλίγου δεῖν κατεστρέφετο· διότι μόλις ὁ Ῥοβέρτος Κουρτεναὶ δεύτερος υἱὸς τοῦ Πέτρου ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, ἡ κακή του διαγωγὴ νέους ἐπέσυρεν ἐχθροὺς κατ' αὐτοῦ. Περιεπλάκη δὲ εἰς ἔριδας μετὰ τῶν συμμάχων του καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου.

Ἡ τῆς ἔριδος αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἑξῆς:

Ὁ Λατῖνος οὗτος Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας του εἶχε διένεξίν τινα μετὰ τοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων Λασκάρεως· ἀλλ' ἡ διένεξις αὕτη συνεβιβάσθη ταχέως διὰ τῶν παρὰ τῷ Λασκάρει πρέσβεων τοῦ Κουρτεναὶ Γεράρδου Τρουΐ, καὶ Τιερὶ Βαλινκοὺρ, οἵτινες βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Λασκάρεως, Αὐτοκρατείρας Μαρίας Κουρτεναὶ, κατώρθωσαν οὐ μόνον νὰ κλεισθῇ εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων ἀλλὰ καὶ νὰ μνηστευθῇ ὁ Ῥοβέρτος τὴν θυγατέρα τοῦ Λασκάρεως Εὐδοξίαν. Ἀλλὰ τὸ συναι-

κέσιον τοῦτο δὲν ἔγεινε· διότι ἐνῷ ὁ Ἕλλην ἡγεμὼν προητοίμαζε τὰ τοῦ γάμου, αἴφνης ἀπέθανε, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τοῦτο, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἐπήνεγκε πολλὰς μεταβολὰς εἰς τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων. Ἰωάννης Δούκας ὁ καὶ Βατάτζης ἐπικληθεὶς, διεδέχθη τὸν πενθερόν του, καὶ ἠκύρωσε πάσας τὰς μεταξὺ τῶν δύο Αὐτοκρατόρων γενομένας συνθήκας. Ὁ Ῥοβέρτος ὅστις διετέλει πολεμῶν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Ἠπείρου, καὶ ὅστις κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Δημητρίου Μομφερράτου ἐκυρίευσε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλίας, ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν Βατάτζην μετὰ πλειοτέρας φρονήσεως ἵνα μὴ διαρρήξῃ τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις καὶ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ συγχρόνως δύο ἐπιφόβους ἐχθροὺς, μεγάλως ἀπησχολήσαντας αὐτόν. Τοῦτο δὲ μάλιστα τὸν ἠνάγκασε νὰ διαιρέσῃ τὰς δυνάμεις του, ἀνακαλῶν μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἀνθίστατο πρὸς τὰς μεγάλας τοῦ Κομνηνοῦ προόδους ἵνα ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Ἀσίαν κατὰ τοῦ Βατάτζη, οὗ ἐφοβεῖτο τὴν δύναμιν. Καὶ τῳόντι, ὁ Ἕλλην Ἡγεμὼν ἐννοῶν κατὰ πόσον ὑπερεῖχε τοῦ ἐχθροῦ του, συνεκρότησεν, ὅσῳ τάχιον ἠδύνατο μάχην, ἣν τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἐκέρδησεν, ὥστε ἅπας σχεδὸν ὁ τοῦ Ῥοβέρτου στρατὸς συνετρίβη. Πλεῖστοι Γάλλοι ἀρχηγοὶ ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ οἱ Gobert de la Marke, ὁ ἄρχων de Fressein καὶ ὁ Macaire de S. Menehout εὐγενὴς ἐκ Καμπανίας.

Ὁ Σανοῦδος ἐν τῇ τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει δὲν ἐνόμισε καλὸν νὰ κηρυχθῇ κατὰ τοῦ Βατάτζη, ὅστις τοιαύτην νίκην κατὰ τῶν Γάλλων ἤρατο, καὶ ὅστις διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ πανταχοῦ τὸν τρόμον. Ἀλλ' ἡ πολιτική του αὕτη δυσηρέστησεν οὐ μόνον τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ τὸν μέγαν Ποντίφηκα· διότι ὁ Ὀνώριος μαθὼν τὴν δυσ-

χῆ κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία, ἔγραψε πρὸς τὸν Δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τὸν Γοδοφρέδον Βιλλαρδουΐνον, ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς Εὐβοίας, συγκινητικωτάτας ἐπιστολὰς, παρορμῶν αὐτοὺς νὰ ἑνωθῶσιν ὁμοῦ, καὶ νὰ ἑνώσωσιν τὰς δυνάμεις των πρὸς τὰς τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος, ὅπως ἀντιστῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου προσεβλήθη ἰδὼν ὅτι ἀπεκλείσθη τῆς συμμαχίας ταύτης. Ἐκ τούτου ἠννόησεν ὅτι ὑπωπτεύοντο τὴν πίστιν του, καὶ ὅτι τὸν ἐνόμιζον σύμφωνον μετὰ τοῦ Βατάτζη. Δὲν ἠδυνήθη δὲ νὰ ὑποκρύψῃ τὴν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ὀργήν του, οὗ τὴν διαγωγὴν δημοσίᾳ ἐμέμφετο, καὶ προητοίμασε τὸν στόλον του, οὐχὶ τόσον ὅπως βοηθήσῃ τὴν Αὐτοκρατορίαν, ὅσον πρὸς τῶν ἰδίων αὐτοῦ κρατῶν τὴν διατήρησιν. Ὁ Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας, ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμά του, δὲν ἐνόμισαν ὀρθὸν ἐν τῇ παρούσῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει, νὰ ἀπομακρύνωσι τῶν χωρῶν των τὰ στρατεύματά των, διότι ἔπρεπε νὰ διατηρήσωσι μᾶλλον τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς ἢ νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος, οὗ αἱ ὑποθέσεις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐχειροτέρευον. Διότι ὁ Ῥοβέρτος μετὰ τὴν αἱματηρὰν μάχην, ἣν ἔχασεν ἐν Ἀσίᾳ, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας τὰ στρατεύματά του, καὶ τὰ ἀπέστειλεν εἰς Θρᾴκην, ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀφήσῃ τὸν Κομνηνὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κατακτήσεις του. Καὶ πραγματικῶς ὁ ἐπιτήδειος οὗτος καὶ ἄγρυπνος ἡγεμὼν, μὴ βλέπων πλέον κατ' αὐτοῦ ἐχθροὺς κατέλαβεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς πόλεις Μετινόπολιν, Ξάνθην, Μάκρην, Διδυμότειχον, καὶ Ἀδριανούπολιν, ὁπόθεν καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως ἐποιεῖτο ἐπιδρομάς. Τοιαύτην δὲ λύπην ᾐσθάνθη ὁ Ῥοβέρτος ἕνεκα τῆς τῶν ἰδίων ἀταξίας καὶ τῆς ἀποστροφῆς, ἣν οἵ τε Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι ὑπήκοοί του εἶχον πρὸς αὐτὸν, ὥστε ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς Ῥώμην, ἔνθα εὗρε τὸν διαδεχθέντα τὸν Ὀνώριον, Γρηγόριον τὸν Θ'. Ὁ Πάπας τὸν ἐδέχθη φιλικώτατα καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συμπαθείας. Βοηθήσας δ' αὐτὸν ὅσον ἠδυνήθη ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων, τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, φοβούμενος μήπως ἡ ἀπουσία του γείνῃ αἰτία τῆς ἐντελοῦς τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπωλείας. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Ῥώμης, καὶ διερχόμενος διὰ τῆς Πελοποννήσου προσεβλήθη ὑπὸ σφοδρᾶς νόσου προελθούσης ἐκ τῆς μεγάλης ταραχῆς του, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μετά τινας ἡμέρας, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1228.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, κατέδειξε διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ὅτι οὐδόλως εἶχε ἀπομακρυνθῇ τῶν συμφερόντων τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Ῥοβέρτος Κουρτεναὶ, ὅστις οὐδὲν εἶχε τέκνον, πλὴν ἀδελφοῦ τινος δεκαετοῦς ὀνομαζομένου Βαλδουΐνου, ἀφῆκε τοὺς Γάλλους ἄρχοντας νὰ ἐκλέξωσι διάδοχον ἐξ ἄλλης οἰκογενείας. Ἐξέλεξαν δ' οὗτοι τὸν Ἰωάννην Βρυέννιον τὸν ἄλλοτε μὲν φέροντα τὸ στέμμα τῶν Ἱεροσολύμων, πολεμοῦντα δὲ τότε τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, κατὰ τοῦ ἰδίου γαμβροῦ αὐτοκράτορος Φριδερίκου ὑπὸ τὸν τίτλον ἀρχιστρατήγου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν στρατευμάτων. Πρὸς ἑδραίωσιν θρόνου ὑπὸ τοσούτων σφοδρῶν περισπασμῶν κλονισθέντος, ἐχρειάζετο τῳόντι ἡγεμὼν τοιούτων ἐκτάκτων προτερημάτων, οἷος ὁ Ἰωάννης. Ἔπεμψαν λοιπὸν πρέσβεις ὅπως τὸν παρακαλέσωσι νὰ δεχθῇ τὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ

τὸν ἰσόβιον τοῦ αὐτοκράτορος τίτλον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν ὁ ἔτι νεώτατος Βαλδουΐνος. Ὁ Ἰωάννης ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν μεγάλην ταύτην προσφορὰν καὶ ἀνεχώρησε ἐκ τῆς Ἐνετίας, μεθ' ὅσου ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ στρατοῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης ἣν εἶχεν ἡ αὐτοκρατορία ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ, ἅπας ὁ λαὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπεδέξατο αὐτὸν μετ' ἐπευφημιῶν ἐκτάκτων, ἰδίως δὲ οἱ Γάλλοι, ὧν τὰς ἐλπίδας ἀνεπτέρου ἡ ἄφιξις αὐτοῦ. Ὁ Ἰωάννης ἐστέφθη ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, διὰ τῶν συνήθων ἱεροτελεστιῶν, ἐν ἔτει **1231**.

Ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ Βατάτζης βλέπων ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ πρὸς ἐχθρόν, οὗ τὴν ἀξίαν εἶχε γνωρίσει κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Πίγας, τῆς ὀχυροτέρας θέσεως ἣν εἶχεν ἐν Ἀσίᾳ, συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Ἀσᾶν, ὅστις ἦτο λίαν ἐξηρεθισμένος κατὰ τῶν Γάλλων, ἀποῤῥιψάντων τὴν πρότασιν αὐτοῦ περὶ γάμου τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ νεαροῦ Βαλδουΐνου. Ἡ εἴδησις τῆς συμμαχίας ταύτης δὲν ἐτάραξε τὸν Ἰωάννην Βρυέννιον, ὅστις προσεκάλεσεν εἰς βοήθειάν του ὅλους τοὺς συμμάχους τῆς αὐτοκρατορίας Λατίνους ἡγεμόνας, ἰδίως δὲ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, ὅστις διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἄλλων συμμάχων, κατά τε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, καὶ τὰ γενναῖα αὐτοῦ κατορθώματα.

Ἐν τούτοις ὁ Βατάτζης ὅστις ἦτον ἤδη ἕτοιμος πρὸς πόλεμον, εἶχε καταλάβει ἐξ ἐφόδου τὴν Καλλίπολιν, καὶ οὔτε εἰς ἡλικίαν οὔτε εἰς γένος προσέχων, τοὺς πάντας ἐν στόματι μαχαίρας διεπέρασε, ἐπορεύθη μετὰ ταῦτα πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀσᾶν, ὅστις ἦτον ἐστρατοπεδευμένος εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Βούλγαρος οὗτος ἡγεμὼν εἶχε κλείσει πάσας τὰς ὁδούς, καὶ ἐλάμβανε

πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ὅπως πολιορκήσῃ τὴν πόλιν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνόμισεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ προχωρήσῃ πλησιέστερον καὶ ἀπεφάσισε, νὰ στήσῃ τῶν πολεμίων τὴν πρόοδον πάσῃ θυσίᾳ. Ὅθεν ἀφεὶς τὸ πεζικὸν πρὸς φύλαξιν τῶν τειχῶν, ἐξῆλθε τῆς πόλεως τῆς Κων]πόλεως ἔφιππος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν εὐαρίθμων ἀνδρείων Γάλλων εὐπατριδῶν ὅσους εἶχε, πάντων ἐφίππων, ἀπόφασιν ἔχων ἢ νὰ νικήσῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ. Ἅπας ὁ στρατός του κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς συνέκειτο ἐκ 500 ἢ 600 ἀνδρῶν· διήρεσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης εἰς τρεῖς ἴλας, ἐχούσας ἀπέναντι αὐτῶν πλείους τῶν 100,000 ἐχθρῶν παρατεταγμένων ἐν τῷ πεδίῳ καὶ διῃρημένων εἰς 48 τάγματα. Ἡ συμβολὴ ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς σφοδρὰ καὶ πεισματώδης ἀμφοτέρωθεν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατὰ παράδοξον καὶ μοναδικὸν συμβεβηκός, οἱ Ἕλληνες διεσχίσθησαν, οἱ δὲ Βούλγαροι ἐπαναστραφέντες οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ μετὰ μεγάλης ἀταξίας καὶ συγχύσεως, κατετροπώθησαν ὑπὸ τῆς δρακὸς ταύτης τῶν Λατίνων· ἐκ τῶν 48 ταγμάτων, τρία μόνα ἔμειναν, μεθ' ὧν ὁ Βατάτζης καὶ ὁ Ἀσᾶν ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

Ὁ Δουκάγκιος μνημονεύων τὴν νίκην ταύτην, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀποδίδει αὐτὴν εἰς ἰδιαιτέραν τινα τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν Γάλλων προστασίαν, οἵτινες ἐπολέμουν ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς θρησκείας, ἐναντίον τῶν δύο σχισματικῶν ἡγεμόνων, τῶν κεκρυμμένων ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν μεγάλην ταύτην νίκην παρηκολούθησε καὶ ἡ ἐντελὴς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καταστροφή. Ὁ Λατινικὸς στόλος ὁ πρό τινων ἡμερῶν ἐκεῖ εὑρισκόμενος, καὶ ἀναμένων μόνον περίστασίν τινα εὐνοϊκήν, ὅπως συμπλακῇ, ἠννόησε τὴν ἧτταν τῶν ἐχθρῶν ἐκ τῆς πληθύος τῶν φυγάδων, οἵτινες ἐζήτουν νὰ σω-

θῶσιν ἐπὶ τῶν πλοίων των. Παρατηρήσας λοιπὸν τὴν σύγχυσιν, ἐν ᾗ διετέλουν οἱ περιδεεῖς καὶ πολυάριθμοι Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι, ἐπεβιβαζόμενοι ταχέως καὶ ἐν ἀταξίᾳ, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ ναυμαχήσας ἐνίκησε σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου διεκρίθη μεταξὺ πάντων τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ· διότι παρατηρήσας ὅτι μέρος τι τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου προσεπάθη νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας παρὰ τὴν Χαλκηδόνα, ὅπως ἀσφαλισθῇ, ἀπέφραξεν αὐτῷ τὴν ὁδὸν, καὶ προχωρήσας κατεβύθισε πολλὰ πλοῖα, τὰ δὲ λοιπὰ παρασυρθέντα ὑπὸ τοῦ ῥεύματος ἐξώκειλαν ἐπὶ τῶν τοιχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τότε ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως, ἥτις ἕως τότε εἶχε μείνει ἁπλῶς θεατὴς τῆς συμπλοκῆς, ἐξῆλθε τῆς Πόλεως κραυγάζουσα καὶ ἐρρίφθη ἐπὶ τῶν ἐξωκειλάντων πλοίων μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας· τότε δὴ τότε ἡ σφαγὴ ἤρξατο λυσώδης· οὐδενὸς ἐφείσθησαν οἱ Λατῖνοι στρατιῶται, μετὰ γενικὴν δὲ σφαγὴν, εἰσῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν πλήρεις ὅπλων καὶ λαφύρων. Ὁ τὸν Ἑνετικὸν στόλον διοικῶν Λεονάρδος Κουερίνης, ἔκαμε θαύματα ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ· βεβαιοῦσιν ὅτι ἐκυρίευσεν **24** μεγάλα ἐχθρικὰ πλοῖα, ἅτινα ἐν θριάμβῳ ὡδήγησεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κων]πόλεως. Οὐδόλως ὅμως ἐκ τοῦ δυστυχήματος τούτου οἱ δύο ἡττημένοι ἡγεμόνες κατεβλήθησαν, ἀλλὰ τοὐναντίον παρώτρυναν ἀλλήλους ὅπως ἐκδικηθῶσι διὰ τὴν ὕβριν, ἣν ἔλαβον, καὶ προητοίμασαν τὸ ἐπιὸν ἔτος στόλον μεγαλείτερον τοῦ πρώτου, συγκείμενον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν, ἐκ περισσοτέρων τῶν **300** πλοίων.

Οἱ σύμμαχοι, οἵτινες, ἔσχον τὸν καιρὸν νὰ προετοιμασθῶσι κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅπως ἀποκρούσωσι τοὺς νέους τῶν δύο

ἰσχυρῶν αὐτῶν ἐχθρῶν ἀγῶνας, ἀπέπλευσαν ἅμα τῷ ἔαρ᾽. Οἱ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Πισαῖοι ἔδραμον πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουΐνος ἦλθεν αὐτοπροσώπως μεθ᾽ ἓξ μεγάλων πλοίων· οἱ Ἑνετοὶ ἔπεμψαν δεκαὲξ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Μικέλη· ὁ δὲ Δοὺξ τῆς Νάξου τέσσαρα, διορίσας διοικητὴν ἑνὸς τούτων τὸν δεκατετραετῆ τὴν ἡλικίαν υἱόν του. Ὅτε ὁ Λατινικὸς στόλος ἐφάνη, ὁ ἐχθρικὸς ἦτον ἤδη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· δὲν ἔμειναν δ᾽ ἐπὶ πολὺ ἀργοὶ διότι παρευθὺς τὰ πλοῖα καὶ αἱ γαλέραι τῶν Λατίνων παρετάχθησαν εἰς μάχην. Ὁ Βιλλαρδουΐνος καὶ ὁ Σανοῦδος οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἤρξαντο τῆς μάχης, ἐπολέμησαν δὲ μετὰ τοσαύτης γενναιότητος, ὥστε διέλυσαν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Ἑνετοὶ, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ κέντρον τῆς μάχης ἐνθαῤῥυνθέντες ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἐπιτυχίας, τοὺς ἐδίωξαν μετὰ θάῤῥους ἀπαραδειγματίστου. Οἱ δὲ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Πισσαῖοι, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ὀπισθοφυλακὴν, μετὰ πολλῆς ἐπίσης ἐπολέμησαν ἐπιτυχίας, εἰς τρόπον ὥστε οἱ Ἕλληνες πανταχόθεν καταβληθέντες, καὶ εἰσέτι ἐκ τῆς τελευταίας αὐτῶν ἥττης πεφοβισμένοι, ἐτράπησαν ἀτάκτως εἰς φυγήν. Ὁ Βατατζῆς καὶ ὁ Ἀσᾶν ἀπελπισθέντες ἐκ τῆς ἀσθενοῦς ἀντιστάσεως τοῦ στόλου των, κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀνασυνάξωσιν αὐτὸν, βλέποντες ὅμως ὅτι προσεβάλλοντο πανταχόθεν, ἐτράπησαν καὶ οὗτοι ἐξ ἀνάγκης εἰς φυγήν, ἐξ ὀργῆς λυσσῶντες, παρὰ τὸν ὅρκον, ὃν ὤμοσαν ἢ νὰ εἰσέλθωσιν ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Βατάτζη μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἧτταν. Συνελθὼν ἐν τούτοις, ἐκ τῆς πρώτης ὁρμῆς τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύ-

πης, ἠννόησεν ὅτι τὸ πᾶν ἀπώλετο, ἐὰν ἐπιμείνῃ μακρότερον κατὰ δυσμενείας τῆς τύχης, ὅτι ὁ Ἰωάννης Βρυέννιος βοηθούμενος ὑπὸ τῶν συμμάχων του, ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρός του δὲν ἤθελε περιορισθῇ μέχρι τοῦ σημείου τούτου, καὶ ὅτι ἀναμφιβόλως θὰ ἐκήρυττε τὸν πόλεμον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. ταῦτα δὲ πάντα τὸν ἠνάγκασαν, ὅπως συνθηκολογήσῃ ἀνακωχὴν τοὐλάχιστον ἐπί τινα ἔτη μετὰ τῶν Γάλλων.

Ἔκαμε δὲ προτάσεις εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, ὃν πάντοτε ὑπελήπτετο. Εἷς τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ Βατάτζη ἐπέδωκε τῷ Δουκὶ αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ κυρίου του, δι' ἧς ὁ ἡγεμὼν οὗτος τὸν παρεκάλει νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν σκοπόν του, ὅτι δηλ. ἐπεθύμει τὴν παῦσιν πλέον τῆς ῥοῆς τοῦ χριστιανικοῦ αἵματος, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς φιλίας τῶν δύο αὐτοκρατόρων. Εὔκολον ἦτο νὰ κατανοήσῃ τις ὅτι ὁ Βατάτζης προέτεινε τὴν συνθήκην ταύτην, διότι δὲν ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ἱκανὸν ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, καὶ ὅτι ἅμα ἀναπληρώσας τὰς ἀπωλείας του, ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας, ὅπως λάβῃ ἐκδίκησιν.

Καὶ πράγματι τοιαῦτα ἦσαν τὰ ὀνειροπολήματα τοῦ Ἕλληνος ἡγεμόνος, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι οὐδαμῶς ἠπατήθησαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ καταπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ἔκλεισε μὲν διετῆ συνθήκην, προετοιμάσθη ὅμως πλέον ἢ ἄλλοτέ ποτε εἰς πόλεμον. Ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν συμμάχων του, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις ἔπεμψε καὶ τὸν γαμβρόν του τὸν νέον Βαλδουῖνον εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Πάπα καὶ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν προετοιμασιῶν τούτων καὶ περὶ τὰς παραμονὰς τῶν ἐλπίδων

των, ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν, ἴσως πρὸς τιμωρίαν τῶν Λατίνων, ἵνα ὁ ἀνδρεῖος Βριέννιος ἀποθάνῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν προσβληθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ. Λέγουσιν, ὅτι ὀλίγον πρὶν ἀποθάνῃ, προησθάνθη τὸν θάνατον αὐτοῦ, διατείνονται μάλιστα, ὅτι ἐξ οὐρανοῦ ἐδέχθη τὸ προάγγελμα. Ὁπωςδήποτε, εἶναι βέβαιον ὅτι προπαρεσκευάσθη εἰς θάνατον ὡς χριστιανὸς ἥρως, ἐπικαλούμενος κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ ὄνομα τοῦ *Ἰησοῦ*. Ἦν δ' ὁ ἡγεμὼν οὗτος υἱὸς τοῦ κόμητος Ἐράρδου Βρυεννίου, καὶ εἶχε νυμφευθῇ δίς, πρῶτον Μαρίαν τὴν θυγατέρα Κονράδου Μομφερράτου, καὶ δεύτερον Βερανζέρην τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Καττιλλίας Ἀλφόνσου. Μόνη ἡ ἀτομικὴ αὐτοῦ ἱκανότης ἀνεβίβασεν αὐτὸν μέχρι τοῦ θρόνου τῆς Αὐτοκρατορίας, δυνάμεθα δ' εἰπεῖν ὅτι τὴν Αὐτοκρατορίαν ταύτην ἑτοιμόπτωτον οὖσαν, ἀνήγειρε διὰ κατορθωμάτων, εἰς ὧν τὴν πραγματικότητα οἱ μεταγενέστεροι δυσκόλως θὰ πιστεύσωσι. Ἐκόσμουν δ' αὐτὸν πολεμικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρεταί, ἦτο φιλόθρησκος καὶ εὐσεβής· ἡ δὲ μόνη κηλίς, ἣν ἀποδίδουσιν αὐτῷ, ἦν ἡ φιλαργυρία. Τὸ πάθος τοῦτο, τὸ ἀνάξιον εἰς τοιοῦτον ἡγεμόνα, ἠμαύρωσεν ἐπ' ὀλίγον τὰ λαμπρά του κατορθώματα· ἐὰν ἧττον ἐφίλει τὸν χρυσόν, θὰ ἦτο ἀνεπίληπτος παντάπασιν.

Ὁ θάνατος οὗτος ἐπροξένησε δυσάρεστον ἐντύπωσιν καὶ ἔφερε τὴν ἀπελπισίαν πανταχοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Βαλδουῖνος ἔμαθε τὸ συμβὰν τοῦτο ἐνῷ ἀνεχώρει ἐκ Γαλλίας, ἔσπευσε δὲ νὰ ἐπανέλθῃ ἵνα καταλάβῃ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Στέμμα, ἀπόφασιν ἔχων νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ σχέδια τοῦ θανόντος πενθεροῦ του, καὶ τηρήσῃ τὴν Αὐτοκρατορίαν ἐν τῇ ὑψηλῇ ἐκείνῃ θέσει τῆς δόξης, ἐν ᾗ ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος ἀποθνήσκων τὴν ἐγκατέλιπε. Ἔφθασε δ' εὐτυχῶς εἰς Κωνσταν-

τινούπολιν συνοδευόμενος ὑπὸ πλήθους εὐγενῶν καὶ προυχόντων Γάλλων. Ἡ λύπη ὑφ' ἣν διετέλει τότε ἡ Αὐτοκρατορία, ἕνεκα τοῦ θανάτου Αὐτοκράτορος ἀξίου καὶ ἀπολαμβάνοντος ὑπολήψεως, οἷος ὁ Ἰωάννης Βρυέννιος, μετεβλήθη εἰς μεγάλην χαρὰν ἕνεκα τῆς ἀφίξεως τοῦ Βαλδουίνου, ἡ δὲ χαρὰ αὕτη ηὐξήθη ἔτι μᾶλλον, ἕνεκα τῆς σχεδὸν ταυτοχρόνως ἀφιχθείσης ἀγγελίας τῆς διαστάσεως τῆς ἐπελθούσης μεταξὺ τοῦ Βατάτζη καὶ τοῦ Ἀσᾶν. Εὐάρεστον ἔκπληξιν προυξένησεν εἰς πάντας ἡ ἄφιξις πρέσβεως ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, αἰτοῦντος τὴν φιλίαν τοῦ Βαλδουίνου, καὶ ὁρκισθέντος στενὴν μετὰ τῶν Γάλλων συμμαχίαν. Ὅπως δὲ τοὺς πείσῃ περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Κυρίου του, τοῖς εἶπεν ὅτι, ἡ Βουλγαρία καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῆς καταλίπωσι τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν, ἵνα ἐγκολποθῶσι τὴν Καθολικήν, ἀναγνωρίζοντες ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας Γρηγόριον τὸν Θ'. Ἀπερίγραπτον χαρὰν ἐνεποίησεν ἡ εἴδησις αὕτη, ἀλλ' ἡ χαρὰ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, διότι ὁ Ἀσᾶν ἦτο χαρακτῆρος μεταβλητοῦ. Μόλις μαθὼν τὸν θάνατον τῆς συζύγου του Ἄννης τῆς Οὐγγαρίας, ἀνεψιᾶς τοῦ Βαλδουίνου, συνεβιβάσθη παρευθὺς μετὰ τοῦ Βατάτζη, νυμφεύσας ταὐτοχρόνως τὴν θυγατέρα του Ἑλένην μετὰ Θεοδώρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Βατάτζη. Ὁ Σανοῦδος, ὅστις διαρκούσης τῆς ἀνακωχῆς εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς Νάξον, ἔλαβεν ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ νέου Αὐτοκράτορος ἀγγέλλοντος αὐτῷ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξίν του, εὐχαριστῶν διὰ τὸν ζῆλον, ὃν ἔδειξε πάντοτε ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, καὶ προσκαλῶν αὐτὸν συνάμα, ὅπως νέαν δόξαν δρέψῃ, πολεμῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας, εἰς οὓς τὸ ὄνομά του μόνον ἐνεποίει τρόμον. Ὁ Δοὺξ ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τοσοῦτον ὑψηλὰς ἐνδείξεις εὐνοίας καὶ

φιλίας, ὥπλισε 4 γαλέρας, ἃς αὐτοπροσώπως διοικῶν κατηυθύνθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συνενωθῇ μετὰ 9 ἄλλων, ἃς ὁ Βαλδουΐνος εἶχε προετοιμάσει, καὶ αἵτινες ἀνέμενον τὴν ἐπικουρίαν ταύτην, ὅπως ἀποπλεύσωσι τοῦ λιμένος. Τῆς διετοῦς ἀνακωχῆς ληξάσης, ὁ Βαλδουΐνος ἐπολιόρκησε τὸ Κιόρσι, θέσιν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Θράκης. Ὁ Βατάτζης μὴ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἰσχυρὸν ὅπως βοηθήσῃ τοὺς πολιορκουμένους, προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὅλας τὰς ναυτικὰς τῆς Ἀσίας πόλεις, ἃς εἶχον οἱ Γάλλοι πλὴν τοῦ φρουρίου Ἐσκουΐλου. Εἶχε δὲ τριάκοντα γαλέρας ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ὅπως ἀντισταθῇ εἰς τὰς τῶν Λατίνων προσβολάς. Ὁ Σανοῦδος ὅστις εἶχεν ἐξέλθῃ πρὸ μικροῦ ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ μικροῦ του στόλου, συνήντησεν αὐτὰς μετὰ δύο ἡμέρας παρὰ τὰς νήσους τῆς Προποντίδος. Κατ' ἀρχὰς προσεποιήθη φόβον, καὶ ἠθέλησε νὰ φύγῃ. Οἱ Ἕλληνες ὅμως θέλοντες νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς του ταύτης, ἔστειλαν κατ' αὐτοῦ τὰς ταχυτέρας καὶ τὰς μᾶλλον εὐόπλους τῶν γαλερῶν αὐτῶν αἵτινες συντόνως τὸν κατεδίωξαν ἐπὶ τρεῖς ὥρας. Ἀλλ' ὁ Σανοῦδος ἰδὼν ἐπὶ τέλους αὐτὰς πλησίον του καὶ ἀπομεμονωμένας ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἐστράφη αἰφνιδίως κατὰ τῶν ἐγγυτέρων καὶ τόσῳ κρατερῶς τὰς προσέβαλεν, ὥστε ἑκάστη τῶν ἑαυτοῦ γαλερῶν ἀπήγαγεν ἀνὰ μίαν ἐχθρικήν, χωρὶς αἱ λοιπαὶ νὰ δυνηθῶσι νὰ χορηγήσωσι βοήθειάν τινα εἰς τὰς ἡττηθείσας ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως. Ἦτο θέαμα λίαν εὐάρεστον, νὰ βλέπῃ τις εἰσερχομένας εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς γαλέρας ταύτας νικηφόρους, καὶ ἀκολουθουμένας ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν. Τὸν δὲ νικητὴν ὑπεδέ-

ξαντο διὰ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, κραυγαὶ δὲ χαρᾶς ἀντήχησαν πανταχοῦ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου.

Ὁ Δοὺξ ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ δευτέραν ἐκδρομὴν, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νάξον, μαθὼν ὅτι ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ ἡτοίμαζεν ἰσχυρὸν στρατὸν, ὅπως κυριεύσῃ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τὸν διαδεχθέντα τὸν Θεόδωρον, Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν. Πρόφασις δὲ τοῦ πολέμου τούτου ἦτον, ὅτι ὁ Κομνηνὸς εἶχε λάβει τὸν τίτλον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὅτι ὁ Βατάτζης δὲν ἠνείχετο ἵνα ἄλλος παρ' αὐτὸν τολμήσῃ νὰ λάβῃ τὸ περίδοξον ὄνομα τοῦτο. Ἡ εἴδησις τοῦ νέου τούτου πολέμου ἠνάγκασε τοὺς Δοῦκας τῆς Νάξου καὶ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς Εὐβοίας νὰ προφυλαχθῶσι καὶ ἀνανεώσωσι τὴν ἀρχαίαν συμμαχίαν των, ὅπως ἀντιστῶσιν ὅλοι ὁμοῦ κατὰ τῶν προσβολῶν ἃς ὁ Βατάτζης ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰς χώρας των. Καί τοι δὲ εἶχον συνομολογήσει μετ' αὐτοῦ ἀνακωχὴν, οὐδεμίαν πίστιν ἔδιδον εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἡγεμόνος τούτου· διότι φυσικῶς ὑπωπτεύοντο ὅτι ὁ κατὰ τοῦ Κομνηνοῦ κηρυχθεὶς πόλεμος οὗτος ἦτο πρόφασις ἄλλους ὑποκρύπτουσα σκοποὺς, ἐφοβοῦντο δὲ ὅτι γενόμενος ἅπαξ κύριος τῆς Θεσσαλίας ἔμελλε νὰ ἐφορμήσῃ πανστρατιᾷ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἀλλ' οἱ φόβοι οὗτοι δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολύ· διότι ὁ Βατάτζης ὀκτὼ μίλια μακρὰν τῆς Θεσσαλίας εὑρισκόμενος, ἔμαθεν ὅτι ὁ ἐχθρός του Ἰαθατὶν Σουλτάνος τῆς Καππαδοκίας συνεμάχησε μετὰ τοῦ Βαλδουΐνου. Ἡ συμμαχία αὕτη διήγειρεν ἐν αὐτῷ ἀνησυχίαν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀναβάλῃ εἰς ἄλλην ἐποχὴν τὴν κατὰ τῆς Θεσσαλίας ἐκστρατείαν του

ὅπως ἐπαναφέρῃ τὰ στρατεύματά του ἐν τάχει καὶ προφυλάξῃ τὴν χώραν του. Πλὴν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, εἶχε καὶ πολυάριθμον στόλον διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου Ἐμμανουὴλ, ἀρχαίου ναυτικοῦ λίαν ἐμπείρου. Ὁ στρατηγὸς οὗτος συνήντησε τὸν Λατινικὸν στόλον ἄνω τῆς Μυτιλήνης· οἱ Λατῖνοι ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν, ἐζήτησαν τὴν μάχην μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καίτοι πολυαριθμοτέρου, ἀπέφυγε τὴν συμπλοκὴν διότι φοβούμενος τὴν ἀνδρίαν τοῦ Σανούδου, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ τὴν ὑπόληψίν του εἰς μάχην, ἧς τὸ ἀποβησόμενον ἦτον ἀμφίβολον· οὕτω διήρχοντο τὸν καιρὸν κατοπτεύοντες ἀλλήλους, χωρὶς ποσῶς νὰ συμπλακῶσι.

Ἐν τούτοις ὁ Σουλτάνος τῆς Καππαδοκίας μετὰ μεγάλων τιμῶν ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τοῦ Βαλδουΐνου· μετὰ πολλὰς δὲ δεξιώσεις, ἀπέστειλεν αὐτοὺς μεθ' ἑνὸς τῶν πρώτων Ἐμιρῶν τῆς Αὐλῆς του, ὅπως ὁρκισθῶσιν ἐπισήμως περὶ τῆς συμμαχίας, καὶ ὑπογράψωσι συνθήκην μετὰ τῶν Γάλλων κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ δὲ Σουλτάνος ὅπως πλειότερον πείσῃ τὸν Αὐτοκράτορα περὶ τῆς εἰλικρινείας καὶ εὐσταθείας του, ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του, ὑποσχόμενος νὰ ἀφήσῃ αὐτήν τε καὶ τὴν ἀκολουθίαν της ἐλευθέραν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ὑπέδειξε δὲ προσέτι ὅτι ἐὰν Ἡγεμονὶς Χριστιανὴ ἐγένετο σύζυγός του, εὐκόλως ἤθελε κατορθώσει νὰ καταστήσῃ ἀγαπητὸν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς αὐτόν.

Ὁ Βαλδουΐνος χαίρων ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ συμμαχίᾳ, ὑπεσχέθη τὰ πάντα τῷ Σουλτάνῳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν γάμον, οὐδὲν ἤθελε νὰ ἀποφασίσῃ, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς μητρὸς τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου Λευκῆς de Castille εἰς

τὰς συμβουλὰς τῆς ὁποίας πάντοτε ἐνέδιδεν, ἔπεμψε τὸν ἱππότην Ἐρρῖκον Βέριον, εὐγενῆ αὐλικόν του καὶ πρὸς ὃν ἀπένεμεν ἐμπιστοσύνην ὅπως, ἀναγγείλῃ αὐτῇ τὴν πρότασιν τοῦ Ἰαθατίνου ὡς λίαν ὠφέλιμον εἴς τε τὸ κράτος καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Τὴν παρεκάλει ταὐτοχρόνως νὰ καταπείσῃ τὴν ἀδελφήν της Ἐλισάβετ σύζυγον τοῦ Οὔδου ἄρχοντος Μονταίνου, νὰ δώσῃ μίαν τῶν θυγατέρων της, ὅπως δι' αὐτῆς συγγενεύσῃ μετὰ τοῦ Σουλτάνου. Πολλὴν ὅμως πίστιν ἔδωκεν ὁ Βαλδουΐνος εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Μωαμεθανοῦ Ἡγεμόνος, διότι ὁ Βατάτζης κερδήσας αὐτὸν διὰ τὸν ῥᾳδιουργιῶν καὶ ὑποσχέσεών του, ἔπεισε τὸν Ἰαθατίνον νὰ ἀπορρίψῃ ἀποτόμως τὴν μετὰ τῶν Γάλλων συμμαχίαν, καὶ συμμαχήσῃ στενώτερον ἔτι μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Βαλδουΐνου.

Ἡ ἀστάθεια αὕτη τοῦ Σουλτάνου κατελύπησε τὸν Βαλδουΐνον· ἀπεφάσισε δὲ νὰ μεταβῇ ἐκ δευτέρου εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Πάπα· εὗρεν ὅμως τὰ ἐκκλησιαστικὰ στρατεύματα πολεμοῦντα κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φριδερίκου· προσεπάθησε μήπως διὰ τῆς μεσολαβήσεώς του δυνηθῇ νὰ τοὺς συμβιβάσῃ, καὶ τοὺς καταπείσῃ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰ συμφέροντά του, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς, τῶν πραγμάτων ὄντων λίαν ἐξηρεθισμένων. Ἄλλως τε ὁ Φριδερῖκος ἐλάχιστα ἐνδιαφερόμενος εἰς τὰς πέραν τῆς Μεσογείου ὑποθέσεις, ἐφάνη ὀλίγον εὐαίσθητος εἰς τὰς ἐπαπειλούσας τὸν Βαλδουΐνον δυστυχίας. Ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν εἰμὴ νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Βατάτζην νὰ μὴ τὸν ἀνησυχῇ, καὶ νὰ συγκατατεθῇ εἰς ἀνακωχήν. Ὁ Βαλδουΐνος ἐπέστρεψε μὲ τὰς ἀσθενεῖς ταύτας βοηθείας· ὁ δὲ Βατάτζης, ὅςτις περιεποιεῖτο τὸν Φριδερῖκον, συγκατετέθη εἰς ὅ,τι οὗτος τῷ ἔγραφε, καὶ ἡ ἀνακωχὴ συνωμολογήθη. Διαρκούσης τῆς

ἀνακωχῆς ταύτης τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἠρεμοῦντα ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Καί ὅμως οἱ σύμμαχοι ἡγεμόνες οὐδόλως ἐπίστευον εἰς τὴν ἡσυχίαν ταύτην. Γνωρίζοντες τὸ ἀπατηλὸν τοῦ κοινοῦ αὐτῶν ἐχθροῦ πνεῦμα, ἀπέσχον τοῦ ν' ἀφοπλισθῶσι. Μόνον ὁ Σανοῦδος ἀνεχώρησεν, ὅπως ἐπανίδῃ τὴν Νάξον· ἀφῆκεν ὅμως τὸ πλεῖστον μέρος τῶν καλλιτέρων πλοίων του, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ νεαροῦ ἡγεμονόπαιδος υἱοῦ του Μάρκου Σανούδου ἄγοντος τὸ 23ον τῆς ἡλικίας του ἔτος καὶ παρέχοντος τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας, Ὁ Δοὺξ ἐσκέπτετο νὰ ἐπιστρέψῃ εὐθὺς μετὰ τὴν διευθέτησιν ὑποθέσεών τινων, ἀπαιτουσῶν τὴν παρουσίαν του· ἀλλὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο ἀπέβη ὀλέθριον εἰς αὐτὸν καὶ ἅπασαν τὴν Αὐτοκρατορίαν· διότι ἀπέθανε ἐν Νάξῳ ὑπὸ πλευρίτιδος, προξενηθείσης ἐξ ἀποψύξεως ὑφ' ἧς προσεβλήθη κυνηγῶν. Κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς ἔδειξεν αἰσθήματα χριστιανικώτατα καὶ θρησκευτικώτατα. Παρέδωκε δὲ τὸ πνεῦμα ἐν πλήρει πίστει καὶ θαυμασίᾳ φρονήσει τελέσας τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά του, καὶ παρεχώρησε τά τε κράτος καὶ τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν μονογεννῆ του υἱὸν Μάρκον. Ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 47 ἐτῶν καὶ ἐν ἔτει 1244.

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἶχεν ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ πατρός του, καὶ οὐδὲν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ. Πάντοτε σχεδὸν ἐπολέμει ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας· ἦτον ἀτρόμητος, ἐνεργητικὸς, πλήρης ἐπιδεξιότητος καὶ πείρας· διὸ καὶ ἐλατρεύετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ του, ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν συμμάχων του, καὶ ἐνέπνεε φόβον καὶ σέβας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μᾶλλον ἀλαζόνας ἐχθρούς του. Ἦτον ἡγεμὼν ἀληθῶς ἄξιος νὰ ζήσῃ περισσότερον, καὶ νὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, ἂν ὁ Θεὸς ηὐδόκει νὰ δώσῃ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀρετάς του εὐτυχίαν.

ΜΑΡΚΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Δεύτερος τὸ ὄνομα,

Τρίτος Δούξ.

Παρατηρητέον κατ' ἀρχὰς ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν συγχέουσι τὸν Μάρκον Σανοῦδον, δεύτερον τὸ ὄνομα, μετὰ τοῦ πάππου του Μάρκου Σανούδου Α ου Δουκὸς τῆς Νάξου, μὴ ἀναφέροντες τὸν περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου ἐλάλησα Ἄγγελον Σανοῦδον. Τούτου ἕνεκα εἷς τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱστορικῶν, ἀντὶ ἓξ Δουκῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης, τέσσαρας μόνον ἐν τῇ Βυζαντινῇ του ἱστορίᾳ μνημονεύει. Διότι ἀποδίδει εἰς μὲν τὸν πάππον τὰς πράξεις τοῦ ἐγγόνου του, καὶ τἀνάπαλιν τὰς τοῦ ἐγγόνου εἰς τὸν πάππον. Προσεπάθησα νὰ διορθώσω τὴν πλάνην ταύτην, ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τὴν ἀρχαίαν γενεαλογίαν τῶν Δουκῶν τούτων, περὶ ἧς ἤδη ὡμίλησα καὶ ἀφ' ἧς ἠρύσθην ἰδιαιτέρας πληροφορίας.

Ὁ Μάρκος Σανοῦδος, τρίτος Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἦτον εἰκοσιτετραετὴς, ὅτε διεδέχθη Ἄγγελον τὸν πατέρα του. Μόλις ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους του, προσεκλήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων του Ἐνετῶν εἰς Κρήτην, οὓς ἡ σχεδὸν γενικὴ ἀναστάτωσις τῶν πρωτευόντων Ἑλλήνων τοῦ βασιλείου λίαν ἀνησύχει.

Ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ πολλαὶ ἰσχυραὶ οἰκογένειαι, εὐγενεστάτης ἀρχαίας καταγωγῆς. Τοιαῦται ἦσαν ἰδίως οἱ Μελισσηνοὶ,

οἱ Σκορδύλλαι, οἱ Δρακοντόπουλοι, καὶ οἱ Σεβαστοί, οἵτινες βαρέως ἔφερον τὴν τῶν Λατίνων κυριαρχίαν. Πάντες οὗτοι οἱ ἄρχοντες συνεννοήθησαν κρυφίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταβάλωσι τοὺς Ἐνετούς, καὶ νὰ ὑποταχθῶσι τῷ Βατάτζῃ πρὸς ὃν μάλιστα εἶχον ἀποστείλει τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὅπως ζητήσωσιν αὐτῷ τὴν βοήθειάν του. Ὁ Βατάτζης ἐβεβαίωσεν αὐτούς, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ ἔλθῃ προσωπικῶς μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, ὅπως τοὺς ὑποστηρίξῃ. Οἱ Κρῆτες λοιπὸν βεβαιωθέντες οὕτω περὶ τῆς τοιαύτης βοηθείας, συνήθροισαν κρύφα περὶ τοὺς πεντακισχιλίους ἄνδρας, καὶ ἐπὶ τῇ πρώτῃ παρουσιασθείσῃ προφάσει, κατέσφαξαν πάντα προστυχόντα Ἐνετόν.

Ταὐτοχρόνως δὲ εἷς τῶν πρώτων ἐπαναστατῶν Ἀλέξιος τὸ ὄνομα ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Σφακιωτῶν, προσελθόντων ἐπίσης κατὰ μέγιστον ἀριθμόν, καὶ ἀναῤῥιπισάντων τὴν στάσιν. Οἱ Σφακιῶται οὗτοι εἶναι Ἕλληνες ἡμιάγριοι καὶ γενναιότατοι, κατοικοῦντες ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς Κρήτης τῶν πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν. Εἶναι δὲ δεξιώτατοι τοξόται καὶ δύνανται νὰ σκοπεύσωσι κατ' ἐκλογὴν τὸν καρπὸν δένδρου τινος, καὶ νὰ τὸν διαπεράσωσιν ἀλανθάστως.

Οὕτω τοῦ στρατοῦ τῶν ἐπαναστατῶν αὐξηθέντος, ὁ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας διωρισμένος διοικητὴς τῆς Κρήτης Παῦλος Κουερίνης ἀπηλπίσθη ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῇ μόνος κατὰ τοσούτων ἐχθρῶν. Ἀνήγγειλε δὲ ταχέως εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὑρίσκετο. Ὁ Σανοῦδος χωρὶς νὰ σκεφθῇ οὐδὲ διστάσῃ ἔδραμεν εἰς βοήθειάν του μετ' 800 ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνδρῶν του. Ὁ δὲ στρατὸς οὗτος ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Ἐνετικοῦ, ἀπετέλεσε σῶμα μικρὸν μέν, ἀλλ' ἀρκούντως ἰσχυρόν.

Ὁ Ἰάκωβος Gritti στρατηγὸς τοῦ Ἐνετικοῦ στρατοῦ, ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ συγκροτήσῃ μάχην· ἤθελε δὲ νὰ πολεμήσῃ καὶ καταβάλῃ τοὺς ἐπαναστάτας πρὶν ἢ σταλῇ ἡ τοῦ Βατάτζη βοήθεια, ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅτι τὰ πᾶν ἀπώλετο, ἐὰν οὗτος ἔφθανε. Ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν, Σεβαστὸς καὶ Μελισσηνὸς, πληροφορηθέντες τοὺς σκοποὺς τοῦ Gritti δὲν ἐπρόσμειναν ὅπως αὐτὸς πρῶτος δώσῃ τὸ σημεῖον μάχης, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτοὶ πρὸς μάχην πρῶτοι προσῆλθον. Κατ' ἀρχὰς ἡ προσβολὴ ἀπεκρούσθη καλῶς ὑπὸ τοῦ Gritti, καὶ ἐπιτυχέστατα· ἀλλ' ἡ πρώτη αὕτη ἐπιτυχία τὸν κατέστρεψε, μὴ δυνηθέντα νὰ ἐπωφεληθῇ αὐτῆς· ἡ γενναιότης αὐτοῦ τὸν ὤθησεν εἰς καταδίωξιν τῶν φευγόντων μέχρις ἐνέδρας τινος· ἔνθα ἐπίτηδες οὗτοι τὸν παρέσυρον· περικυκλωθεὶς δὲ ἐφονεύθη μαχόμενος ὡς λέων. Ὁ θάνατός του ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἵτινες ἐπανῆλθον μανιώδεις κατὰ τῶν Λατίνων, ἤδη κλονισθέντων ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ στρατηγοῦ των, καὶ ἐξηντλημένων ὑπὸ τοῦ κόπου. Ὁ Σανοῦδος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ναξίων του τοῖς διεφιλονείκησε πρὸς καιρὸν τὸ γέρας τῆς μάχης· πανταχοῦ δὲ τοὺς ἀνεχαίτιζε, χωρὶς οὗτοι νὰ δυνηθῶσι νὰ τὸν ἀποκρούσωσι· ἐπὶ τέλους ὅμως ὑπεχώρησεν εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπεχώρησεν ὡς γενναῖος, ἀναγκάσας τὸν ἐχθρὸν νὰ τῷ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν ἀναχώρησιν χωρὶς νὰ τὸν παρακολουθήσῃ.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνησυχιῶν τούτων, ὁ στόλος τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος ὅστις ὥδευε πρὸς τὴν Κρήτην, κατέλαβε καθ' ὁδὸν τὰς νήσους Μιτυλήνην, Χῖον, Σάμον, Ἰκαρίαν καὶ Κῶ, χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Εἰκάζεται δὲ ὅτι διὰ τῆς διακρίσεως ταύτης, ὁ Βατάτζης ἤλπιζε νὰ κερδήσῃ τὸν Σανοῦδον, ἢ τοὐλά-

χιστον νὰ τὸν καταστήσῃ ὕποπτον τοῖς Ἑνετοῖς. Ὅπως δήποτε ὅμως, καιρόν τινα μετὰ ταῦτα ὁ στόλος προσωρμίσθη εἰς Κρήτην, συγκείμενος ἐκ 33 μεγάλων πλοίων.

Ὁ διοικῶν αὐτὰ στρατηγός, παρέστησεν εἰς τὸν Δοῦκα δι' ἀγγέλου τὸ σέβας τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ διὰ πᾶν ὅ,τι ἀνῆκε αὐτῷ, προτρέπων αὐτὸν ὅπως ἀποδώσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὰ ἴσα διὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ χάριν· ὅτι ἄλλως ὁ Ἡγεμών, ὅστις τόσην ἔδειξεν ἀγαθότητα θὰ τῷ καθίστα ἐπαισθητὴν τὴν ἀγανάκτησίν του. Ὁ δὲ Σανοῦδος ἀπροσδοκήτως καὶ αἰφνιδίως, (ὅπερ ἀπέδωκαν, ἄλλοι μὲν εἰς τινα μυστικὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων σχέσιν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν δίκαιον φόβον μήπως ἐπισύρῃ κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον), ἐπεβιβάσθη ἀμέσως μετὰ τῶν στρατευμάτων του, καὶ ἀποπλεύσας ἤρξατο ἀσχολούμενος ἔκτοτε εἰς μόνην τὴν ὀχύρωσιν τῶν νήσων του.

Οἱ Ἑνετοὶ ἀποστερηθέντες τῆς βοηθείας ταύτης, καὶ μὴ θεωροῦντες λόγου ἄξια τὰ ὀλίγα λείψανα τοῦ πεφοβισμένου στρατοῦ των τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ὅλην αὐτῶν ὑπεράσπισιν, ἀπεφάσισαν νὰ παραχωρήσωσι μέρος τῆς κυριαρχίας των, ὅπως διατηρήσωσι τὸ ἄλλο. Συνεφώνησαν δὲ μετὰ τῶν ὑπηκόων των, νὰ τοῖς ἀφήσωσι πλεῖστα φέουδα ἐν τῇ νήσῳ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ παρέχωσιν οὗτοι τῇ Δημοκρατίᾳ ἀριθμόν τινα ἱππέων διατηρουμένων δι' ἐξόδων των, καθ' ἣν περίστασιν ἡ Δημοκρατία εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν. Τὰ φέουδα ταῦτα ὠνομάσθησαν μετέπειτα, φέουδα Ἱπποτικά, ὡμοίαζον δὲ μὲ τὰ σημερινὰ τῶν τούρκων Τιμάρια, τινὰ τῶν ὁποίων παρέχουσιν ἐνίοτε περὶ τοὺς 25 ἱππεῖς, καλουμένους Σπαχίδας Τιμαρίων πρὸς διάκρισιν τῶν ἄλλων Σπαχίδων τῶν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου μισθοφορουμένων. Τῶν προτάσεων τούτων γε-

τομένων δεκτῶν καὶ τῆς εἰρήνης ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου συνομολογηθείσης, ὁ στρατηγὸς τοῦ Βατάτζη μεγάλως ἤλεγξε τοὺς καλέσαντας αὐτὸν Κρῆτας περὶ τῆς κακῆς των πίστεως. Μεθ' ὅλα ὅμως τὰ παράπονα καὶ τὰς ἐπιδείξεις, οἱ ἐπαναστάται, οἵτινες εὕρισκον συμφέρον εἰς τὴν μετὰ τῶν παλαιῶν κυρίων των συμφιλίωσιν, ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν παραλίαν, προτρέποντες τὸν στρατὸν τοῦ Βατάτζη νὰ ἀποσυρθῇ, ὡς μὴ ἔχοντες πλέον ἀνάγκην τῆς βοηθείας του.

Τοὺς παρεκάλεσε, τοὺς ὑπέσχετο, ἐπὶ τέλους τοὺς ἠπείλησεν, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ κυρίου των θέλει ἐπιπέσει ἐπ' αὐτῶν· δὲν τὸν ἤκουσαν, καὶ ἐπομένως ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἄπρακτος. Οἱ Ἑνετοί, οὓς ἡ κατεσπευσμένη ἀναχώρησις τοῦ Σανούδου ἠνάγκασε νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν ὑπηκόων των, δυσηρεστήθησαν κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸν κατηγόρησαν, ὅτι διεφθάρη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των. Ἀλλ' ὁ Σανοῦδος, εἴτε διότι ἦτον ἀθῶος, εἴτε διότι πιθανώτατα εἶχε δελεασθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὐδόλως σχεδὸν ἐπὶ ταῖς διαδόσεσι ταύταις ἐταράχθη, ἀλλ' ὠχυρώθη, ἵνα μηδένα φοβῆται, καὶ μὴ ἀναμιγνυόμενος πλέον εἰς τῶν γειτόνων του τὰς ὑποθέσεις, ἐφρόντιζε περὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας τοῦ λαοῦ του.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σχισματικοὶ τῆς Νάξου Ἕλληνες ἐπέφερον ταραχήν τινα ἐν τῇ νήσῳ, ἕνεκα ἀρχαιοτάτης τινος δεισιδαιμονίας, ἣν ὁ Δοὺξ ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ. Ἦτο βωμός τις ἀφιερωμένος εἴς τινα ἀποκαλούμενον Ἅγιον Παχὺν λείψανον τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρείας. Ὁ λαός, ἰδίως δὲ αἱ μητέρες, αἵτινες εἶχον τέκνα ἰσχνά, προσέτρεχον εἰς τὸν βωμόν, καὶ ἀφοῦ πολλάκις ἐπεκαλοῦντο τὸν Ἅγιον Παχύν, καὶ διεβίβαζον ἐπανειλημμένως τὰ παιδία διά τινος ὀπῆς,

ὑπαρχούσης ἐν βαρυτάτῳ λίθῳ εἰσέτι ὑπάρχοντι, ἐπείθοντο ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἤθελον παχύνει. Ὁ Σανοῦδος, ὅστις καὶ θρῆσκος καὶ σώφρων ἦτο, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ πλέον τὴν τόσῳ γελοίαν ταύτην δεισιδαιμονίαν, ἐκρήμνισε τὸν βωμόν. Οἱ σχισματικοὶ, λαὸς, ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ, μεγάλως ἐταράχθησαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο ἐρεθίζει τῶν ἀνθρώπων τὰ πνεύματα τοσοῦτον ὅσον ὁ ζῆλος τῆς ἀληθοῦς ἢ ψευδοῦς θρησκείας, γενικὴ ἐπαπειλεῖτο στάσις. Οἱ μᾶλλον δυσαρεστηθέντες ἦσαν οἱ κάτοικοι τῆς Δρυμαλίας, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ μᾶλλον ἐπίφοβοι, διότι ἡ Δρυμαλία περιέχει **12** μεγάλας κώμας, καὶ πληθὺν πύργων τῇδε κἀκεῖσε ἐκτισμένων, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀντιπαρατάξῃ κατὰ τοῦ Δουκὸς πλείονας τῶν **10,000** ἀνδρῶν. Ὁ Δοὺξ ὅμως ὅπως τοὺς ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ἔκτισεν εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους τινος ὑψηλοτάτου ὑπερκειμένου τῆς κοιλάδος, φρούριον, ἐρείπια τοῦ ὁποίου ἔτι καὶ νῦν σώζονται. Τὸν τόπον τοῦτον ἐκάλουν **Castel dalto**, οἱ δὲ νῦν Ἕλληνες *Ἀπάνω Κάστρο*. Ἔκτοτε δ' ἀνήγειραν μοναστήριόν τι ἀφιερωθὲν τῷ Ἁγίῳ Ἰωάννῃ τῷ Βαπτιστῇ. Ἐπὶ τέλους τὰ πνεύματα καθησύχασαν, τοῦ χρόνου καταστρέψαντος τὴν κοινὴν ταύτην δεισιδαιμονίαν, χάρις δὲ εἰς τὴν τοῦ Σανούδου κραταιὰν περίσκεψιν, ἡ πλάνη αὕτη ἀφ' ἑαυτῆς ἐξηλείφθη.

Εἰς τὴν καθησύχασιν τῶν ἐμφυλίων αὐτῶν ἐρίδων καταγινόμενος ὁ Δοὺξ, ἔμαθε τὸν αἰφνίδιον τοῦ αὐτοκράτορος Βατάτζη θάνατον, τοῦ ἀνησύχου καὶ φιλοδόξου τούτου ἡγεμόνος. Εἶχε πρὸ ὀλίγου ἐκθρονίσῃ τὸν νόθον υἱὸν τοῦ Πρίγκηπος τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ καὶ Δουρᾶ Μιχαὴλ τὸν Κομνηνόν. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν ταύτην, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀσίαν νέα σχέδια σκοπῶν, ἀλλ' ἐπιληψία ὡρῶν τινων ἐξεδίκησε τὴν θρησκείαν καὶ

τοὺς Λατίνους ἡγεμόνας δι' ὅλα τὰ δεινὰ ἃ ὑπέστησαν· ἀπέθανε δὲ τὴν 30 8βρίου 1255, 62 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν.

Ὁ βίος τοῦ Σχισματικοῦ τούτου αὐτοκράτορος ἦν ἀνάμικτος, ὡς εἴδομεν, καλῆς καὶ κακῆς τύχης. Κατήγετο ἐξ οἴκου ἐπιφανοῦς, συνήνου δὲ εἰς ἑαυτὸν τὰ δύο τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Λασκάρεων ὀνόματα. Ἦν ἄγαν ἐπιδέξιος, δυνάμενος νὰ ἐπωφελῆται πᾶσαν περίστασιν καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀτυχίας· χαμερπὴς καὶ ταπεινὸς ἐν τῇ δυσπραγίᾳ· ὑπερήφανος καὶ δύσκολος ἐν τῇ εὐτυχίᾳ· οὐδέποτε ἐτήρει τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἦν πάντοτε ἕτοιμος, ὁσάκις ἠδύνατο νὰ ἀντλήσῃ τὴν ὠφέλειαν, νὰ καταπατήσῃ καὶ αὐτὰς τὰς ἱερωτέρας συνθήκας. Ἐπὶ τέλους δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ἦτο μέγας πολιτικός, φίλος ὠφέλιμος, καὶ ἐχθρὸς ἐπικίνδυνος.

Ὁ νέος Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ υἱός του τὸν διεδέχθη, ἀλλ' ἡ βασιλεία τοῦ Ἡγεμόνος τούτου δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ· ἀπέθανε τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν πατέρα του, καταλιπὼν τὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰωάννην Λάσκαριν, ἑξαετῆ τὴν ἡλικίαν. Ἀποθνήσκων ἐσύστησε τὸν υἱόν του εἰς τὸν εὐνοούμενόν του Γεώργιον Μουζάλωνα, ὃν καὶ διώρισεν ἀντιβασιλέα. Ἀλλ' οἱ ἄρχοντες, δυσαρεστηθέντες ἔκ τε τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ τῆς ὑπερηφανείας του, τὸν ἐδολοφόνησαν τὴν ἐννάτην μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Θεοδώρου ἡμέραν, ἀντικαταστήσαντες αὐτὸν διὰ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, εἰς ὃν ἐκτὸς τῆς ἀντιβασιλείας, καὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ νέου αὐτοκράτορος, ἀπένειμαν τὸ ἀξίωμα τοῦ Δεσπότου, μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ Αὐτοκράτορα ἀνηγόρευσαν, ἀφοῦ πρῶτον ὡρκίσθη, ὅτι θὰ παρέδιδε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τῷ νέῳ Λασκάρει, ἅμα ἐνηλικιουμένῳ. Ὁ Παλαιολόγος ὑπεσχέθη τὰ πάντα, ἀλλὰ μόλις εἶδεν ἑαυτὸν κύριον ἀπόλυτον, ἐλησμόνησε

τοὺς ὅρκους του, καὶ διὰ σκληρᾶς προδοσίας ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νέου Λασκάρεως.

Ὁ Παλαιολόγος, στερεωθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ τοῦ ἀποτροπαίου τούτου ἀδικήματος ἤρξατο ἐνοχλῶν τὸν αὐτοκράτορα Βαλδουΐνον, καὶ ὅλους τοὺς Λατίνους ἡγεμόνας. Αἱ πρῶται προσβολαὶ ἐγένοντο κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμου Βιλαρδουΐνου, εἶτα κατὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας λίαν ἐβλάβη, διότι ἀναγκασθεὶς νὰ βοηθήσῃ τὸν πενθερόν του Μιχαήλ, Δεσπότην τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Αἰτωλίας, εἶδε τὸν στρατὸν αὐτοῦ καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου, αὐτὸς δὲ μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην δραπετεύσας κατέφυγε εἰς Καστορίαν, ὅπου καὶ ἀναγνωρισθεὶς ᾐχμαλωτίσθη. Οἱ δὲ δύο κυριώτεροι αὐτοῦ στρατηγοὶ ὁ **Anceau de Toucy** καὶ ὁ **Geoffroy** ἄρχων τῆς Καρυταίνης, ᾐχμαλωτίσθησαν ἐπίσης καὶ ὡδηγήθησαν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι.

Ὁ Σανοῦδος, ὅστις μετὰ ἕξ μεγάλων πλοίων εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Ναυπάκτου, ὅπως βοηθήσῃ τὸν τῶν Λατίνων στρατὸν, ἀπηλπίσθη ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς φυγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐπιστηθίου του φίλου, τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας. Ἅμα δ' ὡς οἱ Ἕλληνες ἀπεσύρθησαν, ὁ Ἡγεμὼν ἐνθαρρυνθεὶς καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τετρακοσίων ἀνδρῶν, οὓς ὁ Σανοῦδος ἔδωκεν αὐτῷ, ἐπανέκτησε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ μέγα μέρος τῶν ἀπολεσθέντων.

Τὴν δυστυχίαν τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας ἐπηκολούθησαν ἕτεραι σπουδαιότεραι συμφοραὶ, διότι ἐπῆλθεν ὁλόκληρος ἡ καταστροφὴ τῆς Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν Ἀνατολῇ. Αἱ ὑποθέσεις τοῦ Βαλδουΐνου εὑρίσκοντο τότε ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, ἡ πρωτεύουσα ἦτο σχεδὸν ἡ μόνη θέσις ἡ ἐνα-

πομείνασα αὐτῷ, πανταχόθεν καὶ αὕτη περικεκυκλωμένη, στερούμενος δὲ στρατοῦ καὶ χρημάτων, καὶ χρεωστῶν πολλὰ, οὐδεμιᾶς ἠξιοῦτο πίστεως, ὁ δὲ οἶκος του πάντων ἐστερεῖτο.

Ὁ γενναῖος ὅμως τῆς Νάξου Δοὺξ προσεπάθησε μετά τινων ἄλλων Εὐγενῶν Ἐνετῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καπέλλων, νὰ συλλέξῃ σχεδὸν ὅλον τὸ ποσὸν, οὗτινοςἐδεῖτο ὁ Ἡγεμὼν οὗτος, διὰ τούτου δὲ κατέστησε βραδυτέραν τοὐλάχιστον τὴν ἀπώλειάν του.

Ὁ Παλαιολόγος ἐκίνει πάντα λίθον, ὅπως καταβάλῃ ταύτην τὴν ἅμιλλαν, τὴν τοσοῦτον ἀρχαίαν, καὶ ἑνώσῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Αὐτοκρατορίαν· κυρίως δ' ἐμίσει τὸν Λατῖνον Αὐτοκράτορα, ἐδόξαζε δὲ ὅτι θὰ ἀποθανατισθῇ, καὶ θὰ λησμονηθῇ ἡ ἁρπαγή του διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις προέβλεπεν, ὅτι ὑπερβαλλόντως θὰ ηὐχαρίστει τοὺς Ἕλληνας. Πληροφορηθεὶς δὲ τὴν κατάστασιν τοῦ Βαλδουΐνου, ἐνόμισεν, ὅτι ἀφίκετο ἡ ὀλεθρία τῆς πτώσεως τῶν Λατίνων στιγμή· διατεθειμένος δὲ ὢν νὰ μὴν ἀπολέσῃ τὴν τοιαύτην εὐκαιρίαν, καὶ πλήρης ἐλπίδων, ἔφθασε εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εἶχε συνεννοήσεις περὶ τῶν σχεδίων του, καί ἀφ' ὧν μεγάλας ἀνέμενεν ὑπηρεσίας· ἀλλ' ἡ σπουδαία αὕτη κατάκτησις δὲν ἔμελλε νὰ ἦναι ἔργον τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, ἡ τύχη μόνον ἔμελλε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ αὐτῆς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες.

Ὁ Βαλδουΐνος ὑπῆρξεν ἀρκούντως εὐτυχὴς ἐν τῇ δυστυχίᾳ του, εὑρίσκων μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του πίστιν· οἱ δὲ προδόται μετενόησαν διὰ τὴν ἀνανδρίαν των. Ὁ Anceau de Toucy, ὅστις διὰ νυκτὸς ἔμελλε νὰ ἀνοίξῃ πύλην τινὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὅτι τὸν κατε-

σκόπευον, καὶ ὅτι οὐδὲν ἔπρεπε νὰ ἐλπίζῃ ἐκ τοῦ μέρους τούτου. Ὁ Ἕλλην Ἡγεμὼν ἀποθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, καὶ ὀλίγους ἔχων στρατιώτας, ὅπως προβῇ εἰς τακτικὴν πολιορκίαν, δὲν ἔκρινε κατάλληλον νὰ προχωρήσῃ τὴν φορὰν ταύτην. Ἀπεσύρθη ἀθορύβως εἰς Νίκαιαν, ὅπου οἱ πρέσβεις τοῦ Βαλδουΐνου τὸν ἠκολούθησαν· ἐζήτησαν νὰ ἀνανεώσωσι τὴν συνθήκην· ὁ δὲ πολιτικὸς οὗτος Ἡγεμὼν, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ νῷ ἰδίους σκοποὺς, παρέτεινε τὴν συνθήκην δι' ἓν ἔτος. Ὁ Βαλδουΐνος δὲν ἀπώλεσε περίστασιν τόσῳ πολύτιμον· πανταχοῦ διεκήρυξε τὸν τρομερὸν κίνδυνον ὃν διέφυγε, καὶ ὃν ἐφοβεῖτο ἐὰν δὲν τὸν ἐβοήθουν. Ἀλλὰ μόνον οἱ Ἑνετοὶ καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου συνεκινήθησαν διὰ τὴν οἰκτρὰν τῆς τύχης του κατάστασιν.

Καὶ οἱ μὲν Ἑνετοὶ ἔπεμψαν αὐτῷ γαλέρας τινὰς, διοικουμένας ὑπὸ τοῦ Μάρκου Gradenigo, ὁ Δοὺξ ὅμως ἔχων πολλὰς νήσους νὰ προφυλάξῃ δὲν ἠδυνήθη νὰ τῷ πέμψῃ εἰμὴ τρεῖς γαλέρας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ συγγενοῦς του Πέτρου Μαρκέλλου. Ἀφοῦ δὲ αἱ ἐπικουρίαι αὗται ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡνώθησαν μετὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ Βαλδουΐνου, οὗτος προέτεινεν εἰς ἅπαντας τοὺς ἀρχηγοὺς νὰ πέμψωσι τὴν ναυτικὴν δύναμιν εἰς Προποντίδα, ὅπως ἐμποδίσωσι τὸν Παλαιολόγον νὰ διέλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ του τὸν Ἑλλησπόντον· ὁ Gradenigo ὅμως, ὅστις ἐκαιροφυλάκτει περίστασιν, ὅπως δείξῃ τὴν ἀνδρίαν του, ἀπεφάνθη ὅτι ἦτο καταλληλοτέρα ἡ πολιορκία θέσεώς τινος, τοσούτους δὲ λόγους προέταξεν, ὥστε ἀπεφάσισαν ἐπὶ τέλους νὰ πολιορκήσωσιν τὴν Δαφνουσίαν, πόλιν ἰσχυρὰν, κειμένην ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀλλ' ὁ καιρὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁρισθεὶς πρὸς καταστροφὴν τῆς Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας

ἔφθασε. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ τόσον ἐνδόξως κατακτηθεῖσα καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν Γάλλων ὑπερασπισθεῖσα, ἀφηρέθη ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ δυστυχήματός τινος ἀπροόπτου, ἐξ ἐκείνων δηλ. ἅτινα ἡ θεία Πρόνοια πέμπει, ὅταν θέλει νὰ τιμωρήσῃ ἢ ταπεινώσῃ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Παλαιολόγος βλέπων τοὺς Λατίνους ἐνεργὸν λαμβάνοντας μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Δαφνουσίας, ἀπέστειλεν εἰς Θράκην ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου 800 μόνον ἄνδρας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κατασκοπεύσῃ τὰς κινήσεις τῶν Λατίνων. Ὁ Ἕλλην οὗτος στρατηγὸς μετὰ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ δυνάμεως διήρχετο τὴν χώραν ταχέως εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινων ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως φθάσῃ εἰς Δαφνουσίαν, ὅτε πρὸς καλὸν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν Γάλλων συνήντησε τυχαίως Ἕλληνά τινα, ὅστις τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο σῶμα ἄψυχον, καὶ ὅτι ὁ Βαλδουῖνος ὁ ἅπασαν τὴν στρατιὰν αὐτοῦ πέμψας εἰς Δαφνουσίαν, δὲν εἶχε παρ' αὐτῷ εἰμὴ ὀλίγους μόνον στρατιώτας πρὸς φύλαξιν τῶν τειχῶν· προσέθηκε δὲ ὅτι ἐγνώριζεν ὑπόγειον διώρυγα, δι' ἧς θὰ τῷ ἦτον εὔκολον νὰ διέλθῃ μεθ' ὅλων τῶν σὺν αὐτῷ.

Ὁ Στρατηγόπουλος ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης, καὶ μόλις πιστεύων ὅσα ἤκουσεν, ἐπορεύθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, ὅπως ἴδῃ ὁ ἴδιος τὴν διώρυγα ταύτην, εὗρε δέ, ὅτι ἡ ἀγγελία τοῦ Ἕλληνος ἦτο ἀληθής· χαίρων ἐκ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἀνακαλύψεως, προχωρεῖ ἀθορύβως τὴν νύκτα, περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον 100 τῶν γενναιοτέρων αὐτοῦ στρατιωτῶν διέρχονται τὴν διώρυγα ταύτην. Διῆλθον δὲ χωρὶς νὰ συναντήσωσι οὐδένα ἐκτὸς σκοπῶν τινων, οὓς κατέσφαξαν· θραύσαντες δὲ διὰ πελέκεως μίαν τῶν θυρῶν τῆς πόλεως,

εἰσῆλθε καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ διὰ μεγάλων κραυγῶν κατέλαβε τοὺς πύργους· καὶ τὰς κυριωτέρας θέσεις. Παρευθὺς ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ταραχὴ διασπείρεται, καὶ ἕκαστος ζητεῖ νὰ σωθῇ. Καὶ αὐτὸς ὁ Βαλδουῖνος, ἀντὶ νὰ ἀπωλεσθῇ ὡς γενναῖος Ἡγεμὼν, οἷος ἦτο, κατελήφθη ὑπὸ τοιούτου φόβου, ὥστε ὡς δειλὸς ἔδραμεν εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἐῤῥίφθη εἰς τὸ πρῶτον προστυχὸν πλοῖον. Οἱ Ἕλληνες ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ταραχῆς ταύτης, διεσπάρησαν πανταχόθεν τῇ βοηθείᾳ τοῦ σκότους φονεύοντες καὶ δολοφονοῦντες πᾶν τὸ πρὸ αὐτῶν εὑρισκόμενον· ἡ κατάπληξις ὑπῆρξε τόσῳ γενικὴ, ὥστε οὔτε κἂν ἀντέστησαν εἰς αὐτούς. Οὕτω ἐκ τῆς ἀπροόπτου ταύτης ἐπαναστάσεως, ἡ ὡραία αὕτη πρωτεύουσα τοῦ κόσμου ἐπανῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων τὴν 25 Ἰουλίου 1261, ἀφοῦ ἐπὶ 57 ἔτη 3 μῆνας καὶ 11 ἡμέρας διετέλεσεν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Γάλλων. Μέγα καὶ ἀξιομνημόνευτον παράδειγμα τοῦ εὐμεταβλήτου τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλείων, ἅτινα ὁ Θεὸς ἀφαιρεῖ καὶ χορηγεῖ κατ' ἀρέσκειαν, πολλάκις διὰ τῶν ἐλαχίστων μέσων, χωρὶς οὔτε δύναμις, οὔτε πρόνοια οἱαδήποτε ἀνθρωπίνη νὰ δυνηθῶσι νὰ μεταβάλωσι τὰ συμβαίνοντα.

Ὁ Λατινικὸς στρατὸς, εἰς ὃν ὁ Βαλδουῖνος ἐπορεύθη αὐτοπροσώπως ὅπως ἀναγγείλῃ αὐτῷ τὴν λυπηρὰν ταύτην ἀγγελίαν, ἔλυσεν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Δαφνουσίας, τῆς ὀλεθρίας ταύτης πόλεως, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἀπωλέσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὁ στρατὸς περίφοβος ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῶν πλοίων. Ὁ στόλος κατευθύνθη πρὸς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ὁ Μάρκελλος διηύθυνε τὰ πλοῖα του εἰς Νάξον, ὁ δὲ Βαλδουῖνος εἰς Εὔβοιαν. Μόλις δ' ἔφθασε ἐκεῖ, ὁ Σανοῦδος, ὅστις μετὰ λύπης εἶχε μάθει τὰ

συμβάντα, ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν τὴν σύζυγόν του μετὰ τοῦ υἱοῦ του Γουλιέλμου, μετὰ πολλῶν δώρων, καὶ μεγάλου ποσοῦ χρημάτων, ὧν εἶχε μεγάλην ἀνάγκην. Ἐν ᾗ δὲ καταστάσει διετέλει, ὁ δυστυχὴς οὗτος Αὐτοκράτωρ, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποδώσῃ τί εἰς τὸν Δοῦκα, ἐτίμησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γουλιέλμον διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἱππότου, βαθμοῦ μόνον εἰς τοὺς μεγίστους τῆς αὐλῆς ἄρχοντας ἀπονεμομένου.

Ἐνῷ ὁ δυστυχὴς οὗτος ἡγεμὼν ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον πλανώμενος ἐζήτει καταφύγιον παρὰ τοῖς ὑποτελέσιν αὐτῷ ἡγεμόσι, ὁ Παλαιολόγος εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας ἕνεκεν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναβιβασθείς, ἐπειρᾶτο διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ πορείας νὰ ἐκδιώξῃ καὶ καταστρέψῃ πάντας ἀλληλεπαλλήλως τοὺς Λατίνους ἡγεμόνας. Ἤρξατο δὲ ἀπὸ τοῦ αἰχμαλώτου του, τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν, εἰμὴ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ, ὅτι θὰ παρεχώρει διὰ συνθήκης τὰς τρεῖς κρατίστας τῆς Πελοποννήσου θέσεις, ἤτοι τὴν Μάνην, τὴν Σπάρτην καὶ τὴν Ἐπίδαυρον.

Ὁ Βιλαρδουΐνος ἠναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ, εὐτυχίζων ἑαυτὸν ὅτι δὲν ἀπώλεσε τὰ πάντα. Ἡ συνθήκη ἐγένετο ἐπισήμως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κατὰ τὰ τότε εἰθισμένα, ἤτοι ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ διὰ τὸν παραβάτην. Ἐκτὸς τούτου ὁ Παλαιολόγος εἰσήγαγεν ἐν τῇ συνθήκῃ τὸν ὅρον, ὅτι ὁ Βιλαρδουΐνος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν θὰ ἦσαν ἔκτοτε ὑποτελεῖς αὐτῷ.

Ὁ αἰχμάλωτος ἡγεμὼν ὑπέγραψε τὰ πάντα ἄνευ ἀντιῤῥήσεως, ἀπεστάλη δ' ἔπειτα μετὰ τιμῶν εἰς τὴν ἡγεμονίαν του τῆς Ἀχαΐας. Ταὐτοχρόνως δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον μετὰ στρατοῦ, ὅπως καταλά-

ίδη τὰς θέσεις τὰς ὑπὸ τοῦ Βιλαρδουΐνου παραχωρηθείσας.

Ἡ συνθήκη αὕτη μεγάλως ἀνησύχησε τὸν Σανοῦδον· διότι τοῦ Παλαιολόγου ἅπαξ κυρίου τῆς Ἐπιδαύρου καταστάντος, εὐκολώτατον θὰ ἦτο νὰ εἰσέλθῃ καὶ μέχρι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Τοῦτο τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀπέλθῃ αὐτοπροσώπως μετὰ στρατοῦ εἰς Μῆλον, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς νήσου ταύτης, τῆς μᾶλλον εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ ὑποκειμένης. Λίαν ὅμως ἐξεπλάγη εὑρὼν τὴν πόλιν ἀνάστατον. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐπαναστατήσει τῇ προτροπῇ μοναχοῦ τινος, καὶ ἐκδιώξαντες τὴν φρουρὰν καὶ ὅλους τοὺς Λατίνους, εἶχον καταστῆ κύριοι τοῦ φρουρίου. Ὁ Δοὺξ δὲν ἀπώλεσεν ἐπὶ ματαίῳ χρόνον· συνήθροισε ταχέως τὰς περιπόλους τῆς νήσου γαλέρας, δεκαὲξ τὸν ἀριθμόν, βοηθούμενος δὲ καὶ ὑπό τινων Γάλλων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες γνῶσιν τῶν ταραχῶν λαβόντες, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν γαλερῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ λάβωσι μέρος εἰς πόλεμόν τινα.

Τοῦ μικροῦ τούτου τῶν Γάλλων ἀριθμοῦ, ἑνωθέντος μετὰ τοῦ Δουκός, ὁ Δοὺξ ἐβάδισε πρὸς τὸ φρούριον. Ἐμήνυσεν εἰς τοὺς στασιαστὰς νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, καὶ νὰ ζητήσωσι συγγνώμην· βλέπων ὅμως, ὅτι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ παραδοθῶσιν, ἀνῆλθεν εἰς τὸ φρούριον ἐξ ἐφόδου. Οἱ Ἕλληνες καίτοι ἐκπλαγέντες, ὑπερήσπισαν ἑαυτοὺς γενναίως. Ἀλλ' εἶχον νὰ πολεμήσωσι πρὸς Γάλλους. Ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Τὸ φρούριον ἐκυριεύθη εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν δύο ὡρῶν. Ἡ σφαγὴ ἐν τούτοις δὲν ἐγένετο μεγάλη. Ὁ Σανοῦδος, ἐπιεικῶς φερόμενος, ἐφείσθη τοῦ αἵματος τῶν στασιαστῶν· ἠρκέσθη δέ, ὅπως τιμωρήσῃ τέσσαρας ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνόχων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς στάσεως, τὸν Ἕλληνα Μοναχόν, τοῦ ὁποίου, ἀφοῦ ἔδεσαν

τάς τε χεῖρας καὶ πόδας, ἔῤῥιψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τὴν παραδειγματικὴν ταύτην τιμωρίαν, ἔδωκε χάριν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἐπιείκια αὕτη ηὐχαρίστησε τοὺς στασιαστάς, καὶ ἡ ἡσυχία ἐπανῆλθεν εἰς τὴν νῆσον.

Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη τῆς Μήλου ἦτον ἡ τελευταία τοῦ Δουκός. Ἀπέθανεν αἴφνης ἐν Μήλῳ, ἐνῷ ἔδιδε διαταγὰς πρὸς κατασκευὴν ἔργων τινῶν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν θάνατόν του, ὑπόνοιαι ἠγέρθησαν κατὰ τῶν Σχισματικῶν, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν συνείθιζον οὗτοι ν' ἀπαλλάττωνται ἀθορύβως ἐκείνων, ὧν ὁ βίος τοῖς ἦτο φορτικός.

Ἀπέθανε δὲ ἐν ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1263. Τὸ σῶμά του μετεκομίσθη εἰς Νάξον, ἐτάφη δὲ πομπωδῶς ἐν μέσῳ τῶν δακρύων τοῦ ὑπεραγαποῦντος αὐτὸν λαοῦ του. Ἀφῆκε δύο υἱούς, Γουλιέλμον τὸν πρωτότοκον, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη, καὶ Μάρκον τὸν νεώτερον. Οἱ Λατῖνοι μεγάλως ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Δουκὸς ἐλυπήθησαν, ἐν τῇ περιστάσει μάλιστα ταύτῃ, ἐν' ᾗ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρίσκοντο, διότι οὗτος ἦτο τὸ στήριγμα καὶ ὁ πατὴρ των.

Ἀνδρεῖος, ζωηρὸς καὶ σώφρων, ἦτον ἐπίσης εὐσεβής, γλυκὺς καὶ μετριοπαθής. Τὸ δημόσιον πένθος ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιόν του· ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν τ' ἀπομνημονεύματα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὀλίγοι ἄρχοντες κατέστησαν προσφιλέστεροι, σεβαστότεροι καὶ ποθεινότεροι εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν ἢ ὁ Δοὺξ οὗτος.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Τέταρτος Δούξ.

Εἰκοσαετὴς τὴν ἡλικίαν διεδέχθη ὁ Γουλιέλμος τὸν πατέρα του. Ὁ νέος οὗτος ἡγεμών, λίαν σπουδαῖον ὑπολαμβάνων νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἑλληνικῶν κτήσεων ἱκέτευσε τὸν Γουλιέλμον Βιλαρδουΐνον νὰ διαῤῥήξῃ τὴν ἀτιμωτικὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχε συνάψει μετὰ τοῦ Παλαιολόγου. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀλληλογραφίας δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ταχέως καὶ ἀσφαλῶς ἀκριβῆ ἀπάντησιν, ἐπορεύθη αὐτοπροσώπως πρὸς αὐτόν. Ἡ συνέντευξις ἐγένετο ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθα ὁ Δοὺξ εὗρε τὸν Βιλαρδουΐνον διατεθειμένον νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις του. Τὸ μόνον ὅπερ ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἦν ὁ ὅρκος, ὃν εἶχε δώσει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡρκίσθη καταναγκαστικῶς, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν διετοῦς κρατήσεως, ὁ Σανοῦδος τῷ εἶπε, ὅτι ὁ Πάπας θὰ συνεχώρει οὐ μόνον ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς αὐτόν, ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ. Καὶ πράγματι Οὐρβῖνος ὁ Δ'. παρεκίνησε τὸν Ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν ἄλλων συμμάχων, καὶ νὰ προσπαθήσωσι νὰ ἀνακτήσωσι τὴν κυριαρχίαν του. Μετὰ τὸ πρῶτον τοῦτο διάβημα, ὁ Σανοῦδος ἐποιήσατο καὶ δεύτερον χάριν τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Ἐπορεύθη ἐκ μέρους του εἰς Κρήτην, ὅπως παραστήσῃ τοῖς Ἐνετοῖς, ὃ εἶχον συμφέρον πρὸς διατήρησιν τῶν Κρατῶν τοῦ Βιλαρδουΐνου καὶ οἵαν ὠφέλειαν θὰ ἐπορίζετο ἡ Δημοκρατία ἀπο-

βάλλουσα τοὺς Ἕλληνας τῆς Πελοποννήσου. Εὐκόλως πεισθέντες οὗτοι, τῷ ὑπεσχέθησαν νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν σχεδίου τοσοῦτον ἀναγκαίου πρὸς κοινὴν αὐτῶν διατήρησιν.

Ὁ Βιλαρδουΐνος ἔπεμψεν ἐπίσης ἕνα τῶν πιστῶν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ, ὅπως τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ παράλια τῆς Θεσσαλίας, ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ ἑνώσῃ τὰς δυνάμεις του μετὰ τοῦ συμμάχου του, τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος διοικητὴς τῶν τόπων τοὺς ὁποίους ὁ ἀδελφός του Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ εἶχεν ἐν Πελοποννήσῳ, μόλις ἰδὼν τὰ κινήματα ταῦτα, δὲν ἀνέμενε νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτόν· ἐπέδραμε πρῶτος ἐπὶ τῶν χωρῶν τῶν Γάλλων ἡγεμόνων, ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ μέρη, πολλὴν ἐπενεγκὼν καταστροφήν. Αἱ ἀψιμαχίαι αὗται ἠνάγκασαν τὸν Πάπαν Οὐρβῖνον νὰ σχηματίσῃ Σταυροφορίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Παλαιολόγος ἐθορυβήθη ἐπὶ τῇ εἰδήσῃ ταύτῃ, πλεῖστα δ' ὅσα ὑπεσχέθη τῷ Πάπᾳ, ὅπως τὸν καταπείσῃ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν καταιγίδα ταύτην, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐφοβεῖτο. Καὶ πράγματι, εἶχε δίκαιον νὰ τὴν φοβῆται, διότι ἠσθάνθη τὰς πρώτας προσβολὰς ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου τὰ ὅπλα του δὲν ἐπέτυχον πλεῖον ἢ ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἠπείρου μεγάλως ηὐδοκίμησε, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς ἐπικουρίας τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας **Mainfroy**, τοῦ καὶ γαμβροῦ του. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν, ὁ δὲ περίδοξος Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος ᾐχμαλωτίσθη. Ἐστάλη δὲ, ὑπὸ φρουρᾶς συνοδευόμενος εἰς Σικελίαν, τῇ παρακλήσει τοῦ **Mainfroy**, ὅστις ἐπεθύμει νὰ

ἀνταλάξῃ αὐτὸν πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν Ἄνναν τὴν ἀδελφήν του, χήραν Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη, ἥτις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, δὲν εἶχε τύχει τῆς ἀδείας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰταλίαν.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου καὶ οἱ Ἑνετοὶ ὡπλίζοντο ἰσχυρῶς κατὰ θάλασσαν· ἀλλ' ὁ ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ γενναίου ἡγεμόνος τῆς Ἠπείρου, ἐβράδυνεν ὀλίγον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των· διότι ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Μιχαὴλ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ ἐζήτησαν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν Ἕλληνα Αὐτοκράτορα ὅπως ἀντιταχθῶσιν ἰσχυρότερον κατὰ τῶν προσβολῶν τοῦ νόθου αὐτῶν ἀδελφοῦ, Δουκὸς τῶν Πατρῶν, νέου ἄρχοντος, ἀνησύχου, καὶ ζωηροῦ τὸν νοῦν, διώκοντος εὐκαιρίαν νὰ ἀναδειχθῇ.

Ὁ Παλαιολόγος ὅστις ἐξετίμα τὸν Δοῦκα τῶν Πατρῶν μᾶλλον τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐπιθύμει νὰ ἑλκύσῃ αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν οὐ μόνον διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ἀνέμενεν ἐκ τῆς γενναιότητός του, ἀλλὰ καὶ πρὸς μείωσιν τῶν δυνάμεων τῶν Λατίνων, μεθ' ὧν ὁ νέος Δοὺξ εἶχε τὰ μέγιστα συνδεθῇ. Διέταξε λοιπὸν νὰ τὸν περιποιηθῶσι· ὑπεσχέθησαν μάλιστα αὐτῷ ἐκ μέρους του τὰς πρώτας τιμὰς τῆς αὐλῆς, ἂν ἤθελε νὰ μεταβάλῃ πολιτικήν. Ὁ Δοὺξ τῶν Πατρῶν, ὢν ὑψηλόφρων, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν προσβεβλημένον, ὑποληφθεὶς ὡς δυνάμενος νὰ ἐξευτελισθῇ, καὶ ἀπέῤῥιψεν ὑπερηφάνως πάσας τὰς προσφορὰς ταύτας, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ δυσαρεστηθεὶς, ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν δεύτερόν του ἀδελφὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ διαταγῆς νὰ τὸν προσβάλωσιν εἰς Πάτρας. Ὁ Δοὺξ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστῇ εἰς τηλικαύτας δυνάμεις, ἐξῆλθε μεταμφιεσμένος ἐκ τῆς πόλεως καὶ διαβὰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον χωρὶς νὰ ἀναγνωρισθῇ,

ἔδραμε ταχέως εἰς Θήβας, ὅπως ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Ἰωάννου Δελαρόσση (De la Roche) Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις καὶ ἔδωκεν αὐτῷ 300 ἱππεῖς ἅπαντας γενναίους.

Ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀνδρείων τούτων, ὁ Δοὺξ τῶν Πατρῶν ἐπέστρεψε κατεσπευσμένως καὶ ἔφθασε τὴν νύκτα πλησίον τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐνόμιζον αὐτὸν πάντοτε ἐν τῇ πόλει διατρίβοντα. Μετὰ ἡσυχίαν ὡρῶν τινων, διέῤῥηξε τὰς τάξεις των μετὰ τρομερᾶς σφαγῆς. Οἱ Ἕλληνες, οἱ πλεῖστοι κοιμώμενοι, ἐσφάζοντο ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος. Ὁ δὲ Ἰωάννης Παλαιολόγος φοβηθεὶς καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ γενόμενος διὰ προσβολὴν τοσοῦτον αἰφνιδίαν, ἐλογίσθη εὐτυχὴς τρέχων πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ ῥυτῆρος πρὸς τὸ μέρος τῆς Δημητριάδος, πόλεως κειμένης εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀλμυροῦ, ἔνθα μέρος τοῦ στρατοῦ του ἦλθε νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ ἄνευ ἀποσκευῆς καὶ σχεδὸν ἄοπλον.

Ταὐτοχρόνως σχεδὸν ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, οἱ Ἑνετοί, καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Εὐβοίας εἰσῆλθον μετὰ τοῦ στόλου των εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀλμυροῦ, ζητοῦντες τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἐξ 60 συγκείμενον γαλερῶν, καὶ προσωρμισμένον ἐκεῖ πρὸ αὐτῶν. Ὁ διοικῶν αὐτὰς Φιλάνθρωπος Προτεστάτωρ, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὴν μετ' αὐτῶν συμπλοκήν. Πρῶτον ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν μετὰ μεγάλης γενναιότητος, καὶ κατετάραξε τοὺς Ἕλληνας, ἐξώκειλε τινας τῶν μεγαλειτέρων αὐτῶν γαλερῶν, ἠχμαλώτισεν ἄλλας, καὶ ἐβύθισεν ἑτέρας, μὴ ἀφεὶς καιρὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἀναγνωρισθῶσιν, οὔτε νὰ σώσωσι τὰ πληρώματα. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τὸν Δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν ἐποίουν ὄντως θαύματα ἡρωϊσμοῦ.

Τὸ πᾶν ἔβαινε πρὸς ἐντελῆ νίκην, ὅτε ὁ Ἰωάννης Παλαιο-

λόγος, ἀφίκετο, ὡς εἶπον, μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ εἰς Δημητριάδα, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ κόλπου, καὶ διέταξε τὸ πεζικόν του νὰ ἐπιδράμῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι εὑρισκομένων ἐμπορικῶν πλοίων. Οἱ σύμμαχοι, ὧν τὰ μὲν πλοῖα ἦσαν βεβλαμμένα, αὐτοὶ δὲ κεκοπιακότες, ἐνόμισαν ὅτι ὁ ἐρχόμενος στόλος ἤρχετο πρὸς βοήθειαν τοῦ ἑτέρου· ἡ ἀπάτη αὕτη τοὺς παρώτρυνε νὰ ἀναχθῶσι πρὸς τὸ πέλαγος, καὶ οὕτως ἐσώθη ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκ βεβαίας καταστροφῆς. Ἠχμαλώτισαν ὅμως οἱ Ἑνετοὶ 8 ἐχθρικὰς γαλέρας, ὁ δὲ Δοὺξ τῆς Νάξου 6, ἃς καὶ ἔπεμψε εἰς τὸν ἐν Νάξῳ ναύσταθμόν του. Ἰδὼν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι ἐνόσῳ οἱ Λατῖνοι ἦσαν ἡνωμένοι, οὐδὲν θὰ κατώρθου, μετεχειρίσθη τὴν πολιτικήν του ἐπιτηδειότητα ὅπως διασπάσῃ αὐτούς. Πρὸ καιροῦ οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ Γενουήνσιοι διετέλουν ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει· αἱ δὲ δυνάμεις των ἦσαν σχεδὸν ἴσαι, ὅπερ οὐδὲ εἰς τὸ ἓν οὐδὲ εἰς τὸ ἄλλο μέρος παρεῖχε μεγάλας ἐλπίδας. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὁ κάλλιον πάντων τῶν ἄλλων αἰσθανόμενος τὴν βλάβην, ἣν ἡ διαίρεσις αὕτη θὰ ἐπέφερεν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, πολλάκις προσεπάθησε νὰ τοὺς συμφιλιώσῃ· ἀλλ' ἡ ἀντιπάθεια τῶν δύο τούτων ἐθνῶν, τῶν ζηλοτυπούντων πρὸς ἄλληλα, ἦτο μεγάλη· ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Παλαιολόγος θέλων νὰ ἐπισύρῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς Γενουηνσίους τοῖς ἔδωκε τὸν Γαλατᾶν, θέσιν σπουδαιοτάτην ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς αὐτοκρατορικῆς πόλεως.

Ἡ νέα αὕτη τῶν Γενουηνσίων ἐγκατάστασις, ἐξήγειρε καὶ πάλιν κατ' αὐτῶν τὸ μῖσος τῶν Ἑνετῶν. Ἡ εἰς χεῖρας των εὑρισκομένη σπουδαία αὕτη θέσις, τοῖς ἔδιδε ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς τε Μαύρης καὶ Λευκῆς θαλάσσης, πρὸς τούτοις

δὲ συνέδεε μεγάλως τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῶν Γενουηνσίων. Οὕτω αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο ὁρμητικώτερον ἢ ἄλλοτέ ποτε. Ὁ Σανοῦδος ἦτον ἀπαρηγόρητος· ἠθέλησε νὰ τοὺς συμφιλιώσῃ, ὅπως δὲ μὴ ὑποτεθῇ ὅτι μεροληπτεῖ, ἔμεινεν οὐδέτερος· ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακρύψῃ τὸ κατὰ τῶν Γενουηνσίων μῖσός του, ἕνεκεν βαρβαρικῆς τινος πράξεως ἣν ἐξετέλεσαν κατὰ τῶν Ἐνετῶν πρὸ τῆς Νάξου, καὶ ἐξ ἧς δύναταί τις νὰ κρίνῃ τὸ μῖσος, ὅπερ τὰ δύο ταῦτα ἔθνη ἔτρεφον πρὸς ἄλληλα. Ὁ Δοὺξ διέτριβεν ἐν Νάξῳ, ὅτε τρία Ἐνετικὰ πλοῖα, πορευόμενα ἐκ Κρήτης εἰς Δαρδανέλλια, ἠγκυροβόλησαν ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου, ὅπως λάβωσι πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ἔμαθον, ὅτι εὑρίσκετο περὶ τὴν Σάμον, καὶ ὅτι τοῦ στρατοῦ τῶν Γενουηνσίων ἑνωθέντος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀπετελέσθη στόλος φοβερός. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου τοὺς παρεκίνει νὰ ἀποσυρθῶσι εἴς τινα τῶν λιμένων του τῆς νήσου Πάρου, μέχρις οὗ ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἀπομακρυνθῇ. Οἱ Ἐνετοὶ ὅμως ἀποποιηθέντες ἠκολούθησαν τὴν ὁδόν των, ἡ δὲ ἀποποίησις αὕτη τοὺς ἔβλαψεν ἰσχυρῶς. Μόλις ἀναχωρήσαντες, εἶδον ἐπερχομένην νηνεμίαν κατὰ τὴν νύκτα.

Μικροῦ δὲ βορείου ἀνέμου πνεύσαντος, ὁ Γενουήνσιος στόλος κατελθὼν, εὗρε τὴν ἑπομένην περὶ τὸ λυκαυγὲς τὰ τρία Ἐνετικὰ πλοῖα μεταξὺ τῶν νήσων Νάξου καὶ Δήλου. Ἡ ναυμαχία διήρκεσεν ὀλίγον, διότι οἱ Ἐνετοὶ περικυκλωθέντες ὑπὸ ἐχθρῶν παρεδόθησαν. Πάντες ᾐχμαλωτίσθησαν, καὶ διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Γενουηνσίων. Καὶ οἱ μὲν τελευταῖοι οὗτοι προσηνέχθησαν ἀπανθρώπως θανατώσαντες αὐτοὺς, οἱ δὲ Ἕλληνες δὲν ἠθέλησαν μὲν νὰ ἀφαιρέσωσιν αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ βαρβάρως οὐχ' ἧττον φερόμενοι ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ Δοὺξ, ὅστις ἐκ τῶν παραθύ-

ρων τῶν ἀνακτόρων του εἶδε τὴν σύλληψιν τῶν τριῶν πλοίων, ἐλυπήθη μεγάλως μαθὼν τὴν σκληρότητα μεθ' ἧς οἱ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Ἕλληνες προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Ἐνετούς, παρεπονέθη δ' εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅστις διεμαρτυρήθη ἐπισήμως, ὡς οὐδὲν λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἀναξίαν τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος ταύτην πρᾶξιν. Ὡς πρὸς τοὺς Γενουηνσίους δὲ ἰδίως ὁ Δοὺξ ἐθεώρει αὐτοὺς ἔκτοτε μετ' ἀποστροφῆς, ἣν μάλιστα ἐπεδείκνυτο πρὸς αὐτούς. Ὁ Σανοῦδος ὅμως, ὅστις κατὰ τὴν ἐξ Εὐβοίας διάβασίν του στενὴν συνέδεσε φιλίαν μετὰ τοῦ Βαλδουΐνου, ἐνόμισε πρέπον νὰ φέρηται πάντοτε εὐγενῶς πρὸς αὐτόν. Τῷ ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ὁ δὲ Βαλδουΐνος διὰ τῆς ἀπαντήσεως ἣν τῷ ἔπεμψε, τῷ ὑπεδείκνυε τὴν ἕνεκα τούτου θλίψιν του· τὸν ἐβεβαίωσε δέ, ὅτι ἦτον μᾶλλον ὑπόχρεως εἰς τὸν πατέρα του ἢ εἰς πάντα ἄλλον Ἡγεμόνα τῆς Αὐτοκρατορίας, διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας ἃς ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀτυχίᾳ του.

Ὁ Πάπας Οὐρβῖνος ἔδωκε διὰ διπλώματός του τῷ Καρόλῳ d' Anjou ἀδελφῷ τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας, διὰ λόγους, οὓς ἀπέχω νὰ ἐκθέσω, ὡς μὴ συσχετιζομένους πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς πραγματείας μου. Τοῦτο ἐψύχρανε τὸν Mainfroy. Ὁ Παλαιολόγος ἐπωφελήθη ἐκ τῆς συμπτώσεως ταύτης· ὑπεσχέθη εἰς τὸν Mainfroy νὰ τὸν βοηθήσῃ δι' ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς Αὐτοκρατορίας, κατὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Καρόλου d' Anjou. Ὁ Mainfroy ἐδέχθη τὰς προτάσεις του. Ὁ Βαλδουΐνος ὅστις μετὰ τὰ διηγηθέντα, δὲν εὑρίσκετο ἀσφαλὴς ἐν Σικελίᾳ, ἀνεχώρησεν εὐθὺς εἰς Ῥώμην, ὅπως πορευθῇ εἰς Γαλλίαν, ἐπὶ σκοπῷ ἐπισπεύσεως τῆς χάριν αὐτοῦ προκηρυχθείσης Σταυροφορίας. Ἐκ Ῥώμης ἀπετάθη εἰς τοὺς πλείστους τῶν Χριστιανῶν Ἡγεμόνων, ὅπως τοὺς

ἑλκύσῃ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων του. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως παρετήρησεν, ὅτι ἡ μόνη αὐτοῦ ἐλπὶς ἐναπέκειτο τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν Κάρολον d'Anjou, ὅστις ἐν μιᾷ μόνῃ μάχῃ ἐκυρίευσεν ἅπαν τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας, τοιαύτη δὲ ἦν ἡ καταστροφὴ τοῦ Mainfroy, ὥστε ὁ Παλαιολόγος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει αὐτῇ εὑρισκόμενος ἐφοβήθη. Ὅπως εἰδοποιήσῃ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου περὶ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἀρχῆς, ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν ὁ Βαλδουΐνος πρέσβυν, ζητῶν τὴν φιλίαν του, τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συμμαχίας ἣν εἶχε συνάψει μετὰ τοῦ πατρός του, προσθέτων, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐντὸς ὀλίγου μετὰ στρατοῦ εἰς Ἀνατολὴν, καὶ ὅτι ὁ Οὖγος IV, Δοὺξ τῆς Βουργουνδίας ἦτο εἷς τῶν μελλόντων νὰ τὸν συνοδεύσῃ· καὶ ὅτι πρὸς ἀμοιβὴν ὑπεσχέθη τῷ Δουκὶ τούτῳ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῆς Θεσαλίας.

Ὁ Βαλδουΐνος ἔπεμψε προσέτι τῷ Σανούδῳ ἀντίγραφον τῆς συνθήκης ἣν εἶχε κλείσει ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τοῦ Καρόλου d'Anjou, ἐνώπιον τοῦ Πάπα τὴν 27ην Μαΐου 1267. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ Κάρολος ὑπεχρεοῦτο νὰ ἑτοιμάσῃ στρατὸν, διατρέφων αὐτὸν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ δὲ Βαλδουΐνος ὑπέσχετο τῷ Καρόλῳ τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου· τῷ παρεχώρει ἁπάσας τὰς γαίας, ἃς ὁ Δεσπότης τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ ἔδωκε τῷ Mainfroy ὡς προῖκα διὰ τὴν θυγατέρα του Ἑλένην, μεθ' ὅλων τῶν νήσων τῶν ὑποκειμένων τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, πέραν τῶν Δαρδανελλίων, ἐκτὸς τῆς Μυτιλήνης, Σάμου, Κῶ, καὶ Χίου, ἃς ἐτήρει δι' αὐτόν. Πρὸς τούτοις προσέθετο καὶ τὸ τρίτον τῶν κατακτήσεων ἃς ὁ Κάρολος θὰ ἀφῄρει ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ στρατός του θὰ εἰσήρχετο ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐπει-

δὴ, ὡς ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, εἶχεν ὑποσχεθῆ τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Βουργουνδίας, ἀπεφασίσθη, ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Δοὺξ οὗτος παρέβαινε τὰς συμφωνίας, ἢ ἀπέθνησκεν ἄκληρος, ἐδικαιοῦτο ὁ Κάρολος νὰ λάβῃ τὸ βασίλειον τοῦτο μὲ τὸν τίτλον Ἡγεμόνος, ὡς τὰ τρίτον τῶν κατακτήσεων ἃς ἤθελε κάμει. Ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ υἱὸς τοῦ Βαλδουΐνου Φίλιππος, νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Καρόλου Βεατρίκην, καὶ ὅτι ἐὰν ὁ Φίλιππος καὶ οἱ κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ γάμου τούτου καταγόμενοι ἀπέθνησκον ἄκληροι, ἡ Αὐτοκρατορία θὰ περιήρχετο εἴτε τῷ Καρόλῳ, εἴτε τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐχάρη τὰ μέγιστα, διὰ τὴν μετὰ τόσων ἀνδρείων Ἡγεμόνων συμμαχίαν. Ὁ Παλαιολόγος ὅμως, ὅστις παρὰ τῶν οἰκείων ἔμαθε τὰ διατρέχοντα, ἐλυπήθη καὶ ἀνησύχησε σφόδρα. Ἐταπεινώθη δὲ τὰ μέγιστα, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ διαδόχου τοῦ Οὐρβίνου Κλήμεντος Δ'. Τῷ ἔπεμψε τοὺς πρέσβεις του, ὡς καὶ εἰς τὸν Ἁγ. Λουδοβῖκον, διατεινόμενος, ὅτι ἀδίκως ἐμίσουν αὐτὸν, ὡς ἐχθρὸν τῶν Λατίνων, διότι δὲν ἦτο σχισματικὸς, ὡς οἱ ἐχθροί του διετείνοντο, ἀλλ' ὑποτελὴς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς ὁποίας ἐργάζεται καὶ ἐν ᾗ θέλει νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ.

Αἱ ὑποθέσεις τῶν Λατίνων ἔβαινον αἰσίως, ἀλλ' ὁ πόλεμος, ὃν ὁ Ἁγ. Λουδοβῖκος ἐκίνησε κατὰ τῶν ἐν Βαρβαρίᾳ Σαρακινῶν ἠνάγκασε τοὺς πλείστους τῶν Γάλλων ἀρχόντων, τῶν μελλόντων νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν βασιλέα εἰς Ἀφρικήν. Καὶ αὐτὸς ὁ Κάρολος d'Anjou, ὅστις εἶχε προετοιμάσει ἰσχυρὸν στόλον εἰς Βρενδίσιον, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Ἠπείρου, ἠναγκάσθη νὰ δράμῃ

εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις ἠσθένησε βαρέως ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Τύνιδος. Καὶ πράγματι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔφθασε, ὁ Ἅγ. Βασιλεὺς ἀπέθανεν ἐκ πανώλους ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ Σανοῦδος, ὅστις σπουδαίως ἐνήργει ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Βαλδουίνου, κατέπεισε τὸν Βιλαρδουΐνον νὰ πορευθῇ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Καρόλου καὶ ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἡγεμονίαν του, ἧς ἡ κατ' εὐθεῖαν Ἀρχοντία τῷ διεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Βαλδουΐνου ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Viterbe κατὰ τὸ 1267, καὶ ὅπως ἀγάγῃ εἰς αἴσιον πέρας τὸν γάμον τῆς μονογενοῦς του θυγατρὸς Ἰσαβέλλας, μετὰ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τούτου Φιλίππου. Ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο, ἀδύνατον δὲ νὰ φαντασθῇ τις τὴν χαρὰν τοῦ Δουκ ς τῆς Νάξου.

Ἐν τούτοις ὁ Παλαιολόγος μαθὼν τὰ διατρέχοντα ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὑπέκρυπτε τὴν μνησικακίαν του, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἑλκύσῃ τὸν Σανοῦδον ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ κατόπιν ἐξετάσας, καὶ βεβαιωθεὶς, ὅτι ἦτο δυσκολώτατον νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Βαλδουΐνου, ἤρξατο κολακεύων τοὺς Ἑνετοὺς ὅπως ἑλκύσῃ αὐτούς. Ἔπεμψε λοιπὸν τοὺς πρέσβεις του εἰς Ἑνετίαν, μετὰ 500 Ἑνετῶν, οὓς εἶχεν αἰχμαλωτίσει εἰς διαφόρους περιστάσεις, μὴ ἀμφιβάλων ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤθελε τοὐλάχιστον ἐπιτύχει παράτασιν τῆς συνθήκης, ἣν εἶχον συνάψει ἄλλοτε πρὸς ἀλλήλους.

Ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Ι', ὁ πρὸ ὀλίγου ἀναγορευθεὶς Ποντίφηξ, μαθὼν τὸ σχέδιον τοῦ Παλαιολόγου, ἔγραψεν ἐπιστολὰς κατεπειγούσας τῇ Δημοκρατίᾳ, παρακαλῶν αὐτὴν νὰ μὴ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὰς πανούργους προτάσεις τοῦ ἐχθροῦ του· οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀπειλὰς προσέθηκεν εἰς τὰς παρακλή-

σεις του, συνιστῶν ἰδίως αὐτοῖς νὰ μὴ εἰσακούσωσι τοὺς Ἕλληνας ὡς πρὸς τὴν ἀναχωρὴν ἣν ἐζήτουν, καὶ εἰς ἣν οἱ Ἑνετοὶ ἐφαίνοντο ἀποκλίνοντες.

Ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ, ὅστις εἶδεν ὅτι ὁ Γρηγόριος εἶχε τὰ αὐτὰ ὡς ὁ προκάτοχός του αἰσθήματα, εἰ καὶ ἔπεμψε τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ἐφέσου Ἰσαὰκ ὡς πρέσβυν ὅπως τὸν συγχαρῇ διὰ τὴν εἰς Ποντίφηκα ὕψωσίν του, ἀπεφάσισε νὰ προετοιμασθῇ πρὸς πόλεμον. Ἐφρόντισε πρῶτον νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μὴ ἀμφιβάλλων, ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Καρόλου, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τῆς Ἀφρικῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου, ἤθελεν ἐπιληφθῇ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας του ἀπὸ τῆς σπουδαίας ταύτης πόλεως. Τὴν ὠχύρωσε λοιπὸν δια μακρὰν πολιορκίαν. Παρήγγειλεν εἰς τοὺς κατοίκους νὰ ἐφοδιασθῶσιν διὰ τροφίμων δι' ἓν ἔτος· συνέλεξε δὲ πληθὺν ὅπλων καὶ πολεμικῶν μηχανῶν· ὑπεχρέωσε δὲ καὶ τοὺς Γενουηνσίους, τότε κυρίους τοῦ Γαλατᾶ, νὰ τῷ δώσωσι νέον ὅρκον πίστεως. Ἀλλὰ θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι ὑπῆρχεν εἶδός τι δυσμενοῦς τύχης, ἥτις κατέστεφε τὰς ὡραιοτέρας ἐπιχειρήσεις τῶν Λατίνων, τὴν παραμονὴν τῆς πραγματοποιήσεώς των.

Ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τούτων τῶν προετοιμασιῶν τῶν γενομένων εἰς τόσα μέρη πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Βαλδουΐνου, ὁ Βαλδουΐνος ἀπέθανε τὸ 1272, Ἡγεμὼν περίδοξος ἕνεκα τῶν δυστυχιῶν του καὶ ἕνεκα τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ συμβὰν τοῦτο, ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις γενόμενον, ἀπήλλαξέ πως τῶν δυσχερειῶν αὐτοῦ τὸν Παλαιολόγον. Ὁ Σανοῦδος ἀπηλπίσθη, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βαλδουΐνου ἀπέβαλλε προστάτην, περίδοξον καὶ φίλον γνήσιον καὶ ἰσχυρόν· τὸ χείριστον δὲ πάντων, ἔβλεπε συναπο-

θνησκούσας μετ' αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας, ἃς εἶχε συλλάβει περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν Ἑλλάδι.

Φίλιππος, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Βαλδουΐνου, νέος ἡγεμὼν πλήρης ἀνδρείας προσεπάθησε τὰ μέγιστα νὰ διατηρήσῃ τὰ δικαιώματα τῆς γεννήσεώς του. Ἔλαβε τὸν τίτλον Αὐτοκράτορος, ἐπικυρῶν πάσας τὰς ὑπὸ τοῦ πατρός του γενομένας συνθήκας μετὰ τοῦ Καρόλου d' Anjou καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων· ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ δοκιμαὶ ἀπέβησαν ἀτυχεῖς.

Τὰ στρατεύματα τοῦ Καρόλου d' Anjou ἐνικήθησαν κατὰ κράτος ἐν Ἀλβανίᾳ, ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μαγίστρου τοῦ Οἴκου τῶν Παλαιολόγων Ἀνδρονίκου τοῦ Ταρχανιάτου. Ὁ διοικῶν τὸν Λατινικὸν στρατὸν Rossi, ἐπληγώθη καὶ ἠχμαλωτίσθη· ἡ γενικὴ ἐπανάστασις ἁπάσης τῆς Σικελίας κατὰ τῶν Γάλλων, εἰς τὸν περίφημον Ἑσπερινὸν τῆς Σικελίας, ἠνάγκασαν τὸν Κάρολον νὰ μὴ σκέπτηται περὶ οὐδενὸς ἄλλου. Οἱ Ἐνετοὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἕλληνος Αὐτοκράτορος· καὶ ὁ Σανοῦδος, ὑπὸ τῆς ῥοῆς τῶν πραγμάτων συρόμενος, καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενος, ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ, ἵνα μὴ μείνῃ μόνος ἐκτεθειμένος εἰς τὴν μνησικακίαν καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ ὁ Παλαιολόγος δὲν ἠδυνήθη νὰ καρπωθῇ ἐπὶ πολὺ τὰς μεγάλας καὶ ἀνελπίστους ταύτας ἐπιτυχίας. Ἀποθανὼν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δόξης του, τὴν 11 10βρίου 1233, 58ης τὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ 38 ἐτῶν βασιλείαν, κατέλιπε τὸ Στέμμα εἰς τὸν υἱόν του Ἀνδρόνικον.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἀπέθανε ὀλίγον καιρὸν μετὰ ταῦτα. Οἱ ἱστορικοὶ οὐδὲν περὶ τοῦ θανάτου του ἀναφέρουσι. Γνωρίζομεν μόνον, ὅτι ἀφῆκε τρεῖς υἱοὺς Νικόλαον, Ἰωάννην, καὶ Μάρκον· καὶ ὅτι Νικόλαος ὁ πρεσβύτερος τούτων τὸν διεδέχθη.

Τῶν δύο τούτων Ἡγεμόνων, ταὐτοχρόνως σχεδὸν ἀποθανόντων λίαν διάφορος ἦτον ὁ βίος. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἔσχε τύχην κρείττονα, ἣν ὅμως ὤφειλεν εἰς ἁμάρτημα ὅπερ οἱ αἰῶνες ἀείποτε θὰ καταδικάσωσι. Ἀπ' ἐπαντίας ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἦτο Ἡγεμὼν τίμιος καὶ εὐθὺς, ἀπεχθανόμενος τὴν ἀπιστίαν. Ὁ Μιχαὴλ ἐπολέμει ὡς πολιτικὸς, ὁ Σανοῦδος ὡς ἀνδρεῖος· ὁ μὲν περὶ τῶν συμφερόντων του μόνον ἐφρόντιζε, ἐνῷ ὁ ἄλλος τιμὴν ἐθεώρει τὸ κινδυνεύειν ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων φίλων του.

Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι ἀληθὲς, ὅτι μεγάλως ἐδόξασε τὸν Παλαιολόγον, εἰ καὶ ὤφειλεν αὐτὴν εἰς μόνην τὴν τύχην.

Καὶ μόλα ταῦτα ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου δὲν ἦτον ὀλιγώτερον ἔνδοξος, διορθῶν πάντοτε τὸ μικρὸν αὐτοῦ Κράτος διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἔμφρονος διαγωγῆς του, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ὑποστῇ καμμίαν ζημίαν, εἰ καὶ ἐπολέμει κατ' ἐχθροῦ εἰκοσάκις ἰσχυροτέρου. Ἐὰν ἡ τύχη ἦτο διάφορος, καὶ ἔθετε τὸν Σανοῦδον εἰς τὴς θέσιν τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τὸν Παλαιολόγον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Σανούδου, ὁ μὲν ἤθελεν εἶναι εἷς τῶν περιφημοτέρων Αὐτοκρατόρων τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ εἷς μέτριος Δοὺξ τῆς Νάξου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Πέμπτος Δούξ.

Ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ὁ Νικόλαος Σανοῦδος ἀνετράφη εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δοὺξ Γουλιέλμος ἀγαπῶν τὰ τέκνα του ὡς φιλοπόλεμος πρίγκηψ, εὐχαριστεῖτο ἀνατρέφων αὐτὰ στρατιωτικῶς. Ἡ ἀρειμάνιος αὕτη ἀνατροφὴ, μετὰ τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας, εἰς ἣν πάντοτε ὁ νέος ἡγεμὼν διεκρίθη, περιεποιήσατο αὐτῷ, τοῦ πατρός του ἔτι ζῶντος, φήμην γενναιότητος. Ἅμα τῇ εἰδήσει τοῦ θανάτου τοῦ Δουκὸς, ὁ Νικόλαος ὅστις ὑπηρέτει παρὰ τῷ Ἑνετικῷ στρατῷ, ἐπέστρεψεν εὐθὺς εἰς Νάξον, ἔνθα τὸ πᾶν εὗρε ἐν ἠρεμίᾳ, τοὺς δὲ ὑπηκόους του ἀνυπομόνους νὰ τὸν ἴδωσι. Ἐῤῥέθη ἤδη, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ καὶ ὁ μακαρίτης Δοὺξ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενοι ἐσυνθηκολόγησαν ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου. Ὁ νέος Δοὺξ ὅστις ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀναδειχθῇ, ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο, ὅπως καταταπείσῃ τὴν Δημοκρατίαν νὰ λύσῃ τὴν μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου συνθήκην. Ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ, οἵτινες ἡτοιμάζοντο δι' ἄλλους πολέμους, δὲν ἠθέλησαν νὰ πολλαπλασιάσωσι τοὺς ἐχθρούς των, ὅπερ καὶ ἠνάγκασε τὸν Σανοῦδον νὰ πράξῃ ὡς αὐτοί, καὶ νὰ πέμψῃ πρέσβεις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀνανεώσῃ τὴν συμμαχίαν, ἣν ὁ πατήρ του εἶχε συνάψει μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἄλλως τε, οὐδέποτε ἤλπιζε, ὅτι ἤθελεν ἴδει τοὺς κληρονόμους τοῦ Βαλδουΐνου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πρίγκηψ de Salerne, υἱὸς τοῦ Καρόλου d' Anjou, ἠχμαλωτίσθη ἐν τῷ λιμένι τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τοῦ Ῥογήρου Sauria. Ὁ θάνατος τοῦ Καρόλου συνέβη ἓν ἔτος βραδύτερον, ἤτοι καθ' ἣν ἐποχὴν συνήθροιζε στρατὸν, ὅπως ἀνακτήσῃ τὸ τῆς Σικελίας βασίλειόν του. Ὁ αὐτοκράτωρ Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Βαλδουΐνου, ἀπέθανεν ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἔτος. Ἐγκατέλειψε δὲ μίαν θυγατέρα, ἥτις ἐνυμφεύθη μετὰ τοῦ Καρόλου Κόμητος de Valois, ἀδελφοῦ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου. Ὁ πρίγκηψ οὗτος εἰς ὃν αὕτη ἔδωκεν ὅλα τὰ ἐπὶ τῶν κρατῶν τῆς Ἑλλάδος δίκαιά της, ἐχάρη μεγάλως ἕνεκεν τῆς περιστάσεως, ἣν ἡ τύχη τῷ παρουσίαζεν· ἀλλ' ἐκτὸς τῶν πολέμων τῆς Φλάνδρας, οἵτινες ἐπὶ πολὺ τὸν ἀπησχόλησαν, αἱ δυσάρεστοι διενέξεις αἱ μεταξὺ τοῦ Πάπα Βονιφατίου Η! καὶ τοῦ Φιλίππου συμβᾶσαι, ἀνέτρεψαν καθ' ὁλοκληρίαν τὰ σχέδια, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ Πάπα.

Πάντα ταῦτα ἠνάγκασαν τὸν Δοῦκα νὰ συνάψῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, ἀλλὰ μόλις αὕτη ἐκλείσθη, ὀλίγου δεῖν διελύετο, ἕνεκεν θρησκευτικῆς τινος ἔριδος μεταξὺ τοῦ Δουκὸς καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Τόσῳ ἦτο ἀφοσιωμένος εἰς τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ σχίσμα ὁ Ἀνδρόνικος, ὥστε ἀπεποιήθη καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ νὰ ἀξιώσῃ ταφῆς. Τὸν ἔρριψε δὲ ἐντὸς τάφρου, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἀπέθανεν ἀφωρισμένος, διότι ἠκολούθησε τὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πλάνας· εἰ δὲ καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν τῆς Οὐγγαρίας, ἥτις ἠδύνατο νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ κλίσίν τινα διὰ τὴν Καθολικὴν θρησκείαν, τοσαύτην ἔδειξεν ἀποστροφὴν οὐ μόνον

πρὸς τοὺς Λατίνους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς Ἕλληνας, οὓς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ. Τούτου ἕνεκεν, ἔπαυσε τὸν Πατριάρχην Βέκκιον, ἱεράρχην εὐσεβέστατον καὶ καθολικώτατον, καὶ διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κύπρου Γεώργιον, ὅμοιον αὐτῷ, ὅπως ὑποθάλπῃ τὸ σχίσμα ἐν Ἀνατολῇ. Ἦτον οὗτος ἱεράρχης τῆς αὐλῆς, αἰχμάλωτος τῶν παθῶν καὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ Ἡγεμόνος. Ζῶντος τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, ὑπεκρίνετο τὸν Καθολικὸν, διότι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπειδὴ αἱ ὑποθέσεις του τὸ ἀπήτουν προσεποιεῖτο τὸ αὐτό.

Ἀλλὰ βλέπων τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον ὑπὲρ τοῦ σχίσματος κηρυχθέντα, παρευθὺς ἐκηρύχθη καὶ αὐτὸς, ὅπως τύχῃ τῆς εὐνοίας του. Ἀπ' ἐναντίας ὁ Σανοῦδος ἦτο καθολικώτατος, καὶ οὐδεὶς εὑρίσκετο ἀξιωματικὸς ἐν τῇ αὐλῇ του ἀντιφρονῶν αὐτῷ. Ηὔχετο δὲ ὅπως πάντες οἱ ὑπήκοοί του τηρήσωσι τὰ κατὰ τὸ ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Λουγδούνου (Lyon) κατὰ τὸ 1275 ἀποφασισθέντα μεταξὺ τῶν Λατίνων καὶ τῶν πρέσβεων τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἅτινα οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Νάξῳ Ἑλλήνων ἐτήρουν πιστότατα, εἴτε ὅπως συμμορφοῦνται πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Ἡγεμόνος, εἴτε διότι πράγματι ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ καθολικοῦ δόγματος.

Ὁ Γεώργιος τῆς Κύπρου, ὅστις, ὡς ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, διεδέχθη τὸν Πατριάρχην Βέκκιον, ἔπεμψεν εἰς Νάξον ἐπίσκοπόν τινα ὀνόματι Ἐπιφάνιον, ἔνθερμον σχισματικὸν, καὶ ἐπίμονον εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πλάνας. Ὁ Δοὺξ τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλῶν τιμῶν· βλέπων ὅμως, ὅτι φανερῶς ἐκήρυττε τὸ σχίσμα, καὶ τὰς πλάνας τοῦ Φωτίου, ὅπως εὐαρεστῇ τόν τε Πατριάρχην καὶ τὸν Αὐτοκράτορα, ἐμήνυσεν αὐτῷ

ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ τὴν τόλμην ταύτην, ἑπομένως ὀφείλει οὗτος νὰ κηρύττῃ διὰ τρόπου συνᾴδοντος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Λουγδούνου, ἄλλως ν' ἀναχωρήσῃ εὐθὺς οὐ μόνον ἐκ Νάξου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν νήσων, ἔνθα αὐτὸς ἦρχε.

Ὁ Ἐπιφάνιος παρεπονέθη εἰς τὸν Πατριάρχην, ὁ δὲ Πατριάρχης εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις καὶ ἔγραψε τῷ Σανούδῳ ὑπεροπτικῶς. Ὁ Δοὺξ ὅμως, ὅστις ἦν οὐχ' ἧττον μεγαλόφρων αὐτοῦ, ἄλλως οὐδαμῶς ἐφοβεῖτο αὐτὸν, δὲν κατεδέχθη νὰ τῷ ἀπαντήσῃ. Ἐγίνωσκεν ἄριστα αὐτόν. Ὁ Ἀνδρόνικος δὲν ἐκέκτητο πολεμικὴν φήμην, ἐξ ἄλλου δὲ ἦτο λίαν ἀπησχολημένος ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο μεγάλως προοδεύοντες.

Δὲν ἠθέλησεν ὅμως καὶ διὰ τόσῳ μικρὰν αἰτίαν νὰ ὠθήσῃ τὰ πράγματα εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Συγκατένευσεν ἵνα ὁ Ἕλλην Ἐπίσκοπος διαμείνῃ εἰς Νάξον, ἀλλ' ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ μὴ κηρύττῃ δημοσίως τὰ μεταξὺ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀμφισβητήσιμα ζητήματα. Ὁ Ἀνδρόνικος μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἔχθραν ἀνδρῶν, οἷος ὁ Σανοῦδος, φοβούμενος δὲ μὴ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπενέγκῃ δυσάρεστα ἐπακόλουθα εἶδε ἀσμένως τὴν τοιαύτην λύσιν, δι' ἧς οὐ μόνον ἐτίθετο τέρμα εἰς τὰς φιλονεικίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπερήσπιζε τὴν τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ἡ ἡσυχία ἐπανῆλθε, καὶ διέμειναν φίλοι ὡς καὶ πρότερον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1695) ἐπεραιώθη καὶ ἡ μεταξὺ τῶν Γενουηνσίων καὶ τῶν Ἑνετῶν γενομένη ἀνακωχὴ ἐν Cremone κατὰ τὸ 1271. Ἐπανήρξαντο δὲ πολεμοῦντες ἐπὶ κοινῷ ἀμφοτέρων ὀλέθρῳ.

Οἱ Ἑνετοὶ ὥπλισαν 60 γαλέρας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ῥα-

χίλιου Μοροζίνη. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐκηρύχθη πρῶτος ὑπὲρ αὐτῶν· ὥπλισε 4 γαλέρας, ἃς διῴκει προσωπικῶς· καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου, παρὰ τὴν Τένεδον, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Μοροζίνη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διῆλθον δὲ ὁμοῦ τὴν Προποντίδα, καὶ ἐπολιόρκησαν τὸν Γαλατᾶν, τῶν Γενουηνσίων μὴ ἀναμενόντων αὐτούς.

Ὁ Ἀνδρόνικος, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοσούτου ἰσχυροῦ στόλου, ἡσύχασε τότε μόνον, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἤρχοντο κατὰ τῶν Γενουηνσίων· οἵτινες μὴ ὑποθέτοντες ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπήρχετο τόσον ταχέως κατ' αὐτῶν, ἦσαν σχεδὸν ἀπροετοίμαστοι.

Ὁ Γαλατᾶς ἐκυριεύθη ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, τὰ δὲ φρούριά του ἠρημώθησαν. Ἐκεῖθεν οἱ Ἑνετοὶ ἐπορεύθησαν, ὅπως προσβάλωσι φρούριόν τι ὀλίγον ἀπέχον τοῦ Γαλατᾶ, ὅπερ καὶ κυριεύσαντες εἰς πρώτην ἔφοδον, κατηδάφισαν, ὅπως μὴ ἐπιτρέψωσι τοῖς Γενουηνσίοις νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ὁ Γαλατᾶς ὅμως δὲν ἐκυριεύθη, τὰ ὀχυρώματα ἦσαν ἄριστα, ἡ δὲ φρουρά, καίτοι ὀλιγάριθμος, ἀντέστη μετὰ γενναιότητος, ὥστε ὁ Μοροζίνης δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιμείνῃ πλειότερον. Ἀνῆλθε τὰ Δαρδανέλλια μετὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, καὶ μετέβη πρὸς πολιορκίαν τῆς ἀρχαίας Φωκαίας, ἣν καὶ ἐκυρίευσε καὶ ἠρήμωσε, καθὼς καὶ τὴν Σμύρνην, πόλεις, τῶν ὁποίων οἱ Γενουήνσιοι εἶχον καταστῇ πρό τινων ἐτῶν κύριοι. Μετὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας ὁ Μοροζίνης ἐπανῆλθεν εἰς Ἑνετίαν πλήρης δόξης καὶ πλούτου, ὁ δὲ Σανοῦδος, εἰς τὴν νῆσον αὐτοῦ Νάξον.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ διοίκησις τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰωάννην Soranzo, ὅστις ἐπορεύθη μακρότερον τοῦ Μοροζίνη. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, συνοδευόμενος

ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, καὶ διευθύνθη εἰς Κάζαν, πόλιν τῆς Ταυρικῆς χερσοννήσου, ἀνήκουσαν τοῖς Γενουηνσίοις, ἧς αἱ ἀποθῆκαι ἦσαν καλῶς ἐφωδιασμέναι. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη, τὰ ὀχυρώματα κατηδαφίσθησαν, τὰ ἐμπορεύματα ἠρπάγησαν, αἱ δ' ἀποθῆκαι ἐκάησαν, μεθ' ὅλων τῶν πραγμάτων ἅτινα οἱ Ἑνετοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μετενέγκωσιν εἰς τὰς γαλέρας των. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χειμὼν ἐπῆλθε, ὁ Soranzo ἠναγκάσθη νὰ τὸν διέλθῃ ἐκεῖ, ἔνθα ἡ τοῦ πληρώματος τῶν γαλερῶν ὑπὸ λοιμοῦ προσβολὴ ἐπήνεγκεν οὐ σμικρὰν φθορὰν εἰς τὸν στόλον. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ προσεβλήθησαν ὡς καὶ οἱ στρατιῶται, πλεῖστοι δὲ ἠσθένησαν ἐν οἷς καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὅστις καὶ ἐκινδύνευσε, ἀλλ' ἐσώθη ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ κράσεως. Ὁ Soranzo ἀπέθανεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, καταλιπὼν τὸ στόλον ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ. Αἱ γαλέραι κακῶς ἔχουσαι διῆλθον τὰ Δαρδανέλλια, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως τοῦ ἐπιόντος ἔτους, καὶ μετὰ δυσκολίας ἐνελλιμενίσθησαν εἰς Κρήτην, ἀναμένουσαι τὰς διαταγὰς τῆς Γερουσίας.

Ἐν τούτοις οἱ Γενουήνσιοι ἀπελπισθέντες ἕνεκεν τῶν ζημιῶν ἃς ὑπέστησαν, ὥπλισαν 66 γαλέρας, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δορία, ἀνδρείου ἀρχηγοῦ καὶ περιφήμου ναυτικοῦ. Οἱ Ἑνετοὶ ὡπλίσθησαν ὡσαύτως, καὶ ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ Δορία τὸν Ἀνδρέαν Δάνδολον. Οἱ δύο στόλοι συνηντήθησαν περὶ τὴν Κέρκυραν. Ἡ δὲ μάχη ὑπῆρξε πεισματώδης καὶ σφοδρά, οὗ ἕνεκα ἡ νίκη ἐπὶ πολὺ ἐταλαντεύθη, ἀπέβη ὅμως τέλος ὑπὲρ τῶν Γενουηνσίων. Οἱ Ἑνετοί, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς αὐτῶν, ὑπέστησαν ζημίαν μεγάλην, διότι ἐκτὸς τῶν αἰχμαλωτισθεισῶν ἢ βυθισθεισῶν γαλερῶν, οἱ Γενουήνσιοι ἀπέκτειναν τετρακισχιλίους ἄνδρας, καὶ ἠχμαλώτισαν πολλούς, οὓς καὶ

μετήνεγκαν εἰς Γένουαν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων περιελαμβάνετο καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀνδρέας Δάνδολος, ὅστις ἀπέθανεν ἐκ λύπης, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιζήσῃ εἰς τὴν ἧτταν· λέγουσι δὲ ὅτι ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν του, προσκρούων ἐν ἀπελπισμῷ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ζυγῶν τῆς γαλέρας, ἐν ᾗ καὶ ἐπεβιβάσθη.

Ἡ Θεία Πρόνοια φαίνεται, ὅτι διέσωσε τὸν Νικόλαον Σανοῦδον ἀπὸ τοῦ μεγάλου τούτου κινδύνου· πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ ἐφονεύθησαν, καὶ αὐτὸς δὲ θὰ ἐφονεύετο, ἐὰν δὲν μετέβαινεν ἀμέσως εἰς ἄλλην γαλέραν. Μετὰ μεγάλου κόπου ἀπέσυραν αὐτὸν τῆς συμπλοκῆς· πᾶν δ' ὅ,τι ἠδυνήθη νὰ πράξῃ ἦτο μόνον τὸ νὰ μεταβῇ ἐν ἀταξίᾳ εἰς ἕνα τῶν λιμένων τῆς Πελοποννήσου, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ δεκαπενθημερίαν, ἀναμένων τὴν εὐκαιρίαν τῆς κενώσεως τῆς θαλάσσης, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς Νάξον.

Οἱ Ἑνετοὶ ὅμως δὲν ἀπεθαῤῥύνθησαν· ὥπλισαν ἐντὸς ὀλίγου 25 γαλέρας, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μάρκου Bassius, ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα αὕτη στρατιὰ δὲν ἦτον εὐτυχεστέρα τῆς πρώτης· συναντηθεῖσα μετὰ τοῦ Γενουηνσίου στόλου παρὰ τὸ στενὸν τῆς Καλλιπόλεως, ἡττήθη, αἰχμαλωτισάντων τῶν Γενουηνσίων 16 γαλέρας. Ὁ Σανοῦδος ἀπώλεσε μίαν τῶν ἰδίων, ἐπληγώθη εἰς τὸν μηρὸν καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Διέμεινε δὲ τρεῖς μῆνας παρὰ τοῖς Γενουηνσίοις, οἵτινες ἐπεριποιήθησαν αὐτὸν φιλανθρώπως τῷ ἀπέδωκαν δὲ τὴν ἐλευθερίαν, ἀφοῦ ὑπεχρέωσαν αὐτὸν πρῶτον νὰ ὀμόσῃ, ὅτι δὲν θὰ πολεμήσῃ πλέον κατ' αὐτῶν. Ὁ Δοὺξ ὅπως μὴ μένῃ ἄεργος, ἀπεφάσισε νὰ ὁπλισθῇ κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, ὧν ἡ δύναμις ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίστατο ἐπίφοβος. Πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε τὸ παράδειγμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, ὧν αἱ ἀνδραγαθίαι

μεγάλην ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Διέτρεξε ἐπὶ πολὺ τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας, συνέλαβε πολλὰ πλοῖα κατάφορτα, κατέστρεψε τὸ πλεῖστον τῶν ναυτικῶν τόπων τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ μετὰ διετίαν ἐπανέκαμψεν εἰς Νάξον, κομίζων ἄπειρα πλούτη.

Ὁ Σανοῦδος, οὗ τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐνεργητικότης δὲν ἠδύνατο νὰ κατευνασθῶσι, ἀνέβαλε νέαν ἐπιχείρησιν, ἣν ἡ τύχη τῷ παρουσίασε καιρόν τινα μετὰ τὴν ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας ἐπιστροφήν του. Ὁ Benoist Ζαχαρίας περιφανὴς Γενουήνσιος ἀρχηγὸς, ὅστις, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἦτο αἰχμάλωτος, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ πολλὰ περὶ τῆς καταλλήλου τοποθεσίας τῆς Χίου, ἐπεθύμησε νὰ καταστῇ κύριος αὐτῆς.

Ἡ Χίος εἶναι πράγματι ἡ ὡραιοτέρα καὶ πολυπληθεστέρα νῆσος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἔχει δὲ περιφέρειαν 100 μιλίων περίπου. Ἡ πόλις ἥτις, εἶναι ταὐτώνυμος τῇ ὅλῃ νήσῳ, Χῖος ἐπίσης καλουμένη, εἶναι οὐχ ἧττον μεγάλη ἢ τερπνὴ καὶ θελκτικωτάτη. Περικυκλοῦται δὲ γύρωθεν ὑπὸ κήπων καὶ δένδρων, ἀποτελούντων ὡραιότατον ὄντως θέαμα. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ πλεῖστα χωρία κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ περικυκλούμενα ὑπὸ ἰσχυρῶν τειχῶν, ἕνεκα τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Εἶναι δὲ τοῖς πᾶσι γνωστὴ ἡ νῆσος αὕτη διὰ τὴν ἐν αὐτῇ παραγομένην ἐν ἀφθονίᾳ μαστίχην, ὡς καὶ τὸν τερέβυνθον, ὧν ἄπειρα φορτία ἀποστέλλει εἰς τὴν Ἐνετίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Ὁ Ζαχαρίας πάντοτε ἐμμένων εἰς τὸν σκοπόν του, ἐζήτει εὐνοϊκὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ αὐτόν· ἐνόμισε δὲ, ὅτι ἐπέτυχε τούτου ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο ἀπησχολημένος ἐν τῇ κατὰ τῶν Τούρκων ἐνεργείᾳ, ὧν αἱ μεγάλοι

πρόοδοι ἐφόβιζον αὐτόν. Ὁ Γενουήνσιος στρατηγὸς ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν συμβάντων τούτων, ὡπλίσθη ταχέως, καὶ ὅσον οὔπω διηυθύνθη πρὸ τῆς Χίου· ἤρξατο δὲ προσβάλλων τὴν πόλιν μεθ' ὁρμητικῆς ταχύτητος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τόπος ἦτον ἰσχυρὸς, ἡ πολιορκία ἔμεινε στάσιμος, καὶ τὰ πάντα ἤρξαντο ἐλλείποντα αὐτῷ.

Καταφυγὼν εἰς τὸν ἀρχαῖον του φίλον, τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, οὗτος τὸν ἐβοήθησε, οὐ μόνον διὰ τοῦ στρατοῦ ὃν προσωπικῶς ὡδήγησε, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων τροφῶν ἃς ἔπεμψε τῷ στρατῷ, καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἡ Χῖος κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων. Ὁ Ζαχαρίας ἀναγνωρίσας τὴν βοήθειαν τοῦ Σανούδου, ἵδρυσεν ἐν Χίῳ μικρὰν κυριαρχίαν, καὶ διῴκησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Χίου, ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἀπέθανε 46 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἄκλῃρος, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Οὐδεὶς Δοὺξ εἶχεν ἕως τότε ἀποκτήσει τοσοῦτον μεγάλην ὑπόληψιν γενναιότητος, ὁποίαν αὐτός· ἦτο δὲ ὄντως φιλόδοξος, εὐθὺς, καὶ πανθομολογουμένως τιμιότατος, πιστὸς δ' οὐχ ἧττον σύμμαχος, διακινδυνεύων προθύμως τὰ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ κυριώτερον κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τῶν σχισματικῶν καὶ τῶν ἀπίστων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Ἕκτος Δούξ.

Ὁ βίος τοῦ Δουκὸς τούτου δι' οὐδενὸς σπουδαίου πολεμικοῦ ἀνδραγαθήματος ἐλαμπρύνθη. Ἦτον ἀληθῶς ἡγεμὼν καλὸς κἀγαθὸς, ἀλλὰ πρᾶος καὶ εἰρηνικὸς τὴν φύσιν, διελθὼν διὰ τοῦτο ἅπαντα σχεδὸν τὸν βίον αὐτοῦ ἐν ἐποχῇ τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν καὶ περιπλοκῶν, ἀσμενίζων εἰς τὸν μονήρη καὶ ἀκοινώνητον βίον.

Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δοὺξ Γουλιέλμος ἀναγνωρίσας τὴν κλίσιν του ταύτην, δὲν ἠθέλησε νὰ μεταλλάξῃ αὐτὴν βιαίως, προώριζε δὲ αὐτὸν διὰ τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Νάξου, συμφώνως πρὸς καὶ τοῦ πρίγκηπος αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν· ἦτο δ' ἕτοιμος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἱερὰς τάξεις, ὅτε ὁ θάνατος τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἡ νόμιμως διαδοχικὴ τάξις ἐκάλεσαν αὐτὸν ἄκοντα εἰς τὸν Δουκικὸν Θρόνον, μετὰ θλίψεως καὶ δυσχερείας ἀποσπασθέντα ἀπὸ τῶν κόλπων ἐρημητηρίου ἀπομεμακρυσμένου, κειμένου κατὰ τὴν ἄκραν τῆς κοιλάδος τῶν Ἀγγαριῶν, μιᾶς τῶν ὡραιοτέρων τοποθεσιῶν τῆς νήσου Νάξου. Ἡ ἐπιθυμία του νὰ μένῃ ἐκεῖ, προήρχετο οὐχὶ τοσοῦτον ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἐρημικὴν ζωὴν προσηλώσεως αὐτοῦ, ὅσον ἐκ τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὑπ' ἁγίου τινος ἀνδρὸς, Dom Antonio τοὔνομα, ὅστις διοικήσας ἄλλοτε τὰ στρατεύματα τοῦ Δουκὸς Γουλιέλμου, ἀπεσύρθη τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρε-

σίας, μὴ φροντίζων πλέον ἢ περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Ὁ Πρίγκηψ παρεχώρει ἑκουσίως τὰ λοιπὸν τοῦ κόσμου διὰ τὸ μικρὸν τοῦτο μέρος, ἐν ᾧ ἔζησε μετὰ τοῦ μοναχοῦ Ἀντωνίου ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη, ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πασῶν τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν. Ἀλλ' αἱ ἀλλεπάλληλοι παρακλήσεις τῶν ἀρχόντων, καὶ οἱ λόγοι τοῦ Ἀντωνίου πρὸ πάντων, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ δεχθῇ μετὰ λύπης τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνύψωσιν, καὶ νὰ νυμφευθῇ.

Ὁ νέος Δοὺξ ἔσχε καὶ τρίτον ἀδελφὸν ὀνόματι Μάρκον, διάφορον ἔχοντα τὸν χαρακτῆρα. Ὁ νέος οὗτος ἡγεμὼν, λίαν φιλόδοξος ὢν ἀνέμενε ἀνυπομόνως τὴν ἀποποίησιν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἐκολακεύετο μάλιστα, ὅτι θὰ ἀνηγορευθῇ Δούξ. Ὅτε ὅμως εἶδε ματαιουμένας τὰς προσδοκίας του, διὰ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ ἀδελφοῦ του, διεκήρυξε τὰ αἰσθήματά του, καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ Νάξου δυσαρεστημένος, καὶ διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν πρὸ ὀλίγου πεπραγμένων.

Οὐδενὸς δὲ δυναμένου νὰ συμβιβάσῃ αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσι. Ὁ Ἡγεμὼν Μάρκος ἕνεκα τῶν ὑποσχέσεών του ἠνώθη παρὰ πολλῶν ἀρχόντων, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, τῶν εὐγενῶν, καὶ ἅπας σχεδὸν ὁ λαὸς ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου.

Διαιρεθείσης οὕτω τῆς νήσου ὑπὸ ἐμφυλίου διχονοίας, ὁ Μάρκος ἀπεσύρθη εἰς Μῆλον, ἔνθα εἶχε διατρέψει ἐπί τινα ἔτη ὡς διοικητής· εἶχε δ' ἀποκτήσει τόσους φίλους ὥστε οἱ πάντες ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Μήλου. Ἡ νῆσος Μῆλος ἀπέχει τῆς Νάξου περὶ τὰ 80 μίλια, ἔχει δὲ περιφέρειαν 60.

Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι εἷς τῶν ὡραιοτέρων καὶ μεγαλειτέρων τοῦ Αἰγαίου, δύναται δὲ νὰ χωρήσῃ 200 μεγάλα

πλοῖα ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ. Ἡ νῆσος οὐδὲ σίτου οὐδὲ οἴνου ἀφθονεῖ, στερεῖται μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων τοῦ βίου· τὸ μέγα ὅμως ἐμπόριον καὶ ἡ τοποθεσία αὐτῆς ἀμείβουσι πληρέστατα τὴν φυσικὴν ἀγωνίαν της. Παράγει πλῆθος λιθομύλων, προμηθεύουσα τοιούτους οὐ μόνον εἰς τὰς ἄλλας νήσους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Κύπρον καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Αἰγύπτου. Τὸ παράγον τοὺς λίθους τούτους στρῶμα ἔχει τοσαύτην ἀφθονίαν, ὥστε καὶ σήμερον ἔτι ἀποδίδει τῷ Σουλτάνῳ 50,000 φράγκων κατ' ἔτος.

Ἄλλοτε τὰ θειώδη μεταλλεῖα ἦσαν κοινὰ ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλ' ἤδη ἐξηντλήθησαν. Πανταχοῦ ὅμως φαίνονται ἀκόμη ὕδατα θερμὰ καὶ θειώδη. Ἰδίως ἐν τῷ λιμένι ὑπάρχει πηγή τις ζέοντος ὕδατος ἐξερχομένου τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, καὶ διατηροῦντος τὴν θερμότητα τόσῳ ζωηράν, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ κρατήσῃ ἐν αὐτῷ τὴν χεῖρά του. Ὁ λαὸς εἶναι ἀνδρεῖος καὶ φύσει πολεμικός. Οἱ διατρέχοντες τὰς θαλάσσας ταύτας ἐφοπλισταὶ παντὸς ἔθνους, οὐδόλως προσορμίζονται εἰς τὴν νῆσον ταύτην, διότι οἱ Μήλιοι ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς διὰ τῆς ἀνδρείας των. Λεκτέον ἐπίσης, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη χορηγεῖ πρωρεῖς εἰς πάντα σχεδὸν τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα τὴν Μεσόγειον, καὶ ὅτι οὐδεὶς κάλλιον αὐτῶν γνωρίζει τὴν θάλασσαν ταύτην.

Ὁ Ἡγεμὼν Μάρκος ἀσφαλισθεὶς εἰς Μῆλον, ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ αὐτὴν τὸ κέντρον τῶν σκοπῶν του. Ἀναμφιβόλως ἐκ Μήλου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοχλῇ πολὺ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλ' ὁ Δοὺξ μὴ τυχὼν πολεμικῆς ἀνατροφῆς, καὶ πάντοτε τὴν εἰρήνην ἐπιζητῶν, προὔτεινε τῷ ἀδελφῷ του νὰ ἀναθέσωσι τὴν διαφοράν των εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν κρίσιν τῆς Ἑνετικῆς

Γερουσίας. Ὁ Μάρκος ὅμως δὲν συγκατετέθη εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, προαισθανόμενος, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Γερουσίας θὰ ἦτο κατ' αὐτοῦ, ὤφειλον λοιπὸν νὰ πολεμήσωσι· μετά τινας ὅμως ἀψιμαχίας, ὁ στασιαστὴς Ἡγεμὼν, εἴτε διότι μετενόησε πολεμῶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, εἴτε διότι ἐφοβεῖτο, μήπως ὁ Δοὺξ ἀποταθῇ εἰς τοὺς Ἐνετοὺς, ἀπήντησε εἰς τὸν Δοῦκα, ὅτι οὐδεμίαν ἐφεξῆς ἐπὶ τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἶχεν ἀξίωσιν, ἐὰν κατελυμπάνετο κύριος ἀπόλυτος τῆς Μήλου.

Ὁ Δοὺξ συγκατετέθη, διὸ ἀμφότεροι κατέθεντο τὰ ὅπλα. Ἔκτοτε ἡ ἡσυχία ἐπεκράτησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον, τοῦ μὲν Δουκὸς διανύοντος τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἠρεμίᾳ, τοῦ δὲ Μάρκου ἐνασχολουμένου εἰς τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Μήλου.

Συνεκέντρωσε δ' εἰς τὴν Μῆλον ὅλον τὸ ἐμπόριον, διὰ τῆς καταργήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς εἰσόδου, εἰς τὰ χάριν ἐμπορίου προσορμιζόμενα ξένα πλοῖα, κατεσκευάσας καὶ πολλὰ ὀχυρώματα εἰς τὰ μᾶλλον ἀσθενῆ μέρη.

Οὕτως ὁ βίος τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων διῆλθεν ἄνευ ἀξιομνημονεύτου τινὸς πολεμικῆς πράξεως. Ἐκ δὲ τοῦ γάμου των ἀφῆκαν, ἑκάτερος μίαν θυγατέρα, Φλωρεντίας ἀμφοτέρας ὀνομασθείσας, διὸ καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἠπατήθησαν συγχέοντες αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ Δοὺξ ἔδωκε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γάμον εἰς τὸν Ἰωάννην Καρκέριον, ἄρχοντα κάτοχον πολλῶν πλεονεκτημάτων καὶ κύριον τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς μεγάλης νήσου Εὐβοίας. Ἡ δὲ τοῦ Μάρκου θυγάτηρ ἐνυμφεύθη τὸν Φραγκῖσκον Κρῖσπον, διατεινόμενον ὅτι κατάγεται ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αὐ-

τοκρατόρων, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του ἐγένετο ἄρχων τῆς Μήλου.

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Σανούδου, οὐδὲ τὰ χειρόγραφα οὐδὲ ἡ ἱστορία λέγει τι· γνωρίζομεν μόνον, ὅτι ἔζησεν ἔτη τινὰ μετὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρός του, καὶ ὅτι ἀνεκήρυξε καιρόν τινα πρὸ τοῦ θανάτου του διάδοχόν του τὸν γαμβρόν του Ἰωάννην Καρκέριον. Νῦν μέλλομεν νὰ λαλήσωμεν περὶ τῆς περιφανοῦς ταύτης οἰκογενείας τῶν Καρκερίων.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΚΕΡΙΟΣ.

Ἕβδομος Δοὺξ.

Ὁ Ἰωάννης Καρκέριος ἢ Dalle Carceri, ἕβδομος Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φλωρεντίας Σανούδου, μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ τελευταίου Δουκὸς, κατήγετο ἐκ μιᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Βερώνης. Ὁ πρῶτος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐλθὼν εἰς Ἀνατολὴν, ἦτο ὁ Ῥαβῖνος Καρκέριος, ἀνὴρ πολεμικώτατος οὐχ ἧττον ἢ ἐπιδέξιος εἰς διαπραγματεύσεις· ἐπεβιβάσθη δὲ ἐπὶ τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου, ὅτε ἐπορεύθη πρὸς βοήθειαν τῶν Γάλλων εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· εἰς δὲ τὴν φρόνησιν καὶ τὰς διαπραγματεύσεις αὐτοῦ ὠφείλετο ἐν μέρει ἡ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας πρόσκτησις τῆς Κρήτης, διὰ χιλίων μάρκων ἀργυρῶν καί τινων γαιῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἃς ἐδέχθη ὁ Μαρκήσιος Βονιφάτιος τῆς Μομφερράτης πρὸς ἀνταλλαγὴν τῆς μεγάλης ταύτης νήσου.

Ὁ Ῥαβῖνος Καρκέριος ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα τὴν τύχην τοῦ Βονιφατίου, καὶ τόσας τῷ προσέφερεν ἐκδουλεύσεις, ὥστε ἅμα ὁ Πρίγκηψ οὗτος ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Θεσσαλίας, τὸν ἐβοήθησεν ὅπως κατακτήσῃ τὴν ὡραίαν νῆσον Εὔβοιαν, ἣν

αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του Καρκέροι διώκουν ἔκτοτε ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν Κυριαρχῶν.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος Καρκέριος ηὐνοήθη ὑπὸ τῆς τύχης καὶ ἐδοξάσθη περισσότερον· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι διαδοχικῶς κατέστη Ἄρχων τῆς Εὐβοίας, κατακτητικῶς δὲ τῆς Σκύρου, ἐνυμφεύθη καὶ τὴν Ἑλένην Μομφερράτου, ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαάκ, ἥτις τῷ ἔδωκεν ὡς προῖκα τὸ βασίλειον τῆν Θεσσαλίας. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν τρία τέκνα, Φραγκῖσκος, Κονράδος καὶ Βονιφάτιος, εἰς οὓς ὁ Γουλιέλμος διένειμε τὴν Εὔβοιαν, καθότι ὁ Θεόδωρος Κομνηνὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Εὐβοίας. Ἡ νῆσος γαλλιστὶ καλουμένη τανῦν **Negreponte**, Ἑλληνιστὶ δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων Εὔβοια, ἡ μετὰ τὴν Κρήτην μείζων τὴν ἔκτασιν ἁπασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἔχει περιφέρειαν 360 μιλίων, καὶ ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῆς Βοιωτίας, ἀφ' ἧς καὶ χωρίζεται διὰ τοῦ περιφήμου πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου, ὅστις ἔχει τὴν παλίρροιαν καὶ ἀμπώτιδά του ἑπτάκις τῆς ἡμέρας. Εἶναι δὲ εἴς τινα μέρη τόσῳ στενός, ὥστε ἡ νῆσος συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς ἠπείρου διά τινος γεφύρας, ἣν αἴρουσι κατὰ τὴν διέλευσιν τῶν γαλερῶν. Ἡ γῆ εἶναι γονιμωτάτη· παράγει δὲ ἐν μέρει μὲν σῖτον, οἶνον καὶ βάμβακα, μέλι δὲ καὶ ἔλαιον ἐν ἀφθονίᾳ. Ἔχει πρὸς τούτοις ὡραίας καὶ μεγάλας κοιλάδας, ἔνθα ἄπειρα βόσκουσι ποίμνια· τὸ ἔριον, ὁ τυρὸς καὶ τὰ ἄλλα τρόφιμα, ἅτινα παράγει, ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ μεγάλου πλούτου τῆς χώρας. Ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐν τῇ νήσῳ πολλαὶ κατῳκημέναι πόλεις, μέγας ἀριθμὸς κωμοπόλεων, καὶ πλείονα τῶν 800 χωρίων· ἀλλ' ἀφ' ὅτου περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀπίστων ἀπώλεσε τὴν ἀρ-

χαίαν αὐτῆς λαμπρότητα. Τὸ μεσημβρινὸν μέρος εἶναι τόσῳ στενὸν εἴς τινα μέρη, ὥστε μόλις ἔχει πλάτος ἡμισείας λεύγης. Ὁ ἀναγνώστης θὰ μοὶ ἐπιτρέψη νὰ παρεμβάλω ἐνταῦθα ἱστορικόν τι γεγονὸς, συμβὰν οὐ πρὸ πολλοῦ εἴς τινα Γάλλον ἐφοπλιστὴν γνωστόν μοι. Ὁ πειρατὴς οὗτος εὑρίσκετο εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Εὐρίπου, ἐλπίζων τὴν συνάντησιν καλῆς τινος λείας, ὅτε αἴφνης εὑρέθη περικυκλωμένος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπὸ ἓξ Τουρκικῶν γαλερῶν, αἵτινες ἀπέκλειαν αὐτῷ πᾶν μέσον ὑπεκφυγῆς. Ὁ πλοίαρχος, μὴ γνωρίζων τί νὰ πράξῃ, ἀπεφάσισε νὰ ἑλκύσῃ τὴν γαλέραν του πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, τὴν δὲ νύκτα μετεκόμιζεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν τε ναυτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν, διελθὼν οὕτω ὅλην τὴν νῆσον κατὰ πλάτος, ἤτοι διάστημα περίπου δύο λευγῶν. Οἱ Τοῦρκοι οἵτινες τὴν ἡμέραν μόνον ἀνέμενον, ὅπως ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῆς καὶ συλλάβωσι τὸν πειρατὴν, ἐξεπλάγησαν οὐδένα εὑρόντες.

Κατὰ τὴν διανομὴν, ἣν ὁ Γουλιέλμος Καρκέριος ἐνήργησεν εἰς τὰ τέκνα του, ἔδωκεν εἰς μὲν τὸν πρωτότοκον τὴν κυριωτέραν πόλιν τῆς Εὐβοίας καὶ πάντα τὰ παραρτήματα αὐτῆς· ἡ πόλις αὕτη ἔκπαλαι ἐκαλεῖτο Χαλκὶς, εἶναι δὲ ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐρίπου, χρησιμεύοντος αὐτῇ ἀντὶ λιμένος, ἔνθα αἵ τε γαλέραι καὶ τὰ πλοῖα δύνανται νὰ προσορμίζωνται ἀσφαλῶς.

Ὁ Κονράδος ἔλαβε τὸ πρὸς Νότον κείμενον μέρος, οὗτινος ἡ κυριωτέρα πόλις ἦσαν οἱ Ὠραιοί. Τὸ δὲ μεσημβρινὸν μέρος ἔλαχε τῷ Βονιφατίῳ, ὅστις ἐξελέξατο τὴν Κάρυστον ὡς τόπον τῆς διαμονῆς του. Ὁ λιμήν της καὶ ἡ τοποθεσία της καθίστων αὐτὴν σημαντικήν. Εἶναι δὲ σχεδὸν παρὰ τὴν ἄ-

κραν τῆς νήσου, ἐγγὺς τοῦ περιφήμου ἀκρωτηρίου Καφηρέως, τοῦ τοσοῦτο περιφανοῦς παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὅπερ τανῦν καλεῖται γενικῶς Καβοδόρο.

Ὁ Φραγκῖσκος Καρκέριος ὁ πρωτότοκος τῶν τριῶν ἀδελφῶν ἔσχεν ἕνα καὶ μόνον υἱόν, τὸν Ἰωάννην Καρκέριον 7ον Δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ὁ χρόνος μᾶς ἀπέκρυψεν ἅπαντα σχεδὸν τὰ κατορθώματα τοῦ Δουκὸς τούτου. Ὀλίγα μόνον περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν, δηλαδὴ τὰς διατριβάς, ἃς αὐτὸς καὶ ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ Βονιφάτιος εἶχον μετὰ τῶν Καταλάνων. Πληθὺς τυχοδιωκτῶν πολεμικωτάτων, εἶχον ἀκολουθήσει τὸν Φριδερῖκον τῆς Ἀρραγωνίας εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Σικελίας. Μὴ ἔχων πλέον ἀνάγκην αὐτῶν ὁ Ἡγεμών, τοὺς ἀπέπεμψε, δοὺς αὐτοῖς τὴν ἄδειαν νὰ πορευθῶσιν ὅπου ἤθελον. Τινὲς τούτων διέμειναν εἰς Ἰταλίαν, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῇ προτροπῇ τῶν τριῶν ἀρχηγῶν των, Roger de Hore, Ximenez de Arenos, καὶ Beranger de Rocafort, ἦλθον εἰς Ἀνατολὴν ζητοῦντες πόρον ζωῆς, ἔτυχον δὲ τοῦ ποθουμένου ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς πολεμικῆς αὐτῶν διαθέσεως. Ὁ Ἀνδρόνικος, ὃν αἱ ἐπικουρίαι αὗται ηὐχαρίστουν, τοὺς ἀπέστειλε κατὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνίκησαν πανταχοῦ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὐτῶν κατέστησαν αὐτοὺς ἀφορήτους. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Τούρκων ἐπέπεσον κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ κατὰ τῆς Καλλιπόλεως, ἣν ἠρήμωσαν. Ὁ Ἀνδρόνικος πρὸς ἐκδίκησιν ἐφόνευσεν ἕνα τῶν ἀρχηγῶν των, τὸν Roger de Hore. Οἱ Καταλάναι, ὀργισθέντες ἕνεκα τούτου, ἀφῆκαν ἔκτοτε τοὺς Τούρκους ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, ὃν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην θέαιν περιήγαγον, τινὲς δὲ τῶν Λατίνων Ἡγεμόνων τῶν ἐν Ἑλλάδι

ἀποκατεστημένων, τὰ αὐτὰ ὑπέστησαν. Ὁ Gautier Βρυέννιος, Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν, ἐφονεύθη ἔν τινι μάχῃ, ἣν συνῆψε μετ' αὐτῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισσοῦ. Ὁ Βονιφάτιος Καρκέριος ᾐχμαλωτίσθη παρ' αὐτῶν. Θαυμάσαντες ὅμως τὴν ἀνδρίαν του καὶ τὸ πολεμικὸν ὕφος του, τῷ προσήνεγκον τὸ Δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν, μένοντες ὡς ὑπήκοοι του, ἀλλ' οὗτος πάσας τὰς προτάσεις των ἀγερώχως ἀπέρριψεν. Ὁ Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κατώρθωνε νὰ ᾖ ἐπίφοβος αὐτοῖς πάντοτε, μὴ ἐπιτρέψας νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὰ κράτη του, οὐδέποτε δὲ προσεβλήθη ὑπ' αὐτῶν, εἰ καὶ οὐ μόνον κακῶς πρὸς αὐτοὺς διέκειτο, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρὰς ἐπικουρίας ἔδιδε πρὸς τοὺς ἐχθρούς των.

Οἱ ἱστορικοί, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, οὐδὲν περὶ τοῦ Ἰωάννου Καρκερίου ἀναφέρουσιν· ἐκ τῆς σιωπῆς ταύτης εἰκάζεται ὅτι ἐτελεύτησεν ὀλίγον μετὰ ταῦτα· κατέλιπε δὲ ἕνα καὶ μόνον υἱόν, ὀνόματι Νικόλαον, ὅστις διὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν διαδεχθῇ. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Φλωρεντία Σανούδου, κομιδῇ νέα ἔτι οὖσα, ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὸν Νικόλαον Σανοῦδον ἢ Spezzabanda (Κατακερματιστὴν) ἐπικληθέντα, ὅστις ἐγένετο ὁ ὄγδοος Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΑΝΟΥΔΟΣ.

Δεύτερος τὸ ὄνομα.

Ὄγδοος Δούξ.

Ὁ Νικόλαος Σανοῦδος, δεύτερος τὸ ὄνομα, καὶ 8ος Δοὺξ Νάξου, ἦν ἔγγονος τοῦ Μάρκου Σανούδου, ἄρχοντος τῆς Μήλου καὶ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ τοῦ 4ου Δουκὸς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Γουλιέλμου. Ἔπρεπε νὰ κατατάξωμεν τὸν Δοῦκα τοῦτον μετὰ τῶν Σανούδων, ἀλλὰ καταγομένου τούτου μόνον ἐξ ὑστερογεννήτου τινὸς τῆς οἰκογενείας ταύτης, καὶ διαδεχθέντος τὸ Δουκᾶτον μόνον διὰ τοῦ γάμου, ὃν συνῆψε μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἰωάννου Καρκερίου, συγγενοῦς του τριβοβαθμίου, ἐνόμισα καλὸν νὰ τὸν κατατάξω μεταξὺ τῆς οἰκογενείας τῶν Καρκερίων, ὅπως μὴ διακόψω τὴν διαδοχικὴν τάξιν τῶν Δουκῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Παράδοξόν ἐστι, πῶς οἱ τὴν ἱστο[illegible] γράψαντες Sabellicus et Ramnusius, [illegible]χέου[illegible] τὸν [illegible]λαον Σανοῦδον, 2ον τὸ ὄνομα, περὶ οὗ νῦ[illegible] λέ[illegible] τοῦ Νικολάου 1ου, 5ου Δουκὸς τῆς Νάξου[illegible]ς πιθανότητα ἡ ἀπάτη αὐτῶν προῆλθεν [illegible]ν δύο τούτων Δουκῶν, ὧν οἵ τε πατέρε[illegible] τὸ ἔφερον ὄνομα: διότι ὁ Νικόλαος 1ος, [illegible] υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου καὶ ἔγγονος τοῦ Μάρκου, 3ου Δουκὸς, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Γουλιέλμου, ἔσχε καὶ ἕτερον φέροντα

τὸ ὄνομά του, ὁ δὲ Μάρκος οὗτος ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Γουλιέλμον, πατέρα τοῦ Νικολάου 2ου.

Ὁ Μαρῖνος Σανοῦδος, εὐγενὴς Ἐνετὸς, ἀναφέρων περὶ τοῦ Δουκὸς τούτου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του, παρίστησιν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἕνεκα τοῦ θάῤῥους καὶ τῆς ἀτρομήτου αὐτοῦ τόλμης ἐπεκλήθη Spezzapanda ἤτοι Κατακερματιστής. Καὶ πράγματι καὶ εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν καὶ εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν πολέμους, πανταχοῦ ἐπέφερε τὸν τρόμον, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ αὐτῷ.

Μόλις ἐνυμφεύθη τὴν Φλωρεντίαν Σανούδου, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, καταλιπὼν εἰς τὸν Νικόλαον Σανοῦδον τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἄρχοντος τῆς Εὐβοίας, ἥτις ἦτο κληροδότημα τῆς οἰκογενείας του. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Δούκισσα ἠγάπα τὸν μονογενῆ τοῦτον υἱὸν, παρεκίνησε τὸν Δοῦκα σύζυγόν της νὰ κηρυχθῇ κηδεμών του, καὶ νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ ἐναντίον τῶν Καταλάνων, οἵτινες, ὡς ἐῤῥέθη, κατέστησαν λίαν ἐπίφοβοι. Ὁ Σανοῦδος σεβόμενος τὴν Ἡγεμονίδα ταύτην, εἰς ἣν ὤφειλε καὶ τὴν εὐτυχίαν του, ἐξετέλεσεν εὐκόλως τὴν ἐπιθυμίαν της. Ἔκτοτε οἱ Καταλάναι τὸν εὗρον πανταχοῦ ἀντιτασσόμενον αὐτοῖς, καὶ μηδενίζοντα τὰ σχέδιά των· τοὺς ἐνίκησε πολλάκις, καὶ ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτῶν πολλὰς ἰσχυρὰς θέσεις. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Δοῦκα, 2ου τὸ ὄνομα, Δουκὸς τῶν Πατρῶν καὶ Ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, εἰσέβαλον εἰς τὰς Νέας Πάτρας, εἰς τὴν Ναύπακτον, εἰς τὸ Λαιδωρίκιον, εἰς τὸ Σιδερόκαστρον, εἰς τὸ Ζητούνιον, εἰς τὸ Γαρδίκιον, εἰς τὴν Douckie καὶ εἰς τὰ Φάρσαλα· αἱ δὲ ταχεῖαι αὗται καταχτήσεις ἐπέφερον τρόμον εἰς πάντας τοὺς πλησίον Ἡγεμόνας· ἀλλ' ὁ Δοὺξ βοηθούμενος ὑπὸ

τινων Ἀλβανικῶν στρατευμάτων ἀπεδίωξεν αὐτοὺς ἐξ ὅλων τούτων τῶν φρουρίων ἀλληλοδιαδόχως, χωρὶς νὰ δώσῃ αὐτοῖς καιρὸν νὰ ἀναπαυθῶσιν.

Οἱ Καταλάνοι καταφοβηθέντες καὶ πολλὰ ὑποστάντες ὑπ' ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἐθεώρουν τοσοῦτον ἐπίφοβον, προσέδραμον εἰς τὸν πρώην κύριον αὐτῶν Φριδερῖκον. Οἱ παρ' αὐτῷ σταλέντες πρέσβεις παρέστησαν αὐτῷ τὸν νέον Δοῦκα τῆς Νάξου ὡς ἄνδρα μανιωδῶς ποθοῦντα τὴν καταστροφήν των, καὶ ὡς δυνηθησόμενον διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἀποδιώξῃ αὐτοὺς ἐν βραχεῖ χρόνῳ πάσης τῆς Ἀττικῆς, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ νὰ ἐπανακάμψωσιν οἴκαδε αἰσχρῶς.

Ὁ Φριδερῖκος λοιπὸν ἐθεώρησε τὴν τιμήν του ἐκτεθειμένην, ἐὰν ἐπέτρεπε νὰ καταθλίβωνται οἱ ἄνδρες οὓς ἐθεώρει πάντοτε ὑπηκόους του, ἐζήτουν δὲ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἄνευ ἀρχηγοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ εὐγενοῦς Γάλλου Deslau, ὃν κατέστησαν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἀποποιηθέντος τοῦ Βονιφατίου Καρκερίου, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Mainfroy d' Arragon· ἀλλὰ τοῦ πρίγκηπος τούτου τελευτήσαντος κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἴσοδόν του, ὁ Φριδερῖκος ἀπέστειλε παρευθὺς περιφανῆ τινα ἄρχοντα ὀνομαζόμενον Ἀλφόνσον, ὅστις ἐνομίζετο νόθος υἱός του, διατάξας αὐτὸν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καταλάνων καὶ μηδενὸς νὰ φεισθῇ ὅπως ἀποκαταστήσῃ αὐτοὺς ἐκ νέου εἰς τὴν πρώτην των θέσιν διά τινος περιφανοῦς ἀνδραγαθήματος. Ὁ Ἀλφόνσος ἀφικόμενος εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ἐξετάσας τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, δὲν ἔκρινε κατάλληλον νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν σκοπόν του· ἡ ὁδὸς τῆς πραότητος καὶ τῆς συνδιαλλαγῆς τῷ ἐφάνη τὸ ἀσφαλέστερον καὶ καλλίτερον πρὸς τὸν σκοπόν

του μέσον, ὅπερ καὶ βαλὼν εἰς πρᾶξιν ἐπέτυχεν. Ὁ Σανοῦδος, ὅστις εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον μόνην πρόθεσιν εἶχε νὰ ἀποκρούσῃ τῶν Καταλάνων τὴν ἐπιθυμίαν, τοῦ νὰ ἁρπάσωσι τὰς κτήσεις τοῦ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του Πρίγκηπος, συγκατένευσε νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς ἡσύχους, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἀφήσωσι καὶ αὐτοὶ ἀνενόχλητον τὸν Πρίγκηπα.

Ὁ Ἀλφόνσος ὡρκίσθη εἰς τοῦτο ἐκ μέρους των καὶ ἡ ἡσυχία ἐπανῆλθεν.

Ἀλλ' ἡ τοῦ Δουκὸς μετὰ τῶν Καταλάνων διαφορὰ αὕτη ἦτο μηδαμινή, παραβαλλομένη πρὸς τὴν συμβᾶσαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος οὐδεμιᾶς ὑπολήψεως ἢ ἀγάπης ἀπήλαυε παρὰ τοῖς ὑπηκόοις του. Ἡ βαρβαρότης, μεθ' ἧς προσηνέχθη πρὸς τὸ πτῶμα τοῦ πατρός του, ἐνεποίησε φρίκην εἰς πᾶσαν τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς θέλων νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἐπέτρεψε νὰ περιπέσῃ εἰς τοσούτῳ γενικὴν περιφρόνησιν, ὥστε καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ ἠρυθρίων, βλέποντες αὐτὸν ἄρχοντά των. Καὶ πράγμα- ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς ἱστορικοὺς τοὺς μᾶλλον ἐνθέρμως τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων συνηγοροῦντας, ὁ αὐτοκρά- οὗτος, καί περ κεκτημένος μεγαλοπρεπές τι ὕφος ἐπι- ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ὑπέκρυπτεν ὅμως ψυχὴν δειλὴν -ρπῆ. Ἦτο δύσπιστος, ὕποπτος, ἀναποφάσιστος, δει- μέχρι τοῦ γελοίου, ἀφυής, χυδαῖος καὶ ἔκδοτος -λασίαν. Ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἄννης τῆς Οὐγγαρίας -πέκτησε δύο υἱούς, τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Κων- Μιχαὴλ ἦτο ἄξιος καὶ ἀνδρεῖος, ὁ δ' Ἀνδρό- -ντάξιος τοιούτου διαδόχου. Ἀπέθανεν ὅμως ἡλικίας του καταλιπὼν ἓν μόνον τέκνον ὀ- -ον, τὸν μόνον καρπὸν τοῦ μετὰ τῆς ἡγεμο-

νίδος Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας γάμου του.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ἀνέτρεφε τὸν ἀνεψιόν του ἐπιμελέστατα, πολλάκις δὲ ἐκήρυξεν, ὅτι ἤθελε νὰ τὸν καταστήσῃ διάδοχόν του. Ἀλλ' ὁ νέος Πρίγκηψ, εἴτε διότι ηὐνοήθη παρ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων, σχετικῶς πρὸς τὸν πάππον του, εἴτε διότι, ὥς τινες ἀναφέρουσι, δυσηρεστήθη κατὰ τοῦ νέου Καθαρῆ, νόθου υἱοῦ τοῦ θείου του Κωνσταντίνου, ὃν ὁ Αὐτοκράτωρ πρό τινος μεγάλως ηὐνόει, καὶ συνεδέθη μυστικῶς μετὰ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς, καὶ συνώμοσε μάλιστα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Αὐτοκράτορος. Ὅσῳ ἀπάνθρωπος καὶ ἂν ἦτο ἡ συνωμοσία αὕτη, ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος τοσοῦτον ἐμισεῖτο καὶ περιεφρονεῖτο, ὥστε εὐκόλως ὁ νέος Ἀνδρόνικος εὗρε συνεταίρους. Ἐκτὸς δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων, καὶ πολλοὶ Λατῖνοι ἡγεμόνες εἰσῆλθον εἰς τὴν συνωμοσίαν ταύτην. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου προσεκλήθη νὰ λάβῃ μέρος ὡς καὶ οἱ ἄλλοι. Συγκατετέθη δ' εἰς τοῦτο ὄχι ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Ἀνδρόνικον, ὃν ἄλλως τε ἐμίσει διὰ τὴν ἀπιστίαν του, ἀλλὰ διὰ νὰ διαιρέσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν, νὰ ἀναδείξῃ ἐκ νέου τὴν Λατινικὴν Αὐτοκρατορίαν. Τόπος συνεντεύξεως ὡρίσθη ἡ Ἀδριανούπολις, πάντες δὲ οἱ συνωμόται συνηθροίσθησαν ἐκεῖ, πολλοὺς μετ' αὐτῶν φέροντες, ὁ δὲ Δοὺξ τῆς Νάξου ἔφθασε συνοδευόμενος ὑπὸ 1000 πεζῶν καὶ 150 ἱππέων. Τὸ πᾶν ἦτο ἕτοιμον, μόνον δὲ τὰς τελευταίας διαταγὰς ἀνέμενον οἱ ἀρχηγοὶ ὅπως ἐκστρατεύσωσιν, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ, ἄγνωστον διατί, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τι, διέταξεν αἴφνης νὰ συλλάβωσι τὸν Πρίγκηπα Ἀνδρόνικον. Ὁ Πρίγκηψ, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς παρασκευάζοντας συνωμοσίαν, ἐνόμισεν, ὅτι τὸ σχέδιόν του ἀπεκαλύφθη, καὶ ἔφυγε λάθρα εἰς Ἀδριανούπολιν, [illegible]τός

τῶν Ἡγεμόνων, ὁ ἀνδρειότερος καὶ ἀξιολογώτερος ὅσων ποτέ τις εἶδεν, ὑπεδέξατο αὐτὸν μετὰ κραυγῶν χαρᾶς. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐξέλαβε τὴν ὑποδοχὴν ταύτην ὡς οἰωνὸν εὐτυχίας καὶ ἐπιτυχίας τῶν σκοπῶν του, καὶ χωρὶς νὰ τοῖς ἀνακοινώσῃ τοὺς φόβους του, ὡδήγησεν αὐτοὺς κατ' εὐθεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τότε ἐννόησεν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅσῳ καὶ ἂν ἦτο φύσει ὕποπτος, οὐδὲν ἐγνώριζε περὶ τῆς συνωμοσίας, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον ἕνεκα τῆς συνήθους αὐτῷ δυσπιστίας διέταξε νὰ συλλάβωσι τὸν ἀνεψιόν του, διότι ἡ αὐτοκρατορικὴ πόλις μὴ ἀναμένουσα προσβολήν τινα, ἦτο ἐντελῶς ἀνυπεράσπιστος. Ὁ στρατὸς προὐχώρησε καὶ κατέλαβε τὰς θέσεις ἄνευ ἀντιστάσεως· θὰ κατεστρέφετο δὲ ὁ γηραιὸς αὐτοκράτωρ ἐὰν δὲν κατέφευγεν εἰς στρατήγημά τι, ἐμπνευσθὲν αὐτῷ ὑπὸ κινδύνου τοσοῦτον αἰφνιδίου καὶ κατεπείγοντος· ἀπέστειλεν εἰς τὸ στρατόπεδον δύο ἢ τρεῖς τῶν πιστοτέρων λειτουργῶν του, οἵτινες ἐπιδεξίως τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ Ἡγεμόνος μεταστρέψαντες, τὸν κατέπεισαν νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα ἐπὶ ὅροις προσφορωτάτοις αὐτῷ.

Ἐγένετο γενικὴ ἀμνηστεία, ἐν ᾗ συμπεριελήφθη καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου· ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως, ὅστις οὐδέποτε ἐτήρει τὸν λόγον του, ἀείποτε δὲ ἔπνεεν ἐκδίκησιν, εὗρεν ἐντὸς ὀλίγου ἀφορμὰς ὅπως κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Σανούδου. Ὁ Δοὺξ μαθὼν τοὺς σκοποὺς τοῦ Αὐτοκράτορος πάντα λίθον ἐκίνησεν, ὅπως παρακινήσῃ πάλιν τὸν νέον Ἀνδρόνικον εἰς τὸ νὰ ἀνανεώσῃ τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, αὐτὸς ὅμως δὲν ἠθέλησε. Προσέδραμεν εἰς τοὺς Βενετούς, οἵτινες ἀπεποιήθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν, μὴ θέλοντες νὰ διαλύσωσι τὴν συνθήκην ἣν εἶχον συνάψει μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Χωρὶς ὅμως νὰ ἀποθαρρυνθῇ, ἠθέλησε ν' ἀντιταχθῇ μόνος κατὰ τῆς Αὐτ

τοκρατορίας. Προέβλεψε ταχέως διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν νήσων του, ὥπλισε πλοῖα καὶ γαλέρας, καὶ ἀνέμεινεν ἡσύχως τὰς πρώτας ἐχθροπραξίας τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ἐν τούτοις, ὁ Μαρῖνος Σανοῦδος, εὐγενὴς Βενετὸς, συγγενὴς καὶ φίλος του, μετεχειρίσθη πᾶν μέσον, ὅπως καταπραΰνῃ τὸν Ἀνδρόνικον. Ἔγραψε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τοῦ Καφφᾶ, ὅπως τὸν προστατεύσῃ. Ὁ ἱεράρχης οὗτος πολλὴν ἐπιῤῥοὴν ἔχων εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορος ᾠκονόμησεν ἐπιδεξίως τὰ πράγματα. Κατέδειξε τῷ Ἀνδρονίκῳ, ὅτι ὀλίγον θὰ ὠφελεῖτο πολεμῶν κατ' ἀνδρὸς τόσῳ πολεμικοῦ καὶ νουνεχοῦς οἷος ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου· ὅτι ὁ Δοὺξ ἦτο σύμμαχος τῶν Βενετῶν, τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου καὶ ὅλων τῶν πέριξ ἡγεμόνων, οἵτινες δὲν θὰ ἠνείχοντο ποτὲ νὰ ἴδωσιν αὐτὸν καταδυναστευόμενον· ἐπίσης δὲ ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Γουλιέλμος καὶ Μάρκος Σανοῦδος πρὸ πάντων, μεγάλας ἀπέδωκαν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ὑπηρεσίας, μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ Νικολάου Σανούδου, ὅστις μεγάλην βλάβην ἐπέφερε τοῖς Τούρκοις· τέλος δὲ ὅτι θὰ ἦτο χρησιμώτατος ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι, καὶ ὅτι ὄντος τούτου γενναίου καὶ μεγάλου πολεμιστοῦ, οἱ Ἕλληνες θὰ εἶχον ἀνδρεῖον ὑπερασπιστὴν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτὸς, Ἡγεμόνα ἕτοιμον νὰ τὸν βοηθήσῃ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ ἔγγονός του ἀπεφάσιζε νὰ ταράξῃ ἐκ νέου τὴν ἡσυχίαν τῆς βασιλείας του, ἐνῷ, ἐὰν ἐπεχείρει ἀδεξίως πόλεμον κατ' αὐτοῦ, τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ φοβῆται ἔκ τε τοῦ θάῤῥους καὶ τῆς ἀνδρίας του.

Ὁ Ἀνδρόνικος, ἀποδειλιάσας, ὑπεσχέθη τὰ πάντα νὰ λησμονήσῃ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως ὁ Σανοῦδος νὰ ᾖ πάντοτε σταθερὸς αὐτοῦ φίλος, Ὁ Δοὺξ εὐκόλως τῷ ὑπεσχέθη, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εἰλικρινείας του, προέβαλε νὰ συνάψῃ μετὰ τῶν

Ἑλλήνων ἐπιθετικὴν καὶ ἀμυντικὴν συμμαχίαν κατὰ τῶν καθημερινῶς ἐπὶ τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας εἰσβαλλόντων Τούρκων. Ἡ πρότασις, λίαν εὐάρεστος οὖσα, ἐγένετο μετὰ χαρᾶς παραδεκτὴ ὑπὸ τῆς αὐλῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Σανοῦδος ἐξώπλισε τρεῖς γαλέρας καὶ τρία μεγάλα πλοῖα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ὑπεδέχθη λαμπρότατα, ἀποδοὺς αὐτῷ τὰς τιμὰς αἵτινες ὠφείλοντο εἰς ἄνδρα τῆς περιωπῆς αὐτοῦ. Ἐνεφανίσθη ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ πόλει ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, οἱ δ' ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρουσιν, ὅτι ἡ συνοδία αὐτοῦ συνέκειτο ἐξ 100 ἱπποτῶν, ἁπάντων ἐκ τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον διακεκριμμένων οἰκογενειῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Μετὰ τὰς ἐπισκέψεις τῆς ἐθιμοταξίας καὶ τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ὡμίλησαν περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων· πάντα δὲ τὰ μέτρα ἐλήφθησαν, ὅπως καταπαύσωσι τὰς συνεχεῖς εἰσβολὰς τῶν Τούρκων.

Ὁ περίδοξος Ὀθωμανὸς, ὁ πρῶτος καλέσας ἑαυτὸν Σουλτάνον, ἤτοι ὑπέρτατον Μονάρχην, ἦτο τότε ἀρχηγός των. Ἦν δ' οὗτος εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλαδὶν τῆς Βαβυλῶνος, ὃν τοσοῦτο καλῶς ὑπηρέτησεν, ὥστε ὁ Ἀλαδὶν εὐηρεστήθη νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν ἄρχοντα μικρᾶς τινος χώρας κειμένης μεταξὺ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας. Ὀθωμανὸς, ἔχων καρδίαν πολεμικὴν καὶ σχέδια μεγάλα κυοφορῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ἐντὸς τοσοῦτο στενῶν ὁρίων κεχαρακωμένος· ὅθεν ἐξῆλθε τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ εὗρε τρόπον νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Τούρκους, λαὸν ὁρμώμενον ἐκ τῶν ἀρχαίων Σκυθῶν καὶ διοικούμενον ὑπὸ ἑπτὰ ἀρχηγῶν ἢ Καλιφῶν. Ἐνισχυθεὶς ἐκ τῆς προσθήκης ταύτης, διεχύθη χειμάῤῥου δίκην ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔνθα

οὐδὲν πρόσκομμα εὑρίσκων; ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μέγα μέρος τῆς Βιθυνίας καὶ τὴν πόλιν Προῦσσαν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα, ἐν ᾗ ἀποκατέστησε τὴν πρώτην ἕδραν τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἐκεῖθεν μετὰ ταχύτητος ἀπιστεύτου διαδραμὼν τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ὑπέταξε σχεδὸν ἅπαντα, ἐκ τῶν λιμένων δὲ τούτων ἐξήρχοντο τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ, ὅπως διαπλεύσωσι τὰς θαλάσσας καὶ ἐρημώσωσι τὰς χριστιανικὰς χώρας.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ἀγανακτῶν ἐπὶ ταῖς ἀτελευτήτοις σκληρότησιν, ἃς οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐξετέλουν ὅπου προσωρμίζοντο, ἀνέλαβεν οἰκειοθελῶς τὴν φροντίδα νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς διὰ θαλάσσης διά τε τῶν πλοίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Λατίνων Ἡγεμόνων, ἐνῷ δ' αὐτοκράτωρ θὰ ἡτοίμαζε πεζικόν, ὅπως ἀναχαιτίσῃ αὐτοὺς διὰ ξηρᾶς. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὑπελείφθησαν κατὰ πολὺ κατά τε τὴν ἐνέργειαν καὶ δραστηριότητα τοῦ Σανούδου· κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα, ἐν ταῖς ναυτικαῖς ταύταις ἐκδρομαῖς ἀπήλαυσε τοῦ κλεινοῦ ὀνόματος τοῦ Κατακερματιστοῦ. Καὶ πράγματι, οὐδέποτε οἱ Τοῦρκοι ἔσχον ἐχθρὸν ἀπηνέστερον, ὅστις ὅπου καὶ ἂν συνήντα τοὺς ἀπίστους, μετεχειρίζετο αὐτοὺς ἀσπλάγχνως· ὀλίγον δὲ ἐνδιεφέρετο ἂν ὁ τουρκικὸς στόλος συνέκειτο ἐκ πολλῶν ἢ ὀλίγων πλοίων· πάντοτε ἐπέπιπτε κατ' αὐτῶν μετὰ μεγάλης μανίας καὶ καρτεροψυχίας· πολλάκις ἐθεάθη ἐφορμῶν πρῶτος ἐκ τοῦ πλοίου του πρὸς τὸ ἐχθρικόν, τὴν σπάθην ἔχων ἀνὰ χεῖρας καὶ οὔτε βῆμα ὀπισθοχωρῶν, νὰ πληροῖ αἵματος καὶ πτωμάτων τὸ κατάστρωμα τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, οὕτως, ὥστε οἱ Τοῦρκοι ἐξήρχοντο τῶν λιμένων των τρέχοντες. Ὅτε ὁ Κατακερματιστὴς δὲν τοὺς συνήντα περιπλέοντας τὰς θαλάσσας, ὡς ἐπεθύμει,

περιέπλεε τὰ παράλια, ἀναζητῶν αὐτοὺς εἰς τὰ ἄσυλά των, ἐκεῖ δὲ ἔσφαζεν αὐτοὺς ἀνηλεῶς· ἀφηγοῦνται δὲ, ὅτι ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ ἐφόνευσε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς 10 ἀξιωματικοὺς Τούρκους. Τόσῳ δὲ περίφοβον κατέστη τὸ ὄνομά του εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ὥστε, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Ἱστορικῶν, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἡτοιμάζοντο ν' ἀποπλεύσωσιν, ἱκέτευον τὸν προφήτην νὰ διαφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ναυαγίου, καὶ ἀπὸ τῆς συναντήσεως τοῦ Κατακερματιστοῦ. Ὁ Ὀθωμανὸς, ὅστις ἤκουεν ἐξυμνούμενα τὰ κατορθώματα τοῦ Κατακερματιστοῦ, τοσαύτην ᾐσθάνετο κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν, ὥστε πρὸς ἐκδίκησιν ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ Αἰγαῖον, ἀλλ' ἐδυσχέραινε νὰ εὕρῃ ἄνδρας, ἀναλαμβάνοντας τοσοῦτον παράβολον ἐπιχείρησιν. Καὶ ὅμως τὸ μανιῶδες πάθος τῆς ἐκδικήσεως ὑπερίσχυσε τῶν δικαίων αὐτῶν φόβων. Ὁ Ὀθωμανὸς ἐκαραδόκει τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Δοὺξ ἐπορεύθη εἰς Εὔβοιαν, ἕνεκεν διαφορῶν τινων, αἵτινες συνέβησαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων. Τότε δὲ ἀπέστειλεν ἱκανὸν ἀριθμὸν γαλερῶν, γαλιοτῶν καὶ βριγαντίνων, αἵτινες ἐπέπεσον κατὰ τῆς Νάξου καί τινων ἄλλων νήσων ἐντελῶς ἀνυπερασπίστων. Οἱ βάρβαροι ἀποβιβασθέντες, ἔθυσαν πᾶν τὸ προστυχὸν, μὴ σεβασθέντες δὲ οὔτε ἡλικίαν οὔτε γένος, ἠρήμωσαν πλείστας κωμοπόλεις, ἔθηκαν πῦρ εἰς τὰς ἐξοχὰς, καὶ ᾐχμαλώτισαν τοσούτους, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Δοὺξ ὡμολόγησεν ἔκτοτε, ὅτι μόνη ἡ εἰσβολὴ αὕτη τῶν Τούρκων ἐγένετο αἰτία νὰ ἀπολέσῃ πλείους τῶν 15,000 ψυχῶν.

Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ τὸν ἀπελπισμὸν τοῦ Κατακερματιστοῦ, ὅτε ἔμαθε τὴν εἴδησιν ταύτην εἰς Εὔβοιαν. Ἀνεχώρησε παρευθὺς μετὰ 20 γαλερῶν ἐχουσῶν πλήρωμα Να-

ξίων, οὓς ἡ τελευταία εἰσβολὴ τῶν Τούρκων κατέστησε μανιώδεις.

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἐπεβιβάζετο ἐπὶ τῶν ἔτι ἠγκυροβολημένων πλοίων. Ἅμα δ' εἶδε τὸν στολίσκον τοῦ Δουκὸς κωπηλατοῦντα ταχέως καὶ ἀπειλητικῶς, ἠθέλησε νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ εὕρῃ ἄσυλον ἔν τινι λιμένι· ἀλλ' αἱ Νάξιαι γαλέραι προσήγγισαν εἰς αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου μετὰ μανιωδῶν κραυγῶν. Ἐντὸς ὀλίγου συνεπλάκησαν, καὶ ἤρξατο σφαγὴ μᾶλλον ἢ μάχη κανονική. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐπέπιπτε πανταχοῦ ὡς ἀστραπή, συμπλακέντες δὲ ἐβύθισαν πλείονας τῶν 20 Τουρκικῶν γαλερῶν παντοίου μεγέθους, τὸ μᾶλλον ὅμως εὐχαριστῆσαν τὸν Δοῦκα, ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις 2,000 ὑπηκόων του, οὓς οἱ Τοῦρκοι ἐκράτουν σιδηροδεσμίους. Ὁ Ὀθωμανὸς δὲν ἐπέζησεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν ἧτταν ταύτην. Ὁ Ὀρχὰν διεδέχθη οὐ μόνον τὸν θρόνον του, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν μῖσός του. Διότι παραλείποντες τὰς διαφόρους εἰσβολάς, ἃς ἐπεχείρησε κατὰ τοῦ Μωρέα, εἰς διάφορα μέρη, ἅτινα καὶ κατέστρεψε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, οἱ βάρβαροι διῆλθον τὴν Εὔβοιαν, ἔνθα ἐξετέλεσαν σκληρότητας ἀνηκούστους, καίοντες καὶ καταστρέφοντες τὸ πᾶν· ἐκεῖθεν εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀττικήν, πυρπολοῦντες πᾶν τὸ προστυχὸν μέχρι τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τέφραν δὲ μετατρέποντες τὰ προάστεια τῆς ὡραίας ταύτης πόλεως, εἰσέβαλον μετὰ ταῦτα εἰς Μακεδονίαν, ἣν καὶ κατερήμωσαν ὁλοτελῶς.

Ἡ αὐθάδεια αὕτη τῶν ἀπίστων καὶ ἡ ἐρήμωσις, ἣν ἐπήνεγκον εἰς τόσας Χριστιανικὰς ἐπαρχίας, ἠνάγκασαν τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Δύσεως νὰ αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Πάπα τὴν διακήρυξιν σταυροφορίας. Ὁ Ἰωάννης, ὃν αἱ δυστυχίαι τῶν χριστιανῶν ἐλύπουν, συνῄνεσε μετὰ ζήλου. Ἡ σταυροφορία ἐκη-

ρύχθη. Ὁ Πάπας τῇ παρακλήσει τῶν Ἐνετῶν, συμπεριέλαβε ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον de Valois, τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Ἑλλήνων Ἀνδρόνικον, τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτον, τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου, τὸν Μαγίστρον τῆς Ῥόδου, καὶ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου. Ἅπας δ' ὁ στόλος των συνέκειτο ἐκ 37 γαλερῶν, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία τοῦ πληρώματος αὐτῶν τὰς ἐδιπλασίαζε. Ὁ Ἰωάννης de Chépois ναύαρχος τῆς Γαλλίας, ἐξελέχθη ὅπως διοικῇ τὰς γαλέρας τοῦ Πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου διηύθυνε τὰς ἰδίας αὐτοπροσώπως, ὅπερ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, οὐχ ὀλίγον συνέτεινεν εἰς τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην νίκην, ἣν ὁ Χριστιανικὸς στρατὸς ἤρατο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ὁ γενικὸς στρατηγὸς τῶν Τούρκων Μορπασσὰν ὑπερήφανος διὰ τὰς βαρβάρους πράξεις ἃς ἐξετέλεσε καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον, χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ, ἐθεωρεῖτο ἤδη ὡς κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπιτλοφορεῖτο αὐθαδῶς «ἡ μάστιξ τῶν χριστιανῶν», προσθέτων συνάμα τοὺς πομπώδεις τίτλους ὑπέρτατος ἄρχων τῆς Ἀχαΐας, καὶ συνέταιρος τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Ὀρκάν.

Πλήρης τῶν ἀλαζονικῶν τούτων ἰδεῶν μεταδοθεισῶν παρ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις συνέκειτο ἐξ 150 πλοίων καὶ 20,000 μαχητῶν, ὁ Μορπασσὰν ὥδευσε πρῶτος κατὰ τοῦ Χριστιανικοῦ στόλου, καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἀγερώχως εἰς μάχην, περὶ τὸ ὄρος Ἄθωνα. Οἱ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ζητοῦντες αὐτὸν Χριστιανοὶ ἀξιωματικοί, μεγάλως ἐχάρησαν βλέποντες αὐτὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἐνετοὶ καὶ ὁ Κατακερματιστής, οἵτινες ἦσαν ἡ ἐμπροσθοφυλακή, ὥρμησαν κατὰ πρῶτον μανιωδῶς, καὶ ἠνάγκασαν τὴν

τῶν ἐχθρῶν νὰ ὑποχωρήσῃ πιέσαντες αὐτήν, διαῤῥηγνύοντες ἢ ἀπομακρύνοντες πᾶν τὸ προστυχόν. Ταὐτοχρόνως ὁ ναύαρχος **de Chépois** ἔδωκε τὸ σημεῖον εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τὴν ὁποίαν διώκει, ἥτις ἐπιπεσοῦσα κατὰ τῶν Τούρκων, διέῤῥηξε καὶ διεσκόρπισε τὴν δεξιὰν αὐτῶν πτέρυγα. Ἐν τῇ συγχίσει ταύτῃ ὁ Κατακερματιστής, διασχίσας τὸν ἐχθρικὸν στόλον καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου βοηθούμενος, προσεκολλήθη παρὰ τῇ Τουρκικῇ ἀντιναυαρχίδι, ἣν καὶ ἐκυρίευσε ἐνώπιον τῶν δύο στόλων. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τῶν Σταυροφόρων ἀπήλπισαν τὸν Μορπασσᾶν, ὅστις πεντάκις ἤλλαξε πλοῖον, κραυγάζων καὶ γογγύζων ὡς μανιώδης· ἐφόνευσε τρεῖς πρωρεῖς διὰ ξίφους, ὡς μὴ ὑπακούσαντας εἰς τὰς διαταγάς του, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ συνενώσῃ τὰ πλοῖά του, διότι κυριευθέντες ὑπὸ φόβου δὲν ὑπηρήσπιζον πλέον ἑαυτούς. Τότε ἡ φυγὴ κατέστη γενική, ἡ δὲ σφαγὴ τρομερά. Τὰ πλοῖα βιαζόμενα νὰ φύγωσι συνεκρούοντο καὶ συνεπλέκοντο τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο μετὰ τρομεροῦ πατάγου· πανταχοῦ ἐφαίνοντο πλοῖα ἡμιηνοιγμένα ὑπὸ τῶν ἐμβόλων τῶν Λατινικῶν γαλερῶν, ἅτινα κατεβυθίζοντο αὔτανδρα. Καὶ αὐτὸς ὁ Μορπασσὰν ἐξήχθη τῆς θαλάσσης ἡμιθανὴς καὶ ἐσώθη ἐπιβιβασθεὶς ἔν τινι ταχυπλόῳ λέμβῳ. Ἐπὶ τέλους, οἱ Χριστιανοὶ στρατιῶται κορεσθέντες ἐκ τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ αἵματος, ἠθέλησαν νὰ αἰχμαλωτίσωσι καί τινας. Ἠχμαλώτησαν δὲ περὶ τὰς **6,000**, οὓς δέσαντες δι' ἁλύσεων διένειμαν εἰς τὰς γαλέρας, ὅπως χρησιμεύσωσιν ἀντὶ δούλων. Οἱ νεκροὶ ἦσαν ἔτι πλείονες. Ἐκτὸς τούτου **60** Τουρκικὰ πλοῖα ἐβυθίσθησαν, πλείονα δὲ τῶν **40** ἠχμαλωτίσθησαν, ἅτινα οἱ νικηταὶ ἀπήγαγον. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἀπώλεσαν **4** μόνον γαλέρας, καὶ περὶ τοὺς **500** στρατιώτας. Ἡ νίκη αὕτη ἐγένετο τὸ **1330.**

Εὐτυχεῖς ἐλογίσθησαν οἱ Χριστιανοὶ Ἡγεμόνες ἐπὶ τοσοῦτον διαμείναντες ἡνωμένοι. Ὁ νέος Ἀνδρόνικος, ὅστις ἔμενεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως, καὶ διωργάνωσε δευτέραν συνωμοσίαν κατὰ τοῦ γηραιοῦ Αὐτοκράτορος, ἥτις καὶ κάλλιον τῆς πρώτης ἐπέτυχε, κατορθώσας νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πάππον του. Ὁ δυστυχὴς οὗτος ἡγεμὼν, ὅστις δικαίως ἐτιμωρήθη ἕνεκεν τοῦ ἐγκλήματος, ὅπερ διέπραξε κατὰ τοῦ πατρός του, ἐκλείσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀνεψιοῦ του ἔν τινι Μοναστηρίῳ, ἀφαιρεθέντων ἀπ' αὐτοῦ ἐκτὸς πάντων τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ὀνόματός του, ὅπερ ἀντεκατέστησε τὸ ὄνομα Ἀντώνιος, ἠναγκάσθη δὲ καὶ νὰ περιβληθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἔζησε τέσσαρα ἔτη ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, καὶ ἀπέθανεν ἐν θλίψει καὶ ὀδυρμοῖς τὸ 1332, 72 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν.

Οἱ Ἕλληνες οὐδόλως ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τοῦ κυρίου των. Ὁ νέος Αὐτοκράτωρ, ὅστις οὔτε κριτικώτερος οὔτε φρονιμώτερος τοῦ πάππου του ἦτο, τόσον κακῶς περιεποιήθη τοὺς συμμάχους τοῦ κράτους του, ὥστε αἴφνης ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτῶν· καὶ τοῦτο ἕνεκεν αἰτίας ἣν πᾶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ Ἀνδρονίκου ἠδύνατο φρονίμως νὰ ὑποκριθῇ.

Οἱ Γενουήνσιοι εἶχον κτίσει πρὸ ἐτῶν ὀχυρόν τι φρούριον πλησίον τῶν ἀρχαίων Φωκῶν, ὅπερ ὠνόμασαν νέαν Φώκαιαν. Ἡ ἀκρόπολις αὕτη κτισθεῖσα τῇ συγκαταθέσει τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, τόσον ἕνεκεν τοῦ ἐμπορίου ηὐξήθη, ὥστε κατέστη ἐντὸς ὀλίγου πόλις πολυπληθεστάτη. Τὸ μέγα ἐμπόριον τῶν Γεννουηνσίων προήρχετο ἐκ τῆς στυπτηρίας τῆς ἐξαγομένης ἐκ τινος ὄρους, ἣν ἔπεμπον εἰς Γένουαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς πόλεις, καὶ τούτου ἕνεκεν ἔκτισαν τὸ

φρούριον τοῦτο, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὰς ἀποθήκας κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀπίστων.

Ὁ Ἀνδρόνικος ζηλοτυπῶν διὰ τὸ ἐπενεχθὲν αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἐμπορεύματος τούτου κέρδος, τὸ ὁποῖον διετείνετο ὅτι ἐξήγετο ἐκ τῶν γαιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας του, καὶ μὴ ἀνεχόμενος ἄλλως τε νὰ ὀχυροῦνται ἰσχυρῶς ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ πόλει των, ἀπεφάσισε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν. Τοῖς ἐμήνυσε λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ ἐξετάθησαν πέραν τῶν ὁρίων τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τῶν προκατόχων του, εἶχον ἀπωλέσει τὰ προνόμιά των, καὶ ἑπομένως ὤφειλον νὰ τῷ παραδώσωσι τὴν νέαν αὐτῶν Φώκαιαν.

Οἱ Γενουήνσιοι δυσαρεστηθέντες ἀπηύθυναν παρατηρήσεις εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἀλλὰ βλέποντες ὅτι ἢ ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωσι ἢ νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς, προσέφυγον εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου καὶ εἰς τοὺς Ἱππότας τῆς Ῥόδου, αἰτήσαντες βοήθειαν παρ' αὐτῶν. Ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων βοηθούμενοι, ἤρξαντο πρῶτοι τοῦ πολέμου· ἐπορεύθησαν πρῶτον εἰς Μιτυλήνην, ἔνθα ἀποβιβάσαντες ἀπροσκόπτως τὸν στρατόν των, ἐπολιόρκησαν καὶ κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν, ὡς καὶ τὰς κρείττονας τῆς νήσου θέσεις.

Ὁ Ἀνδρόνικος, ὅστις δὲν ἀνέμενε τόσον ταχέως τὸν πόλεμον τοῦτον, εὑρέθη εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, ὡς μὴ ἔχων ναυτικὴν δύναμιν ὅπως ἀντιταχθῇ αὐτοῖς, ἐζήτησε δὲ βοήθειαν παρὰ τοῦ Σαρκὰν Ἡγεμόνος Μωαμεθανοῦ, καὶ προσκαλέσας αὐτὸν εἰς τὸ κράτος του τὸν παρεκίνησε νὰ πολιορκήσῃ τὴν νέαν Φώκαιαν, ἐνῷ αὐτὸς μεθ' ὅσων ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ πλοίων θὰ ἐπορεύετο πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Μιτυλήνης.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὅστις εἶχε κυριεύσει τὴν πρωτεύουσαν, καὶ πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν τὸ ξίφος ἔχων ἀνὰ χεῖρας,

τὴν ὑπερήσπισεν ἀνδρείως ἐναντίον τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἀντέστη εἰς πολλὰς ἐφόδους, ἐν αἷς ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας, καταδιώκων αὐτοὺς ξιφήρης μέχρι τῶν χαρακωμάτων των.

Ὁ Αὐτοκράτωρ βαρυνθεὶς ἐκδρομὴν ἐν ᾗ οὐδὲν κατώρθου, καὶ ἐν ᾗ καθημερινῶς ἀπέβαλλε τοὺς καλλιτέρους του στρατιώτας, μανθάνων δ' ἐξ ἄλλου ὅτι ὁ Σαρκὰν δὲν ἦτο εὐτυχέστερος αὐτοῦ ἐν Φωκαίᾳ, προέτεινεν εἰς τοὺς Γενουηνσίους νὰ συνδιαλλαγῶσιν, ὅπως δὲ σώσῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του, ἐζήτησε νὰ τῷ ἀποδώσωσι τὴν Μιτυλήνην, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἀφήσῃ τὰ πάντα, ὡς εἶχον πρὸ τοῦ πολέμου. Οἱ Γενουήνσιοι συγκατετέθησαν· ὁ Σαρκὰν ἀπεσύρθη ἐκ τῆς Φώκαιας, οὗτοι δὲ ἤρξαντο ἐμπορευόμενοι, ὡς καὶ πρότερον. Τὸ κακὸν τοῦτο διάβημα, ὅπερ ἐποιήσατο ὁ Ἀνδρόνικος, τὸν ἀπησχόλησε πολύ· σκεφθεὶς δὲ ὡρίμως, ἐννόησεν ὅτι εἶχεν ἄδικον διασπάσας τὴν μετὰ τῶν Ἡγεμόνων συμμαχίαν, οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι οἵτινες ἠδύναντο νὰ τὸν συνδράμωσιν εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους προσβολὰς τῶν Μωαμεθανῶν. Ἠθέλησε λοιπὸν νὰ ἀνανεώσῃ τὴν συμμαχίαν, καὶ ἑλκύσῃ αὐτοὺς ἐκ νέου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων του· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ πνεύματα ἐψυχράνθησαν τὰ μέγιστα κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ Ἰωάννης Κανταχουζηνὸς ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ μετέβαλε γνώμην μετ' ὀλίγον διὰ τῆς ἀποτροπαίου πολιτικῆς του καὶ κατέστρεψε ἀνεπιστρεπτὶ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν.

Ἦτο ἀνὴρ ἄθρησκος, θέλων ὅμως νὰ φαίνηται θρῆσκος· εἶχε μυστικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Τούρκων, οὓς διετείνετο ὅτι ἐχρησιμοποίει διὰ τοὺς σκοποὺς του. Τὸ σχίσμα ὅπερ ὑπερήσπιζε (καίτοι ὢν Σχισματικὸς κακῆς πίστεως), δὲν ἠδύνατο, ὡς ἐφαντάζετο, ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν προσβολῶν

τῶν Λατίνων ἡγεμόνων καὶ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐπεχείρησε λοιπὸν νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Σουλτάνου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Κυρίου του.

Ὁ Ἀνδρόνικος, ὅστις ἠκολούθει τυφλοῖς ὄμμασι τὰς συμβουλὰς τοῦ δολίου τούτου, προσεπάθησε νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Ὀρκάν, τοσαῦται δ' ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαί του, ὥστε οἱ Χριστιανοί, βλέποντες τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἡγεμόνων καταρτισθησομένην στενὴν συμμαχίαν, ἀνησύχησαν ἐπὶ πολύ, καὶ ἤρξαντο φοβούμενοι περὶ τῆς θρησκείας των. Ἐγόγγυσαν διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὁ Καντακουζηνὸς προσεπάθει πάντοτε νὰ καθησυχάζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τῶν παραπόνων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀνήρει ἀκωλύτως πάσας τὰς ἀντιῤῥήσεις του, (scrupules) ὡς ἔχων παρ' αὐτῷ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καὶ διότι ἐξετίμα αὐτὸν ὡς ὑπουργὸν θρῆσκον καὶ πεπαιδευμένον.

Ὁ Ὀρκὰν ἐφάνη κατ' ἀρχὰς παραδεχόμενος τὰς προτάσεις τοῦ Ἀνδρονίκου, καὶ τῷ ἀπέδειξε ἀμοιβαίαν φιλίαν. Ἀλλὰ πᾶν τὸ ὑπὸ τοῦ βαρβάρου Ἡγεμόνος γενόμενον, ἐγένετο ὅπως τὸν ἀπατήσῃ καὶ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ αἰφνιδίως. Ἦτο μὲν φίλος του ἐνόσῳ τὸν ἐφοβεῖτο, ἢ μᾶλλον ἐνόσῳ ἐφοβεῖτο τοὺς Λατίνους, μεθ' ὧν ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο σύμμαχος· ἅμα ὅμως μαθὼν ὅτι ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου εἶχεν ἀφοπλίσει τὸν στρατόν του, καὶ ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Γενουηνσίων εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἕνεκα διαφορᾶς τινος μετὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς περιστάσεως, εἰσῆλθεν ὡς κατακτητὴς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐξέτεινε τὰ σύνορα τοῦ Κράτους του μέχρι τοῦ Βοσπόρου.

Μόλις ὁ Ἀνδρόνικος ἔμαθε τὰς κατακτήσεις τοῦ Ὀρκὰν ἐν Ἀσίᾳ καὶ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀπωλείας, ἐνόησεν ὅτι ἐπολέμουν προσωπικῶς αὐτόν. Ἀνεγνώρισεν, ἀλλὰ βραδέως, ὅτι

οὐδέποτε σχεδὸν πρέπει νὰ ἐμπιστεύηταί τις εἰς τὴν φιλίαν τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐν τῇ οἰκτρᾷ ταύτῃ καταστάσει διενοήθη ν' ἀποτανθῇ εἰς τὸν Πάπαν, καὶ ἱκετεύσῃ τὴν Αὐτοῦ Ἁγιότητα νὰ τὸν βοηθήσῃ ταχέως· ἀλλ' ὁ Καντακουζηνὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ, ὅπως καταφύγῃ εἰς τοὺς Λατίνους ἡγεμόνας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν.

Οἱανδήποτε ὑπόληψιν καὶ ἂν εἶχε ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ εὐνοουμένου του εἰς τὴν κατεπείγουσαν ταύτην ὑπόθεσιν, ἤκουσεν ὅμως τὰς φρονίμους παραστάσεις τῆς συζύγου του Ἄννης τῆς Σαβοΐας. Ἀπέστειλε ταχέως τὸν Πατριάρχην του ἐν Ῥώμῃ, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Αἱ διαπραγματεύσεις διήρκεσαν πολὺ πλέον ἢ ὅσον τὸ συμφέρον τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπήτει. Ὁ Βενέδικτος ὅστις κατεῖχε τὴν ἕδραν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀπέθανε πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ ἀγάγῃ αὐτὰς εἰς πέρας, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος, ὅστις μετὰ μεγίστης λύπης ἔβλεπε τὰς καθημερινὰς προόδους τῶν Τούρκων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτοῦ, δὲν ἐπέζησε πολὺ εἰς τὴν ἀποβίωσιν τούτου. Ἀπέθανεν ἐκ λύπης ἐν ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε 14 ἔτη. Οὐδὲν μέγα ἐκέκτητο, ἐκτὸς τῆς φιλοδοξίας τοῦ βασιλεύειν. Ἦτο δὲ ἐκ τῶν ἀναξίων καὶ δειλῶν ἐκείνων ἡγεμόνων, οὓς ὁ Θεὸς πέμπει συνήθως κατὰ τὴν παρακμὴν τῶν αὐτοκρατοριῶν, χρησιμεύοντας ὅπως μᾶλλον ἐπισπεύδωσι τὰς πτώσεις των.

Ἀποθανὼν ὁ Ἀνδρόνικος, ἀφῆκε δύο υἱοὺς τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Μανουήλ· προκατειλημμένος δὲ μέχρις αὐτοῦ τοῦ θανάτου του ὑπὲρ τοῦ προδότου Καντακουζηνοῦ, τὸν διώρισε κηδεμόνα των καὶ ἀντιβασιλέα τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, ὁ ἐπιδεξιώτατος κακοῦργος καὶ ὑπο-

κριτὴς τῆς ἐποχῆς του, ἔκρυπτε ζῶντος τοῦ κυρίου αὐτοῦ ὑπέρμετρον φιλοδοξίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐκτάκτου μετριοφροσύνης· ὢν δὲ ζωηρὸς, ὀξυδερκὴς, καὶ ἀκάματος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους, κατέστη ἀναγκαιότατος εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἠγάπησε τὴν ἡσυχίαν ἅμα ὡς εἶδεν ἑαυτὸν εἰρηνικὸν κάτοχον τοῦ Κράτους. Ὅπως δὲ ἑλκύση τὴν πίστιν του, μετεχειρίσθη πᾶν μέσον, ὅπως φαίνεται ἀφιλοκερδὴς, τοσοῦτον δ' ἐπέτυχε, ὥστε, καίτοι ὑπουργὸς ὢν, συνέλεξεν ἄπειρα πλούτη, καὶ κατέστη ἀναντιῤῥήτως ὁ πλουσιώτερος τῆς αὐτοκρατορίας, εἰ καὶ ὁ Ἀνδρόνικος ἐνόμιζεν αὐτὸν πάντοτε πτωχὸν, δυσπιστῶν εἰς ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν τῷ ἔλεγον, καὶ ἀδυνατῶν νὰ φαντασθῇ ὅτι ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλο τι ἐκτὸς τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους. Λυπηρὰ θέσις τῶν ἡγεμόνων, τὸ νὰ μὴ ἀποβάλωσι σχεδὸν τὰς πρώτας αὐτῶν προλήψεις, καὶ νὰ ἦναι πάντοτε τὰ μόνα θύματα τῆς ἀπάτης.

Μόλις ὁ Ἀνδρόνικος ἀπέθανε, καὶ ὁ Καντακουζηνὸς ἐλησμόνησε τί ὤφειλεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν νέον Ἰωάννην Παλαιολογον τὸν υἱόν του. Ἀφήρεσε τὸ προσωπεῖον καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ. Ὅπως δ' ἀφαιρέση τὸν κηδεμονευόμενόν του τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακτήσεως τοῦ Στέμματος τῶν προγόνων του, ἐζήτησε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ὀρχὰν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν δευτερότοκον αὐτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν. Ἠθέλησεν ἐν τούτοις νὰ λάβῃ μέτρα τινὰ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου του Ἰωάννου Παλαιολόγου· ἐνύμφευσεν αὐτῷ τὴν πρωτότοκον θυγατέρα του, ἀπονείμας μάλιστα αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους. Ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν ἀγανάκτησίν του· ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ

ἅρπαγος, ὅστις ὅμως ὑπῆρξεν ὀλέθριος εἰς ἀμφοτέρους. Ὁ Παλαιολόγος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν μερίδα, ἣν ὁ νικητὴς ἠθέλησε νὰ τῷ παραχωρήσῃ· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς δυστυχοῦς ταύτης διαιρέσεως, οἱ Τοῦρκοι ἀφήρεσαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὴν Λυκαωνίαν, τὴν Μοισίαν καὶ σχεδὸν ὅλην τὴν Φρυγίαν.

Ὁ Καντακουζηνὸς, ὅστις ἐνόμιζε τὸν Σουλτάνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἕνεκεν τῆς πρὸ μικροῦ συναφθείσης πρὸς ἀλλήλους συμμαχίας, ἐξεπλάγη βλέπων αὐτὸν καθ' ἑκάστην προχωροῦντα ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ποιούμενον κατακτήσεις, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἀντιπαραστάσεις αὐτοῦ. Ὁ τοσοῦτον ἐπιτήδειος καὶ πεφωτισμένος οὗτος πολιτικὸς, ὅτε διετέθη νὰ προδώσῃ τὸν Κύριόν του, καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν, δὲν προεῖδεν ὅτι ὁ Τοῦρκος Ἡγεμὼν, θὰ κατεφρόνει τὴν μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἑαυτοῦ ὑποχρεώσεις, ἀφ' ἧς στιγμῆς καθίστατο ἰσχυρότερος αὐτοῦ.

Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην ἀνάγκην, ὁ Καντακουζηνὸς, ὁ τοσαύτην φρίκην ἐμπνεύσας τῷ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὴν Ῥώμην καὶ τοὺς Λατίνους, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ αὐτὸς οὗτος προστάτας ἐν τῇ Δύσει. Διὰ μέσου δὲ τῆς χήρας τοῦ Ἀνδρονίκου, Ἄννης τῆς Σαβοΐας, ἧς τὴν ἀρετὴν ὁ ἅρπαξ πάντοτε ἐσεβάσθη, ἀπετάθη εἰς Κλήμεντα τὸν ΣΤ'. Ὁ Πάπας εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν, συνέστησε συμμαχίαν ὑπὲρ αὐτοῦ, κατὰ τῶν Τούρκων, συγκειμένην ἐκ τοῦ Βασιλέως τῆς Κύπρου, τῶν Ἑνετῶν, τῶν Γενουηνσίων, τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου καὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου.

Ὁ Σανοῦδος μετέσχε τῆς συμμαχίας ταύτης, ἀλλὰ δυσανασχετῶν, διότι ἐγένετο χάριν τοῦ τοσαῦτα φρικώδη ἐγκλήματα διαπράξαντος Καντακουζηνοῦ. Ἐγνώριζε τὸν δόλιον

καὶ ὑπεροπτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος τούτου, ἐφοβεῖτο δὲ μήπως βοηθῶν αὐτὸν, ἐκτεθῇ μόνος εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν Τούρκων, ἐξ ἄλλου δὲ δὲν ἤθελε νὰ φαίνηται ὑπερασπιστὴς τῆς ἀδικίας καὶ τῆς βίας. Ἀλλ' ὁ Πάπας ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τῆς Ἄννης, καὶ ὑπὸ τῶν ψευδῶν ὑποσχέσεων τοῦ Καντακουζηνοῦ δελεασθεὶς, παρεκίνησε τὸν Δοῦκα νὰ μὴ δυσανασχετῇ, ἀλλὰ νὰ ἀποπλεύσῃ ἀμέσως, ὑποδεικνύων αὐτῷ ὅτι ἐξετέλει καθῆκον πρὸς τὴν θρησκείαν του, καὶ πρὸς Χριστιανὸν Ἡγεμόνα, ὅστις ἐζήτει βοήθειαν ὅπως εὐκολώτερον ἐπαναφέρῃ τοὺς ὑπηκόους του ὑπὸ τὴν πειθαρχίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας, διότι τοιαύτην δολιότητα μετεχειρίσθη ὁ Καντακουζηνὸς ὅπως ἑλκύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Πάπαν καὶ τοὺς Λατίνους Ἡγεμόνας, εἰ καὶ ἐνδομύχως ἀπεστρέφετο τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ηὐλόγησε τὴν συμμαχίαν ταύτην, τινὲς μάλιστα διετείνοντο ὅτι ὁ Καντακουζηνὸς συνήθροισε τοὺς Λατίνους Ἡγεμόνας, ὅπως παραδίδων αὐτοὺς τῷ Ὀρκὰν, ἐπανακτήσῃ τὴν εὔνοιαν του. Ὁ Ἐρρῖκος, Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔξαρχος τοῦ Πάπα, ἦτο ὁ ἀρχηγὸς πάσης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. Ὁ Μαρτῖνος Ζαχαρίας ἐκυβέρνα 4 γαλέρας τοῦ Πάπα, ὁ Πέτρος Zeno 5 τῶν Ἑνετῶν, ὁ Ἐδουάρδος de Beaujeu 4 τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου, εἷς διοικητὴς τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τῶν Ἱεροσολύμων 6, ὁ δὲ Νικόλαος Σανοῦδος τὰς ἰδικάς του. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας Ῥοβέρτος ἔδωκε δύο γαλέρας, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Αἰκαταιρίνη de Valois, ἡ διοικοῦσα τὴν Ἡγεμονίαν ταύτην ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ της, συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦτον διὰ τῶν φροντίδων καὶ τῶν χρημάτων της.

Οἱ Γενουήνσιοι, οἵτινες ὥπλισαν 12 μεγάλα πλοῖα πρὸς

ὑπεράσπισιν τῆς ἀνηκούσης αὐτοῖς Σμύρνης, ἣν ὁ Μορπασσὰν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ἐπολιόρκει, συνήντησαν τὸν συμμαχικὸν στόλον ἐγγὺς τῆς Χίου. Ἐπειδὴ δὲ ἅπασαι αἱ δυνάμεις τῶν Τούρκων ἦσαν συνηθροισμέναι πέριξ τῆς Σμύρνης, ἀπεφασίσθη νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα, καὶ νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἀπίστους ἐκεῖ, ἀφοῦ οἱ Γενουήνσιοι θὰ ἀπεβίβαζον τὸν στρατόν των ἐγγὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεθρία τοῖς Χριστιανοῖς. Οἱ Τοῦρκοι προβλέποντες τὸ τοιοῦτον, ἐπέπεσον κατὰ τῶν Γενουηνσίων καὶ ἔβλαψαν αὐτοὺς πολὺ κατὰ τὴν ἀποβίβασίν των. Ὁ Μαρῖνος Ζαχαρίας ὅστις κατῆλθεν ὅπως διοικήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ ἔθνους του, ἐφονεύθη ὀπισθοχωρῶν. Μετὰ ταῦτα ἠναγκάσθησαν νὰ συμπλακῶσι μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἡ δευτέρα αὕτη μάχη ὑπῆρξεν ἔτι ὀλεθριωτέρα. Ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ στρατηγοὶ ἐφονεύθησαν.

Κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν σωζομένην ἐν Νάξῳ, ὁ Κατακερματιστὴς περικυκλωθεὶς ὑπὸ 10 Τουρκικῶν γαλερῶν, καὶ βλέπων τὴν ἰδίαν του βυθιζομένην, ἐῤῥίφθη ἄπελπις ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐπιφέρων πανταχοῦ τρομερὰ κτυπήματα, ἔπεσε τέλος πληγεὶς εἰς τὸ μέτωπον. Οὕτω ἀπέθανεν ὁ Νικόλαος Σανοῦδος 8ος Δοὺξ τῆς Νάξου, ὁ καὶ Κ α τ α κ ε ρ μ α τ ι σ τ ὴ ς ἐπικληθείς, ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ἥρως τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἷς τῶν ἐνθερμοτάτων ὑπερασπιστῶν τῆς θρησκείας. Ἡ ἧττα αὕτη συνέβη τοῖς Χριστιανοῖς τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1345.

Ὁ Νικόλαος Σανοῦδος μίαν μόνον θυγατέρα, ὀνόματι Μαρίαν, ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του, ἥτις ἐνυμφεύθη τὸν Γασπὰρ Σουμμαρούπαν νέον ἄρχοντα ἀξιώτατον, καταγόμενον ἐξ ἐνδοξοτάτης γενεᾶς, ὡς θέλομεν ἴδει παρακατιόντες. Ὁ

Νικόλαος Καρκέριος, υἱὸς τοῦ τελευταίου Δουκὸς, διεδέχθη τὴν ἡγεμονίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἥτις τῷ ἀνῆκε δικαιωματικῶς, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως ὅτι ἐὰν ἀπέθνησκεν ἄκληρος, τὸ Δουκάτον θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐκ μητρὸς ἀδελφήν του Μαρίαν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΚΕΡΙΟΣ.

Ἔννατος Δούξ.

Ὁ Νικόλαος Καρκέριος, ὅστις, ζῶντος τοῦ μητρυιοῦ του, ἐκυβέρνησεν ἐπιτυχῶς τὸ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ ἀνῆκον αὐτῷ Κράτος, ἔλαβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατακερματιοτοῦ κατοχὴν τοῦ Δουκάτου τῆς Νάξου. Τὰ πρῶτα αὐτοῦ πολεμικὰ κατορθώματα ἔλαβον χώραν ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ, ἔνθα ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων πολλάκις καὶ ἐπιτυχῶς. Αἱ ὑπὸ τῶν βαρβάρων τούτων τῇ Ἑλλάδι γενόμεναι βλάβαι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Καταλάνων ἀρχόντων τοῦ Δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τοῦ Μανουὴλ Καντακουζηνοῦ, ὃν ὁ πατήρ του Ἰωάννης Καντακουζηνὸς διώρισε διοικητὴν τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἔτι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένων θέσεων, καὶ μετὰ τῶν Γάλλων, οἵτινες διώκουν ἐν ὀνόματι τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τῆς Αἰκαταιρίνης de Valois Ῥοβέρτου τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ῥοβέρτος, ὅστις εἶχε νυμφευθῇ τὴν Μαρίαν de Bourbon, θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου πρώτου καὶ χήραν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Γαλιλαίας Guy de Lusignan, ἔλαβε μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός του τοὺς τίτλους τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' ὁ βαθμός, ὃν εἶχεν ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἀσχολίαι του, δὲν τῷ ἐπέτρεψαν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως διατηρηθῇ ἐν τῇ κυριότητι τῶν δύο τούτων Ἡγεμονιῶν.

Ἡ ἀπουσία του καὶ αἱ ὀλίγαι ἐπικουρίαι, ἃς ἀπέστειλε δὲν ἦσαν ἀρκοῦσαι, ὅπως ἀντιστῶσιν εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν Τούρκων. Ἐξ ἄλλου δὲ ὅ,τε Καρκέριος καὶ οἱ γείτονες ἡγεμόνες, φοβούμενοι τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν ἀπίστων τούτων, ἐστεροῦντο τῶν ἀναγκαίων μέσων ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας.

Ἀλλὰ τὸ ἐπενεγκὸν τὴν τελευταίαν ἀπώλειαν, ἦν ἡ ἐπαναρξαμένη διαίρεσις μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Γενουηνσίων. Κατ' αὐτὴν, οἱ Λατῖνοι ἡγεμόνες εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μετάσχωσι, ἕκαστος κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἰδίου συμφέροντος. Οἱ Ἕλληνες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν συμμάχων τῶν Γενουηνσίων, οἱ δὲ Καταλάνοι ὑπὲρ τῶν Βενετῶν, ὅπως καὶ ὁ Καρκέριος ὃν ἡ τιμὴ, ἡ συγγένεια καὶ πλεῖστοι ἄλλοι λόγοι ὑπεχρέωσαν νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ αὐτῶν.

Αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο ἀμφοτέρωθεν· διότι ὁ Νικόλαος Πιζάνης ὁ διοικῶν τὸν Ἐνετικὸν στόλον, συναντήσας 14 ἐχθρικὰς γαλέρας πεπληρωμένας πολυτελῶν καὶ ἀφθόνων ἐμπορευμάτων καὶ διοικουμένας ὑπὸ τοῦ Νικολάου Magneri, ᾐχμαλώτισε 10 ἐξ αὐτῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ 4 ἐσώθησαν μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου.

Ὁ Φίλιππος Δορίας, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προμνημονευθέντος Μαρτίνου Ζαχαρία διῴκει τὴν νῆσον ταύτην, μαθὼν τὸ δυστύχημα τοῦτο, ὥπλισε παραχρῆμα 9 γαλέρας, ἃς καὶ συνήνωσε μετὰ τῶν ἄλλων 4. Μὲ τὰς μικρὰς ταύτας δυνάμεις ἀπῆλθε πρὸς πολιορκίαν τῆς Εὐβοίας, τοῦτο δὲ ὅπως βλάψῃ τὸν Καρκέριον, ὃν ἐγνώριζε διατελοῦντα ἐν ἐκστρατείᾳ μετὰ τοῦ Πιζάνη. Κυριεύσας δὲ καὶ κατεδαφίσας αὐτὴν, ἀλλ' ἀδυνατῶν καὶ νὰ τὴν φυλάττῃ, ἐπορεύθη εἰς Κέαν, νῆσον τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἣν καὶ ὑπέταξεν,

ἀκόπως, διότι μόλις ἑκατὸν ἀνδρῶν φρουρὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ φρουρίῳ, οἵτινες καὶ ὑπετάχθησαν ἀμέσως.

Ἡ ἀπώλεια αὕτη παρώργησεν ἐπὶ τοσοῦτον τὸν Καρκέριον, ὥστε παρεκίνησε τοὺς Ἐνετοὺς νὰ ἐφορμήσωσι μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Νικόλαος Πιζάνης διηυθύνθη πρὸς τὸν Γαλατᾶ μετὰ 4 μόνον γαλερῶν, ἐπιβιβάσας δ' ἀθορύβως ὑπὸ τὸ σκότος ζοφερωτάτης νυκτὸς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, κατέλαβε τοὺς Γενουηνσίους ἀπροετοιμάστους, καὶ ἐκυρίευσεν ἀμέσως τὴν θέσιν ταύτην. Ἀλλὰ περὶ τὸ λυκαυγὲς οἱ Γενουήνσιοι, ἰδόντες τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ἐχθρῶν, ἦραντο τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν μετὰ πολλῆς γενναιότητος, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν.

Ὁ Πιζάνης σφόδρα λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ γινώσκων ἐν ταυτῷ, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν Γενουηνσίων, ἀπεσύρθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπολεως, ἐν ᾧ ἔλαβε μυστικὰς συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ συμμαχήσας ἔλαβε παρ' αὐτοῦ στρατόν τινα, μεθ' οὗ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλατᾶ, ὅπως ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὴν πολιορκίαν.

Ὁ Φίλιππος Δορίας, στρατηγὸς τοῦ Γενουηνσίου στρατοῦ, μόλις μαθὼν τὴν εἴδησιν ταύτην, ἔδραμεν εἰς συνδρομὴν αὐτῶν. Συνήντησε τοὺς Ἐνετοὺς περὶ τὴν Τένεδον, οἵτινες ἅμα μαθόντες ὅτι ἤρχετο κατ' αὐτῶν, ἀνεχώρησαν ἐκ Γαλατᾶ· οὗτος δὲ τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ μαθὼν ὅτι ὁ Καρκέριος ἐξηκολούθει πολιορκῶν τὸν Γαλατᾶν ἐπέστρεψε, καὶ ὑπέταξε διερχόμενος τὴν ἐπὶ τοῦ Μαρμαρᾶ κειμένην Ἡράκλειαν, ὅπερ καὶ ἠνάγκασε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ ἀποσυρθῇ.

Οἱ Ἐνετοὶ ὥπλισαν ἐντὸς ὀλίγου νέον στρατὸν, ὅστις συ-

νενωθεὶς μὲ τὸν τῶν Καταλάνων καὶ τὸν τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου ἀπετέλεσαν ὁμοῦ στόλον ἐξ 60 γαλερῶν, ὅστις κατέστη πολυπληθέστερος διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τοῦ Κανταχουζηνοῦ, ἐχούσης ὡς ἀρχηγὸν τὸν ἐμπειρότατον Κωνσταντῖνον Ταρχονιάτην. Ἐπορεύθησαν ὅλοι ὁμοῦ ὅπως καταλάβωσι τὸν Γενουήνσιον στόλον, εὑρισκόμενον ἐν τῷ λιμένι τῆς Χαλκηδόνος. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐνέβαλον αὐτὸν εἰς μεγάλην σύγχυσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Καταλάναι οἵτινες δὲν ἐγίνωσκον καλῶς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ἐξώκειλαν ἀτυχῶς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, οἱ ἡμιηττημένοι Γενουήνσιοι ἐπελθόντες κατ' αὐτῶν, ἐνίκησαν αὐτοὺς ἐντελῶς. Οἱ Ἐνετοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπιληφθῶσιν ἐκ νέου τῆς μάχης. Ὁ Κανταχουζηνὸς βλέπων τοὺς Γενουηνσίους σχεδὸν νικητὰς, καὶ γινώσκων, ὅτι συνεμάχησαν καὶ μετὰ τοῦ Ὀρχὰν, συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἐνετοὶ ὅμως ἀπ' ἐναντίας, ὡπλίσθησαν ἐκ νέου, προετοιμασαντες 45 πλοῖα, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πιζάνη, ὅστις τοσοῦτον σφοδρῶς προσέβαλε τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Γριμάλδη διοικούμενον Γενουήνσιον στόλον, ὥστε ἠχμαλώτισε παρὰ τὰ παράλια τῆς Σαρδινίας 41 ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πλοίων των, καὶ πλεῖστα ὅσα λάφυρα.

Ὁ Ἰωάννης Visconti ἀρχιεπίσκοπος καὶ Δοὺξ τοῦ Μιλάνου, εἰς ὃν οἱ Γενουήνσιοι προσέδραμον μετὰ τὴν ἧτταν των, τοῖς ἀπέστειλε τὸν Μαρκήσιον Palavicin ὡς γενικὸν αὐτοῦ τοποτηρητήν. Ὁ νέος οὗτος διοικητὴς, ὥπλισε καὶ δεύτερον στόλον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Payen Δορία, νικήσαντος τὴν φορὰν ταύτην τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς Καταλάνας ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ὑπεροχῆς, ὥστε ὁ Πιζάνης ὁ διοικῶν τοὺς Βενετοὺς ἠχμαλωτίσθη μετὰ 5,400 ἀνδρῶν. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὅστις εὑρέθη εἰς

τὴν ναυμαχίαν ταύτην, ὑπέστη τότε μεγάλας ἀπωλείας, καὶ εἰ μὴ κατέφευγε εἰς τον πλησίον λιμένα τῆς Μεθώνης, θὰ κατεστρέφετο ἐντελῶς.

Ὁ Καρκέριος φοβούμενος ἐξ ἑνὸς μὲν μὴ οἱ Γενουήνσιοι μετὰ τὴν νίκην ταύτην, στρέψωσι τὰ ὅπλα των κατ' αὐτοῦ, ἐξ ἑτέρου δὲ μήπως οἱ Τοῦρκοι ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν Λατίνων ἐξακολουθήσωσιν εἰσβάλλοντες εἴς τινας τῶν νήσων του, ἠναγκάσθη νὰ πορευθῇ εἰς Σκῦρον, νῆσον ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς Εὐβοίας, ἧς τὸ φρούριον εἶχε βλαβῆ πρό τινος ὑπὸ σεισμοῦ. Διέμεινε δ' ἐκεῖ περὶ τοὺς δύο μῆνας, ἐργαζόμενος διηνεκῶς μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας εἰς ὀχύρωσιν τοῦ φρουρίου, ὅπερ ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἀξιόμαχον.

Ἐν ᾧ δ' ἠσχολεῖτο περὶ τὰς ἐργασίας ταύτας, μεγάλη τις Τουρκικὴ γαλιότα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς καταδίωξιν τῶν Χριστιανῶν πλέουσα, κατελήφθη ὑπὸ τοσοῦτον σφοδρᾶς τρικυμίας παρὰ τὴν Τῆνον, ὥστε ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἀντέσχε κατὰ τῶν κυμάτων, ἐξώκειλεν ἐπὶ τέλους ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Εὐβοίας, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν Καρκέριον. Ἅμα ἔμαθε τοῦτο ὁ Δοὺξ, διέταξεν ἵνα πάντες οἱ ναυαγήσαντες Τοῦρκοι ὁδηγηθῶσιν εἰς Σκῦρον, καὶ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν του. Ἅμα δὲ παρουσιασθέντων εἷς αὐτῶν, ἀρνησίθρησκος Σικελὸς, ἐζήτησε νὰ τῷ λαλήσῃ κατ' ἰδίαν· τῷ ἀνήγγειλε δὲ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ὥπλισαν 6 μεγάλας γαλιότας, αἵτινες εὐκαιρίαν μόνον ἀνέμενον, ὅπως πλεύσωσιν εἰς Σκῦρον καὶ ἐπιχειρήσωσιν ἀπόβασιν.

Ὁ Καρκέριος ἀμφέβαλε κατ' ἀρχὰς ἐὰν ὤφειλε νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τοὺς λόγους του· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὐδὲν διεκινδύνευεν προφυλαττόμενος, ἀπέπεμψε τοὺς αἰχμαλώτους του εἰς

Εὔβοιαν, διατάξας νὰ ἀποστείλωσιν εἰς Σκῦρον ἐπικουρίαν ἐκ 400 ἀνδρῶν.

Ἡ εἴδησις τοῦ Σικελοῦ ἐπηλήθευσε. Ἓξ ἡμέρας μετὰ ταῦτα αἱ γαλέραι ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς νήσου, ἣν οἱ Τοῦρκοι ἐξελέξαντο ὡς προσφορώτερον πρὸς τὸν σκοπόν των μέρος. Ὁ Δοὺξ, ὅστις ἀνέμενεν αὐτοὺς, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἀποβιβασθῶσιν ἐν ἡσυχίᾳ· περὶ τὸ ἑσπέρας ὅμως ἔπεμψεν ἀπόσπασμα ἐκ 300 ἀνδρῶν ὅπερ ἐπιτεθὲν κατ' αὐτῶν νύκτωρ, κατέστρεψε πάντας. Ἔπειτα δὲ οἱ αὐτοὶ στρατιῶται, εἰσελθόντες εἰς τὰς λέμβους, ἐπορεύθησαν συγχρόνως πρὸς τὰς ἓξ γαλιότας, ἐν αἷς ἐκτὸς ναυτῶν τινων, οἵτινες εὐθὺς παρεδόθησαν, οὐδένα ἄλλον εὗρον, ὡδήγησαν δὲ καὶ τὰς ἓξ γαλέρας εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ἐν τῷ μέσῳ τῶν ζητωκραυγῶν τῶν κατοίκων. Ἡ μικρὰ αὕτη ἐκδρομὴ ηὐχαρίστησε μεγάλως τὸν Δοῦκα, καθότι διεφύλαττεν αὐτῷ μίαν τῶν μεγαλειτέρων τῶν νήσων, καὶ τὴν πρώτην κατάκτησιν τοῦ πάππου του Ἰωάννου Καρκερίου.

Ἡ νῆσος Σκῦρος εἶναι τανῦν οὐχὶ τοσοῦτον περίφημος ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ διὰ τὴν ὡραιότητα τοῦ λιμένος της, τὴν γονιμότητα τῶν ἐξοχῶν της, ὅσον διὰ τὰ συνεχῆ θαύματα εἰκόνος τινος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἅτινα μοὶ φαίνονται πλησιάζοντα πολὺ τὰς μαγείας. Θὰ ἀναφέρω ὅ,τι μόνον αὐτόπται μάρτυρες μοὶ ἀφηγήθησαν περὶ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ διαμονήν μου· καὶ ἐπειδὴ γράφω τὴν ἱστορίαν τῶν νήσων τούτων, ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ καταθέσω πᾶν ὅ,τι γινώσκω καὶ ὅ,τι κυκλοφορεῖ ὡς βέβαιον.

Ἡ εἰκὼν αὕτη λίαν ἀπειροκάλως ἐζωγραφημένη ἐπὶ ξύλου, παριστῶσα δὲ τὸν Ἅγ. Γεώργιον, ἔχει τὸ ἰδίωμα, καθ' ἃ οἱ κάτοικοι διατείνονται, ἅμα ἂν ὑποσχεθῇ τις τι εἰς τὸν

Ἅγ. Γεώργιον καὶ ἐπιλάθηται τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ, νὰ κινῆται καὶ μεθ' ὅλον αὐτῆς τὸ βάρος νὰ μεταφέρηται ἀπὸ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ὑπάρχει ἠρτημένη ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ὑποσχεθέντος (ἅμα ἂν οὗτος εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν), νὰ ἀναπηδᾷ δὲ καὶ νὰ τύπτῃ αὐτὸν μέχρις οὗ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του. Τὸ παραδοξότερον ὅμως εἶναι, ὅτι οὐ μόνον ἐν τῷ ναῷ, ἀλλὰ καὶ εἰς οἱονδήποτε μέρος τῆς Σκύρου καὶ ἂν κρυβῇ ὁ τάξας, τὸν ἀνακαλύπτει. Ἰδοὺ δὲ ὁ τρόπος τῆς ἀνακαλύψεως. Ἀόμματος μοναχὸς φέρει αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων του χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ ὑπάγει, ὅταν δὲ ὁ τάξας ἴδῃ αὐτὸν κρύπτεται εἰς τὰ μᾶλλον ἀπόκρυφα τῆς οἰκίας του μέρη. Ὁ μοναχὸς ὅμως γοργῷ τῳ βήματι, εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, ἀνέρχεται, κατέρχεται καὶ εἰσδύει πανταχοῦ, ἐξετάζων τὰ πάντα ἕως οὗ τὸν εὕρῃ. Παρευθὺς δὲ τότε ἡ εἰκών, ἐκφεύγουσα ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ μοναχοῦ καὶ πηδῶσα ἐπὶ τῶν τοῦ τάξαντος, πλήσσει αὐτὸν φρικωδῶς. Διηγοῦνται περὶ αὐτῆς πλῆθυν ἄλλων περιέργων συμβάντων, ἅτινα παραλείπω ἐνταῦθα, ὅπως μὴ ἀπομακρυνθῶ τῆς ἱστορίας μου. Θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ ὅμως ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀναφέρω ἓν ἐξ αὐτῶν, ὅπερ διεφημίσθη πολὺ ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὃν χρόνον διέμενον ἐκεῖ εἰσέτι, διότι οἱ ἥρωες ἦσαν δύο Τοῦρκοι τῆς Σκύρου.

Κατὰ τὸ 1685 νησιώτις τις πολλὰ ὑπὸ τῆς εἰκόνος ταύτης ἔπαθεν ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ὑποσχέσεώς του. Τοῦρκος δέ τις συναντήσας αὐτὸν, τὸν κατεγέλα δι' ὅ,τι τῷ συνέβη. Ἄλλα ταχέως ὁ ἄπιστος μετενόησε, διότι ἡ εἰκὼν ἐξελθοῦσα ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ μοναχοῦ φερομένη, διηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τούρκου, ἐρρίφθη κατ' αὐτοῦ, τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς, καὶ ὠθοῦσα αὐτὸν πάντοτε, τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Καίτοι δὲ ἐκάλεσε βοήθειαν, οὔτε

δεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν βοηθήσῃ· διότι ὁ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ προσκολληθεὶς Ἅγιος τὸν κατεβύθιζε. Δὲν ἤθελε δὲ σωθῇ, ἐὰν δὲν ὑπέσχετο νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ποσόν τι χρημάτων, ὅ περ καὶ ἔπεμψεν, ἅμα ἀφικόμενος εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ὁ Καδῆς ὅμως μαθὼν, ὅτι ὁ Μουσουλμάνος ἔδωκε χρήμαμα εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἤλεγξεν αὐτὸν πικρῶς διὰ τὴν ἀπιστίαν του, καὶ ἠπείλησεν, ὅτι θὰ τὸν τιμωρήσῃ.

Δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει, ὅτε μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως εἶδε τὸν τυφλὸν μοναχὸν φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων του τὴν εἰκόνα καὶ εἰσελθόντα εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐξεπλάγη, ὅτε ἡ εἰκὼν, ῥιφθεῖσα ἐπ' αὐτοῦ, ἤρξατο κτυπῶσα αὐτόν. Κράζει εἰς βοήθειαν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκινήθη, ἐκτὸς δύο ὑπηρετῶν του, οἵτινες βλέποντες τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς ἣν ὁ κύριός των εὑρίσκετο, (διότι ἡ εἰκὼν τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν) ἔδραμον εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν.

Ὁ Καδῆς ἐν τούτοις ἐπὶ πλέον ἐβυθίζετο, βλέπων δὲ περὶ τὴν παραλίαν Μοναχούς τινας ἤρξατο ἀπειλῶν αὐτοὺς, ὅτι ἂν δὲν τὸν βοηθήσωσι θὰ καταστρέψῃ τὸ μοναστήριόν των, καὶ πολλὰ θὰ ἐπιφέρῃ κακά. Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς ἀπειλὰς ἡ εἰκὼν ἐξηκολούθει ἔτι βυθίζουσα αὐτόν. Τότε φθάσας ὁ Τοῦρκος ἐκεῖνος, ὃν ἤλεγξεν ὁ Καδῆς, τὸν προέτρεψε νὰ πράξῃ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ, ἤτοι νὰ ὑποσχεθῇ χρηματικήν τινα ποσότητα τῷ Ἁγίῳ, ὅπως σωθῇ, ὅπερ καὶ πράξας παρευθὺς ἐσώθη.

Ἐὰν τὰ ἀνωτέρω ὦσιν ἀληθῆ, ὡς βεβαιοῦσιν οἱ ἐν Σκύρῳ, βεβαίως ὑπάρχει τί τὸ μαγικόν. Δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τοιοῦτον θαῦμα ἐπανειλημμένως διὰ τοὺς καθημερινῶς βλασφημοῦντας αὐτὸν σχισματικούς. Καὶ δὲν πρέπει τις νὰ σκεφθῇ μᾶλλον, ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια ἐπιτρέπει

τὰ γελοῖα ταῦτα ἀποτελέσματα μόνον ὅπως καταδείξῃ, ὅτι ἐγκατέλειψε τοὺς τυφλοὺς τούτους εἰς τὰς δεισιδαιμονίας των, πρὸς τιμωρίαν τοῦ τε σχίσματος καὶ τῶν βλασφημιῶν των;

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐξησφάλισε τὴν νῆσον Σκῦρον, ἠναγκάσθη νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν πλείστων Χριστιανῶν Ἡγεμόνων κατὰ τῶν Τούρκων, τῇ παραινέσει τοῦ Γρηγορίου Θ'. ὅστις τῷ ἔγραψε, τιτλοφορῶν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του Δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ὁ Πάπας φοβούμενος τὰς καθημερινὰς προόδους τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κατώρθωσε ὥστε νὰ συμμαχήσωσιν οἱ Ἰωάννης Παλαιολόγος νόμιμος τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκράτωρ, ὁ Λουδοβῖκος Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννης, Ἀντιβασιλεὺς τοῦ Βασιλείου τῆς Κύπρου, ὁ Ῥαϊμόνδος Beranger Μέγας Μαγίστρος τῆς Ῥόδου, αἱ Δημοκρατίαι τῆς Ἐνετίας καὶ τῆς Γένουας, ὁ ἄρχων τῆς Κορίνθου Regnier Acciamoli, ὁ ἄρχων τῆς Μιτυλήνης Φραγκῖσκος Cattilusio, ὁ Μαρκήσιος de Bondonne Φραγκῖσκος Γεωργίου (Francois George) ὁ ἀρχηγὸς τῶν Καταλάνων, καὶ Διοικητὴς τοῦ Δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ τῶν Νέων Πατρῶν, ὁ Βασιλεὺς τῆς Σικελίας Φριδερῖκος, ὁ Λεονάρδος de Tocco, Κόμης τῆς Κεφαλληνίας καὶ Δοὺξ τῆς Λευκάδος, ὁ Ἑρμόλαος Minotto ἄρχων τῆς Liserne, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ἡγεμόνες καὶ ἄρχοντες.

Πάντα τὰ στρατεύματα ταῦτα ὤφειλον νὰ συναθροισθῶσι πλησίον τῶν Θηβῶν. Ὁ Κερκέριος ἐπορεύθη ἐκεῖ μετὰ μεγάλης πολεμικῆς ἀποσκευῆς· ἀλλὰ διαιρέσεως καὶ πάλιν συμβάσης μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Γενουηνσίων, ἡ συμμαχία διελύθη, χωρὶς οὐδὲν νὰ κατορθώσωσιν· οὕτως ὁ Δοὺξ

τῆς Νάξου ἐπέστρεψεν εἰς Εὔβοιαν, ἔνθα διαμείνας ἐπὶ μῆνα, ἐπορεύθη εἰς Νάξον, σκοπῶν νὰ διαμείνῃ πλέον ἐκεῖ. Ἐνυμφεύθη δὲ νέαν τινα Πετρωνόλλαν τοὔνομα, ἀρχαιοτάτης καταγωγῆς, ὡραιοτάτην δὲ καὶ εὐφυεστάτην. Ἀλλὰ μόλις δύο ἔτη συνέζησε μετ' αὐτῆς, καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἀπίστου ἄρχοντος τῆς Μήλου Φραγκίσκου Κρίσπου, περὶ οὗ εἴπομεν τὰ δέοντα ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Σανούδου.

Πρὸ καιροῦ ὁ Κρίσπος διελογίζετο νὰ καταστῇ μυστικῶς κύριος ὅλων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν δ' ἰδέαν ταύτην συνέλαβεν ἕνεκεν τῶν συνεχῶν ἀπουσιῶν τοῦ Καρκερίου, τοῦ συνήθως ἐν Εὐβοίᾳ διαμένοντος· εἶχε μάλιστα ἑλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς πλείστους τῶν ἐπισημοτέρων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, οἵτινες ἠδύναντο νὰ διευκολύνωσι τὴν εἰσβολήν του. Ἀλλὰ τοῦ Καρκερίου ἀποφασίσαντος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Εὔβοιαν καὶ διαμείνῃ πλέον εἰς Νάξον, ἐφοβήθη μὴ ἡ παρουσία του διαλύσῃ τὸν σύνδεσμον τῆς μερίδος του, ὅθεν καὶ ἀποφάσισε νὰ τὸν φονεύσῃ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μαρία Σανούδου, θυγάτηρ τοῦ Κατακερματιστοῦ, ἦν ἡ μόνη κληρονόμος τοῦ Δουκάτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ της Νικολάου Καρκερίου, ὁ Κρίσπος ἐνόμισε καλὸν νὰ δολοφονήσῃ καὶ ταύτην μετὰ τοῦ συζύγου της Γασπὰρ Σουμμαρούπα ἄρχοντος τῆς Πάρου· ἀλλὰ κρίνων, ὅτι ἐπεχείρει πολλὰ πράγματα συγχρόνως διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν δολοφονιῶν τούτων, ἐνόμισεν ὅτι καὶ ἄνευ δευτέρου ἐγκλήματος ὁ θάνατος τοῦ Καρκερίου ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ ἀρκούντως τὸ Δουκάτον, ἤρκει μόνον νὰ καταστῇ Κύριος αὐτοῦ, πρὶν ἢ ὁ Γασπὰρ Σουμμαρίπας λάβῃ γνῶσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τεκταινομένων.

Ὑπὸ τοιούτων κατεχόμενος ἰδεῶν, ὁ Κρίσπος ἀνεχώρησε

διὰ γαλέρας καλῶς ὡπλισμένης, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ 5 ἢ 6 φίλων του, θαρραλέων καὶ γενναίων, εἰς οὓς εἶχε διακοινώσει τὸ περὶ δολοφονίας σχέδιόν του. Ἀφικόμενος δὲ εἰς Νάξον, ἔτυχε παρὰ τῷ Δουκὶ φιλοφρονεστάτης ὑποδοχῆς, ὁ δὲ Κρίσπος ὑπεκρίθη φιλίαν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτόν· ὁ Καρκέριος οὐδὲν ὑποπτεύθη ἐκ τῶν ὅσων ἡ μοχθηρὰ τοῦ Κρίσπου ψυχὴ ὑπέκρυπτε. Μετά τινων δ' ἡμερῶν ξενίαν ὁ Κρίσπος γινώσκων ὁπόσον ἡ θήρα ἤρεσκεν εἰς τὸν Δοῦκα, τὸν παρεκάλεσεν, εἰ δυνατόν, νὰ μεταβῶσι πρὸς κυνηγεσίαν. Ὁ Δοὺξ ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ τὰ πάντα προητοιμάσθησαν διὰ τὴν ἐπαύριον. Τόπος ὡρίσθη τὸ χωρίον Μέλαινες, μέρος ὡραιότατον γέμον κήπων ἐκ καρποφόρων δένδρων καὶ δασῶν. Οἱ δὲ κυνηγοὶ ἐκάθησαν ὅπως δειπνήσωσιν εἰς ἕνα τῶν κήπων τοῦ Δουκὸς ἔτι καὶ νῦν Ἀ φ ε ν τ ι κ ὸ καλούμενον.

Μετὰ τὸ γεῦμα ἐξῆλθον εἰς θήραν εἰς τὴν κοιλάδα Κριθεμάτι· μετὰ ταῦτα ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἄγουσαν, διὰ τοῦ Μοναστηρίου τῆς Ἁγ. Ἀλαλίας καὶ διὰ τοῦ ὄρους Ξηροκάμπου, ἔνθα τὸ κυνήγιον ἀφθονεῖ ἐν οἱαδήποτε ἐποχῇ, καὶ ὁπόθεν ἡ θέα εἶναι μαγευτικὴ ἕνεκεν τῆς πληθύος τῶν νήσων, ἃς βλέπει τις πανταχόθεν.

Ὁ Κρίσπος προεπορεύθη κυνηγῶν καὶ ἐπιδεξίως παρεκίνησε πάντας τοὺς συνοδεύοντας τὸν δοῦκα ἀξιωματικοὺς καὶ δυναμένους νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ σχεδίου του, νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, καταλιπὼν τὸν Δοῦκα μετὰ 3 ἢ 4 ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ἀνθρώπων, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἐκτελέσωσι τὸ στυγερὸν τοῦτο κακούργημα. Δὲν ἤθελε δὲ νὰ ἦναι παρών, ἀλλ' οὔτε νὰ ὑπάρχῃ μάρτυς τις τοῦ κακουργήματος τούτου, πρῶτον μὲν ὅπως μὴ ἀμαυρώσῃ τὴν ὑπόληψίν του διὰ τοσοῦτον δεινοῦ ἐγκλήματος, δεύτερον δὲ ὅπως ἐπιρρίψῃ κακεντρεχῶς τὴν

δολοφονίαν ταύτην εἰς τὸν Γασπὰρ Σουμμαρούπαν, ὃν ἐγίνωσκε διατελοῦντα εἰς διενέξεις μετὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ἕνεκα οἰκογενειακῶν λόγων.

Πρὸς τὴν κατωφέρειαν τοῦ ὄρους, πρὸς τὸ μέρος τῆς Νάξου, ὁ Καρκέριος μηδὲν ὑποπτευόμενος, προσεβλήθη αἴφνης ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κρίσπου· ἔσχεν ἱκανὸν θάρρος νὰ ἀνασπάσῃ τὸ ξίφος, ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν δολοφόνων κατέφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μανιώδη ξιφισμὸν, ὅστις ἔρριψεν αὐτὸν χαμαὶ ἄπνουν.

Οἱ κακοῦργοι, τοὺς ὁποίους ὁ Κρίσπος εἶχεν ὁδηγήσει τί νὰ πράξωσιν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπαισίου τούτου κακουργήματος, ἔσπευσαν παρευθὺς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Κρίσπου, εὑρόντες δὲ αὐτὸν εἰς τὸ χωρίον Γίδια, τῷ ἀνήγγειλαν ἐνώπιον πάντων, ὅτι ἱππεῖς ἄγνωστοι ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ἐγγαριῶν ἐλθόντες, ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ Δουκὸς καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

Ὁ Κρίσπος ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ προσεποιήθη, ὅτι ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ παρεκίνησε μάλιστα τοὺς συνοδεύοντας αὐτὸν, ὅπως σπεύσωσι καὶ συλλάβωσι τοὺς δολοφόνους· ἐπειδὴ ὅμως οἱ πλεῖστοι τούτων ἠναντιώθησαν, προτρέποντες τὸν Κρίσπον νὰ μὴ ἐκθέσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ζωήν του, ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι δύο ἱππεῖς, ὅπως μάθωσι τὰ καθέκαστα. Οἱ ἱππεῖς μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν, εἶπον δὲ ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἔμαθον ἢ εὗρον ἐκτὸς τοῦ αἱματοφύρτου σώματος τοῦ Δουκός. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Κρίσπος ἐξέβαλλε κραυγὴν, δεικνύων δῆθεν ὅτι ἐλυπήθη, καὶ μάλιστα εἷς ἐκ τῶν ἀνθρώπων του ἐν γνώσει διατελῶν τῆς ῥαδιουργίας του, ἐπλησίασεν αὐτὸν, καὶ τῷ εἶπεν, οἱωνεὶ ἐμπιστευτικῶς, ὅτι ἡ δολοφονία αὕτη διεπράχθη κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Σουμμαρούπα, εἰς ὃν

ἡ ζωὴ τοῦ Δουκὸς ἐφαίνετο μακρὰ, καὶ ὅτι θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον πρὸς ματαίωσιν τῶν φιλοδόξων σκοπῶν τοῦ Σουμμαρίπα, νὰ καταλάβῃ αὐτὸς παρευθὺς τά τε φρούρια καὶ πάσας τὰς θέσεις τῆς πόλεως.

Ὁ Κρίσπος δὲν ἐδίστασε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν εὐνοϊκὴν ταύτην ὑπὲρ αὐτοῦ συμβουλήν· πρὸς ἐντελεστέραν δ' αὐτῆς ἐκτέλεσιν ἐξέβαλε τῆς γαλέρας του 100 ἄνδρας καλῶς ὡπλισμένους, οὓς εἰσήγαγεν εἰς τὸν πύργον τοῦ φρουρίου. Ἐν μιᾷ στιγμῇ ὁ στρατός του καὶ αἱ σημαῖαι του ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων. Τὴν ἐπαύριον συνήθροισε τὸν λαὸν, οὗτινος τοὺς ἀρχηγοὺς εἶχεν ἤδη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ μετὰ μεγίστης ὑποκρισίας προσεποιήθη ὅτι ἐλυπήθη σφόδρα διὰ τὸν θάνατον τοῦ καλοῦ των Κυρίου Καρκερίου, ὑπέδειξεν ὅτι μόνος ὁ Σουμμαρούπας ἠδύνατο νὰ ἦναι αὐτουργὸς τοσοῦτον σκληρᾶς δολοφονίας, καὶ ὅτι βεβαίως ἐν τῇ φιλοδοξίᾳ ἣν εἶχε νὰ καταστῇ Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, διεπράξατο τὸ τρομερὸν τοῦτο ἔγκλημα· ἄλλως τε, ἐπειδὴ τὸν ἱκέτευον, ἐπεθυμεῖ νὰ διοικῇ τὰς νήσους ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ· ἦτο γνωστὸν προσέτι, ὅτι εἶχεν ἀπαιτήσεις ἐπὶ τοῦ Δουκάτου, ὡς κληρονόμος τῆς οἰκογενείας τῶν Σανούδων, καὶ ὡς δανείσας μεγάλα ποσὰ εἰς τοὺς δύο τελευταίους Δοῦκας.

Πάντες οἱ καλοὶ πολῖται ἐβδελύξαντο τὴν ἀπιστίαν τοῦ Κρίσπου, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἀποδείξῃ τὴν δυσαρέσκειάν του. Τὸ σῶμα τοῦ Δουκὸς μετηνέχθη εἰς τὸ χωρίον Γίδια, ἔνθα διέμεινεν ὅλην τὴν νύκτα, ἐνεταφιάσθη δὲ τὴν ἐπαύριον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, πλησίον τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, κτισθέντος ἔκτοτε ὑπὸ τῶν Μοναχῶν τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου. Ἐξ ὅσων εἴπομεν κατανοεῖται, ὅτι ὁ Δοὺξ οὗτος καὶ ἀνδρεῖος καὶ ἔμφρων μᾶλλον πάν-

των τῶν προκατόχων του ἦτο. Ἡ μεγάλη του εἰλικρίνεια ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ ἐλάττωμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Ὁ Καρκέριος, ὅστις δὲν ᾐσθάνετο τὴν ἱκανότητα νὰ διαπράξῃ ἔγκλημα, ἐνόμιζε μεγάλην ἀδικίαν πρὸς τὸν φίλον καὶ σύμμαχόν του, τὸ νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ τοιαύτην μοχθηρίαν, ὥστε νὰ διαπράξῃ κακουργήματα τοιαύτης φύσεως. Ἀλλ ἀντὶ παντὸς ἄλλου λέγομεν, ὅτι ὁ Κρίσπος ἦτο Ἕλλην. Ἡ Δούκισσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δουκὸς, ὃν ὑπερηγάπα, ἀπεσύρθη εἰς Εὔβοιαν· ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν πόλιν Lipse ἥτις τῇ ἀφέθη ὡς ἀντίφερνον, καὶ ἥτις ἔμελλε μετὰ τὸν θάνατόν της νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Μαρίαν Σανούδου, σύζυγον τοῦ Γασπὰρ Σουμμαρούπα.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Οἱ ἐκ τοῦ Οἴκου τῶν Κρίσπων Δοῦκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος Δούξ.

Μόλις ὁ Κρίσπος κατέλαβε τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διὰ τοῦ τρόπου, ὃν ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν, καὶ παρευθὺς ἤρξατο ἐπιζητῶν παντοιοτρόπως τήν τε συμμαχίαν καὶ προστασίαν τῶν Ἑνετῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν βιαίως ἁρπαγεῖσαν ἀρχήν. Ἐπὶ τέλους τὸ κατώρθωσε. Ἡ ἐντελὴς παραχώρησις, ἣν ἐποιήσατο τῇ Δημοκρατίᾳ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Εὐβοίας τοῦ ἀνήκοντος τῷ Καρκερίῳ τοῦ μὴ ἔχοντος ἕτερον κληρονόμον ἐκτὸς τῆς ὁμομητρίου ἀδελφῆς του Μαρίας, ἣν οὐδόλως ἐφοβοῦντο, αἱ τιμαὶ καὶ αἱ προτάσεις μεθ' ὧν συνώδευσε τὴν δωρεάν του, εἵλκυσαν τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες καὶ ἀνεκηρύχθησαν προστάται του, εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἀδύνατον ἦτο εἰς τὸν Σουμμαρούπαν νὰ ἐκθέσῃ τὰ δίκαια τῆς γυναικός του, καὶ ἐκδιώξῃ τὸν ἅρπαγα.

Οὕτως ὁ Κρίσπος ἀκόπως ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων τῶν ἀνεξαρτήτων νήσων, ἐν αἷς μάλιστα μυστικῶς εἶχεν ἐπιτύχει τὸ τοιοῦτον. Μόνη ἡ νῆσος 'Αμοργὸς ἀπεποιήθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς Κύριόν της.

Περιγραφὴ τῆς νήσου 'Αμοργοῦ. Ἡ 'Αμοργὸς εἶναι μία τῶν Σποράδων ἀπέχουσα τῆς μὲν Νάξου περὶ τὰ 40 μίλια, ἐγγὺς δ' οὖσα τῆς 'Αστυπαλαίας· ἔχει περιφέρειαν 50 μιλίων καὶ πλάτος 3, ἐκτείνεται δὲ κατὰ μῆκος ἀπὸ Β. πρὸς Μ. τὸ ἔδαφος της εἶναι ὀρεινὸν, ἔχει δὲ δύο μόνον λιμένας, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν ἄκραν πρὸς Μ. ὁ δὲ ἐν τῷ μέσῳ πρὸς Δ. ἂν καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν εἶναι τόσον ἀσφαλὴς ὡς τὸν πρῶτον, συχνάζεται ὅμως περισσότερον ὡς ὂν ἐγγὺς τῆς κωμοπόλεως. Εἰσερχόμενός τις βλέπει δεξιόθεν τὰ λείψανα ἀρχαίας πόλεως, καὶ ἐρείπια ἀποθηκῶν ὧν οἱ θόλοι σχεδὸν ἁπάντων εἰσὶν ἀκέραιοι. Ἡ κωμόπολις αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ νήσῳ, ἐν τῷ μέσῳ δ' αὐτῆς ὑπάρχει φρούριον, ᾠκοδομηθὲν ἄλλοτε ὑπὸ τῶν ἀχαίων Δουκῶν τῆς Νάξου. Ἐν 'Αμοργῷ ὑπάρχουσι δύο ἀξιοπερίεργα. Τούτων τὸ μὲν εἶναι τὸ Μοναστήριον τῆς Παναγίας, τὸ δὲ ἡ Κάλπη τοῦ 'Αγ. Γεωργίου, οὐχ ἧττον περίδοξος ἐν τῷ Αἰγαίῳ, τῆς εἰκόνος τῆς Σκύρου.

Τὸ Μοναστήριον τῆς Παναγίας εἶναι κατεσκευασμένον ἔν τινι εὐρεῖ καὶ βαθεῖ σπηλαίῳ ἐπὶ τῆς κατωφερείας ὑψηλοῦ τινος ὄρους πρὸς 'Ανατολάς· μόνον διά τινος στενοτάτης ἀτραποῦ, ἐσκαμμένης ἐν τῷ βράχῳ, δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ. Ὅπως εἰσέλθῃ τις εἰς τὸ Μοναστήριον ἀνέρχεται κλίμακα 15 ἢ 20 βαθμίδας ἔχουσαν, εἰς τὸ ὕψος τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὰ σιδηρᾶ θύρα, ἥτις εἶναι καὶ ἡ μόνη εἴσοδος. Ἡ ἐκκλησία, τὸ συσσίτιον, καὶ τὰ κελλία τῶν Μοναχῶν εἰ-

και σχεδὸν ἅπαντα ἐσκαμμένα ἐντὸς τοῦ βράχου διὰ τέχνης θαυμασίας. Τὴν σήμερον ζῶσιν ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ περὶ τοὺς 100 μοναχούς.

Ὡς πρὸς τὴν Κάλπην τοῦ Ἁγ. Γεωργίου συμβαίνει τι τὸ παράδοξον, καὶ δύσκολον νὰ κατανοηθῇ. Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ὑπάρχει μάρμαρόν τι ἐν σχήματι κυψέλης, κεχωσμένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐντὸς τῆς γῆ·, κάλλιστα δὲ εἰργασμένον καὶ γεγλυμμένον. Τὸ μάρμαρον τοῦτο ἔχει κοιλότητα, δυναμένην νὰ φέρῃ ἱκανὴν ποσότητα ὕδατος, καὶ ὅμως ἐνῷ οὐδεμία ὑπάρχῃ ὀπή, τὸ ὕδωρ δι' οὗ πληροῦται χάνεται, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἐννοῇ πόθεν ἐξέρχεται.

Οἱ μέλλοντες νὰ ἐπιχειρήσωσι πλοῦν προσερχόμενοι πληροῦσι τὴν κάλπην ὕδατος, καὶ εἰ μὲν τὸ ὕδωρ ἀνέρχεται ἐκλαμβάνουσιν αὐτὸ ὡς οἰωνὸν αἴσιον, καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ τὸν ἐπιχειρησθησόμενον πλοῦν εὐτυχῆ, εἰς δὲ τὸ ὕδωρ ἀπόλλυται, ἀντὶ κακοῦ οἰωνοῦ θεωροῦντες τοῦτο, ἀπέχουσι τοῦ πλοῦ.

Τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο θαῦμα, τὸ τοσοῦτον θόρυβον ποιήσαν ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι εἶναι λίαν ἐπικερδὲς εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, διότι ἡ συῤῥοὴ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀκατάπαυστος· ἔρχονται δὲ μακρόθεν, ἄλλοι ὅπως πληροφορηθῶσι περὶ τοῦ μέλλοντός των, ἄλλοι ὅπως ἰδίοις ὄμμασιν ἴδωσιν τὸ θαῦμα, ἄλλοι δὲ χάριν διασκεδάσεως καὶ ὅπως μυκτηρίσωσι τὸ εὔπιστον τῶν λαῶν τούτων, ὡς ἐγὼ αὐτὸς πολλάκις ἔπραξα.

Τῆς νήσου Ἀμοργοῦ μὴ ἀναγνωρισάσης τὴν δεσποτείαν τοῦ Κρίσπου, ἔπεμψεν οὗτος τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἰάκωβον 25η τὴν ἡλικίαν, μετὰ 6 γαλερῶν καλῶς ὡπλισμένων, καὶ πολλῶν στρατιωτῶν. Οἱ Ἀμοργῖνοι οἵτινες ὑπωπτεύθησαν,

ὅτι ἔμελλον νὰ ἔχωσι τὸν πόλεμον παρ' αὐτοῖς, ὠχυρώθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, ἐν ᾧ διώκει Προβεγγιανός τις ἀξιωματικός, ἀρχαῖος ἀκόλουθος τοῦ Κατακερματιστοῦ. Ἔσφαλε ὅμως μεγάλως, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς πάντας νὰ εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ Κρίσπος ἀπεβιβάσθη ὅπου ἤθελε. Ἔπεμψεν ἀμέσως, ὅπως κατοπτεύσῃ τὸ φρούριον, ὅτε ὀλίγοι αἰχμάλωτοι, τὸν ἐπληροφόρησαν περὶ τῆς σιτοδείας, εἰς ἣν ἤρξαντο εὑρισκόμενοι οἱ πολιορκούμενοι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Κρίσπος, ἀπεφάσισε νὰ στρατοπεδεύσῃ περὶ τὸ φρούριον, καὶ νὰ προφυλαχθῇ μόνον κατὰ τῶν ἐξόδων. Καὶ πράγματι οἱ Ἀμοργῖνοι, ἐτέλεσαν ἀποφασιστικάς τινας ἐξόδους, ὡς ἄνδρες ζητοῦντες τὸν θάνατον· ἀλλὰ τὰ ὀχυρώματα ἦσαν τοσοῦτον καλῶς κατασκευασμένα, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰ βιάσωσιν. Ἐπὶ τέλους ἐσυνθηκολόγησαν, καὶ οὕτω καὶ ἡ νῆσος αὕτη ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν ὡς τὰς ἄλλας.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ φρουρίου, ὁ Ἰωάννης Κρίσπος προέβη εἰς ἀκριβῆ ἀπαρίθμισιν ὅλων τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ὅπως συντάξῃ πιστὴν ἔκθεσιν αὐτῶν καὶ μεταβιβάσῃ αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα του, καθ' ἣν διαταγὴν εἶχε λάβει περὶ τούτου. Δὲν εὗρεν ὅμως πλείονας τῶν 900 ἀνδρῶν ἱκανοὺς νὰ ὁπλοφορῶσιν· μετὰ δὲ τῶν γερόντων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς 4,000. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν σήμερον ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, διότι ἀντὶ 4,000 μόλις ἔχει 1500. Οἱ νησιῶται οὗτοι ὑπερέχουσι κατὰ πολὺ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τοῦ Αἰγαίου. Εἰσὶν μεγαλοσωμότεροι, τολμηρότεροι καὶ θαῤῥαλεώτεροι· τοσοῦτον δὲ κατέστησαν ἐπίφοβοι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καταδρομεῖς, ὥστε ἐνῷ λυμαίνονται πάσας τὰς ἄλλας νήσους, εἰς αὐτὴν δὲν τολμῶσι νὰ ἐνεργήσωσιν ἀπόβασιν. Εἶναι δὲ σφόδρα ἡνωμένοι, πολὺ δια-

φέροντες κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐὰν ἐγερθῇ μεταξύ των φιλονεικία τις, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ κωμοπόλει τρεῖς γέροντες οἵτινες δίκην δικαστῶν διεκπεραιοῦσιν ἀμέσως πάσας τὰς δίκας, οὐδεὶς δὲ ἀποτολμᾷ νὰ προβῇ εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον ἑτέρου δικαστηρίου.

Αἱ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζὴτ γενόμεναι κατακτήσεις ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἀνησύχησαν τὰ μέγιστα τόν τε Δοῦκα Κρίσπον, ὡς καὶ πάντας τοὺς ἄλους Ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ οἱ Ἑνετοὶ αὐτοί, εἰ καὶ πάντων ἐπιφοβώτεροι, κατελήφθησαν ὑπὸ μεγάλης ἀνησυχίας· ἀλλ' ὁ περίδοξος Ταμερλάνος ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἐντὸς ὀλίγου τοῦ φόβου τούτου, καταστρέψας τὸν Τουρκικὸν στρατόν, καὶ αἰχμαλωτίσας καὶ αὐτὸν τὸν Βαγιαζίτ. Ὁ Κρίσπος ἡσυχάσας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἤρξατο ἀναλαμβάνων, καὶ ἐσκέφθη πῶς νὰ διατηρηθῇ τοῦ λοιποῦ ἐπὶ τῆς ἀδίκως ἁρπαγείσης κυριαρχίας του. Δὲν ἐκαρπώθη ὅμως ἐπὶ πολὺ τὸν καρπὸν τοῦ κακουργήματός του· διότι πορευθὺς, ὅπως διέλθῃ ἡμέρας τινας εἰς τὴν ἐξοχήν, ἐν οἰκίᾳ, ἣν ἔκτισεν ἡμίσειαν λεύγαν μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς Νάξου, ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ, προσβληθεὶς ὑπὸ χολοικοπόνου εἰς 24 ὥρας, 70 τις τὴν ἡλικίαν. Ἀφῆκε δὲ πέντε τέκνα, Ἰάκωβον, Ἰωάννην, Νικόλαον, Μάρκον καὶ Γουλιέλμον καὶ μίαν θυγατέρα ὀνόματι Πετρινόλλαν, ἣν ἐνύμφευσε μετὰ τοῦ Πέτρου Zeno εὐγενοῦς Ἑνετοῦ. Διὰ δὲ τῆς διαθήκης του κατέστησε διάδοχόν του τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἰάκωβον, ἀλλὰ τούτου ὄντος ἀκλήρου, ὑποκατέστησε τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἰς τὸν δεύτερον υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, φοβούμενος δὲ μήπως τὰ ἄλλα του τέκνα τὸν ἀνησυχῶσιν εἰς τὴν ὑποκατάστασιν ταύτην, ὥρισε δι' ἅπαντας μεγάλους μισθοὺς ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Κρά-

τούς. Ὁ Κρῖσπος κατήγετο ἐξ ἀρχαιοτάτης καὶ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας, ἀριθμῶν μεταξὺ τῶν προγόνων του Ἕλληνας Αὐτοκράτορας. Ἀλλὰ τὰ κακουργήματά του, ἰδίᾳ δὲ ἡ πρὸς τὸν φίλον του Καρκέριον ἀπιστία του, τὸν κατέστησαν μισητὸν εἰς τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἡ δὲ ὑψηλὴ καταγωγή του ἐχρησίμευσεν αὐτῷ μόνον ὅπως τὸν καταστήσῃ ἐπιφανῆ κακοῦργον.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Ἑνδέκατος Δούξ.

Τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἡλικίαν ἦγε Ἰάκωβος ὁ Κρίσπος, ὅτε ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Δουκάτου τῆς Νάξου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αὐτοκράτωρ τῶν Τούρκων ἦτο ὁ ὁ Μαχωμὲτ Ι' ὅστις ἀνῆλθε τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀρκὰν καὶ τοῦ θείου τοῦ Μωϋσέως. Ὁ Μωϋσῆς εἶχε δολοφονήσει τὸν ἀνεψιόν του· ὁ δὲ Μαχωμὲτ δυσαρεστηθεὶς διὰ τὴν σκληρότητά του τὸν ἐφόνευσε καὶ αὐτός. Οἱ δὲ Ἕλληνες τὸν ἐβοήθησαν κατὰ τοῦ σκληροῦ τούτου θείου, ἀκολούθως δὲ εὐγνωμοσύνης χάριν ἠθέλησε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διέλυσε πᾶσαν μετ' αὐτῶν συμμαχίαν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι προσεβλήθη παρὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, διότι διατρίβων ἐν Σμύρνῃ, ὁ Δοὺξ οὗτος δὲν ἦλθε νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὸ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς ὀφειλόμενον σέβας. Τόσον δὲ δυσηρεστήθη, ὥστε ἔπεμψε τὸν στόλον του ἐκ 30 συγκείμενων γαλερῶν, εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ κατέστρεψε τὸ πλεῖστον τῶν εἰς τὸν Δοῦκα ἀνηκουσῶν νήσων.

Οἱ Ἑνετοὶ δὲν ὑπέμειναν τὴν εἰς τὸν σύμμαχον αὐτῶν ἐπενεχθεῖσαν προσβολήν, καὶ ὥπλισαν μέγαν ἀριθμὸν γαλερῶν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Πέτρου Loredan, ὑπὸ τὸν τίτλον Γενικοῦ Ναυάρχου. Συνηντήθη δ' ἐν Εὐβοίᾳ μετὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ὅστις ἐπορεύθη ἐκεῖ μεθ' ἁπασῶν τῶν γαλερῶν

αὐτοῦ. Ἑνωθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Loredan ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Τένεδον ἄγουσαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν πορθμὸν, ἠγκυροβόλησαν εἰς Λάμψακον, πόλιν κειμένην πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ἀπέναντι τῆς Καλλιπόλεως, ἔνθα εὑρίσκετο ὁ Τουρκικὸς στόλος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Γιαλὶ Πασᾶ.

Ὁ Loredan προβλέπων, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλον νὰ συμπλακῶσιν, ἠθέλησε νὰ τοποθετηθῇ εἰς θέσιν κρείττονα τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης, τοῦτο ὅμως οὐχὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν, διότι ἡ Γερουσία τῷ εἶχε ῥητῶς ἀπαγορεύσει νὰ πολεμήσῃ, ἐὰν δὲν προσεβάλλετο πρῶτος. Οἱ Τοῦρκοι παρατηρήσαντες τὴν ταραχὴν καὶ τὰς κινήσεις τῶν Χριστιανικῶν γαλερῶν, ἐνόμισαν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοὺς ἐφοβήθησαν, διὸ καὶ ἐξῆλθον τῆς Καλλιπόλεως, ἀκολουθοῦντες αὐτούς. Ἔφθασαν δὲ μίαν τῶν γαλερῶν τοῦ Δουκὸς, ἥτις ἕνεκεν τῆς βαρύτητός εἶχε μείνει τελευταία. Ὁ Loredan ἔνευσεν εἰς τὸν πλοίαρχον αὐτῆς νὰ ἀκολουθῇ πάντοτε, καὶ νὰ μὴ πολεμήσῃ· ἀλλ' ὁ πλοίαρχος ἐκλαβὼν τὸ σημεῖον διαφόρως, καὶ νομίζων ὅτι διὰ τοῦ σημείου τούτου τὸν διέτταττον νὰ ἀρχίσῃ τὴν μάχην, ἔστρεψε πρὸς τὴν πλησιεστέραν ἐχθρικὴν γαλέραν, καὶ διὰ κτυπήματος ἐμβόλου τὴν ἐβύθισε.

Ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσον ὁρμητικῶς κατὰ τῶν Ἑνετῶν· ὁ Loredan ὅστις εὑρέθη ἕνεκα τούτου ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἢ νὰ ὑπερασπισθῇ ἢ νὰ ἀτιμασθῇ, παρετάχθη ἀμέσως εἰς μάχην, καὶ ἐπερίμενε φαιδρῶς τὸν ἐχθρόν. Ἡ σταθερότης του τοὺς ἀπεθάρρυνεν ὀλίγον, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἡ μάχη ἤρξατο, ἠθέλησαν νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτήν. Ὁ Loredan ὅστις ἐκ τῶν στολισμῶν καὶ τῶν μεταξίνων ταινιῶν (banderolles) ἀνεγνώρισε τὴν γαλέραν τοῦ Γιαλὶ Πασᾶ, ἔπλευσε κατ' αὐτῆς, καὶ τόσῳ ἐπιτυχῶς τὴν προσέβαλε, ὥστε μετὰ

ἑνὸς τετάρτου αἱματηρὰν μάχην, τὴν ἐκυρίευσε. Οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτὴν ἐφονεύθησαν, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ ὁ Τοῦρκος στρατηγός, οὗτινος ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν ἀνήρτησαν ἐπὶ λόγχης ἐπὶ τῆς πρώρας τοῦ πλοίου τοῦ Loredan. Ὁ θάνατος τοῦ Γιαλὶ Πασᾶ κατεφέβισε τοὺς ἀπίστους, αἵτινες ἐτράπησαν ἀμέσως εἰς φυγήν. Οἱ Ἑνετοὶ ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ἀταξίας των, ἐπέφερον μεγάλην σφαγήν, καὶ ᾐχμαλώτισαν 27 γαλέρας, ἔμπροσθεν τῆς Καλλιπόλεως, ἔνθα ὁ κόσμος προσέδραμεν ἐπὶ τῶν προτειχισμάτων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἴδῃ ἡττωμένους τοὺς Χριστιανούς.

Μετὰ τὴν περίδοξαν ταύτην νίκην ὁ Loredan διευθύνθη πρὸς τὸν λιμένα τῆς Τενέδου, ἔνθα ἠλευθέρωσε πλείους τῶν 3,000 Χριστιανῶν αἰχμαλώτων· ἐκρέμασε δὲ πάντας τούς τε Ἕλληνας καὶ τοὺς Χριστιανούς, τοὺς ἐκουσίως ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντας κατὰ τῶν Λατίνων.

Ὁ Κρίσπος ἐπανελθὼν εἰς Νάξον εὗρε τὴν οἰκογένειάν του, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, τὸ κράτος του διῃρημένον· διότι κατέλιπεν ὡς διοικητὴν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, οἱ δὲ δύο ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ Μάρκος καὶ Γουλιέλμος ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς διοικήσεώς του, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οἱ μισθοί των καθυστεροῦντο· τὸ ἀληθὲς ὅμως αἴτιον τῆς δυσαρέσκειάς των, ἦτο ὅτι βλέποντες αὐτοὺς ἄνευ κληρουχίας, ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς συμβάσης τῶν πραγμάτων ταραχῆς, ὅπως παραχωρηθῇ ἑκάστῳ αὐτῶν μεγάλη τις νῆσος, καθισταμένῳ ἀνεξαρτήτῳ ἄρχοντι αὐτῆς. Ὁ Δοὺξ ἐδυσκολεύθη νὰ τοὺς καθησυχάσῃ, διότι εἶχαν ἤδη καταλάβει τὰς καλλιτέρας κωμοπόλεις τῆς Νάξου, ἐν αἷς καὶ ὠχυρώθησαν. Ὁ Μάρκος ἐξελέξατο τὴν κωμόπολιν Δαμοριάνα, θέσιν καταλληλοτάτην, ὁπόθεν δυσκόλως ἠδύναντο νὰ τὸν

ἐκδιώξωσιν, ὁ δὲ Γουλιέλμος κατέλαβε τὴν κωμόπολιν τῆς Μονῆς, ἐν ᾗ περιεκλείσθη μετὰ πολλῶν.

Ὁ Δοὺξ ἀνησυχήσας διὰ τὰς ἐπισυμβάσας ταύτας διαιρέσεις, οὔτε δώρων οὔτε περιποιήσεων ἐφείσθη, ὅπως καταπραΰνῃ τὸ πνεῦμα τῶν ἀδελφῶν του· τοῖς ὑπέδειξε τὸ μέγα ὄφελος ὅπερ ἡ διαίρεσίς των θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Σουμμαρουπῶν, οἵτινες πρὸ καιροῦ ἐζήτουν νὰ τοὺς διαιρέσωσιν, ὅπως τοὺς καταστρέψωσι πάντας. Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἡ ἐλευθεριότης τοῦ Δουκὸς τοὺς ἐπανέφερον, και ἡ ἐπανάστασις κατέπαυσε.

Δικαίως ὁ Δοὺξ ἐφοβεῖτο τοὺς Σουμμαρούπας. Ἂν καὶ πρό τινος αἱ δύο αὗται οἰκογένειαι εἶχον συγγενεύσει, νυμφευθέντος τοῦ Δουκὸς τὴν Φλωρεντίαν Σουμμαρούπα θυγατέρα τοῦ Γασπάρ, οὐχ' ἧττον ὑπῆρχε μεταξύ των μυστική τις ἔχθρα, καὶ οὐδεὶς ἔτρεφε πίστιν εἰς τὸν ἄλλον. Ἀλλ' αἱ ὑπόνοιαι τοῦ Δουκὸς ηὐξήθησαν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον, ὅτε ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας, ἐνυμφεύθη τὴν Κασσιανὴν Zeno, λαβὼν ὡς προῖκα τὴν νῆσον Ἄνδρον, μίαν τῶν ὡραιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἡ νέα αὕτη συγγένεια τὸν ἐστενοχώρει πολὺ, διότι δι' αὐτῆς ἔβλεπε τὴν ἰσχὺν τῶν Σουμμαρουπῶν αὐξάνουσαν ἐπαισθητῶς. Ἐγίνωσκεν ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἄρχων τῆς Ἄνδρου δικαιώματι τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας Σανούδου, ἦτο ὁ νόμιμος Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου· πρὸς τούτοις δὲ δὲν ἠγνόει, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Zeno, τὰ μέγιστα ἰσχύουσα ἐν Ἐνετίᾳ, ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ παρὰ τῇ Δημοκρατίᾳ ἵνα αἱ ἀπαιτήσεις τῆς οἰκογενείας τῶν Σουμμαρούπα θεωρηθῶσιν ἄξιαι νὰ λάβωσιν κῦρος, καὶ οὕτως ὑπερισχύσῃ κατὰ τῆς μερίδος τῶν Κρίσπων. Ἐκ τῶν ἀνησυχιῶν τούτων ταραττόμενος, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ

προλάβη τὰ συμβάντα, ἐὰν ἐκήρυττε πρῶτος τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Σουμμαρουπῶν, καὶ τοὺς ἀφήρει ἀπ' αὐτῶν εἰ δυνατὸν, τὴν νῆσον Πάρον. Μετά τινα χρόνον εὗρε τὴν ἑξῆς πρόφασιν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ νέου ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλωσι τὴν πληρωμὴν δικαιωμάτων τινων εἴς τινας ὑπηρέτας τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀγούσης, πολεως τῆς νήσου Πάρου, ἐπειδὴ δὲ παρενέβαλον δυσκολίας εἰς τὴν ἀπότισιν τῶν ζητουμένων, ἐλθόντες εἰς λόλους συνεπλάκησαν· πλεῖστοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐφονεύθησαν· ἐπὶ τέλους ὅμως, οἱ ἄνδρες τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν ὄντες, ἅμα δὲ καὶ πολυαριθμότεροι, συνέλαβον τοὺς Ναξίους, καὶ ὡδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὸν Κύριόν των, ὅστις πρὸ τριῶν ἡμερῶν εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἀντίπαρον δι' ὑποθέσεις του. Ὁ Κουρσῖνος λυπηθεὶς διὰ τὰ συμβάντα, ἔπεμψε εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου τοὺς ὑπηκόους του, ὡς καὶ ἐπιστολὴν πίστεως βεβαιωτικὴν, δηλῶν αὐτῷ, ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του συμβᾶσα ἐν Ἀγούσῃ ταραχὴ τὸν κατελύπησε, καὶ ὅτι δὲν ἐπεθύμει διὰ τόσον μικρὸν πρᾶγμα νὰ διαλυθῇ ἡ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνη καὶ συμμαχία· ἀλλ' ὅτι κατέλειπεν αὐτὸν κριτὴν τῆς διαφορᾶς, καὶ ὅτι ἦν ἕτοιμος νὰ τῷ δώσῃ οἵαν καὶ ἂν ἤθελε ἱκανοποίησιν.

Ὁ Κρίσπος δὲν ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς ἐντίμου ταύτης ἱκανοποιήσεως, εἶχε δὲ πολλοὺς λόγους δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Σουμμαρούπα, μὴ ἐπιτρέποντι αὐτῷ νὰ ἀπωλέσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κηρύξῃ κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ὑπέκρυψεν ἐν τούτοις τὸ μῖσός του, καὶ ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σουμμαρούπα, βεβαιῶν αὐτὸν ὅτι ὁ θάνατος δύο ἢ τριῶν ὑπηρετῶν του, οἵτινες ἴσως εἶχαν ἄδικον, δὲν ὤφειλε νὰ διασπάσῃ τὴν μεταξύ των εἰρήνην. Ἀλλ' οὐχ ἧττον συνεκρότησεν ἀμέσως συμβού-

λιον, ἐν ᾧ παρευρίσκοντο καὶ οἱ ἀδελφοί του, καὶ τοῖς ἀνεκοίνωσε τὰς ὑπονοίας του, καὶ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχε περὶ Πάρου, ἐλπίζων ὅτι δι' αὐτοῦ θέλει διαλύσει τὰς μυστικὰς προφυλάξεις τοῦ Σουμμαρούπα, καὶ ὅτι ἑπομένως ἔπρεπε νὰ προετοιμασθῶσι διὰ πόλεμον, ἄλλως τε ὅπως ἐνθαῤῥύνῃ τοὺς δύο ἀδελφούς του, διὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην, ὑπεσχέθη τῷ μὲν Μάρκῳ τὴν Πάρον, τῷ δὲ Γουλιέλμῳ τὴν Ἀντίπαρον.

Τοῦτο ἤρκει ὅπως πείσῃ αὐτοὺς νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα, καὶ συναθροίσωσι τοὺς φίλους των. Τὸ πρᾶγμα ὅμως μὴ τηρηθὲν τόσῳ μυστικὸν ὅσον ἔδει, περιῆλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς Δουκίσσης τῆς Νάξου, ἥτις ἀγαπῶσα πολὺ τὴν οἰκογένειάν της, εἰδοποίησε κρυφίως τοὺς Παρίους, περὶ τῶν ἐν Νάξῳ συμβαινόντων. Ὁ Σουμμαρούπας χωρὶς οὐδὲ στιγμὴν νὰ ἀπολέσῃ, παρέλαβε δύο μεγάλα Γενουήνσια πλοῖα, εὑρισκόμενα τότε ἔν τινι τῶν λιμένων του, καὶ ἐπιβιβάσας ἐν αὐτοῖς 400 ἢ 500 ἄνδρας, ἀπέστειλεν αὐτοὺς μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας εἰς Νάξον, ὥστε τὴν ἐπαύριον περὶ τὸ λυκαυγὲς εὑρέθησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος αὐτῆς. Οἱ Νάξιοι, ἰδόντες αὐτὰς, ἐξεπλάγησαν, ὁ δὲ Δοὺξ ἐννόησεν, ὅτι τὸ σχέδιόν του προεδόθη. Δὲν ἐγνώριζε τίνα νὰ μεμφθῇ ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του κατηγόρει τοὺς πάντας, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς πιστοτέρους του ὑπαλλήλους· ἐπὶ τέλους ὅμως αἱ ὑπόνοιαί του ἐστράφησαν πρὸς τὴν Δούκισσαν, τῆς ὁποίας ἐγνώριζε τὴν πρὸς τὴν οἰκογένειάν της ἀγάπην, καὶ τὴν ἐπέπληξε σφοδρῶς.

Αὕτη δὲν ἐξεπλάγη πολὺ, ἀπεκρίθη δὲ ψυχρότατα, ὅτι, ἐὰν τὴν ὑποπτεύοντο ἐν Νάξῳ, ἠδύναντο νὰ τὴν ἀποδώσωσι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ὅστις ἦτο πρόθυμος νὰ τὴν παραλάβῃ,

καὶ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς Πάρον, ἔνθα οὐδεὶς θὰ τὴν ὑπωπτεύετο. Ὁ Δοὺξ ἀγανακτήσας διὰ τὴν ψυχρότητα καὶ αὐταπάρνησίν της, τὴν ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Κινίδαρον, τόπον κείμενον εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς νήσου, δώσας εἰς αὐτὴν εἰς συνοδίαν τρεῖς ἐκ τῶν ἀκολούθων της, καί τινας ὑπηρέτας.

Ὁ Σουμμαρούπας ὅμως διέμενε μετὰ τῶν πλοίων του ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Νάξου, οὕτω πῶς, ὥστε οὐδεὶς οὔτε νὰ ἐξέλθῃ οὔτε νὰ εἰσέλθῃ ἐτόλμα. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀποκλεισμοῦ διήρκεσεν ἐπί τινας ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ Δοὺξ σκεφθείς, ἀπέστειλε νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἀφήσῃ τὸν λιμένα ἐλεύθερον, ὑποσχεθεὶς αὐτῷ ἐνόρκως, ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐνοχλήσῃ πλέον, καὶ ὅτι θὰ ζήσωσι τοῦ λοιποῦ ὡς καλοὶ συγγενεῖς. Ὁ Σουμμαρούπας, ὅστις τοῦτο καὶ μόνον ἐπεθύμει, ἀπέπλευσε παρευθὺς εἰς Πάρον. Ὁ Κρίσπος ἔζησεν ἔτη τινὰ ἀκόμη ἐν μεγάλῃ ἀδρανείᾳ, ἀπέθανε δὲ ἄκληρος τὸ 1438, ἀφεὶς διάδοχον τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην.

Ὁ Δοὺξ οὗτος καὶ γενναῖος καὶ σώφρων ἦτο· δυνάμεθα δ' εἰπεῖν, ὅτι ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν Κρίσπων, ἦτο κάλλιστος ἄνθρωπος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δωδέκατος Δούξ.

Ἀλλοίαν ὁδὸν τοῦ προκατόχου του ἐβάδισεν ὁ Ἰωάννης Κρίσπος, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῶν ἀνησυχιῶν, ἃς τὸ φιλοτάραχον πνεῦμα τῶν ἀδελφῶν του παρεῖχεν αὐτῷ, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτοῖς τὴν κυριαρχίαν τινῶν ἐκ τῶν νήσων του, ὅπως ἐν εἰρήνῃ τὰς ὑπολοίπους κυβερνᾷ. Πρὸς τοῦτο παρεχώρησε τῷ μὲν Μάρκῳ τὰς νήσους Ἴον καὶ Θηρασίαν, τῷ ὑστεροτόκῳ Γουλιέλμῳ τὴν Ἀνάφην, τῷ δὲ πρίγκηπι Νικολάῳ τὴν Σαντορίνην.

Οὐδένα πλέον ἐκ τριῶν ἀδελφῶν του φοβούμενος, ἠθέλησε συμμαχῶν καὶ μετὰ τῶν Σουμμαρουπῶν, νὰ ἑνώσῃ εἰ δυνατὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν. Πρὸς τοῦτο δ' ἐνύμφευσε τὴν πρωτότοκον θυγατέρα του Δομινίκην, μετὰ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως νὰ γίνῃ Δοὺξ τῆς Νάξου, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ μονογενὴς υἱός του Ἰάκωβος Κρίσπος ἀπέθνησκεν ἄκληρος. Μετὰ ταῦτα ὁ Δοὺξ διήνυσε βίον ἥρεμον, ἐν δὲ τῷ Δουκάτῳ αὐτοῦ βαθεῖα ἐπεκράτει εἰρήνη. Ἐκ τῶν ἀδελφῶν του ἐκράτησε παρ' αὐτῷ μόνον τὸν ἄρχοντα τῆς Σαντορίνης Νικόλαον, ὃν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἠγάπα, ἕνεκα τῆς φρονήσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος. Οἱ ἄλλοι δύο ἐπορεύθησαν ὅπως καταλάβωσι τὰς παραχωρηθείσας αὐτοῖς νήσους.

Ἅμα ὁ Μάρκος ἀφιχθεὶς εἰς Ἴον, ᾠκοδόμησε φρούριόν τι ἰσχυρὸν ἄνωθεν τοῦ λιμένος πρὸς μεσημβρίαν, ἐν τόπῳ ὑψηλῷ, διά τε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν, καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου του κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν Ἀπίστων. Βλέπων δὲ, ὅτι αἱ ἄλλως γόνιμοι γαῖαι, διετέλουν ἀκαλλιέργητοι, ἐλλείψει γεωργῶν καὶ ἐργατικῶν ἀνδρῶν, προσεκάλεσεν ἐκ Πελοποννήσου Ἀλβανικάς τινας οἰκογενείας, ὅπως καλλιεργήσωσιν αὐτὰς, διὰ δὲ τῆς φιλοπονίας καὶ τῶν μεριμνῶν αὐτοῦ, κατώρθωσεν ὅπως ἡ πρότερον σχεδὸν ἔρημος αὕτη νῆσος, κατοικηθῇ ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ προμηθευθῇ πάντα τὰ ἀναγκαῖα.

Ἡ Ἴος ἔχει περιφέρειαν 36 μιλίων, ἀπέχει δὲ τῆς Νάξου 6 λεύγας· εἶναι ὀρεινή· ἀλλὰ τὰ ὄρη της εἶναι γονιμώτατα καὶ παράγουσι πλῆθυν σίτου. Ὁ λιμήν της εἶναι εἷς τῶν καλλιτέρων καὶ μεγαλειτέρων τοῦ Αἰγαίου, καίτοι ἡ εἴσοδος αὐτοῦ εἶναι λίαν στενὴ καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς ἀνέμους. Τὴν σήμερον μία μόνη κωμόπολις ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀλβανῶν, καὶ ὑπὸ παντοεθνῶν πειρατῶν, οἰκούντων ἐν αὐτῇ ἑκουσίως ἕνεκεν τῆς καταλληλότητος τοῦ λιμένος της. Οἱ Λατῖνοι ἔχουσι μικράν τινα ἐκκλησίαν καὶ ἱερέα τοῦ δόγματός των. Οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσι νῦν τὴν Ἴον μικρὰν Μελίτην, ἕνεκα τῶν πολλῶν Χριστιανῶν καταδρομέων τῶν ἐρχομένων, ὅπως διαχειμάσωσιν ἐκεῖ. Πολλάκις ὑπάρχουσιν ἠγκυροβολημένα περὶ τὰ 20 ἕως 25 πλοῖα καὶ γαλιόται, ἐν οἷς 3,000 ἕως 4,000 στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν.

Ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου ταύτης ἀπεσύρθη ὁ Ἱππότης Hoquincourt ἀφοῦ κατετρόπωσε ἐν Χίῳ τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον συγκείμενον ἐκ 36 γαλερῶν, καὶ διοικούμενον ὑπὸ

τοῦ Καπετὰν Πασᾶ βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ περιφήμου πασᾶ τῆς Ῥόδου Μασσὰ Μαμά, καὶ ἑνός τῶν γενναιοτέρων ἀρχηγῶν τοῦ Σουλτάνου. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος ἱππότης ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν στόλον τοῦτον διὰ μόνου τοῦ πλοίου του. Οἱ Τοῦρκοι εἰσέτι λαλοῦσι περὶ τοῦ ἀνδραγαθήματος τούτου, ὡς περὶ τοῦ γενναιοτέρου ἐκ τῶν διαπραχθέντων ποτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ Ἱππότης de Tourville νῦν ὑποναύαρχος καὶ Στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἦτο τότε ἐθελοντὴς ἐπὶ τοῦ πλοίου τούτου, καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε κατὰ τὸ περίφημον τοῦτο ἀνδραγάθημα.

Εἰσέτι ὁ τῆς Ἴου λιμὴν εἶναι περίφημος διὰ τὴν νίκην, ἣν ὁ Ἱππότης de Benneville, ἄλλως Temericourt, ἐκέρδισε ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καθ' ἅπαντος τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, συγκειμένου ἐξ 60 γαλερῶν, οἵτινες ἔφερον ἐπικουρίαν 2,000 Γιαννιτσάρων εἰς Κρήτην. Πολιορκηθεὶς ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ὑπὸ τῶν ἀπίστων, ἐπολέμησεν ἀμυνόμενος ἐπὶ 8 ὥρας μετ' ἀνδρίας παραδειγματικῆς. Ἐξῆλθεν ἐπὶ τέλους τοῦ λιμένος πρὸς τιμήν του, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐτράπησαν αἰσχρῶς εἰς φυγήν. Ὁ ἔνδοξος οὗτος ἱππότης εἶναι ὁ αὐτὸς, ὅστις μετὰ πολλὰ ἀνδραγαθήματα, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν πειρατῶν τῆς Τριπόλεως, καὶ ἀχθεὶς πρὸς τὸν Μαχωμὲτ IV. προὐτίμησε τὸν θάνατον ἢ τὴν ἀλλαγὴν τῆς θρησκείας του. Τῷ προσέφερον καὶ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Καπετὰν πασᾶ, ἐὰν ἤθελε νὰ ἀλλάξῃ τὸ θρήσκευμά του· ἀλλὰ τὰ πάντα ἀπέῤῥιψε· ὅτε δὲ οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ συγκινηθέντες ἐκ τῆς ἀποφάσεώς του, τῷ παρίστων, ὅτι ἁμάρτημα ἦν ἀνὴρ ἀνδρεῖος ὡς αὐτὸς νὰ ἀποθάνῃ, ἀπεκρίνατο μετ' εὐγενείας καὶ γενναιότητος, ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν ναυμαχιῶν του, οὐδὲν ἦσαν αὐτῷ, παραβολικῶς

πρὸς ἣν ᾐσθάνετο νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὸν ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ, τὸν Κύριον καὶ Θεόν του.

Ὁ Σουλτάνος ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς του, ἣν ὑψηλοφροσύνην καὶ τῦφον ἀπεκάλει, ἀγανακτήσας, διέταξε νὰ ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἀμέσως. Ἀπεκεφαλίσθη δ' ἐν Ἀνδριανουπόλει, θρηνηθεὶς καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων. Σύγγνωθι, ἀναγνῶστα, τὴν παρέκβασιν ταύτην, ἥτις εἰ καὶ ἀλλοτρία τοῦ ἀντικειμένου μου, οὐχ' ἧττον πέποιθα, ὅτι θέλει σὲ εὐχαριστήσει, διότι δὲν ἠδηνήθην νὰ παραλείψω τὴν μνήμην εὐγενοῦς Γάλλου, ὃν συχνάκις εἶδον, καὶ οὗτινος ὁ γενναῖος θάνατος τοσαύτην ἐμποιεῖ εἰς τὸ ἔθνος τιμήν. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὁ τὴν τύχην τῶν Ἑνετῶν ἀπολύτως ἀκολουθῶν, ἀνεμίχθη εἰς πάσας τὰς μάχας, ἃς συνεκρότησαν κατὰ Μουρὰτ τοῦ Γ'. Ὑπερήσπισε μετ' αὐτῶν τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅτε ὁ Τοῦρκος Αὐτοκράτωρ τὸν ἐκυρίευσε διὰ τοῦ τρόπου, ὃν πάντες γνωρίζουσι, καὶ ἐξ οὗ ἐπῆλθε ἡ ἀπώλεια της Πελοποννήσου.

Μετὰ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην μάχην εἰς τὴν Χριστιανωσύνην, ὁ Δοὺξ οὗτινος ἡ κρᾶσις ἦτο λεπτή, ἤρξατο μαραινόμενος. Δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξιχνιάσω τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του, οὔτε λεπτομέρειάν τινα περὶ αὐτοῦ κατὰ τοὺς Ἑνετικοὺς πολέμους, καθ' οὓς συχνάκις γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματός του. Πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω περὶ αὐτοῦ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀπομνημονεύματα τῶν Δουκῶν, εἶναι, ὅτι ἀφῆκεν υἱὸν ὀνόματι Ἰάκωβον δεκαοκταετῆ. Ὅτι ἄλλως τε ἦτο τὰ μέγιστα ἀφωσιωμένος εἰς τὰ συμφέροντα τῶν Ἑνετῶν, καὶ ὅτι ἦν ἀνδρείας, τίμιος, καὶ πιστὸς, ἐκέκτητο δηλαδὴ ἀρετὰς, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγον ἐμερίμνων ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Κρίσπων.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος τρίτος Δούξ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Κρίσπου ἡ χήρα αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀντιβασιλίσσης, μέχρις οὗ ὁ ἡγεμὼν Ἰάκωβος ἐγένετο ἐνῆλιξ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀντιβασιλείας, ἥτις διήρκεσε ἐλάχιστον χρόνον, ἐνόμισε κατάλληλον νὰ συνδεθῇ μετὰ τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, ἑλκύων αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγαθοεργιῶν αὐτῆς, ὅπως ὑποστηρίξωσι τὸν υἱόν της. Καὶ πράγματι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου **Bossius** συγγραφείσῃ Ἱστορίᾳ τῶν Ἱπποτῶν, κατεχωρίσθη ἐπίσημόν τι ἔγγραφον, δι' οὗ παραχωρεῖται εἰς τὸ Τάγμα τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, ὅπως αἱ πρόσοδοι αὐτοῦ προορίζονται τοῦ λοιποῦ εἰς ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου.

Ὁ Ἡγεμὼν Ἰάκωβος ἀνηγορεύθη Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, ἤτοι τὸ **1453**, ἔτος ἐσαεὶ ἀξιομνημόνευτον διὰ τὴν ἀκατονόμαστον ταχύτητα τῶν κατακτήσεων τοῦ Μαχωμὲτ ΙΙ καὶ διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Ἐνετοὶ προσεπάθησαν παντὶ σθένει, ὅπως βοηθήσωσι τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν περίφημον ταύτην πολιορκίαν. Ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς Χριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν Ἀνατολῇ ἤγγισε. Τὸ πνεῦμα τοῦ Σχίσματος καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν περιφρόνησις εἶχον ἐπικρατήσει ἐν αὐτῇ ἐπὶ πολὺν χρό-

νον, καὶ ὁ Θεὸς ὤφειλεν, ὡς φαίνεται, τὴν τρομερὰν ταύτην τιμωρίαν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡλώθη ἐξ ἐφόδου ὑπὸ 23ους Ἡγεμόνος, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους **1453**· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ νικηταὶ διέπραξαν καταπληκτικὰς σκληρότητας, ὧν ἡ ἀφήγησις προξενεῖ φρίκην.

Ἐν τῇ γενικῇ λύπῃ τῇ προξενηθείσῃ εἰς ἅπαντας τοὺς Χριστιανούς, ἕνεκεν τῆς ἀπωλείας τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία ἡ πάντοτε μετὰ φρονήσεως βαίνουσα, φοβηθεῖσα σπουδαίως ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς τύχης τοῦ νέου κατακτητοῦ, μὴ θέλουσα δὲ νὰ ἐκτεθῇ καὶ ἀπολέσῃ ὅ,τι ἐκέκτητο ἐν Ἀνατολῇ, ἀπέστειλε τὸν Βαρθολομαῖον Μάρκελλον ὡς πρεσβευτήν, ὅπως κατορθώσῃ συνθήκην τινὰ περὶ εἰρήνης. Ὁ Μαχωμέτ, ὅστις δὲν ᾐσθάνετο ἑαυτὸν πολὺ στερεὸν ἐπὶ τῆς νέας αὐτοῦ κατακτήσεως, ἐφοβεῖτο δὲ γενικὸν συνασπισμὸν πάντων τῶν Χριστιανῶν Ἡγεμόνων, ἐδέχθη τὸν πρέσβυν τῆς Ἑνετίας μετὰ μεγάλων περιποιήσεων, καὶ ἔκλεισε εἰρήνην μετὰ τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ Τουρκικῷ τῷ τρόπῳ, τουτέστι, μέχρι τῆς πρώτης παρουσιασθείσης εὐκαιρίας, ὅπως κηρύξῃ κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον ἐπωφελῶς.

Ὁ νέος Δοὺξ τῆς Νάξου, ὅστις πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Μαρκέλλου ἐνήργησε παρὰ τῇ Γερουσίᾳ, ὅπως ὡς σύμμαχος τῆς Δημοκρατίας συμπεριληφθῇ εἰς τὴν συνθήκην, ἀνεγνωρίσθη παρὰ τοῦ Σουλτάνου, δι' ἰδιαιτέρας συνθήκης, ὡς Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου, φίλος δὲ καὶ σύμμαχος τῆς Πύλης. Τοῦτο τὸν ὑπερευχαρίστησε, διότι μετὰ τὴν νίκην ταύτην, ἐφοβεῖτο μήπως τὸ Δουκάτόν του κυριευθῇ ὑπὸ τοῦ Τούρκου νικητοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τῆς ἡσυχίας, ἐσκέφθησαν νὰ τὸν νυμ-

φεύσωσιν· ἀλλ' ἡ χαρὰ τῶν γάμων ἐταράχθη ἕνεκεν τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου τῶν δύο αὐτοῦ θείων, τοῦ ἄρχοντος τῆς Θήρας, καὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἴου, οἵτινες ἀπέθανον σχεδὸν ταὐτοχρόνως. Ὁ πρῶτος τούτων ἀφῆκε δύο υἱοὺς Φραγκῖσκον καὶ Δομίνικον, ὧν ὁ πρῶτος 23ης τὴν ἡλικίαν εἶχε ζωηρότητα καὶ ὀξύνοιαν ἀξιοθαύμαστον, Διεδέχθη δὲ τὸν πατέρα του εἰς τὴν ἀρχοντείαν τῆς Σαντορίνης καὶ Σούδας (Suda). Ὁ Δομίνικος εἰς ὃν ὁ πατήρ του μόνον τὸ ξίφος ἀφῆκε, μετ' εὐτελοῦς εἰσοδήματος, κατετάχθη εἰς τὴν Ἐνετικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Ἄρχων τῆς Ἴου ἀφῆκεν ἕνα μόνον υἱόν, ὀναμασθέντα Φραγκῖσκον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου αὐτοῦ, εἰς ὃν καὶ ἀφῆκε διὰ τῆς διαθήκης του τὰς ἀρχοντείας τῆς Ἴου καὶ τῆς Θηρασίας. Δὲν ἔμενε πλέον εἰς τὸν Δοῦκα, εἰμὴ ὁ θεῖος αὐτοῦ Γουλιέλμος Κρίσπος, ἄρχων τῆς Ἀνάφης, ἀνὴρ φιλόδοξος, καὶ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κυριαρχίαν μιᾶς τῶν μικροτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Καὶ πράγματι, ἡ Ἀνάφη, κειμένη μεταξὺ τῶν νήσων Σαντορίνης καὶ Ἴου, δὲν ἔχει πλείονα τῶν 6 μιλίων περιφέρειαν. Ὁ Γουλιέλμος ἔκτισεν ἐκεῖ ἓν φρούριον ἐπί τινος βράχου, οὗτινος τὰ ἐρείπια ἔτι καὶ νῦν σώζονται. Ἔχει ὀλίγους κατοίκους, οἵτινες οὐδὲ τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαία ἐν εὐκολίᾳ ἀπολαμβάνουσι, δυσκόλως δὲ πληρώνουσι τὸν φόρον αὐτῶν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. Ἀλλὰ ἡ τύχη ἀντήμειψε μετ' ὀλίγον τὸν Γουλιέλμον Κρίσπον, διὰ μικρᾶς τινος κληρουχίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, κάτοχος ἀσθενοῦς κράσεως, ἀπέθανε φθισικῶν τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐνυμφεύθη, 25ης μόλις, ἀφήσας τὴν Δούκισσαν ἔγγυον περίπου ὀκτὼ μηνῶν.

Ὁ Μαχωμὲτ τοσαύτην φρίκην εἶχε διασπείρει εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε οἱ Ἡγεμόνες ἐσκέπτοντο ἧττον νὰ ανα-

δειχθῶσι δι' ἀνδραγαθημάτων, ἢ νὰ ζήσωσι μετ' αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐλογίζοντο εὐτυχεῖς διατηρούμενοι ἐν τοῖς θρόνοις αὐτῶν ἀθορύβως, καὶ μὴ προκαλοῦντες τὴν δυσμένειαν τῶν Τούρκων.

ΙΩΑΝ. ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος τέταρτος Δούξ.

Μόλις ὁ Ἄρχων τῆς Ἀνάφης ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Δουκὸς, κατέπλευσε ταχέως εἰς Νάξον, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Δουκάτου, καὶ κηδεμονεύσῃ τὸ γεννηθησόμενον τέκνον. Τοῦτο ἐλύπησε τὸν Ἄρχοντα τῆς Σαντορίνης, κατανοοῦντα τοὺς μυστικοὺς σκοποὺς τοῦ θείου του. Ἐπὶ τέλους, ἓξ ἑβδομάδας μετὰ ταῦτα, ὁ μικρὸς Δοὺξ ἐγεννήθη, ὁ δὲ Γουλιέλμος κηδεμὼν αὐτοῦ, παραστὰς κατὰ πρῶτον, ὡς ἐκ πατρὸς θεῖος, ἠθέλησε νὰ γείνῃ καὶ ἀνάδοχός του, καὶ τὸν ὠνόμασεν Ἰωάννην Ἰάκωβον. Ὁ ἄρχων τῆς Σαντορίνης, ὅστις δὲν ἦτο ἧττον τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀνάφης φιλόδοξος, ἐσχημάτισε μερίδα, ὅπως ἰσορροπήσῃ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ κατέφυγε πρῶτος εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἐνετῶν, ὅπως τοὐλάχιστον κηρυχθῇ κηδεμὼν μετὰ τοῦ Γουλιέλμου. Ἀλλ' ὁ μικρὸς Δοὺξ ἀπέθανε 13 μηνῶν, διὰ δὲ τοῦ θανάτου του τὸ Δουκάτον περιῆλθεν εἰς μεγάλην ἀταξίαν.

Ὁ ἄρχων τῆς Ἄνδρου Δομίνικος Σουμμαρούπας, εἰς ὃν τὸ Δουκάτον ἀνῆκε δικαιωματικῶς, ἕνεκεν τῆς διαθήκης τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου, ῥητῶς ἐπιταττούσης, ὅτι ἡ θυγάτηρ του Ἀδριάνα θὰ ἦτο ἡ μόνη κληρονόμος του, ἐὰν ὁ ἀδελφός του Ἰάκωβος ἀπέθνησκεν ἄκληρος, ὑπερήσπισε τὸ ἀτομικὸν δικαίωμά του, καὶ τὸ τῆς συζύγου του, ἡτοιμάσθη δὲ ὅπως

καταστήσῃ ἔγκυρα τὰ δικαιώματά του εἴτε διὰ τῆς δικαιοσύνης εἴτε διὰ τῶν ὅπλων. Ὁ Γουλιέλμος ὅμως τῆς Ἀνάφης, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Δουκός, ἐσχημάτισεν ἔπειτα μεγάλην μερίδα ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν τῷ Δουκάτῳ.

Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἄρχων τῆς Σαντορίνης εἶχεν ἐπίσης ἀπαιτήσεις, ἃς καὶ ἐνόμιζον εὐλογωτάτας, ἅτε ὢν υἱὸς τοῦ πρωτοτόκου τῆς οἰκογενείας τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου.

Οὕτως ὅλον τὸ Αἰγαῖον διῃρέθη εἰς πολλὰς μερίδας· καὶ πράγματι αἱ διαφοραὶ αὗται ἔμελλον νὰ ἐπιφέρωσι μεγάλα δεινά, ὅτε ὁ θεῖος καὶ ὁ ἀνεψιός, σκεφθέντες ὡριμώτερον, ὅτι ἡ μεταξύ των διαφορὰ θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκογενείας των καὶ ὅτι ὁ ἄρχων τῆς Ἄνδρου ὅστις εἶχε μᾶλλον τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἑνετίας, θὰ ἐπωφελεῖτο ἐκ ταύτης τῆς διαιρέσεως, ἀπεφάσισαν νὰ συμφιλιωθῶσι· πρὸς τοῦτο μεταβάντες ἀμφότεροι εἰς Νάξον, συνεφώνησαν μεταξύ των, ὅτι ὁ μὲν Γουλιέλμος, ὅστις ἦν ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, εἶχε δὲ μίαν μόνην θυγατέρα, θὰ ἐκηρύττετο Δοὺξ τοῦ Αἰγαίου ἐφ' ὅρου ζωῆς, ὁ δὲ Φραγκῖσκος θὰ τὸν διεδέχετο ἐν περιπτώσει θανάτου. Ἡ συμφωνία ἐγένετο, ὑπογραφεῖσα παρ' ἀμφοτέρων. Ἐπίσης ἡ Φλωρεντία Κρίσπου, μονογενὴς θυγάτηρ τοῦ Γουλιέλμου, ὑπέγραψεν, ὅτι παραιτεῖται τῆς διαδοχῆς τοῦ πατρός της. Ἠρκέσθη δὲ εἰς τὸν τίτλον Κυρία τῆς Ἀνάφης, ὑποσχεθεῖσα συγχρόνως ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν της ἡ Ἀνάφη θὰ περιέλθῃ εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Δουκῶν τῆς Νάξου, ὡς καὶ ἐγένετο μετά τινα καιρόν.

ΓΟΥΛΙΕΛΜ. ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος Πέμπτος Δούξ.

Ὅτε ὁ Γουλιέλμος Κρίσπος ἐγένετο Δοὺξ, ἦτο ἑξηκοντούτης περίπου. Ἐπορεύθη δὲ, ὅπως λάβῃ κατοχὴν τῆς νήσου Νάξου, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ ἀρχόντων τῆς Σαντορίνης καὶ τῆς Ἴου. Ἀπένειμεν εἰς τὴν ἐπίκληρον Δούκισσαν μεγάλην σύνταξιν, παραχωρήσας αὐτῇ καὶ τὰς γαίας τῆς Δημαριόνας μετ' ἄλλων πολλῶν τόπων, καὶ πάσας τὰς βοσκὰς τοῦ ὄρους Δία μέχρι τῆς θαλάσσης πρὸς Ἀνατολάς. Διῆλθε δ' ἐκεῖ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου της, διάγουσα βίον μονήρη καὶ παραδειγματικόν.

Ὁ Δοὺξ, ὅστις εὑρίσκετο ἐν εἰρήνῃ οὐ μόνον πρὸς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς γείτονας αὐτοῦ, ἐπωφελήθη ἐκ τῆς περιστάσεως καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν νῆσον Πάτμον ὅπως ἐκπληρώσῃ τάξιμόν τι τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἅγ. Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν, ἀπόστολον τοῦ Αἰγαίου καὶ ὃν τὰ μέγιστα ἐσέβετο. Ἐν δὲ τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ εὕρηται, ὅτι μετέβη ἐκεῖ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Νάξου, ὅτι τὸ ἐξ 80 μιλίων ταξείδιον ἐγένετο εἰς 24 περίπου ὥρας· ὅτι ἅμα ὁ Δοὺξ ἀφίκετο εἰς Πάτμον, ἐπεσκέφθη τὸ σπήλαιον τοῦ Ἁγίου, καὶ ὅτι προσέφερε λυχνίαν ἀργυρᾶν βάρους δέκα μαρκῶν.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Πάτμου. Ἡ νῆσος Πάτμος, ἀρχαῖον ἀποχωρητήριον τοῦ Ἀποστόλου Ἁγ. Ἰωάννου, ἔχει πε-

ριφέρειαν 18 περίπου μιλίων. Τὸ πρόσφορον τῶν λιμένων της καθίστα ἄλλοτε αὐτὴν πολυανθρωποτάτην, τανῦν ὅμως, ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα. Ἡ μόνη ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχουσα πόλις, εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους ὑψηλοτάτου. Τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου ἀποτελεῖ μέρος τῆς πόλεως καὶ χρησιμεύει ὡς ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς. Εἶναι πράγματι τόπος ὀχυρὸς, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς θέσεώς της, ἀλλὰ καὶ τῆς παχύτητος τῶν τειχῶν της. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, παρὰ τὴν θάλασσαν, εἶναι τὸ σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως, θέσις ἐν ᾗ διέμενεν ὁ Ἅγ. Ἰωάννης κατὰ τὴν ἐξορίαν του, εἶναι δὲ θέσις ἐρημικὴ ἐμπνέουσα εἶδός τι ἁγίας φρίκης εἰς τὸν εἰσερχόμενον. Σώζεται ἔτι ἡ σχισμὰς τοῦ βράχου, ἥτις ἤνοιξεν, ὡς λέγεται, ὅτε ὁ ἅγιος εἶδε τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Ὑψίστου, καὶ συνέθετο τὸ μυστηριῶδες βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Τὸ σπήλαιον τοῦτο δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς θαλάσσης, τὴν σήμερον δὲ δύο ἢ τρεῖς μοναχοὶ Ἕλληνες ζῶσιν ἐν αὐτῷ, ἐν τοῖς μικροῖς αὐτῶν κελλίοις.

Ἐκτελέσας τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ (τάξιμον), ὁ Γουλιέλμος ἐπανῆλθεν εἰς Νάξον μετὰ διήμερον ἐν Πάτμῳ διαμονήν. Ἡ προβεβηκυῖα αὐτοῦ ἡλικία καὶ αἱ ἐκ τούτου ἀσθένειαί του δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ ἐργάζηται ὅσον ἔδει ὑπὲρ τοῦ Δουκάτου, οὗ ἕνεκα ἐπῆλθον ἀνησυχίαι τινὲς ἔν τισι τῶν νήσων· ἠναγκάσθη δὲ διὰ τοῦτο νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὰς, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας του ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν. Ἐπορεύθη τὸ πρῶτον εἰς Μῆλον, ἔνθα διέτριψεν ὅλον μῆνα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πολύκανδρον, 10 ἕως 12 λεύγας ἀπέχουσαν αὐτῆς. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐδὲν τὸ ἀξιοπερίεργον ὑπάρχει. Ἔχει περιφέρειαν 20 ἕως 30 μιλίων. Οἱ Δοῦκες εἶχον ἐν αὐτῇ φρούριον μετὰ φρουρᾶς 200 ἀνδρῶν.

Ἐκεῖθεν ὁ Δοὺξ μετέβη εἰς Σίκινον. Κυρίως εἰπεῖν, ἡ νῆσος αὕτη δὲν εἶναι ἢ ὄρος, παράγον τὰ κάλλιστα σιτηρὰ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Δὲν πιστεύω ὅτι ἔχει περιφέρειαν ὑπερτέραν τῶν 5 ἢ 6 λευγῶν. Ἔχει δύο μόνον χωρία, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους κείμενα, καὶ κατοικούμενα ὑπό τινων χωρικῶν καὶ ἐργατῶν, ζώντων ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν γαιῶν των, τοῦτο δὲ διότι οὐδενὸς λιμένος ὑπάρχοντος ἐν τῇ νήσῳ, οὐδὲν ἐμπόριον γίνεται. Παρατηρητέον ἐν παρόδῳ, ὅτι οἱ γεωγράφοι ἀπατῶνται, θέτοντες τὴν Πολύκανδρον εἰς τὴν θέσιν τῆς Σικίνου, καὶ τἀνάπαλιν. Ὁ Δοὺξ ἐπορεύθη εἰς Ἴον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Νάξον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ μῆνας ἕξ.

Τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπέδωκαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθέντα θερμὰ λουτρὰ ἐν Μήλῳ, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρξατο ἐξασθενούμενος. Τὰ θερμὰ ὕδατα τῆς Μήλου ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ ὕδατα τῆς Βουρβόνης. Τανῦν ἔτι πορεύονται πολλοὶ εἰς τὰ λουτρὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Ὁ Δοὺξ ἀποθνήσκων διώρισε, κατὰ τὴν συμφωνίαν των, διάδοχόν του τὸν ἄρχοντα τῆς Σαντορίνης.

ΦΡΑΓΚ. ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος ἕκτος Δοὺξ.

Ὁ Φραγκίσκος Κρίσπος ἠναγκάσθη ἅμα τῇ ἐνθρονίσει του, νὰ ἐξοπλισθῇ, ὅπως ἀντιστῇ μετὰ τῶν συμμάχων του εἰς τὰ σχέδια τοῦ Μαχωμὲτ ὅστις, ἀσφαλίσας τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐσκέπτετο νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ τὰ ἄλλα Χριστιανικὰ μέρη. Συνωμολόγησε δὲ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἑνετῶν, ὅπως μὴ ἀναγκάζηται νὰ πολεμῇ ταὐτοχρόνως κατὰ πολλῶν ἐχθρῶν, κύριον ὅμως μέλημα αὐτοῦ ἦν νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς Πελοποννήσου, καὶ νὰ καταστρέψῃ τοὺς Λατίνους, οἵτινες κατεῖχον ἔτι ἐκεῖ πολλὰς ὡραίας θέσεις.

Ἡ τότε ἔρις μεταξὺ τῶν Δεσποτῶν Θωμᾶ καὶ Δημητρίου ἀδελφῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Παλαιολόγου, ἀπολεσθέντος ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνέτεινεν εἰς τοὺς σκοποὺς του. Ἤρξατο ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἔνθα ἐκυρίευσε τὴν Κόρινθον, πόλιν ἀνήκουσαν τῷ Δεσπότῃ Δημητρίῳ καὶ ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ γυναικαδέλφου του Ματθαίου Ασαν. Ὁ Μαχωμὲτ τὴν ἐκυρίευσεν ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως, ἕνεκα τῆς δειλίας τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς, ὅστις τοσοῦτον ἐφοβήθη ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὥστε παρέδωκε τὴν πόλιν ἀμαχητί. Ὁ Δεσπότης Θωμᾶς ἔδειξεν ἀνώτερον θάρρος· συνήθροισε πάσας τὰς δυνάμεις του περὶ τὸ στενόν, ὅπως πολεμήσῃ τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ἡττηθεὶς κατὰ κράτος, καὶ βλέπων ἑαυτὸν ἀνίκανον νὰ διατηρηθῇ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ

στρατοῦ του, μετέβη εἰς Ῥώμην φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν κάραν τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου, ἣν ἐδωρήσατο τῷ Πάπα.

Οἱ Ἑνετοὶ, ἀποποιηθέντες νὰ συνδράμωσι τοὺς Ἕλληνας, ὅπως μὴ ἐπισύρωσι τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου, προσεβλήθησαν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι. Ὁ Μαχωμὲτ ἀφαιρέσας ἀπὸ τοὺς δύο δεσπότας πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο, ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατ' αὐτῶν· οὐδεμίαν δὲ δοὺς προσοχὴν εἰς τὴν συνθήκην ἣν εἶχε συνάψει μετ' αὐτῶν, ἀφήρπασεν ἀπ' αὐτῶν τὸ Ἄργος, διὰ τῆς προδοσίας Ἕλληνος ἱερέως, ἀνοίξαντος αὐτῷ τὰς πύλας.

Οἱ Ἑνετοὶ ἐκ τῆς ἀπωλείας ταύτης φοβηθέντες, προέτρεψαν τοὺς συμμάχους των νὰ τοὺς βοηθήσωσιν. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, ὡς μᾶλλον γειτνιάζων αὐτοῖς, ἔλαβε πρῶτος τὰ ὅπλα. Ἔπεμψε δύο γαλέρας μετὰ στρατοῦ εἰς Ναύπλιον, ἔνθα ὁ Βαρθόλδης d' Aste εἶχε φθάσει πρό τινος, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Στρατηγὸς οὗτος ἐξεστράτευσε μετὰ 15,000 ἀνδρῶν. Ἐπανέκτησεν εὐκόλως τὸ Ἄργος, καὶ συλλαβὼν τὸν παραδόντα ἀνάνδρως τὴν πόλιν Ἕλληνα ἱερέα, ἐκρέμασεν ὡς προδότην.

Ἐξ Ἄργους ὁ Βαρθόλδης ἐπορεύθη πρὸς πολιορκίαν τῆς Βασιλίας· κυριεύσας δ' αὐτὴν, προσεπάθησε νὰ κλείσῃ τὸν Κορινθιακὸν ἰσθμὸν, καὶ νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Μουρὰτ κατεδαφισθεν ἀρχαῖον τεῖχος. Ἀλλὰ μόλις ἤρξατο τοῦ ἔργου, διεκόπη ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν 4000 ἢ 5000 Τούρκων, οὓς ὁ Μαχωμὲτ ἀφῆκεν ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς τήρησιν τῶν κατακτήσεών του. Ὁ Βαρθόλδης διέκοψε τὴν ἐργασίαν καὶ ἔδραμε κατὰ τῶν ἀπίστων, οἵτινες, μετά τινας αἱματηρὰς ἀψιμαχίας, ἀπεσύρθησαν ἀφ' ἑαυτῶν, ἀφέντες αὐτὸν ἀνενόχλητον νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον ἐν εἰρήνῃ.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐσκέφθησαν νὰ κόψωσι τὸν ἰσθμὸν τοῦτον,

τὸν ἑνοῦντα τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῆς Ἠπείρου· ἀλλὰ σκεφθέντες, ὅτι καὶ ἄλλοι τὴν ἰδέαν ταύτην συλλαβόντες εἰργάσθησαν ἀνεπιτυχῶς, καὶ ὅτι δὲν εἶχον καιρὸν πρὸς ἀπώλειαν, ἠρκέσθησαν ὅπως προσθέσωσιν εἰς τὸ τεῖχος διπλῆν τάφρον, ἑνοῦσαν τὸ Αἰγαῖον μετὰ τοῦ Ἰονίου Πελάγους. Τριάκοντα χιλιάδες ἄνδρες εἰργάζοντο νυχθημερόν· ὁ δὲ Δοὺξ μετεκομίσατο ἐκ τῶν νήσων πληθὺν λίθων, καὶ ὅσους ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ κτίστας.

Μετὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ καλύπτοντος ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον, οἱ Χριστιανοὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἐκπολιόρκησιν τῆς ἀρχαίας Λακεδαίμονος· ἐκυρίευσαν δὲ αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, φονεύσαντες καὶ τὴν φρουράν. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβησαν ὅπως πολιορκήσωσι τὴν Κόρινθον, ἣν οἱ Τοῦρκοι εἶχον ὀχυρώσει κάλλιστα, ἀλλ' ἡ τύχη ἐγκατέλειψεν αὐτούς. Ὁ Βαρθόλδης ὁ στρατηγὸς τῶν Ἐνετῶν ἐφονεύθη ἔν τινι ἐφόδῳ, καὶ οὕτως ἡ πολιορκία ἐλύθη. Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ φόβου καταλαβόντος τὸ στρατόπεδον, ἐγκατέλειψαν τὸ τεῖχος τοῦ ἰσθμοῦ, ἐπὶ τῇ διαδοθείσῃ εἰδήσει, ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐβάδιζε πρὸς μάχην. Καὶ πράγματι ὁ Ἀχμέτ, παρουσιασθεὶς μετὰ τῶν στρατευμάτων του ἔμπροσθεν τοῦ τείχους, ἐξεπλάγη βλέπων αὐτὸ ἀνυπεράσπιστον. Διελθὼν δὲ καὶ καταστρέψας αὐτὸ ἀκωλύτως, μετέβη εἰς Ἄργος, ἔνθα εὗρε μόνον 70 Χριστιανοὺς στρατιώτας οὓς ἀπέστειλε τῷ Μαχωμέτ. Ἀπέστειλε δ' ὁ στρατηγὸς οὗτος εἰς Ἀχαΐαν τὸν Ζογᾶν Πασᾶν καὶ τὸν Ὀμάρ, μετὰ 20,000 ἀνδρῶν, ὅπως κατερημώσωσι πάντα τὰ πεδινὰ μέρη. Αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται ἠνάγκασαν τοὺς Ἐνετοὺς νὰ ἀποσυρθῶσι μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῶν στρατευμάτων των εἰς τὰς ναυτικὰς πόλεις. Ἡ ἄφιξις ὅμως τοῦ Urso Ἰουστινιανοῦ, ἀφιχθέντος ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν

Βαρθόλδην, ἀνεζωπύρησε τὸ θάρρος των· ἀλλ' οὐδὲν δυνάμενοι ἐν ᾗ εὑρίσκοντο καταστάσει νὰ πράξωσιν, μετέβησαν πρὸς πολιορκίαν τῆς Μιτυλήνης. Πρό τινος ὁ Μαχωμὲτ εἶχε καταστῇ κύριος τῆς ὡραίας ταύτης νήσου, τῆς ἀνηκούσης εἰς τὸν ἄρχοντα Νικόλαον Καταλούζιον. Ἡ πρόφασις, ἣν εὗρεν ὅπως ἀφαιρέσῃ αὐτὴν παρ' αὐτοῦ ἦτο, ὅτι οἱ λιμένες τῆς νήσου ἐχρησίμευον ὡς κρησφύγετον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐπιδρομεῖς, καὶ ὅτι δολοφονήσας τὸν ἀδελφόν του Δομίνικον, ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς περιουσίας του, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Μιτυλήνης. Ἡ Μιτυλήνη, Λέσβος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένη, εἶναι μία τῶν ὡραιοτάτων καὶ μεγίστων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἔχει περιφέρειαν περίπου 80 λευγῶν. Τὰ χωρία αὐτῆς ἀνήρχοντο ἄλλοτε εἰς 1300· ἤδη ὅμως δὲν εἶναι πλείονα τῶν 300. Ἔχει δύο ἢ τρεῖς μεγάλας πόλεις, περικυκλωμένας ὑπὸ τειχῶν καὶ δυναμένας νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτάς. Ἡ πρωτεύουσα φέρει τὸ ὄνομα τῆς νήσου, ὁ δὲ Πασᾶς κατοικεῖ ἐν αὐτῇ· προστατεύεται δὲ ὑπὸ φρουρίου, ὅπερ οἱ Τοῦρκοι ᾠκοδόμησαν ἐκεῖ ἐπὶ μικροῦ λοφίσκου, καὶ ἐξ οὗ καθίστανται κύριοι τῆς εἰσόδου τῶν δύο λιμενίσκων τῶν κάτωθι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως κειμένων.

Ἡ κωμόπολις τῆς Λιμισσοῦ, ἥτις κεῖται εἰς τὴν ἄκραν τῆς νήσου πρὸς Β. ἔχει φρούριον κτισθὲν ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τῆς θαλάσσης καὶ φυλαττόμενον ὑπὸ φρουρᾶς πεμπομένης ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἡ γῆ αὐτῆς εἶναι γονιμωτάτη. Βλέπει τις πληθὺν κήπων γεμόντων ὡραιοτάτων καρποφόρων δένδρων, οἱ δὲ λοφίσκοι ἔχουσι κατὰ διαστήματα πολλὰ μικρὰ ἄλση, καθιστῶντα αὐτοὺς λαμπροὺς ἀληθῶς. Ὑπάρχει πληθὺς ἐλατῶν, δι' ὧν κατασκευάζουσιν ἱστοὺς καὶ σανίδας καταναλισκομένας καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Τὰ δάση ἀφθονοῦσιν

ἐλάφων, αἰγάγρων καὶ σμικροτάτων μὲν, ἀλλ' ἰσχυροτάτων ἀγρίων ἵππων. Πρό τινων ἐτῶν ὁ μακαρίτης Κος Arnoul, ἐπιστάτης τῶν γαλερῶν ἐν Μασσαλίᾳ καὶ πατὴρ τοῦ νῦν κυρίου Arnoul, Γενικοῦ Ἐπιστάτου τῶν Ναυτιλλομένων, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ὑψηλότατον Δελφῖνα ἓξ τοιούτους ἵππους. Οὐδέποτε πρότερον εἶχον ἰδεῖ ἐν Γαλλίᾳ ἵππους τόσῳ μικροὺς καὶ ἰσχυρούς. Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ 3 ἕως 4 λεύγας ἀπέχουσα τῆς Ἀσίας, πάντοτε ἐφημίζετο διὰ τοὺς καλοὺς λιμένας της. Ὁ εὐρύτερος καὶ καλλίτερος εἶναι ὁ πρὸς Δ. κείμενος τοῦ Ὀλιβιέρη, ὅστις δύναται νὰ περιλάβῃ περὶ τὰ 100 πολεμικὰ πλοῖα.

Ὁ Ἰουστινιανὸς προσωρμίσθη εἰς Μιτυλήνην μεθ' ὅλου τοῦ Χριστιανικοῦ στόλου, καίτοι ὅμως μηδὲν κατορθώσας, ἀπώλεσε πολλοὺς ἄνδρας εἰς δύο προσβολάς. Ἡ ἀποτυχία αὕτη καὶ ἡ εἴδησις τῆς ἀφίξεως τοῦ Τουρκικοῦ στόλου τοῦ ἐρχομένου πρὸς ἐπικουρίαν, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ λύσῃ ταχέως τὴν πολιορκίαν καὶ ἀποσυρθῇ εἰς Εὔβοιαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ λύπης.

Ἀλλ' ὁ Μαχωμὲτ, ἀλαζονευθεὶς διὰ τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ ἔργων, διενοήθη νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Εὐβοίας, ἀρχαίας κυριαρχίας τῶν Δουκῶν τῆς Νάξου, ἀφ' ἧς ἠδύνατο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁπόταν ἤθελεν.

Ὁ κατακτητὴς οὗτος, γαυριῶν ἐπὶ τῇ πολεμικῇ αὐτοῦ δόξῃ, δὲν ἠνείχετο τοὺς Ἐνετοὺς ἐξερχομένους καθ' ἑκάστην τῶν λιμένων τῆς Εὐβοίας καὶ προσβάλλοντας τὰς νέας αὐτοῦ κατακτήσεις, πρὸ πάντων δὲ τὴν Μιτυλήνην, ἥτις ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐκ τῆς γειτνιάσεώς της πρὸς τὴν νῆσον ταύτην. Ἀλλ' ὅ,τι παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτοὺς δι' οἱουδήποτε τρόπου τὴν κατάλληλον ταύτην θέσιν, ἣν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Νικολάου Κανάλη, ναυάρχου τῆς Δημοκρατίας,

ὅστις, συναθροίσας στρατὸν εἰς Εὔβοιαν, ἀπεβιβάσθη εἰς Θεσσαλίαν καὶ κατηρήμωσε μέγα μέρος αὐτῆς. Ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς Εὔβοιαν, ἀνεχώρησε καὶ πάλιν μετὰ νέας δυνάμεως καὶ 26 ὅλων γαλερῶν, κυριεύσας δὲ τὴν Λῆμνον, τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Αἶνον, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Εὔριπον κομίζων δισχιλίους αἰχμαλώτους καὶ ἀνεκτίμητον λείαν.

Ὁ Μαχωμὲτ, μὴ ὢν εἰθισμένος νὰ περιφρονῆται ἀτιμωρητί, ὠρκίσθη ἐν τῇ ὀργῇ του, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ μεταμεληθῶσι πικρῶς διὰ τὰς προσβολὰς ταύτας καὶ διέταξε παρευθὺς νὰ πολιορκήσωσι τὴν Εὔβοιαν.

Ὁ Ἀχμὲτ, πρῶτος αὐτοῦ Βεζύρης, εἰς ὃν ἀνετέθησαν αἱ πολεμικαὶ πρόετοιμασίαι, συνήθροισε στόλον ἐκ 300 πλοίων καὶ 130 γαλερῶν καὶ πεζικὸν συγκείμενον ἐξ 120,000 μαχητῶν. Ὁ Μαχωμὲτ προὐχώρησε πρῶτος διὰ τῆς Βοιωτίας, ἔῤῥιψε γεφύρας εἰς τὸν Εὔριπον, μετέβη εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐστρατοπέδευσε πέριξ τῆς κυριωτέρας θέσεως, ἐν ᾗ ὁ Βεζύρης, ἀφιχθεὶς μετὰ τοῦ στόλου, ἀπεβίβασε τὰ πολεμεφόδια καὶ τὸ πυροβολικόν· αἱ κανονοστοιχίαι ἐστήθησαν ταχέως καὶ αἱ ἔφοδοι ἤρξαντο. Ὁ Παῦλος Herisο, ὁ διοικῶν τὸ φρούριον, ἀντέκρουσεν αὐτοὺς μετὰ γενναιότητος καὶ σταθερότητος ἀπροσδοκήτου. Ἂν δὲ καὶ τὸ φρούριον ἀκαταπαύστως ἐκανονοβολεῖτο ὑπὸ 55 μεγάλων τηλεβόλων (πυροβολικὸν ἐπίφοβον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν), οὐχ' ἧττον οἱ πολιορκηταὶ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐκέρδαινον ἄνευ μεγάλης ἀπωλείας, διωκόμενοι σχεδὸν ἀμέσως διὰ καταπληκτικῆς σφαγῆς, ἥτις ἀφῄρει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπανέλθωσιν ἐκ νέου.

Ἀλλ' ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ ἀπωλέσθη ἕνεκεν ἐλλείψεως ἐπικουρίας. Ὁ Κανέλης, ὅστις πρὸ τῆς πολιορκίας ἐπορεύθη εἰς Κρήτην, ὅπως παραλάβῃ τὸν χάριν βοηθείας πεμφθέντα

στρατὸν καὶ τὰς γαλέρας, ἐφάνη ἐπὶ τέλους, μηδὲν τολμῶν ὅμως νὰ πράξῃ. Ὁ Μαχωμέτ, φοβούμενος τὴν βοήθειαν ταύτην, ἐδιπλασίασε τὰς ἐφόδους. Εἰς μάτην οἱ πολιορκούμενοι ἔνευσαν εἰς αὐτὸν ἄνωθεν τῶν προτειχισμάτων, ὅπως ἀναγγείλλωσιν αὐτῷ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν ἐν ᾗ διετέλουν. Ὁ Κανέλης ὅμως ἐπέμενεν, ἄδηλον διατί, οὐδ' ἐκινήθη. Πάντες οἱ ἀξιωματικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, παρεκάλουν αὐτὸν ἐπιμόνως νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, βεβαιοῦντες αὐτόν, ὅτι ὅσῳ πολυάριθμος καὶ ἂν ἦτο ὁ Τουρκικὸς στόλος, δὲν θὰ τοὺς ἐνίκα.

Ὁ Στρατηγὸς οὐδὲν ἤκουσεν, ἀπηγόρευσε μάλιστα ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ πάντας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς τάξεις των. Τὸ φρούριον ἐκυριεύθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Οἱ Χριστιανοί, ἀδυνατοῦντες νὰ προασπίσωσι τὰ κατεστραμμένα περιτειχίσματά των, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Γιαννίτσαροι εἶχον ἤδη ἀναβῆ, ὠπισθοχώρησαν κανονικώτατα μέχρι τῆς πλατείας, καὶ παρετάχθησαν εἰς μάχην· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τοὺς κατὰ πολὺ πολυαριθμοτέρους αὐτῶν ἐχθρούς, ἐφονεύθησαν σχεδὸν ἅπαντες.

Ὁ Σουλτάνος, ὀργισθεὶς διὰ τὴν ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ ἀπώλειαν πλειόνων τῶν 40,000 ἀνδρῶν, προσηνέχθη ὡς ἀληθὴς βάρβαρος, φονεύσας πάντας τοὺς ὑπεράνω τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Ὁ γενναῖος Παῦλος Heriso ὠχυρώθη μετ' ἀνδρείων τινῶν ἐν θέσει καταλλήλῳ, ἐν ᾗ ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν ζωήν του, ἐπιφέρῃ δὲ φθορὰν τοῖς Τούρκοις. Ὁ Μαχωμὲτ τῷ ὑπεσχέθη νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τῷ χαρίσῃ τὴν ζωήν του, ἐὰν παρεδίδετο. Πιστεύσας εἰς τοὺς λόγους του παρεδόθη, ἀλλὰ μόλις ἀφῆκε τὴν θέσιν του, καὶ παρευθὺς συλληφθεὶς ἐσχίσθη εἰς δύο. Ἡ θυγάτηρ του, κά-

τοχος καλλονῆς ἐξαισίας, παρουσιάσθη τῷ τυράννῳ, ὅστις συγκινηθεὶς ἤρξατο παρηγορῶν αὐτήν, ἀλλ' ἡ γενναία κόρη φρικιῶσα εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ φονέως τοῦ πατρός της, τῷ ἀπεκρίθη τοσοῦτο περιφρονητικῶς, ὥστε ὁ Τοῦρκος ἐκτὸς ἑαυτοῦ γενόμενος, ἔσυρε τὸ ἐγχειρίδιον καὶ ἐφόνευσεν αὐτὴν ἀσπλάγχνως. Τοιαύτη ἡ τύχη τῆς ἀκμαιοτέρας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Οἱ Χριστιανοί, οἵτινες ἐκ τῶν πλοίων των παρέστησαν μάρτυρες τοῦ τραγικοῦ τούτου θεάματος, συγκινηθέντες, ἤρξαντο καταρώμενοι τὴν πολιτικὴν τοῦ Κανέλη. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐπανῆλθεν εἰς Νάξον βαρέως φέρων τὴν καταστροφὴν τῆς Εὐβοίας καὶ ἀναμένων νὰ ἴδῃ τοὺς βαρβάρους ἐρχομένους κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ δύο ἔτη διετέλεσεν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου τούτου, ἀπέθανε δὲ τὸ 1472, ἀφεὶς δύο υἱοὺς Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, ἐξ ὧν ὁ πρωτότοκος τὸν διεδέχθη.

Ὁ Δοὺξ οὗτος ἐπολέμησε πάντοτε ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἐνετίας, ἧς τὰ συμφέροντα ἐθεώρει ὡς ἴδια λίαν ἐλλόγως, πρῶτον, ἕνεκα τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν, καὶ δεύτερον, ἕνεκα τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων. Τὰ δὲ κατορθώματά του, ἀναμιχθέντα μετὰ τῶν τῶν Ἐνετῶν στρατηγῶν, ἀπεδόθησαν εἰς αὐτοὺς μόνον. Προσθετέον ὅμως, ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἦτο ἀνὴρ ἐπιδέξιος, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Δημοκρατία, ὡς λαβόντα μέρος εἰς πάσας τὰς ἐπικινδύνους μάχας αὐτῶν.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Τρίτος τὸ ὄνομα.

Δέκατος ἕβδομος Δούξ.

Ὁ Ἰάκωβος Κρίσπος ἐπειράθη νὰ εὕρῃ ἐνωρὶς συμμάχους κατὰ τῶν κατακτήσεων καὶ τῆς ἐπιφόβου γειτνιάσεως τοῦ Μαχωμὲτ ΙΙ. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος Δαυὶδ Κομνηνοῦ. Ἡ μικρὰ αὕτη Αὐτοκρατορία, ἡ ἐλαχίστην ἔκτασιν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Εὐξείνου ἔχουσα, ἦτο μερὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τοῦ ὑπὸ Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ πρὸ 150 ἐτῶν διαμελισθέντος, ὅτε ὁ Βαλδουῖνος Α' κατέκτησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ δὲ μικρὰ αὕτη Αὐτοκρατορία διετηρεῖτο ἔκτοτε ἐν ἀρίστῃ καταστάσει διὰ τῆς συμμαχίας καὶ ὑποστηρίξεως τῶν ὁμόρων Ἡγεμόνων. Ὁ Κομνηνὸς, ὅστις εἶχε νυμφεύσει τὴν πρωτότοκον αὐτοῦ θυγατέρα μετὰ τοῦ Οὐσσοὺν Χασὰν, αὐτοκράτορος τῶν Περσῶν, παρεχώρησεν ἑκουσίως τὴν ἄλλην του θυγατέρα πρὸς τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου. Οἱ δύο οὗτοι Χριστιανοὶ ἡγεμόνες, συγγενεύσαντες μὲ τὸν Πέρσην, εὐκόλως τὸν εἰσήγαγον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν ἄλλων Λατίνων Ἡγεμόνων, οὓς ἡ κατάκτησις τῆς Εὐβοίας εἶχε φοβήσει ὑπὲρ τὸ δέον. Ὁ Μαχωμὲτ ἐξεπλάγη διὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην. Μετριάσας δὲ τὸ ὑπεροπτικὸν ὕφος του, εἴτε προσποιούμενος, εἴτε ἀληθῶς φοβούμενος, προσῆλθε πρῶτος εἰς διαπραγματεύσεις. Πρὸς

τοῦτο δὲ μετεχειρίσθη τὴν μεσολάβησιν τῆς μητρυιᾶς αὐτοῦ, Ἡγεμονίδος Χριστιανῆς καὶ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τῆς ὁποίας τὴν μὲν θρησκείαν ἐμίσει, αὐτὴν ὅμως ἐξετίμα. Ἡ ἡγεμονὶς αὕτη ἀπέστειλε κρυφίως εἰς Ἐνετίαν ἕνα τῶν πρώτων αὑτῆς ὑπαλλήλων, ἄνθρωπον πιστὸν αὐτῇ, διαταγὴν ἔχοντα νὰ προσπαθήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Δημοκρατίαν. Οἱ Ἐνετοί, οἵτινες ηὔχοντο τὸ τοιοῦτον, ὅπως ἀναλάβωσιν ὀλίγον ἐκ τῶν ζημιῶν ἃς ὑπέστησαν, ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν, καὶ ἀπέστειλαν εὐθὺς τὸν Νικόλαον Κόκον καὶ τὸν Φραγκῖσκον Cakello, ὅπως διαπραγματευθῶσι μετὰ τοῦ Σουλτάνου εἰρήνην. Ἀλλ' αἱ ζητούμεναι συμφωνίαι ἀπήρεσαν τῷ Μαχωμέτ· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐπανέλθωσι ταχέως εἰς Ἐνετίαν ὅπως λάβωσι νέας ὁδηγίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Μαχωμὲτ ἐκέρδισε χρόνον, τοῦτο δὲ ἐσκόπει κατὰ τὸ φαινόμενον. Τοῦτο ἐννοήσαντες ἐν ἐν Ἐνετίᾳ, ἀπεφάσισαν ὅπως ὁπλίσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιον στρατὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Mocenigo. Ἡ Δημοκρατία ἔπεμψε πρὸς τὸν Πάπαν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδον αἰτοῦσα ἐπικουρίαν. Εὐκόλως δὲ κατέπεισε τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου, τὸν Μέγαν Μαγίστορα τῆς Ῥόδου καὶ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου ὅπως λάβωσι τὰ ὅπλα. Αἱ δυνάμεις αὗται, ἑνωθεῖσαι μὲ τὰς τοῦ Mocenigo καὶ ἀποτελέσασαι στόλον ἐξ 85 γαλερῶν, ἐπορεύθησαν πρῶτον ὅπως ἐρημώσωσι τὰ παράλια τῆς Καραμανίας, ὅπου καὶ πλείστους ᾐχμαλώτισαν καὶ πλούτη πολλὰ ἥρπασαν.

Ἡ πρώτη μάχη τοῦ Χριστιανικοῦ τούτου στόλου ἐγένετο ἐπὶ τῆς πόλεως Ἀτταλίας, κειμένης ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου· μὴ δυνηθέντες ὅμως οἱ Χριστιανοὶ νὰ τὴν κυριεύσωσιν, ἐλλείψει πυροβολικοῦ, ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ λαφυραγωγήσωσι

καὶ καύσωσι τὰς κωμοπόλεις καὶ ὅλας τὰς ὁμόρους πόλεις. Ἐκεῖθεν μετέβησαν, ὅπως λεηλατήσωσι τὴν Σμύρνην καὶ τὰς Κλαζομενάς. Ἐπὶ τέλους λεηλατήσαντες ὅλα τὰ παράλια τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας, Λυκίας καὶ Παμφυλίας, οἱ Χριστιανοὶ ἐπέστρεψαν ὅπως διαχειμάσωσιν εἰς Μεθώνην.

Ὁ Ἰωσὴφ Barbaro ἀπεστάλη εἰς τὸν Οὐσσοὺν Χασὰν μετὰ πλουσίων δώρων, ὅπως παρακινήσῃ τὸν Ἡγεμόνα τοῦτον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τοῦ Μαχωμὲτ πόλεμον.

Ὁ Mocenigo ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τῆς Γερουσίας, νὰ ἐκτελῇ καθ' ὅλας τὰς διαταγὰς τὰς μεταβιβαζομένας αὐτῷ ἐκ τῆς Περσίας. Ὁ τῆς Καραμανίας Ἡγεμὼν, στερηθεὶς πρό τινος ὅλων τῶν Κρατῶν του παρὰ τοῦ Μαχωμὲτ, ἡνώθη μετὰ τοῦ Οὐσοὺν Χασὰν καὶ τῶν Ἐνετῶν, οἵτινες ἀνακτήσαντες μέρος τοῦ κράτους του, διὰ τῆς ἁλώσεως τῶν πόλεων τῆς Κορίας καὶ Σελευκίας, ἀπέδωκαν αὐτὰς αὐτῷ. Ἐκεῖθεν οἱ Χριστιανοὶ, ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν των, εἰσῆλθον εἰς τὴν Κιλικίαν, καὶ κυριεύσαντες μερικὰς πολεις, κατέστρεψαν τὸν στρατὸν τοῦ Διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης Ἀϊασαμπέτ.

Οἱ Πέρσαι ἔπραξαν κατ' ἀρχὰς πᾶν ὅ,τι ἠδύνατό τις νὰ ἀναμένῃ παρ' αὐτῶν· ἀλλ' ἀπώλεσαν τὴν ὑπεροχήν των, διότι ἀντὶ νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν παρὰ τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας κερδηθεῖσαν μάχην, ἐν ᾗ 40,000 Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν, ὁ υἱὸς τοῦ Οὐσοὺν Χασὰν Ζανιὴλ ἠκολούθησε τὸν ἐναπομείναντα Τουρκικὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ὅτι μεταξύ των παρενεβάλλετο ὁ Εὐφράτης, καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ἥττης δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὀπισθοχωρήσωσι. Καὶ πράγματι συνέβη τοῦτο, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐπανῆλθον ὡπλισμένοι, καὶ οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν, ὁ δὲ Οὐσοὺν Χασὰν συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ

12

τοῦ Μαχωμὲτ, ὅπερ καὶ ἠνάγκασε τοὺς Χριστιανοὺς Ἡγεμόνας νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ ἔτος 1478 διὰ συνθήκης, ἐν ᾗ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου συμπεριελήφθη ἰδιαιτέρως ὡς Κυρίαρχος τοῦ Αἰγαίου. Ὁ δυστυχὴς Δαβὶδ Κομνηνὸς ὑπῆρξε τὸ θῦμα τοῦ πολέμου τούτου. Ὁ Μαχωμὲτ κατέστρεψε τὴν μικράν του Αὐτοκρατορίαν, καὶ τὸν μετέφερε εἰς Κωνσταντινούπολιν μεθ' ἁπάσης τῆς οἰκογενείας του, ὅπου καὶ μετά τινα χρόνον ἐθανάτωσεν αὐτόν.

Μόλις ὁ Ἰάκωβος Κρίσπος ἤρξατο ἀναλαμβάνων ἐκ τῶν πόνων τοῦ ἐπικινδύνου ἐκείνου πολέμου, ἐσκέφθη ὅπως πληρώσῃ τὰ μεγάλα ποσὰ, ἅτινα ἐδανείσθη πρὸς ἐξοπλισμόν. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ποσοῦ τούτου ὤφειλεν εἰς τὸν ἐξάδελφόν του τὸν ἄρχοντα τῆς Ἴου, εἰς ὃν καὶ παρέδωκε τὴν νῆσον Σαντορίνην, μέχρις ἐντελοῦς ἀποτίσεως. Τοῦτο ἔπραξε μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ὡς ἀγαπῶν τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις ἦτο ὁ γενέθλιος αὐτοῦ τόπος, καὶ ἡ κληρονομία τῶν προγόνων του.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Σαντορίνης. Ἡ Σαντορίνη εἶναι μία τῶν παραδοξοτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου, οὐχὶ ἕνεκα τῆς γονιμότητός της, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων της, τῆς βαθύτητος τῶν κρημνῶν της, καὶ τῆς περιφόβου ὄψεως τῶν πανταχόθεν ὑψουμένων βράχων της. Σῖτον καὶ ξύλα οὐδόλως παράγει, ἐκτὸς δὲ τοῦ βροχίνου ὕδατος, οὐδὲν ἄλλο ἔχει. Οἱ πτωχοὶ ζυμώνουσι τρὶς ἢ τετράκις τοῦ ἔτους, ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν τρώγουσι ξηρὸν ἄρτον. Ἀπ' ἐναντίας ὅμως οἱ οἶνοί της εἶναι ἐξαίρετοι καὶ τὰ σῦκά της νοστιμώτατα, δὲν παράγει ὅμως ἄλλους καρπούς. Τὸ παραδοξότερον ὅμως εἶναι, ὅτι, καίτοι πολλὰς ἐλλείψεις ἔχουσα ἡ Σαντορίνη, εἶναι μία τῶν πολυπληθεστέρων νήσων. Ὑπάρχουσιν ἐν

αὐτῇ πέντε πόλεις, κτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Δουκῶν, οὐχὶ δὲ ὀλιγώτερα ἄλλα χωρία, κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, ζώντων ἐν μεγάλῃ ἁρμονίᾳ, κατ' ἐξαίρεσιν ἴσως τῶν ἄλλων νήσων. Ἡ κυριωτέρα πόλις εἶναι ἡ Σκάρος, ἐν ᾗ οἰκοῦσιν οἱ εὐπορώτεροι Λατῖνοι, ὁ Ἐπίσκοπός των, εἷς ἐφημέριος, καὶ 5 ἢ 6 κληρικοί. Οἱ Ἰησουῖται ἔχουσιν ἐνταῦθα ἕδραν, παρέχουσαν τοῖς κατοίκοις μεγάλην πνευματικὴν ὠφέλειαν, ὡς καὶ εἰς τὰς πλησίον νήσους. Ὑπάρχει ἐπίσης Μοναστήριον Καλογραιῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Δομινίκου, καὶ ἕτερον Ἑλληνίδων Καλογραιῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Βασιλείου. Ἡ πόλις Πύργος, εἶναι τὸ μέρος, ἐν ᾧ κατοικεῖ ὁ Ἕλλην Ἐπίσκοπος. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσιν ἐνταῦθα τὴν Μητρόπολίν των. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι λίαν εὐάρεστος, διότι ἐνῷ ὁ Σκάρος ὑπὸ βράχων μόνον καὶ κρημνῶν ὁρίζεται, ὁ Πύργος κεῖται ἐν ὁμαλῇ πεδιάδι, ἔχει μῆκος 2 λευγῶν, καὶ καταλήγει παρὰ τὸ ὄρος Ἅγ. Στέφανον, τόπον κατοικούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰδωλολατρῶν. Σώζονται δ' ἔτι τὰ ἐρείπια περιφήμου τινὸς ναοῦ, καὶ ἔνιαι ἐπὶ μαρμάρων ἐπιγραφαί.

Ὁ λιμὴν τῆς Σαντορίνης εἶναι ἄβυσσος ἀληθῶς, ὁμοιάζων χωρὶς ὑπερβολῆς μέγα βάραθρον μὴ βολιδοσκοπηθὲν εἰσέτι. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κεῖνται δύο μικρὰ νησίδια, ἅτινα λέγουσιν ὅτι ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς θαλάσσης, μετὰ φρικώδη σεισμὸν, κλονίσαντα ὅλην τὴν νῆσον· ὑψοῦνται δὲ ὡς δύο σωροὶ λίθων μελαντώνων καὶ ἀπηνθρακωμένων. Ἐν αὐτοῖς οὐδ' ἡ ἐλαχίστη χλόη φύεται, οἱ δὲ λίθοι οὗτοι, μόνον δι' ἀσβέστου χρησιμεύουσιν. Ἡ Σαντορίνη περικλείει ὑπόγεια πυρὰ, ἅτινα ἐνίοτε ἀνατινάσσονται εἰς τὸν ἀέρα, ἐξερχόμενα ἐξ αὐτοῦ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, μεθ' ὁρμῆς καὶ τρομεροῦ κρότου, δι'

περ ἐπιφέρει καὶ τὴν ξηρασίαν τῆς νήσου. Ἡ κατοικία αὕτη, ἡ ὑπὸ πάντων νομιζομένη φρικώδης, ὑπὸ τῶν Σαντοριναίων θεωρεῖται ἐπίγειος παράδεισος, ἡ δὲ φοβερωτέρα αὐτῶν κατάρα κατὰ κατοίκου τινὸς τοῦ τόπου εἶναι ἡ ἑξῆς: *Εἴθε νὰ ἀποθάνῃς δυστυχῆ ἐκτὸς τῆς Σαντορίνης.*

Θὰ ἀναφέρω ἐπίσης περὶ τῆς νήσου ταύτης πρᾶγμά τι, ὅπερ ἐμοὶ μὲν ἐφάνη ἀκατανόητον, οὐχ' ἧττον πιστεύεται ἐν τῇ νήσῳ, δηλονότι τὴν θρυλουμένην ἐκεῖ ἐπιστροφὴν σωμάτων τινῶν πρὸ ἡμερῶν ἐνταφιασθέντων, ἅτινα βλέπουσιν οἱ κάτοικοι ἀδιαλείπτως μεταβαίνοντα καὶ ἐπιστρέφοντα εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰς ἐξοχάς, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἐννοῇ τί τὸ ἀναζωογονοῦν αὐτά. Τὸ παραδοξότερον ὅμως εἶναι ὅτι μόνον τῶν Σχισματικῶν τὰ σώματα ἐπανέρχονται οὕτω. Μία ἢ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ταφήν των, ἐκπλήττεταί τις βλέπων αὐτοὺς ἀναφαινομένους γυμνούς, τὸ πρόσωπον ὠχρούς, περιπατοῦντας δὲ ταχύτατα διὰ βήματος κλονουμένου καὶ διακεκομμένου, ὡς ἀνθρώπους ἠναγκασμένους τρόπον τινὰ νὰ βαδίζωσιν ἀκουσίως. Ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὅτι τὰ σώματα ταῦτα κατέχονται ὑπὸ δαίμονος, ὅστις περιάγει αὐτὰ πανταχοῦ ὅπου θέλει· ἐπίσης διατείνονται, ὅτι οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ ἀποθανόντες χωρὶς νὰ μεταλάβωσι τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀναφαίνονται μετὰ τὸν θάνατόν των. Οἱ Σαντοριναῖοι, ὅπως ἀπαλλαχθῶσι τῆς ἐμφανίσεως τῶν δυστυχῶν τούτων, ἐκθάπτουσι τὸ σῶμα καὶ πυρπολοῦσιν αὐτό· ἄλλοι ἀποσπῶσι τὴν καρδίαν, καὶ ἄλλοι διατρυπῶσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος· βεβαιοῦσι δέ, ὅτι ἡ πεῖρα κατέδειξεν, ὅτι ἅπαξ ἀποσπασθείσης καὶ διατρυπηθείσης τῆς καρδίας, ὁ δαίμων δὲν τοὺς ἀναζωογονεῖ πλέον. Ἤκουσα νὰ λέγωσιν, ὅτι παρόμοιόν τι συμβαί-

νει καὶ ἐν Πολωνίᾳ. Οἱ Σαντοριναῖοι ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Βρυκόλακας. Ὁ πατὴρ Ῥιχάρδος ἐν τῇ περὶ Σαντορίνης πραγματείᾳ αὐτοῦ πολλὰ περὶ τούτων ἀναφέρει, ὁ δὲ θέλων νὰ μάθῃ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ περὶ αὐτῶν, ἂς ἀναγνώσῃ αὐτήν.

Ὁ Δοὺξ, ὅστις, ἀφοῦ ἔδωκε τὴν Σαντορίνην, ἐνόμιζεν, ὅτι θὰ ἡσυχάσῃ πλέον, καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις του, ἀνησύχησε σφόδρα, μαθὼν ὅτι ὁ Μαχωμὲτ ἀνέλαβε τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου. Ὁ Κρίσπος ἐθεώρει τὴν νῆσον ταύτην ὡς προτείχισμα τοῦ Αἰγαίου, διότι, ἐκτὸς τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἱπποτῶν, ἔτρεφον καὶ μῖσος ἄσπονδον κατὰ τῶν Τούρκων. Ὅθεν φυσικῶς ὁ Δοὺξ ἠθέλησε νὰ πορευθῇ μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ῥόδου, παρακινούμενος ὑπό τε τῆς κλίσεως καὶ τοῦ συμφέροντός του. Ὁ Μέγας Μαγίστωρ τοῦ Τάγματος, ὁ περίφημος Πέτρος d' Aubusson, ὁ φίλος του τὸν ἱκέτευσε νὰ πράξῃ τοῦτο, οἱ Ἑνετοὶ ὅμως, οἵτινες διετέλουν ἐν σχέσεσιν εἰρήνης πρὸς τὸν Μαχωμὲτ, τὸν ἠνάγκασαν νὰ μείνῃ οὐδέτερος ὡς αὐτοί. Οὕτως οἱ Ἱππόται οὐδεμίαν εἶχον βοήθειαν, ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι οὗτοι ὑπερασπισταὶ τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος, ἀπέδειξαν, ὅτι καὶ μόνοι ἠδύναντο ν' ἀντιστῶσιν, οὐδενὸς τὴν ἀνάγκην ἔχοντες. Οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες πάντοτε ἐφοβήθησαν αὐτοὺς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς νικήσωσι οὐδ' ἐν τῇ νήσῳ των· πᾶσαι αἱ προσπάθειαί των ηὔξανον τὸ αἶσχός των. Ὁ Μαχωμὲτ ἀπώλεσε τὸν κράτιστον στρατὸν αὐτοῦ καὶ τὴν πολεμικὴν φήμην του· ἠναγκάσθη δὲ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἐπὶ ἠθικῇ αὐτοῦ προσβολῇ, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ. Ἀπέθανε δ' ἐξ ἀγανακτήσεως τὴν 4ην Μαΐου τοῦ 1481, ἤτοι ἓν ἔτος μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου, ἐν ἡλικίᾳ 53 ἐτῶν, καὶ μετὰ βασιλείαν 32 πλήρων ἐτῶν. Ὁ θάνατός του

ἐνέπλησε χαρᾶς πάντας τοὺς Χριστιανοὺς Ἡγεμόνας, τοὺς ὁποίους ἡ γιγάντειος πρόοδος τῶν ὅπλων του εἶχε καταθορυβήσει, μέχρι καὶ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακρύψῃ τὴν χαρὰν, ἣν τῷ προὐξένησεν ἡ εἴδησις αὕτη. Φοβούμενος ὅμως μήπως ἡ Πύλη ὀργισθῇ διὰ ταῦτο, ἐπροφασίσθη, ὅτι ἡ χαρά του προήρχετο ἐκ τοῦ γάμου τῆς ἐξαδέλφης του Ἀδριάνας, θυγατρὸς τοῦ Μάρκου Κρίσπου ἄρχοντος τῆς Ἴου, μετὰ τοῦ Λουδοβίκου Πιζάνη εὐγενοῦς Ἑνετοῦ. Ὁ Μάρκος, ὅστις οὐδένα ἄλλον κληρονόμον εἶχεν ἐκτὸς αὐτῆς, τῇ ἔδωκεν ὡς προῖκα τὴν ἀρχοντείαν τῆς Ἴου, ἔκτοτε δὲ ἡ νῆσος αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Πιζάνη.

Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπέστατα, ὅλοι δὲ οἱ Εὐγενεῖς παρευρέθησαν, ἐπὶ ἕνα δὲ μῆνα ἐξηκολούθουν ἐν Νάξῳ αἱ ἑορταί.

Ἀλλ' ὁ Δοὺξ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ λαμβάνῃ πλέον τὰς προφυλάξεις ταύτας. Ἡ Πύλη δὲν ἐσκέπτετο δι' αὐτὸν, ἄλλαι ὑποθέσεις, ἤτοι ἡ διαίρεσις ἡ ἐπισυμβᾶσα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Μαχωμὲτ, τὴν ἀπησχόλει. Ὁ Βαγιαζὴτ καὶ ὁ Ζιζίμης, οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ διεφιλονείκουν ἐπὶ πολὺ τὴν Αὐτοκρατορίαν· μετά τινας δὲ αἱματηρὰς μάχας, ἡ μερὶς τοῦ Βαγιαζὴτ ὑπερίσχυσε, ὁ δὲ Ζιζίμης, ἐδραπέτευσεν εἰς Ῥόδον, ὅπως μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Τουρκίᾳ, τὸ δὲ Αἰγαῖον ἀπήλαυε τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης, ὁ Κρίσπος προσεβλήθη ὑπὸ ἀσθενείας ἐξ ἧς ἀπέθανε, τὸ 53ον ἔτος ἄγων, ἀφῆκε δὲ δύο θυγατέρας, Φλωρεντίαν καὶ Πετρινόλαν, ὧν ἡ πρώτη ἐνυμφεύθη τὸν Δομίνικον Πιζάνην, εἰς ὃν ἐτύγχανε καὶ τὸ Δουκᾶτον, ὡς νυμφευθέντα τὴν κληρονόμον. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ μακαρίτου δουκὸς Ἰωάννης Κρίσπος, προϊδὼν τοῦτο, προέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν διαδοχὴν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀμέσως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος Όγδοος Δούξ.

Ὁ Ἰωάννης Κρίσπος προωρίσθη ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Φραγκίσκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἡμέραν τινα τὰς προσόδους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου τῆς ἱδρυθείσης ἐν Νάξῳ ὑπὸ τῶν προγόνων του πρὸς ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν του· ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἰδὼν, ὅτι ὁ ἀδελφός του θυγατέρας μόνον εἶχε, ἀνέβαλε τὴν εἰς τὸ τάγμα κατάταξίν του, ὅπως δυνηθῇ νὰ διαδεχθῇ τὸν ἀδελφόν του, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ἀπέκτα υἱὸν, ὡς καὶ ἐγένετο. Καὶ πράγματι, τοσοῦτον ἐπιδεξίως περιεποιήθη τὸν Δοῦκα, ὥστε οὗτος ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν ὠνόμασε διάδοχόν του πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρός. Λέγεται, ὅτι ἕνεκα τῆς ὑπεροψίας τοῦ γαμβροῦ του Πιζάνη, ὁ Δοὺξ ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ τὸ τοιοῦτον, καὶ νὰ στερήσῃ αὐτὸν τῆς διαδοχῆς, ἥτις ἄνευ τῆς αἰτίας ταύτης, ἔμελλε νὰ περιέλθῃ εἰς αὐτόν. Ὁ εὐγενὴς οὗτος Ἑνετὸς δὲν ἐσέβετο τὸν πενθερόν του ὡς ἔδει· ἡμέραν τινα μάλιστα τῷ εἶπε, ὅτι ἐτίμησε τὴν οἰκογένειάν του νυμφευόμενος τὴν θυγατέρα του, καὶ ὅτι οἱ Κρίσποι οὐδαμῶς δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τοὺς Πιζάνας.

Τὸ ἀγέρωχον τοῦ Πιζάνη, ἠρέθισε τὰ μέγιστα τὸν Δοῦκα· αἱ δὲ δυσαρέσκειαι αὗται καὶ τὸ φυσικὸν πάθος νὰ κατα-

λίπῃ διάδοχον ὁμώνυμον αὐτῷ, τὸν ἠνάγκασαν τέλος νὰ ἀποφανθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν γαμβρόν του.

Οὕτω διὰ τῆς διαθήκης τοῦ Δουκὸς ὁ Ἰωάννης Κρίσπος ἀνεκηρύχθη Δοὺξ τῆς Νάξου. Ἀνέμενε δὲ ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ ἦτο βέβαιος, ὅτι οἱ Πιζάναι θὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Σουμμαριπῶν· ἤρξατο μάλιστα προετοιμαζόμενος, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκινήθη, καὶ ἐξεπλάγη βλέπων ἑαυτὸν εἰρηνικὸν κάτοχον τοῦ Δουκάτου. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἡσυχία τὸν ἐνεθάρρυνε, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ τὴν Σαντορίνην, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφός του εἶχε δώσει ὡς ἐνέχειρον εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς Ἴου. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἦτο λεπτοτάτη, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς διοικήσεώς του, διότι τὸ μέγα τοῦτο ποσὸν ἔπρεπε νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ βαλαντίου τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους οἱ τελευταῖοι πόλεμοι εἶχον ἐξαντλήσει, καὶ οἵτινες ἀντὶ νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῷ τὴν περιουσίαν των, ἐνόμιζον ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσωσιν ἀμοιβὴν δι' ὅσα ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπραξαν. Ἀλλ' ὁ Δοὺξ οὐδὲν τούτων ἐσκέφθη· ἔσχε δὲ τὴν ἀφροσύνην νὰ ἐπιβαρύνῃ τὰ πάντα δι' ὑπερόγκων φόρων, καὶ ἀπήτησεν αὐτοὺς μετὰ σκληρότητος. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ ὑπήκοοί του ὑπέβαλον ἁπλῶς ταπεινὰς παρατηρήσεις, ἐπὶ ματαίῳ ὅμως, ἀλλ' ἔπειτα ἐγόγγυσαν, οἱ δὲ μᾶλλον εὐερέθιστοι προέβησαν καὶ εἰς μυστικοσυμβούλια, δι' ὧν ἠρέθισαν καὶ τοὺς ἄλλους. Στάσις τέλος ἐξεῤῥάγη, καὶ ἔλαβον πάντες τὰ ὅπλα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ χωρικοὶ ἐφορολογοῦντο μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι κατὰ τῶν φόρων ἀνακηρυχθέντες. Ἀνεκήρυξαν ἀρχηγόν των γέροντα Ἕλληνα ἀξιωματικόν, ἐπὶ πολὺ ὑπηρετήσαντα ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν τῆς Νάξου ἐν' ᾗ ὁ Δοὺξ εὑρίσκετο μετά τινων εὐγενῶν καὶ σμικροῦ ἀριθμοῦ πιστῶν του φίλων.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρίσκοντο ἐν Νάξῳ τὰ πράγματα, ὅτε αἴφνης ἐπεφάνη πρὸ τοῦ λιμένος αὐτῆς, ὁ ναύαρχος τῶν γαλερῶν τῆς Ῥόδου μετὰ τοῦ στόλου του. Ἐξεπλάγη δὲ μαθὼν τὰ διατρέχοντα, καὶ μάλιστα ὅτι ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου εὑρίσκετο πολιορκημένος ἐν τῇ πρωτευούσῃ του. Ὁ Δοὺξ ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τὰ συγχαρητήριά του, συνάμα δὲ τὸν εἰδοποίησε, περὶ τῆς καταστάσεώς του, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ μὴ καταλίπῃ αὐτὸν εἰς τὴν διάθεσιν λαδῦ ἐξωργισμένου. Ὁ ναύαρχος ἀπεβιβάσθη, καὶ ἐπορεύθη πρὸς συνάντησιν τοῦ Δουκός, εἰς τὸν ὁποῖον προσέφερε τὴν μεσολάβησίν του. Ἡ ἄφιξις τῶν γαλερῶν τῆς Ῥόδου ἐφόβισε τοὺς στασιαστάς, καὶ ἐθεώρησαν αὐτὴν προϊὸν μυστικῆς συμφωνίας, μεταξὺ τῶν Δουκῶν καὶ τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου. Ἡ ἰδέα των αὕτη ἤρεσεν εἰς τὸν Κρίσπον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐσώθη ἐκ τῆς μανίας ὄχλου ἐπανεστατημένου, ἔσχε τὴν δεξιότητα νὰ ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτῆς, ὅπως πωλήσῃ ἀδρῶς τὴν αἴτησιν τῆς συγγνώμης των. Συνεφωνήθη, τῇ παρεμβάσει τοῦ Ῥοδίου ναυάρχου, νὰ δώσωσιν ἀμέσως εἰς τὸν Δοῦκα τὰ ζητηθέντα ποσὰ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαντορίνης, ὁ δὲ Δοὺξ νὰ λησμονήσῃ ὅλως τὸ παρελθόν, καὶ νὰ ἀμνηστεύσῃ πάντας.

Παρέβη ὅμως ὁ Δοὺξ τὸν λόγον του, διότι μετά τινα καιρὸν ἐκρέμασε τὸν Ἕλληνα ἀξιωματικόν, ἐπὶ ὑποτιθεμένῳ ἐγκλήματι. Πάντες οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι κατέκριναν αὐτὸν διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἡ δὲ ἐπανάστασις θὰ ἀνεζωπυροῦτο ἐκ νέου ἐὰν ὅ,τε Λατῖνος Ἐπίσκοπος καὶ ὁ Ἕλλην Ἀρχιεπίσκοπος δὲν εἰργάζοντο ἀπὸ κοινοῦ νὰ κατασβέσωσιν αὐτήν.

Ἄδηλον ἐὰν ὁ ἐξαγριωθεὶς λαὸς ὑπῆρξεν ὁ μυστικὸς αἴτιος τοῦ θανάτου τοῦ Δουκός. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἀμέσως μετὰ τὰς ταραχὰς ταύτας, ὁ Κρίσπος περιέπεσεν αἴφνης εἰς κατά-

στασιν μαρασμοῦ, ἕνεκεν τῆς ὁποίας πολλοὶ ὑπώπτευσαν ὅτι ἐδηλητηριάσθη. Ἐπατχεν ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, ἀπέθανε δὲ ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτοῦ εἰς Νάξον τὸ 1487, μετὰ πενταετῆ διοίκησιν, ἀφήσας ἕνα μόνον υἱὸν τὸν Φραγκῖσκον, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη.

Ἱστορικοί τινες πολλὰ ἀπίθανα ἀφηγοῦνται περὶ τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου λέγουσιν· ὅτι ὁ Ναύαρχος τῶν πλοίων τῆς Δημοκρατίας ἀπεστάλη εἰς Νάξον, ὅπως παρηγορήσῃ τὴν Δούκισσαν διὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ὅν ἀφιχθέντα, οἵ,τε Λατῖνοι καθὼς καὶ οἱ Ἕλληνες τὸν παρεκάλεσαν νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῆς οἰκογενείας τῶν Κρίσπων, ὧν τὴν τυραννίαν δὲν ἠδύναντο· νὰ ἀνεχθῶσι, καὶ νὰ τοὺς συγκαταριθμήσῃ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ ἀναφέρων τοῦτο ἐν ἐκτάσει, Doglioni, λέγει ὅτι ὁ Capello παρέλαβε τὴν νῆσον καὶ ἅπαν τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Δημοκρατίας, ὅτι ἀφῆκε εὐγενῆ τινα ὅπως λάβῃ κατοχὴν, καὶ ὅτι ἡ Γερουσία ἐπεδοκίμασε τὴν πρᾶξιν τοῦ Capello, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως ἵνα οἱ Νάξιοι παραχωρῶσι εἰς τὴν ἐπίκληρον Δούκισσαν οἰκίαν καὶ χορηγίας ἀναλόγους εἰς τὴν τάξιν της.

Ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς, βεβαιοῖ ὅτι ὁ Δοὺξ Ἰωάννης ἀφῆκε κληρονόμους δύο νόθους υἱοὺς, ὧν ὁ πρωτότοκος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ματθαίου Λορεδάν. Προσθέτει δὲ, ὅτι ἡ Γερουσία τῷ παρεχώρησε τὸ Δουκάτον τοῦ Αἰγαίου ἀφοῦ τῷ ὑπέδειξε πῶς πρέπει νὰ διοικῇ τὸ Κράτος του, ἵνα μὴ ἀπελπίσῃ τὸν λαόν του ὡς ὁ πατήρ του, οὗτινος ἡ μνήμη τοῖς ἦτο βδελυρὰ ἕνεκεν τῶν φορολογιῶν του. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἶναι ἐπινοήματα πλαστά. Ὁ Ἰωάννης Κρίσπος ἕνα μόνον ἔσχεν υἱὸν νόμιμον, δηλαδὴ τὸν Φραγκῖσκον 19ον Δοῦκα τοῦ

Αἰγαίου, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἀρχαίας γενεαλογίας τῆς οἰκογενείας ταύτης, τυπωθείσης ἐν Ἑνετίᾳ πρὸ 100 ἐτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων διαφόρων αὐθεντικωτάτων ὑπομνημάτων τῶν φυλαττομένων ἐν Νάξῳ, ἅτινα καὶ λίαν ἐπισταμένως διεξῆλθον. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐνόμισα ἀναγκαίαν πρὸς πίστωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Δέκατος ἔννατος Δούξ.

Ὅτε ὁ Φραγκῖσκος Κρίσπος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὰ πάντα εὑρίσκοντο ἐν ἡσυχίᾳ· ἀλλ' ἡ γαλήνη αὕτη ὀλίγον μόνον διήρκεσε, διότι ἓν ἢ δύο μετὰ ταῦτα ἔτη ἠναγκάσθη τιμῆς καὶ συμφέροντος ἕνεκεν νὰ συμμετάσχῃ τοῦ σκληροῦ καὶ πολυχρονίου ἐκείνου πολέμου, ὃν οἱ Τοῦρκοι ἐκήρυξαν κατὰ τῶν Ἑνετῶν τὸ **1492**. Ἡ πρόφασις, ἣν οἱ ἄπιστοι εὗρον πρὸς ῥῆξιν τῆς εἰρήνης, ἦτο ὅτι οἱ Ἑνετοί, ὡς αὐτοὶ διετείνοντο, ἐβοήθησαν ἐν Ἀλβανίᾳ τὸν ἐχθρὸν τῆς Πύλης, Ἡγεμόνα Ἰωάννην, καὶ ὅτι ἀπεποιήθησαν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ λιμένας των εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, ὅστις ἔπλεε πρὸς τὴν Συρίαν· ἀλλὰ ὁ πρωτουργὸς τοῦ πολέμου τούτου ἦτο ὁ Λουδοβῖκος Sforce Δοὺξ τοῦ Μιλάνου, ἐχθρὸς τῶν Ἑνετῶν, ὅστις διήγειρε κατ' αὐτῶν τὸν Βαγιαζὴτ ἐν Ἀνατολῇ, ὅπως τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ διαιρέσωσι τὰς δυνάμεις των, ἐνῷ αὐτὸς θὰ τοὺς προσέβαλε ἀπὸ τῆς Λομβαρδίας.

Ὁ Ἀνδρέας Gritti, ὅστις εὑρίσκετο τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑπῆρξε μάρτυς τῶν πολεμικῶν προετοιμασιῶν τῶν γενομένων κατὰ τῆς πατρίδος του, ἀπέστειλε κρυφίως ταχύπλουν εἰς τὸν Δοῦκα Φραγκίσκον μετὰ δύο ἐπιστολῶν, τῆς μὲν διὰ τὸν Δοῦκα τῆς Κρήτης, τῆς δὲ διὰ τὸν ἄρχοντα

τῆς Ναυπάκτου, εἰδοποιῶν αὐτοὺς περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβαινόντων, ἵνα οὗτοι πάλιν ταχέως εἰδοποιήσωσι τὴν Γερουσίαν. Ἀλλὰ τούτου ἀνακαλυφθέντος, ἐπὶ τοσοῦτον ὠργίσθη ὁ Βαγιαζὴτ κατὰ τοῦ Gritli, ὥστε ὀλίγου δεῖν ἐφόνευεν αὐτόν. Ἐφυλακίσθη δὲ μεθ' ὅλων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκομένων Ἐνετῶν, διατάξας ὅπως ἐπιβάλωσι τὴν αὐτὴν τιμωρίαν εἰς πάντα Ἐνετὸν εὑρισκόμενον εἰς τὰ Κράτη του.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς, τὰς ἀπέστειλε ταχέως, ἔπεμψε δὲ ταὐτοχρόνως ταχυδρόμον εἰς Ῥόδον, ὅπως ἀνακοινώσῃ τὴν εἴδησιν ἣν ἔλαβεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Μέγας Μαγίστωρ Aubusson φοβούμενος μήπως ἡ θύελλα πέσῃ ἐπὶ τῆς νήσου του, ἔγραψεν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον XII, παρακαλῶν αὐτὸν ἐπιμόνως νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ὁ βασιλεὺς συγκατένευσε, καὶ τόσον ταχέως, ὥστε ἐξεπλάγησαν ἰδόντες αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ μετὰ 22 γαλερῶν πεπληρωμένων ἀνδρειοτάτων ἀξιωματικῶν καὶ εὐγενῶν.

Οἱ Ἐνετοὶ ἐπίσης ὥπλισαν 46 γαλέρας, 17 μεγάλα πλοῖα, καὶ 40 ἄλλα μικρότερα, μεθ' ὁμοίου ἀριθμοῦ γαλιοτῶν καὶ βριγαντίνων. Ὁ στόλος οὗτος διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Grimani, ἐπορεύθη εἰς Μεθώνην, ὅπου δύο γαλέραι καὶ δύο μεγάλαι γαλιόται τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου ἀνέμενον αὐτόν.

Οἱ Γάλλοι μαθόντες, ὅτι ὁ Βαγιαζὴτ μόνον κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἐμνησικάκει, ἀπῆρον τοῦ λιμένος τῆς Ῥόδου, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς Μεθώνην, ὅπως συναντήσωσι τὸν Grimani. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος οὗτος δὲν περιεποιήθη αὐτοὺς ὅπως ἔδει, καὶ τούτου ἕνεκα ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Γαλλίαν.

Ἡ ἀποχώρησις αὕτη τῶν Γάλλων τόσον ἐνεθάρρυνε τοὺς

Τούρκους, ὥστε ἐτόλμησαν νὰ πολιορκήσωσι τὴν Ναύπακτον, ἣν καὶ ἐκυρίευσαν ἐντὸς ὀλίγου.

Ἡ Γερουσία δυσαρεστηθεῖσα κατὰ τοῦ Grimani, ὅστις ἦτο ὁ αἴτιος τῆς ζημίας ταύτης, τὸν ἀνεκάλεσε ὅπως ἀπολογηθῇ διὰ τὴν διαγωγήν του. Ἐν τούτοις οἱ Ἐνετοὶ ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς σπουδαίας ταύτης θέσεως σφόδρα φοβηθέντες, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Βαγιαζὴτ τὸν Λουδοβῖκον Maventi, γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, ὅπως κάμῃ πρὸς αὐτὸν προτάσεις εἰρήνης. Ὁ Σουλτάνος, ὅστις ἐγνώριζε τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ εὑρίσκοντο οἱ Ἐνετοί, ἐδέχθη τὸν Maventi ἀγερώχως, εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι θὰ συνῆπτεν τὴν εἰρήνην ἄγαν ἀσμένως, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως νὰ τῷ παραχωρήσωσι τὰς πόλεις Κορώνην, Μεθώνην καὶ Ναύπλιον, καὶ ἡ Δημοκρατία νὰ τῷ καταβάλλῃ ἐτησίως 100 λίτρας χρυσοῦ ὡς φόρου ὑποτελής. Ὁ ἀπεσταλμένος ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἀπεκρίθη, ὅτι μόνον νὰ ἀκούσῃ τὰς προτάσεις τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος εἶχε διαταγήν, καὶ νὰ ἀναφέρῃ ταύτας τῇ Γερουσίᾳ. Ἐπανέκαμψεν ἀμέσως εἰς Ἐνετίαν, ἔνθα καὶ ἀνεκοίνωσε τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Βαγιαζὴτ τῇ Γερουσίᾳ. Ἡ Γερουσία ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ἔπεμψε παρευθὺς στρατόν, πυροβόλα καὶ ζωοτροφίας εἰς Ναύπλιον, διότι ὑπωπτεύετο, ὅτι ὁ Βαγιαζὴτ θὰ πολιορκήσῃ πρῶτον τὴν πόλιν ταύτην. Καὶ πράγματι ὁ Σουλτάνος εἶχε πέμψει ἱππεῖς πέριξ τοῦ Ναυπλίου, ὅπως ἐξετάσαντες κάμωσι τὸ σχέδιον τῆς κατὰ ξηρὰν πολιορκίας· ἀλλὰ 1500 ἱππεῖς ἐξελθόντες τοῦ φρουρίου, διέλυσαν εὐκόλως τὸν πρῶτον τοῦτον στρατόν, ὑποχρεώσαντες αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῇ.

Ὁ Βαγιαζὴτ ἐννοήσας ἐκ τούτου, ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ Ναυπλίου ἦτο ἰσχυρά, καὶ ὅτι ἡ πολιορκία αὕτη θὰ τὸν ἀπησχό-

λει, ἀπεφάσισε νὰ πολιορκήσῃ τὸ Yunque φρούριον ἰσχυρὸν κείμενον ἐπί τινος λόφου 10 μίλια ἀπέχοντος τῆς Μεθώνης, ὅπερ ἤλπιζε νὰ κυριεύσῃ. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀνεχώρησαν μετὰ ζημίας, ἕνεκεν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου Κονταρίνη πεμφθείσης βοηθείας, ἥτις καὶ ἠνάγκασε τὸν Τουρκικὸν στρατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ Κονταρίνης τοὺς ἐστενοχώρησεν εἰς τὴν ὀπισθοχώρησιν, καταδιώξας αὐτοὺς μέχρι τῆς Μεθώνης, μέγα δὲ ἀπόσπασμα εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τὴν πολιορκίαν αὐτῆς, ἐνῷ ὁ στόλος περιεκύκλου τὸν λιμένα. Ἀλλ' ὁ Κονταρίνης ἐπέβη ἀμέσως τῶν γαλερῶν του καὶ ἦλθε νὰ προσβάλῃ μετὰ παρῥησίας τὸν Τουρκικὸν στόλον, εἰ καὶ πολυαριθμότερον. Ἀλλὰ τοῦ ἀνέμου αἴφνης καταπαύσαντος, καὶ τῶν Ἐνετικῶν πλοίων μὴ δυναμένων νὰ βοηθήσωσι τὰς γαλέρας, οἱ Τοῦρκοι συνέλαβον μίαν τούτων, καὶ ἐβύθισαν ἑτέραν· βλαβείσης δὲ καὶ ἐκείνης ἐφ' ἧς ἐπέβαινε ο στρατηγὸς, εἰσῆλθεν οὗτος ἐπὶ τῆς γαλέρας τοῦ Δουκὸς, καὶ ἀπεσύρθη εἰς Ζάκυνθον, ὅπως ἐπισκευάσῃ τὴν γαλέραν του, καὶ παραλάβῃ τροφὰς καὶ ὅπλα. Τούτων πάντων ταχέως περαιωθέντων, ἐπέστρεψεν εἰς Μεθώνην μετὰ 5 μόνον γαλερῶν, πεπληρωμένων παντὸς ὅ,τι ἦν ἀναγκαῖον πρὸς ἐφοδίασιν τοῦ φρουρίου. Ἐκ τούτων τὰς μὲν δύο διῴκει ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, τὰς δ' ἑτέρας τρεῖς αὐτὸς ὁ Διοικητής. Διῆλθὸν δὲ θαῤῥαλέως ἐν πλήρει ἡμέρᾳ πάντα τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ἐνῷ οὐδὲν πλοῖον αὐτοῦ ἕνεκεν τῆς ἐκπλήξεώς των ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ. Οἱ κάτοικοι τῆς Μεθώνης, πλήρεις χαρᾶς, ἕνεκεν τῆς ἀπροόπτου ταύτης ἐπικουρίας, ἐξῆλθον ἀθρόοι ἐκ τῶν τειχῶν, καὶ ἔδραμον εἰς τὸν λιμένα, ὅπως ὑποδεχθῶσιν τοὺς ἐλευθερωτάς των.

Οἱ Τοῦρκοι στρατοπεδεύσαντες, προσεῖχον εἰς τὰς κινήσεις τῶν πολιορκουμένων, μόλις δὲ παρατηρήσαντες τὸ ἀνόπτον

τοῦτο διάβημα ἔλαβον μακρὰς κλίμακας, ἃς ρίψαντες ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἀνέβησαν ἀνεμποδίστως ἐπὶ τοῦ ἐγκαταλειφθέντος περιτειχίσματος, εὑρόντες δὲ στρατιώτας τινὰς ἐν αὐτῷ, τοὺς ἔσφαξαν, καὶ ἠρήμωσαν τὴν πόλιν. Ὁ Διοικητὴς καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἀπελπισθέντες ἐκ τῆς δυστυχίας ταύτης ἧς ὑπῆρξαν μάρτυρες, ἠνοίχθησαν ἀμέσως εἰς τὸ Πέλαγος, φονεύοντες καὶ ἀνατρέποντες πᾶν τὸ ἀντιτασσόμενον εἰς τὴν ὁδοιπορίαν των.

Οἱ Ἄπιστοι καταστάντες τοσοῦτον εὐκόλως κύριοι τῆς πόλεως Μεθώνης, καὶ δεσμεύσαντες τοὺς κυριωτέρους ἄρχοντας αὐτῆς, τοὺς ὡδήγησαν πρὸ τοῦ φρουρίου Yunque. Ἐκεῖ δὲ τὰ ξίφη ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν τῶν αἰχμαλώτων κρατοῦντες, τοὺς ἠπείλουν ὅτι θὰ τοὺς θανατώσωσι, ἐὰν ἡ φρουρὰ δὲν παρεδίδετο. Τὸ τόσῳ ἀρχαῖον καὶ εὔχρηστον τοῦτο στρατήγημα ἐπέτυχεν. Ὁ διοικητὴς Κάρολος Κονταρίνης τοσοῦτον ἐφοβήθη ἐκ τοῦ θεάματος τούτου, ὥστε ἤνοιξε τὰς θύρας, εἰ καὶ ἠδύνατο νὰ ἀμυνθῇ ἀκόμη, καὶ διὰ τὸ ὀχυρὸν τοῦ φρουρίου, καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πολυάριθμον φρουράν. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἐγένετο αἴτιον καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του νὰ ἀπωλέσῃ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κορώνης ἀποδειλιάσαντες ἐκ τῆς ταχείας ὑποταγῆς τῶν δύο τούτων πόλεων, αἵτινες ὑπερήσπιζον αὐτούς, ἠθέλησαν νὰ παραδοθῶσιν, οὐδόλως εἰσακούοντες τὰς ἐπαναληπτικὰς προτροπὰς τῶν ἀξιωματικῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Διοικητοῦ Παύλου Κονταρίνη, ὅστις τοῖς ὑπέσχετο νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἀπίστους ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους μῆνας ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ὁ φόβος τοὺς εἶχε καταλάβει καὶ παρεδόθησαν ἄνευ ὅρων. Δὲν ἔμενε πλέον τοῖς Ἑνετοῖς ἢ τὸ Ναύπλιον. Ὁ Σουλτάνος, ὅστις ἐπολιόρκει αὐτὸ μετὰ ὀλίγης ἐπι-

τυχίας, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τὸ κατακτήσῃ διὰ τοῦ στρατηγήματος, ὅπερ μετεχειρίσθη εἰς Junque. Ὡδήγησεν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ φρουρίου τῶν πολιορκουμένων τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ Παῦλον Κονταρίνην, ἔχοντα τὰς χεῖρας δεδεμένας ὄπισθεν τῆς ῥάχεως, δύο δὲ δήμιοι περὶ αὐτὸν ἱστάμενοι μετὰ γυμνῶν ξιφῶν, διέταττον αὐτὸν νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς πολιορκουμένους, ὅτι ἔμελλον νὰ κατασφάξωσιν αὐτὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, ἐὰν δὲν παρεδίδοντο παρευθύς. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὁ Σουλτάνος αὐτὸς ἐγένετο τὸ παίγνιον τοῦ μηχανοῤῥαφήματός του. Διότι ὁ Κονταρίνης, ζητήσας ἄδειαν νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸ φρούριον, ἐπὶ προφάσει ν' ἀναγνωρισθῇ κάλλιον ὑπ' αὐτῶν, ἀπηλλάχθη τῶν δύο Τούρκων, καὶ ἐῤῥίφθη εἴς τι ὀχύρωμα, ὁπόθεν ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν εὐκόλως. Τόσον δ' ἐνεθάῤῥυνε τοὺς κατοίκους, ὥστε πάντες ὡρκίσθησαν ν' ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ νὰ παραδοθῶσι. Οἱ Τοῦρκοι ἠννόησαν τὸ σχέδιόν των· αἱ ἔξοδοι τόσῳ συνεχεῖς καὶ φονικαὶ κατέστησαν, ὥστε ὁ Σουλτάνος, ἀδημονῶν ἐκ τῶν καθημερινῶν ζημιῶν τοῦ στρατοῦ του, προσεκάλεσεν εἰς τὴν πολιορκίαν πάσας τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεις του. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Βενέδικτος Pezaro, ὁ τὰ πάντα παρατηρῶν, δὲν τῷ ἔδωκε καιρὸν νὰ τὰς συναθροίσῃ· μαθὼν, ὅτι οἱ τοῦρκοι ἔμελλον νὰ κάμωσι τελευταίαν ἀποφασιστικὴν ἔφοδον, ὥδευσε μεθ' ὅλου τοῦ Ἐνετικοῦ στόλου ἀπόφασιν ἔχων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου, καὶ διακυβεύσῃ τὴν μάχην.

Ὁ Βαγιαζὴτ, ὅστις μυστικῶς ἐπληροφορήθη τὰ πάντα, ἐφοβήθη τὸ πᾶν ἐκ τῆς ἀπελπισίας τῶν Χριστιανῶν. Ὁ τουρκικὸς στόλος εὑρίσκετο ἐν ἀταξίᾳ, ὁ δὲ Σουλτάνος ἔκρινε φρονίμως, ὅτι ἔμελλον νὰ τὸν προσβάλωσιν, ἐὰν ἔδιδε καιρὸν

εἰς τοὺς Ἐνετοὺς νὰ τὸν περικυκλώσωσι. Φοβούμενος δὲ μήπως τοῦτο λάβῃ χώραν, διέταξε νὰ ἄρωσι παρευθὺς τὰς ἀγκύρας, καὶ νὰ κατευθυνθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Pezaro, χαρεὶς ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως ταύτης καὶ μὴ φοβούμενος πλέον τὴν κατάκτησιν τοῦ Ναυπλίου, οὗτινος ἡ πολιορκία ἔμελλε νὰ βραδύνῃ, ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τῆς Αἰγίνης, νήσου κειμένης ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ, ἣν καὶ προσβαλὼν ἀνέκτησεν ἀκόπως, φονεύσας ἅπασαν τὴν φρουράν, ἐκτὸς τοῦ ἀρχηγοῦ, οὗ πρὸς διάσωσιν ἐζήτησε λύτρα. Ἐκεῖθεν ἐπορεύθη πρὸς ἐμπρησμὸν τῆς Τενέδου, μετὰ δὲ ταῦτα ἔπλευσε τόσον κατεσπευσμένως, ὥστε προφθάσας τὸν ἐχθρικὸν στόλον εἰς Δαρδανέλλια, ἔνθα ἔμενεν ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων, προσέβαλεν αὐτὸν ἀμέσως καὶ τὸν ἐνίκησεν ἐντελῶς καταστρέψας πολλὰ Τουρκικὰ πλοῖα καὶ αἰχμαλωτίσας πολλούς, τοὺς ὁποίους ἀπεφάσισε νὰ κρεμάσῃ ὡς κακούργους, πρὸς τοῦτο δὲ ἔστησεν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ἀγχόνας, ἐφ' ὧν ἐκρέμασε τοὺς δυστυχεῖς τούτους. Μετὰ τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἔκβασιν, ὁ στρατηγὸς Pezaro ἔπλευσεν ὅπως προσβάλῃ τὴν Σαμοθράκην, νῆσον κειμένην παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Marizza. Μετὰ ταῦτα δὲ ἤρξατο διατρέχων τὰς θαλάσσας καὶ ἐπιφέρων τὸν τρόμον εἰς ἁπάσας τὰς παραλίους πόλεις. Λεηλατήσας δὲ τὴν Κάρυστον, περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ναυπάκτου καί, διαβὰς πρὸ τοῦ φρουρίου Junque, ἠγανάκτησε τοσοῦτον ἰδὼν ἐπὶ τῶν πύργων τὰς τουρκικὰς σημαίας, ὥστε ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Καρόλου Κονταρίνη ἐπὶ τῆς πρώρας τῆς γαλέρας του, πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀνανδρίας ἣν ἔδειξεν ὅτε ὑπερήσπιζε τὸ σπουδαῖον τοῦτο φρούριον. Ἐπὶ

τέλους, μετὰ πολλὰς ἄλλας ἐπιδρομὰς, ἐπανῆλθεν ὅπως διαχειμάσῃ ἐν Ναυπλίῳ.

Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου διηυθύνθη εἰς Μῆλον πρὸς ἀναψυχὴν, καὶ προητοίμασε τὰς γαλέρας ὅπως ὦσιν ἕτοιμοι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ συνεντευκτήριον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκστρατείας. Μετὰ δίμηνον ἀνάπαυσιν ἀπέπλευσεν ἐκ νέου, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἱσπανικοῦ στόλου ἐν Ζακύνθῳ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Φερδινάνδου Γονζάλβη. Ὁ Pezaro, ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης ἐπικουρίας, ἐπορεύθη εἰς Κεφαλληνίαν, ὁπόθεν ἀπεξίωξε τοὺς κυρίους αὐτῆς καταστάντας Τούρκους. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Λευκάδα, ἧς καὶ εὐκόλως κατέστη κύριος. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἐνθαρρυνθεὶς, ἔπλευσε πρὸς τὴν Junque ἣν ἐπανέκτησε μὲν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀφῃρέθη ὅμως ἀπ' αὐτοῦ εὐθὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πρέβεζαν, ἔνθα ἐκυρίευσε πολλὰς νεωστὶ ναυπηγηθείσας γαλέρας τοῦ Σουλτάνου· μαθὼν ὅμως, ὅτι καὶ ἄλλαι εὑρίσκοντο παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ποταμοῦ Boya, ἐπορεύθη ἐκεῖ ταχέως· ἀλλ' οἱ ἄπιστοι πληροφορηθέντες τοῦτο, ἀπέκρουσαν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ μέρος, καὶ τόσῳ καλῶς ὑπερήσπισαν τὰς ὄχθας, ὥστε δὲν τοὺς ἀφῆκαν νὰ διέλθωσιν.

Ἡ Δημοκρατία, ἥτις ἐπεκαλέσθη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου XII, ἔλαβεν ἐντὸς ὀλίγου ἀποχρῶσαν ἐπικουρίαν, ὁδηγουμένην ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Ῥαβεστὰν καὶ τοῦ ἄρχοντος d' Aubigny. Τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων ἀφιχθέντων ἐν Ζακύνθῳ, ἀπεφασίσθη ἐν πολεμικῷ συμβουλίῳ ἡ πολιορκία τῆς Μιτυλήνης ἡ ὁποία ἐγνώριζον ὅτι καὶ ἀνδρῶν καὶ πολεμεφοδίων ἐστερεῖτο· ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τῶν Χρι-

στιανῶν, οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὀλίγοι Τοῦρκοι, ἀντέστησαν θαρραλέως· ἀντέκρουσαν δὲ ὀκτὼ ἐφόδους τῶν πολιορκητῶν μὴ δυνηθέντων νὰ τὴν κυριεύσωσιν.

Ὁ Βαγιαζὴτ μαθὼν τὰ συμβαίνοντα ἐν Μιτυλήνῃ, ὥπλισε ταχέως ὅσα πλοῖα καὶ γαλέρας ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ, καὶ τὰς ἀπέστειλε πρὸς βοήθειάν των, ἀλλά, πρὶν ἢ ἡ ἐπικουρία αὕτη φθάσῃ, οἱ Χριστιανοὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν ἕνεκα τῆς διενέξεως τῆς ἐπισυμβάσης ἐν στρατῷ ἀπαρτιζομένῳ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, ὧν ἥ τε διάθεσις καὶ τὸ πνεῦμα δὲν συνεβιβάζοντο. Ἰδίᾳ δὲ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰσπανοί, εἰς οὐδὲν συμφωνοῦντες, ἀπεχώρησαν τῆς πολιορκίας λίαν δυσηρεστημένοι κατ' ἀλλήλων. Ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου καὶ ὁ Pezaro, μείναντες μόνοι, ἀπεσύρθησαν εἰς Ναύπλιον, αἰσχυνόμενοι διὰ τὴν ἐν Μιτυλήνῃ ἧττάν των, καὶ ἀπαρηγόρητοι ὡς ἀπολέσαντες τόσους ἄνδρας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας.

Οἱ Ἑνετοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν ἐπὶ πλέον εἰς πόλεμον τόσῳ δυσάρεστον, παρεκάλεσαν ἐπιμόνως τὸν Χριστιανικώτατον Βασιλέα, νὰ παρεμβάλῃ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ νὰ τοὺς εἰρηνεύσῃ μετὰ τῶν Τούρκων. Ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὴν μεσολάβησιν ταύτην καὶ ἔπεμψε πρὸς τοῦτο πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐντειλάμενος νὰ ὑποδείξῃ ἐκ μέρους του τῷ Βαγιαζήτ, ὅτι αὐτὸς πρῶτος προσέβαλε τοὺς συμμάχους καὶ φίλους του Ἑνετούς, ὅτι δὲ ὁ Πάπας καὶ οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας καὶ Οὐγγαρίας, ἑνωθέντες μετὰ πολλῶν Ἡγεμόνων, ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ συνασπισθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς θρησκείας των καὶ τοῦ Δυνάστου τῶν Χριστιανῶν. Ἔπρεπε λοιπόν, ὅπως ἀποτρέψῃ τὴν καταιγίδα ταύτην, νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς τοὺς Ἑνετούς, ἐὰν δὲν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας συμμαχοῦντα μετ' αὐτῶν.

Ἡ πρότασις αὕτη, ἡ μᾶλλον ἀπελπιστικὴ ἢ πρεσβευτικὴ, ἠρέθισε κατ' ἀρχὰς τὸν ὑπερήφανον Σουλτάνον. Σκεφθεὶς ὅμως ὡριμώτερον καὶ φοβηθεὶς τὴν συμμαχίαν, ἰδίᾳ δὲ τοὺς Γάλλους, ἀπέστειλε τῷ Βασιλεῖ δύο ἀξιωματικοὺς τῆς Αὐλῆς μετ' ἐπιστολῶν κολακευτικῶν διὰ τὴν Γαλλίαν. Ἐν αὐταῖς κατηγόρει τοὺς Ἑνετοὺς ὡς παραβάντας πρώτους τὴν συνθήκην, ἀπαγορεύσαντας τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων του εἰς τοὺς λιμένας των· προσέθετο δὲ δι' ὕφους ἐπιδεικτικοῦ κατὰ τὸν Τουρκικὸν τρόπον, ὅτι πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἐσκόπει νὰ ἀποστείλῃ τὸν φοβερὸν στρατόν του εἰς Ἑνετίαν ὅπως τὴν καταστρέψῃ ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας, καὶ οὕτως ἀφήσῃ ἐν Εὐρώπῃ αἰώνιον μνημεῖον τῆς ἐκδικήσεώς του, ὅτι ὅμως ἐχαρίζετο εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ἕνεκα τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων καὶ ὅτι προθύμως ἔστεργε νὰ γίνῃ ἡ εἰρήνη, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως νὰ αἰτήσωσιν αὐτὴν οἱ Ἑνετοί.

Ὁ βασιλεὺς ἐμήνυσε πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς τὰς διαθέσεις τοῦ Βαγιαζήτ. Ὁ Ἀνδρέας Gritti, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἐκρατεῖτο αἰχμάλωτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠλευθερώθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη τὸ ἔτος 1504, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅτι ὁ Pezaro θὰ ἀφωπλίζετο, καὶ θὰ ἐκράτει 20 μόνον γαλέρας ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ναυπλίου πρὸς ἀσφάλειαν τῆς θέσεως ταύτης. Οἱ Ἑνετοὶ ἀπέδωκαν τὴν Λευκάδα καὶ ἐκράτησαν τὴν Κεφαλληνίαν.

Ὁ Βαγιαζὴτ ἐτήρησε τὸν λόγον ὃν ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλλίας, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη καθ' ἃ ἔζησε μετὰ τὴν συνομο-

λόγησιν τῆς εἰρήνης, οὐδὲ τοὺς Ἑνετοὺς οὐδὲ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἠνώχλησε.

Καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Σελὶμ τοῦ Ι'. οὔτε οἱ Ἑνετοὶ οὔτε ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου, διεφώνησάν ποτε μετὰ τῶν Τούρκων. Ὁ Δοὺξ ἀπέθανεν ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα· ἐνύμφευσε δὲ τὴν θυγατέρα του Αἰκατερίνην μετὰ τοῦ Ἰωάννου Λουδοβίκου Πιζάνη, καὶ ἀφῆκε τὸν υἱόν του Ἰωάννην Κρίσπον διάδοχον τοῦ Κράτους του, καὶ τῆς πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Δημοκρατίαν ἀφοσιώσεώς του.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Εἰκοστὸς Δοὺξ.

Ὁ Σολυμὰν ΙΙ, υἱὸς τοῦ Σελὶμ, δὲν ἀφῆκε τοὺς Χριστιανοὺς ἡσύχους ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ· ἐπολιόρκησε τὴν Ῥόδον, ἣν ἐκυρίευσε κατὰ τὸ 1522, μετὰ ἑξάμηνον πολιορκίαν καὶ ἀπώλειαν ἄνω τῶν 100,000 ἀνδρῶν. Ὁ ἀνδρεῖος Lisle-Adam δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν σώσῃ, ὡς ὁ Aubusson, καίτοι οὐχ ἧττον ἀνδρεῖος αὐτοῦ ἦν. Ἐν τῇ κοινῇ ταύτῃ τοῦ Χριστιανισμοῦ δυστυχίᾳ, ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου ἐλογίζετο εὐτυχὴς, διότι τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καταστραφέντος, ὁ Σολυμὰν δὲν ἐσκέπτετο τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ προβῇ εἰς νέας κατακτήσεις.

Τὸ Αἰγαῖον ἦτο ἐξησθενημένον· ὁ δὲ φόβος ὑφ' οὗ οἱ πάντες κατελήφθησαν, ἤρκει ὅπως παραδοθῶσιν ἅπασαι αἱ νῆσοι ἐὰν μόνον ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ τὰς διέλθῃ.

Βεβαιοῦσιν ἐν Αἰγαίῳ, ὅτι ὁ Μέγας Μαγίστωρ Lisle-Adam, ἀποσυρθεὶς μετὰ τῶν Ἱπποτῶν του εἰς Κρήτην, ἐσκέφθη ν' ἀποκατασταθῇ εἰς Νάξον, ἥτις, ἕνεκα τῆς μεταξὺ τῶν Κυκλάδων τοποθεσίας της, τῷ ἐφαίνετο θέσις καταλληλοτάτη καὶ προσφορωτάτη, ὅπως ἐπιπίπτῃ κατὰ τῶν Τούρκων ὅταν ἤθελεν· ἀλλ' ὅτι ὁ Δοὺξ οὐδέποτε συγκατετέθη, φοβούμενος μήπως διὰ τοῦ χρόνου οἱ Ἱππόται καταστῶσι κύριοι αὐτῆς. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἅμα ἐμάνθανε τοῦτο ὁ Σουλτάνος, θὰ ἐπήρχετο κατὰ τῆς Νάξου, καὶ θὰ τὴν ἐκυρίευεν ὡς τὴν Ῥόδον.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Μέγας Μαγίστωρ ἀπεσύρθη μεθ' ὅλων τῶν σὺν αὐτῷ εἰς Σικελίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Μελίτην, ἣν Κάρολος ὁ V. παρεχώρησε τοῖς Ἱππόταις. Ἀποκαταστάντες δ' ἐκεῖ, ὠχυρώθησαν τόσῳ καλῶς, ὥστε οὐδέποτε οἱ Τοῦρκοι, μεθ' ὅλας τὰς ἐφόδους τὰς ὁποίας ἀπεπειράθησαν, ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν.

Οἱ Ἑνετοὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Σολυμὰν θὰ ἦτο εὐχαριστημένος μὲ αὐτοὺς, ἕνεκα τῆς σταθερότητος ἣν ἔδειξαν αὐτῷ, μὴ δόντες βοήθειαν τοῖς Ἱππόταις οἵτινες ἐπανειλημμένως ἐζήτησαν τοιαύτην παρ' αὐτῶν, ἐμπόδισαν δὲ καὶ τὸν Δοῦκα τῆς Νάξου, ὅπως προβῇ εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Ῥόδου. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσαν, διότι ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα προσεβλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ.

Παράδοξον συμβεβηκὸς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ἥτις καὶ ἐπέφερε τὴν ἐντελῆ ἀπώλειαν τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Καίτοι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Δημοκρατίας Θωμᾶς Mocenigo ἐβεβαίωσεν αὐτὴν πολλάκις, ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐσκέπτετο νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐν εἰρήνῃ, οὐχ' ἧττον, ἐπειδὴ δὲν ἀφωπλίζετο κατὰ θάλασσαν, τὰ δὲ πλοῖα αὐτοῦ περιέπλεον ἀδιαλείπτως παντοῦ, ἡ Δημοκρατία ἐσκέφθη, ὅτι ἔπρεπε νὰ διατηρῇ πάντοτε στόλον περιπλέοντα ἐν τῷ Κόλπῳ, χάριν ἀσφαλείας. Ἐνταῦθα ἐγεννήθη ὁ πόλεμος, ἕνεκεν συμβεβηκότος ὅπερ δυσκολώτατον ἦν νὰ προΐδῃ τις.

Ὁ Διοικητὴς Ἀλέξανδρος Κονταρίνης, ὅστις ὡδήγει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου πλησίον τῆς Κερκύρας, προσέκρουσε νύκτα τινὰ ἀπροσδοκήτως ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς γαλέρας τῶν Τούρκων διοικουμένης ὑπὸ τοῦ Ῥουστὰν Μπέη. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος, ἐκπλαγεὶς, ἠρώτησε μεγα-

λοφώνως Ἰταλιστὶ, ποίας ἐθνικότητος ἦτο τὸ πλοῖον ἐκεῖνο. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, ὅτι τὸ πλοῖον ἦτο Ἐνετικόν· ὁ δὲ Κονταρίνης ἠθέλησε νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς ποίας ἐθνικότητος ἦτο τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ προσέκρουσεν. Ἡ ἀπόκρισις ἦτο βολὴ τηλεβόλου. Ἡ ὕβρις αὕτη τόσον παρώργισε τὸν Διοικητὴν, ὥστε περικυκλώσας τὴν Ὀθωμανικὴν γαλέραν, κατέστη κύριος αὐτῆς, φονεύσας καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ 300 Τούρκους. Ταὐτοχρόνως σχεδὸν οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἐβύθισαν διὰ βολῶν τηλεβόλων Τουρκικά τινα πλοῖα πεφορτωμένα ἐκ σίτου, ἅτινα διήρχοντο τὸν κόλπον, ὅπως ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Τὰ δύο ταῦτα συμβάντα μαθὼν ὁ Σολυμὰν παρωργίσθη τὰ μέγιστα, δὲν ἐφείσθη πλέον τῶν Ἐνετῶν καὶ διέταξε νὰ πολιορκήσωσι τὴν Κέρκυραν.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Κερκύρας. Ἡ νῆσος Κέρκυρα κεῖται εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐνετικοῦ κόλπου, τοῦ ὁποίου εἶναι τρόπον τινὰ ἡ κλείς· ἔχει κλίμα εὔκρατον καὶ γῆν γόνιμον. Ἡ πόλις τῆς Κερκύρας κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου, παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου εἰσὶ δύο φρούρια, ἅτινα διὰ τῶν τηλεβόλων των καταστρέφουσι τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα. Οἱ Ἐνετοὶ εἶχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φρουρὰν 2,000 στρατιωτῶν, καὶ ἄλλων τόσων ἐμπειροπολέμων πολιτῶν.

Ὁ Σολυμὰν ἔπεμψεν εἰς Κέρκυραν 20,000 ἀνδρῶν καὶ 30 μεγάλα τηλεβόλα. Οἱ Τοῦρκοι ἐπολιόρκησαν ἐπί τινας ἡμέρας τὴν πόλιν, ἄνευ ἀποτελέσματος, ὅπερ καὶ ἠνάγκασε τὸν ἐν Βριντησίῳ διαμένοντα Λούτζην-πασσᾶν, νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρὸς κατασκόπευσιν τῆς θέσεως. Ἐπιστρέψας ὅμως, ἐπληροφόρησε τὸν Σολυμὰν, ὅτι τὰ ὀχυρώματα ἦσαν τοσοῦτο καλὰ, ὥστε

ἐχρειάζετο μακρὰ πολιορκία, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ χυθῇ πολὺ αἷμα, ὅπως καταστῇ κύριος αὐτῆς.

Ὁ Σουλτάνος, ὅστις ἄλλα ἐσκόπει, ἐπεθύμει δὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Κερκύρας ἕνεκα τοῦ ἄνω μνημονευθέντος συμβεβηκότος, διέταξε νὰ παύσῃ ἡ πολιορκία. Ἐν τούτοις, ἵνα μὴ παύσῃ ἐνοχλῶν τοὺς Ἑνετούς, διέταξε τὸν Τοποτηρητὴν τῆς Πελοποννήσου Χασὰν-πασσᾶν νὰ πορευθῇ μεθ' ὅσου ἠδύνατο στρατοῦ ὅπως πολιορκήσῃ τὸ Ναύπλιον κατὰ ξηράν, τὸν δὲ Καπετὰν-πασσᾶ Βαρβαρόσαν νὰ τὸν βοηθήσῃ κατὰ θάλασσαν. Ἀλλὰ τὸ Ναύπλιον δὲν ἦτο εὔκολος κατάκτησις δι' ἁπλοῦς τοποτηρητάς. Ὁ Βαγιαζήτ, ἂν καὶ προσωπικῶς ἐπορεύθη ἄλλοτε κατὰ τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἀνεζωογόνει τὸν στρατόν, εἶχεν ἀποτύχει. Ἐπίσης δὲ ὁ Χασὰν καὶ ὁ Βαρβαρόσας δὲν ἦσαν εὐτυχέστεροι αὐτοῦ· ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ζητήσωσιν ἑτέραν κατάκτησιν ὀλιγώτερον δύσκολον.

Δυστυχῶς διὰ τὸν Δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὁ Βαρβαρόσας εὗρε περίστασιν, ὅπως ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφήν του.

Τῶν γαλερῶν τοῦ Βαρβαρόσα ἐξερχομένων τοῦ κόλπου τοῦ Ναυπλίου, συνέλαβον γαλιόταν τινὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου κομίζουσαν ἐπιστολὰς εἰς τὸν Ἑνετὸν Διοικητήν, δι' ὧν ὁ Κρίσπος τῷ ἀνεκοίνου μυστικάς τινας πληροφορίας, ἀφορώσας τοὺς σκοποὺς τοῦ Σολυμάν. Τοῦτο ἤρκεσεν, ὅπως ἐπιφέρῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ δυστυχοῦς Δουκός· ἡ πρᾶξις αὕτη τὸν ἐνοχοποίει, διότι ἦτο ὁ ἀσθενέστερος καὶ εὐκόλως ἠδύναντο τὸ πᾶν ἀπ' αὐτοῦ νὰ ἀφαιρέσωσιν.

Ὁ Βαρβαρόσας διηυθύνθη παρευθὺς κατὰ τοῦ Αἰγαίου μετὰ 70 γαλερῶν, καὶ μετά τινας ἡμέρας ἠγκυροβόλησε πρὸ τῆς Νάξου. Ὁ Δοὺξ, μὴ ἔχων καιρὸν νὰ προετοιμασθῇ, καὶ ἐννοή-

σας τὴν καταστροφήν του, ἔκρινε καλὸν νὰ μὴ ἀντιστῇ οὐδόλως, ἀλλὰ νὰ ὑποταχθῇ. Ἐξῆλθεν ὁ ἴδιος τοῦ φρουρίου καὶ ἔδωκε τὰς κλεῖδας τῷ Βαρβαρόσᾳ μετὰ πολλῶν πολυτίμων δώρων. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος οὐδὲν ἀπεποιήθη, ἐπέμενεν ὅμως εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀπόφασιν. Ἐδέχθη τὸν Δοῦκα ἐπὶ τῆς γαλέρας του τιμητικῶς, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι, ἀποβιβασθέντες, ἐπέφερον πανταχοῦ τὴν καταστροφήν. Ὁ Βαρβαρόσας, ὅστις δι' ἑαυτὸν ἐφύλαξε τὴν λαφυραγώγησιν τῶν ἀνακτόρων, οὐδενὶ ἐπέτρεψεν τῶν πιστῶν του νὰ εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῷ, τρεῖς δ' ἡμέραι ἀπῃτήθησαν πρὸς μεταφορὰν τῶν πολυτίμων ἐπίπλων.

Ὁ δυστυχὴς Δοὺξ, ἐπὶ τῆς πρώρας τῆς ναυαρχίδος κρατούμενος, ἐθεώρει ἄπελπις τὴν ἐρήμωσιν καὶ κατεσπαράσσετο ὑπὸ λύπης. Ἐν τούτοις ὁ Καπετὰν πασσᾶς, εἴτε πρὸς ἐπίδειξιν γενναιότητος, εἴτε διότι ἐνόμισεν ἐπαρκῶς τετιμωρημένον τὸν Δοῦκα, εἴτε διότι ἐφοβεῖτο μὴ οἱ Ἐνετοὶ, ἔχοντες μόνον τοὺς Τούρκους ἐν τῷ Αἰγαίῳ, προσθέσωσι τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος εἰς τὰς ἄλλας αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι κατακτήσεις καὶ καταστῶσιν ἐνταῦθα ἰσχυρότεροι, ἐπρότεινεν αὐτὸς οὗτος τῷ Κρίσπῳ νὰ ἐξακολουθήσῃ διοικῶν τὸ Δουκάτον, ὑπὸ τὴν προστασίαν ὅμως τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἦναι ὑποτελὴς αὐτῷ, καὶ νὰ τῷ πληρώνῃ ἑξακισχίλια χρυσᾶ σκοῦδα. Ὁ Κρίσπος ἐδέχθη τὰς προτάσεις του μετὰ χαρᾶς, καὶ διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐγένετο καὶ πάλιν κυρίαρχος τοῦ Αἰγαίου.

Ὁ Βαρβαρόσας, ὃν ὑπερηυχαρίστησαν τὰ λάφυρα τῆς Νάξου καὶ ἡ μηδαμινὴ ἀντίστασις τῶν Ναξίων, ἠθέλησε νὰ κατακτήσῃ ἁπάσας τὰς νήσους· πρὸς τοῦτο δὲ μετέβη ἀπὸ Νάξου εἰς Πάρον, ἔνθα ἐνόμιζεν ὅτι γονυκλιτεῖς θὰ τῷ ἐζήτουν

χάριν, καὶ ὅτι ὁ μόνος τοῦ κόπος θὰ ἦτο νὰ ἁρπάσῃ ἐξ αὐτῆς λάφυρα καὶ νὰ τὰ μετακομίσῃ ἐπὶ τῶν γαλερῶν του.

Ἐξεπλάγη ὅμως, εὑρὼν πανταχοῦ ἀντίστασιν καὶ βολὰς τηλεβόλων ἀντὶ ἀποκρίσεων εἰς τὰς προτάσεις του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Πάρος ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ Ἐνετὸν ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βενιέρη, οὗτινος ὁ πάππος εἶχε νυμφευθῆ τὴν Φλωρεντίαν Σουμμαρούπα, θυγατέρα τοῦ Κουρσίνου Σουμμαρούπα, ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, εἰς ὃν ἔδωκε τὴν νῆσον ταύτην ὡς προῖκα, ὡς θέλομεν ἴδει ἐν τῷ περὶ τοῦ οἴκου τῶν Σουμμαρουπῶν ἄρθρῳ.

Οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν εὐκόλως τὰ φρούρια τῆς Παρεχίας καὶ Λαούσης· δὲν εὗρον ὅμως τὴν αὐτὴν εὐκολίαν ὅτε ἐπῆλθον καὶ κατὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου. Ὁ Βενιέρης, ὅστις ἦν ἀνὴρ ἀποφασιστικός, ἐκλείσθη ἐν αὐτῷ μετὰ 300 ἐκ τῶν γενναιοτέρων του στρατιωτῶν, ἔχων ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν καλῶς. Ὁ Βαρβαρόσα ἠναγκάσθη νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν προσβολὴν κατὰ τύπους. Τὸ φρούριον ἦν ὀχυρόν, εἰ δὲ καὶ δὲν ἦτο κανονικώτατον, ἡ θέσις του ὅμως καθίστα τὴν προσβολὴν δύσκολον. Ἦτο ᾠκοδομημένον ἐπὶ τοῦ ὕψους ὄρους τινὸς σχήματος κωνικοῦ, καὶ πανταχόθεν ἀποκρήμνου. Ὑπῆρχον ἐντὸς αὐτοῦ ὀκτὼ μακρὰ τηλεβόλα, τὰ δὲ τείχη ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς προσβολὰς τῶν τηλεβόλων. Ὁ Καπετὰν-πασσᾶς ἀνεβίβασε νύκτωρ δ.ὰ κλιμάκων 1500 ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων στρατιωτῶν του, οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἀντέστησαν γενναίως εἰς τὴν προσβολήν, ἀνατρέψαντες τὰς κλίμακάς των. Οἱ Τοῦρκοι ἐνήργησαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἔφοδον, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἡ ἀνεπιτυχία αὕτη ὀλίγου δεῖν ἀπήλπιζε τὸν Βαρβαρόσαν, μαθὼν ὅμως ιτος παρά τινων προσφύγων Ἑλλήνων, τὸ ὕδωρ ἤρξατο ἐλ-

λεῖπον ἐν τῷ φρουρίῳ, αἱ δὲ τροφαὶ ἦσαν ὀλίγαι, ἀπεφάσισε νὰ περιμείνῃ ἔτι καὶ ἀφήσῃ τοὺς πολιορκουμένους νὰ λιμοκτονηθῶσι.

Καὶ πράγματι, τέσσαρας ἡμέρας μετὰ ταῦτα, πλεῖστοι στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, μὴ ἀντέχοντες εἰς τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν, διέφυγον κρυφίως. Ὁ Βενιέρης προβλέπων, ὅτι καὶ οἱ μένοντες θὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά των, ἐσκέφθη νὰ δραπετεύσῃ καὶ αὐτὸς, ὅπως μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Βαρβορόσα, ὅστις ὡρκίσθη νὰ τὸν ἀνασκολοπίσῃ. Ἐνεδύθη ἐνδυμασίαν χωρικοῦ καὶ, κατελθὼν νύκτωρ μέχρι τῆς παραλίας, εὗρε μικρὸν ἁλιευτικὸν πλοιάριον, ἐν ᾧ ἐκρύβη ἔν τινι τῶν βράχων τοῦ Αἰγαίου, ἀφ' οὗ καὶ εὗρε μέσον νὰ πορευθῇ εἰς Ἐνετίαν. Πρό τινος εἶχεν ἀποστείλει ἐκεῖ εὐτυχῶς τήν τε σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, προβλέπων ὅτι ταχέως ἢ βραδέως οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐπέπιπτον κατ' αὐτοῦ. Πάντες οἱ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, μείναντες ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ δραπετεύσωσιν ὡς αὐτός· ἦτο ὅμως ἀδύνατον νὰ διαφύγωσι τὰ βλέμματα τῶν ἀπίστων, οἵτινες, ἀναβάντες διὰ τῶν κλιμάκων καὶ οὐδένα σχεδὸν εὑρόντες, εἰσῆλθον ξιφήρεις εἰς τὸ φρούριον, θύοντες ἀπανθρώπως δυστυχεῖς τινας ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς πείνης.

Ὁ Βαρβαρόσας, κατεδαφίσας τὸ φρούριον, διηυθύνθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσίασε τῷ Σουλτάνῳ κατάλογον τῶν κατακτηθεισῶν νήσων. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην ὁ Ἰωάννης Κρίσπος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες προῃροῦντο τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, τῆς τῶν Λατίνων. Ὁ Δοὺξ εἶχε δύο υἱοὺς, Φραγκῖσκον καὶ Ἰάκωβον. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ τῆς λύπης του, ἔσχε τὴν ἀτυχίαν, νὰ ἴδῃ

θνήσκοντα τὸν πρωτότοκόν του υἱόν, ὃν ὑπερηγάπα. Εἶχε δὲ καὶ μίαν θυγατέρα ὀνόματι Θαδαίαν, ἣν ἐνύμφευσε μετὰ τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Σουμμαρούπα, δοὺς αὐτῷ ὡς προῖκα τὰς νήσους Κέαν καὶ Μύκονον.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Μυκόνου. Ἡ Μύκονος ἔχει καλὸν λιμένα. Ἀπέχει δὲ τῆς μὲν Δήλου ἓν μίλιον, τῆς δὲ Τήνου δεκαπέντε. Ἡ πόλις εἶναι ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς θαλάσσης. Ἄλλοτε ἦτο ὡραιοτάτη. Ὁ Δοὺξ εἶχεν ἐν αὐτῇ φρούριον καὶ φρουράν, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως, σήμερον ὅμως εἶναι κωμόπολις ἀνυπεράσπιστος, ἧς ὁ τυχὼν δύναται νὰ καταστῇ κύριος. Κατοικεῖται μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων, ὧν οἱ πλεῖστοι εἰσὶ ναῦται καὶ ἐπιδρομεῖς. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ξένοι τινὲς ἔμποροι, ἐμπορευόμενοι μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ὧν ἀγοράζουσι τὰ λάφυρα εἰς εὐτελεστάτην τιμήν, πέμποντες ταῦτα εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ νῆσος ἔχει περιφέρειαν 30 μιλίων, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς παράγει σῖτον καὶ βάμβακα, ὁ δ' οἶνος της εἶναι ἐξαίρετος.

Ὁ Δοὺξ ἀπέθανε δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρός του, ἐγκαταλείψας τὸ Δουκάτον εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἰάκωβον Κρίσπον εἰκοστὸν πρῶτον καὶ τελευταῖον Δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ.

Εἰκοστὸς Πρῶτος καὶ τελευταῖος Δούξ.

Ὁ Ἰάκωβος Κρίσπος ἐνυμφεύθη τὴν Καικιλίαν Σουμμαρούπα, ἀδελφὴν τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Σουμμαρούπα, ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, Ἰωάννην, Φραγκῖσκον καὶ Μάρκον Ἀντώνιον, καὶ τρεῖς θυγατέρας, Ἀδριάναν, Αἰκατερίνην καὶ Κασσιανὴν, οἰκογένειαν καλλίστην μὲν τὴν μορφὴν, ἀλλὰ πολυμελῆ δι' ἀτυχῆ κυριάρχην, μὴ μέλλοντα νὰ ἔχῃ διάδοχον ὁμώνυμον αὐτῷ, οὗτινος ἄλλως ἡ κακὴ διαγωγὴ ἔμελλε νὰ καταστήσῃ δυστυχῆ τὰ τέκνα του. Μόνη ἐκ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἡ Αἰκατερίνη ἐνυμφεύθη τὸν Βίκτωρα Marin, εὐγενῆ Βενετόν.

Τὸ Δουκάτον τῆς Νάξου εὑρίσκετο τότε ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως τοῦ Βαρβαρόσσα οἱ Ἕλληνες οὐδὲ ὑπήκουον οὐδὲ συνεισέφερον πλέον εἰς τὰς δημοσίας δαπάνας. Ὁ Δοὺξ ἐστερεῖτο χρημάτων καὶ πλοίων, καὶ, κατὰ τὴν συνήθη εἱμαρμένην τῶν δυστυχῶν, ὑποστηρίξεως. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα ἐὰν εἶχε, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρός του πάλιν θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ὁ τοὺς ἄλλους ἐξεγείρων καὶ ἀνησυχῶν κίνδυνος, ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἀπενάρκωσε· δὲν ἐφρόντιζεν εἰμὴ περὶ μόνων τῶν ἡδονῶν του, πρὸς ἐκτέλεσιν δ' αὐτῶν μετεχειρίζετο πᾶν βίαιον μέσον.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ τὴν μικρὰν αὐλήν του συγκροτοῦντες, δὲν ἦσαν φρονιμώτεροι αὐτοῦ· ἐνομιζέ τις, ὅτι πάντες ἠνώθησαν πρὸς καταστροφήν του. καὶ ὅτι, αἰσθανόμενοι πλησιάζουσαν τὴν καταστροφήν των, ἔσπευδον νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν ἡδονῶν, ἃς ἐπ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ γευθῶσιν. Οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπέ τις ἐν Νάξῳ ἢ συνεχεῖς οἰνοποσίας καὶ παραλυσίας. Τὰ σκάνδαλα δὲ ταῦτα ἔπραττον καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτοί. Ὁ Δοὺξ ἠνείχετο νὰ ζῶσιν εἰς κατάστασιν ἐμποιοῦσαν φρίκην. Ἐπετράπη δημοσίως παρ' αὐτοῖς ἡ χρῆσις τῶν παλλακίδων, ὅτε δὲ ὁ θάνατος ἀφῄρει τὴν παλλακίδα ἐκκλησιαστικοῦ τινος, οὐ μόνον δὲν ἠσχύνετο νὰ τὴν συνοδεύῃ πενθῶν, ἀλλὰ καὶ συλληπητήρια ἐδέχετο. Ἡ ὀργὴ ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν ἤργησε νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Δουκὸς τοῦ ἐπιτρέποντος τὰς τοιαύτας ἀνοσιουργίας.

Οἱ Ἕλληνες, χαίροντες ὅτι εὗρον εἰς τὰς καταπιέσεις τοῦ Δουκὸς καὶ τὰς παραλυσίας τῶν Λατίνων μέσον νὰ νομιμοποιήσωσι τὸ μανιῶδες μῖσος ὅπερ εἶχον κατ' αὐτῶν, ἐσκέφθησαν νὰ ἀλλάξωσι μυστικῶς κύριον· ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προέβησαν, ὥστε μετά τινας μυστικὰς συναθροίσεις, ἔπεμψαν δύο πρέσβεις παρὰ τῇ Πύλῃ, ὅπως παραπονηθῶσι κατὰ τῶν βιαιοπραγιῶν τοῦ Δουκὸς Κρίσπου, καὶ ζητήσωσι παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἄνδρα ἱκανώτερον ὅπως τοὺς διοικήσῃ. Ἡ ἀναχώρησις τῶν ἀπεσταλμένων καὶ οἱ σκοποί των ἐγένοντο γνωστοὶ τῷ Κρίσπῳ, ὅστις ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μὴ ἀγνοῶν δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἀργυρίου τὸ πᾶν κατώρθου τις παρὰ τῇ Πύλῃ, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ 12,000 σκοῦδα, δι' ὧν ἤλπιζε νὰ κατορθώσῃ τοὺς σκοπούς του. Ἀλλ' ἤδη οἱ Νάξιοι ἀπεσταλμένοι εἶχον εἰσακουσθῇ, καὶ ἡ ἀπώλειά του ἦτο ἀποφασισμένη.

Μόλις ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρευθὺς συλληφθεὶς ἐστερήθη τῆς περιουσίας του καὶ ἐῤῥίφθη εἰς τὴν φυλακὴν, ἔνθα ἔμεινε πέντε ἢ ἓξ μῆνας, καὶ ἐξῆλθεν αὐτῆς τῇ παρακλήσει τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες, μαθόντες, ὅτι Σελὶμ ὁ II διάδοχος τοῦ Σολεϊμὰν ἔμελλε νὰ διορίσῃ κύριόν των Ἰουδαῖόν τινα, προσεπάθησαν παντὶ σθένει νὰ ἀποφύγωσι τὸ δυστύχημα τοῦτο καὶ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κρίσπου. Ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ· ὁ Σουλτάνος παρεχώρησε τὸ Δουκάτον εἰς τὸν Ἰωσὴφ Νάζην, Ἰουδαῖον, εἰς ὃν ὤφειλε πολλὰ, ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς τῷ εἶχε προσφέρει καὶ δι' ἃς τὸν ἀντήμειβεν. Ὁ Νάζης ὅμως οὐδέποτε μετέβη εἰς Αἰγαῖον, ἔπεμψε δὲ ἀνθ' ἑαυτοῦ Ἱσπανόν τινα εὐγενῆ, τὸν Φραγκίσκον Κορονέλλην, ὅστις διῴκει ἐν ὀνόματί του. Ὁ Κορονέλλης ἦν ἀνὴρ ἄξιος, οὗτινος ὁ πατὴρ ἦτο διοικητὴς τῆς Σαγοβίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας. Ἡ εὐθύτης καὶ τιμιότης του ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ὑποφέρῃ πολλὰ ἐν τῇ πατρίδι του· βαρυνθεὶς ὅθεν ἀνεχώρησεν, ἀποφασίσας νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ ἐγνώρισε τὸν Νάζην. Οὐδέποτε Δοὺξ κατέστη προσφιλέστερος καὶ σεβαστότερος αὐτοῦ, διέμεινε δὲ Δοὺξ μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του Κουρσῖνον μετὰ μιᾶς τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Ἰακώβου Κρίσπου. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ σώζεται ἔτι καὶ παρήγαγεν ἄνδρας μεγάλης ἀξίας. Εἷς τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ὁ Germain Κορονέλλης, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Νάξῳ, ὑπηρετῶν τιμίως τὴν Γαλλίαν, καὶ ὅστις ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπό τινων Ἑλλήνων.

Μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Ἰωσὴφ Νάζη, ὁ Κρίσπος κατέφυγε μετὰ τῶν τέκνων του εἰς Ἑνετίαν. Ἡ Δημοκρατία ἐδέχθη αὐτοὺς τιμητικῶς καὶ ἐπιεικῶς· καὶ ἐπειδὴ ἐστεροῦντο τῶν

πάντων, προσδιώρισεν αὐταῖς σύνταξιν ἀρκοῦσαν, ὅπως ζῶσιν ἀναλόγως τῆς γεννήσεώς των. Δὲν ἀπήλαυσεν ὅμως ἐπὶ πολὺ τῆς συντάξεως ταύτης, διότι ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἕνεκα τῆς λύπης του, οὕτω δὲ ἡ οἰκογένεια αὕτη ἀπώλεσε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους τὸ 1556, ἀφοῦ ὑπῆρξε κυρίαρχος αὐτοῦ ἐπὶ πλείονα τῶν 300 ἐτῶν.

Ὁ Ἰουδαῖος Ἰωσὴφ Νάζης διετήρησεν αὐτὴν ὀλίγιστα ἔτη, ἔκτοτε δὲ περιῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων. Ὁ Σουλτάνος δὲν ἔχει ἐν τούτοις εἰς τὰς νήσους ταύτας οὔτε διοικητὰς οὔτε ἀξιωματικούς· κατ' ἀρχὰς ἑκάστη νῆσος εἶχε τὸν Βέην της, ἢ τὸν Καδῆν της, οἵτινες τὴν διώκουν. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν Χριστιανῶν ἐπιδρομέων, οἵτινες κατέστρεφον καὶ διήρπαζον αὐτὰς πορευόμενοι εἰς Μελίτην ἢ εἰς Λιβόρνον, ὅπως πωλήσωσι τὰ λάφυρά των, οἱ Τοῦρκοι ἀπεφάσισαν νὰ διοικῶσιν αὐτὰς μακρόθεν. Ἔκτοτε ἑκάστη νῆσος ἐκλέγει τοὺς ἄρχοντάς της ἐτησίως, ὡς μικρά τις Δημοκρατία. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ὀνομάζονται Ἐπίτροποι καὶ ἔχουσι μεγάλην ἐξουσίαν. Ἐκτὸς δὲ τῆς καταδίκης τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ ἀπαγγείλωσιν ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Πύλης, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλωσιν ὅλας τὰς ἄλλας ποινάς· ὑποχρεοῦνται πρὸς τούτοις νὰ εἰσπράττωσι τὸν φόρον τὸν καταβαλλόμενον εἰς τὸν Σουλτάνον καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ὅταν ὁ Πασᾶς ἢ ὁ Βέης ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῶν γαλερῶν του, δὲν περιμένουσι νὰ πλησιάσῃ τὴν νῆσον, ἀλλὰ μεταβαίνουσι καὶ δίδουσιν αὐτῷ τὸν φόρον ἐντὸς τοῦ πλοίου. Ὅταν ὁ φόρος ἦναι πλήρης, ὁ τοῦρκος ἀξιωματικὸς ἐπιτρέπει αὐτοῖς νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀλλ' ἐὰν ἐλλείπῃ τι, ἢ τὰ χρήματα δὲν ἦναι ἕτοιμα, κρατεῖ αὐτοὺς ἐπὶ τῶν γαλερῶν καὶ καταλιμπάνει

αὐτοὺς ἐλευθέρους τότε μόνον, ὅταν ὅλον τὸ ποσὸν πληρωθῇ, τοῦτο δὲ καθίστησι τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπιτρόπου πολὺ ὀχληρόν.

Ἕνεκα τῆς μικρᾶς διαμονῆς τῶν Τούρκων εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ τῆς μακρᾶς ἀποστάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὡραιότητος τῶν νήσων καὶ τῆς εὐκολίας δι' ἧς δύναταί τις νὰ κυριεύσῃ αὐτάς, πολλοὶ γενναῖοι ἄνδρες ἐσκέφθησαν νὰ ἐγκαταστῶσιν ἐν αὐταῖς καὶ καταστῶσι κυρίαρχοι εἴτε ἁπασῶν τῶν νήσων εἴτε τινῶν αὐτῶν. Ἐγνώρισα τρεῖς τοιούτους, τὸν Μαρκήσιον **Fleuri**, καταγόμενον ἐκ λαμπρᾶς οἰκογενείας τῆς Σαβοΐας, τὸν **Hugues Creveliers**, περίφημον ἐφοπλιστὴν ἐν Προβηγκίᾳ, τὸν Ἰωάννην Κάψην, Ἕλληνα ἐκ Μήλου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ τρεῖς, ἰδίως δὲ οἱ δύο τελευταῖοι, ἠνώχλησαν πολὺ τοὺς Τούρκους, ἐγὼ δ' αὐτὸς ὑπῆρξα μάρτυς μέρους τῶν κατορθωμάτων των, θὰ διηγηθῶ ἐν ὀλίγοις ὅ,τι γνωρίζω περὶ τούτων.

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ DE FLEURI.

Κατὰ τὸ ἔτος 1673, ὁ Μαρκήσιος de Fleuri ἀπῆρε τοῦ λιμένος τῆς Μασσαλίας μετὰ δύο πλοίων, ὧν τὸ μὲν φέρον 40 τηλεβόλα, ἐφ' οὗ ἐπέβη ὁ ἴδιος, τὸ δὲ 20, ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ ἐξάδελφός του de la Roche. Ἐσκόπουν δὲ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν νῆσον Νάξον, νὰ τὴν ὀχυρώσωσι καὶ νὰ καταστῶσι κύριοι αὐτῆς. Ἀφικόμενοι εἰς Πάρον, ἤρξαντο συσκεπτόμενοι κρυφίως μετὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των.

Οἱ Ἐνετοὶ ὅμως, οἵτινες εἶχον κλείσει εἰρήνην μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ διατηρῶσι στολίσκον εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν πειρατῶν, παρενέβαλον πρόσκομμα εἰς τοὺς σκοπούς των. Ὁ Μαρκήσιος, σκεφθείς, ὅτι διὰ δύο μόνον πλοίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοῦ Ἐνετικοῦ στολίσκου, συγκειμένου ἐκ 5 καλῶς ὡπλισμένων πλοίων, ἀνεχώρησε καὶ ἤρξατο διατρέχων τὰ παράλια τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ λαφυραγωγήσῃ πλοῖά τινα καὶ οὕτω καλύψῃ τὰ ἔξοδα, ἅτινα πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν δύο πλοίων του εἶχε κάμει.

Ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἐκ Μασσαλίας ἀναχώρησίν του, συνήντησε παρὰ τὰ παράλια τῆς Θεσσαλίας ἐμπορικόν τι πλοῖον, ὑπὸ σημαίαν Ἐνετικήν, ναυλωθὲν ὑπό τινων Ἀρμενίων ἐμπόρων καὶ φέρον πλούσιον φορτίον. Παρευθὺς ὁ Μαρκήσιος,

ὅστις ἦν ὠργισμένος κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐλαφυραγώγησε. Συλληφθεὶς ὅμως μετά τινα καιρὸν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἀπεστάλη εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰς θάνατον, ἕνεκα τῆς λαφυραγωγήσεως τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ἑνετικοῦ πλοίου. Ἀπελύθη ὅμως τῇ παρακλήσει τοῦ τότε Δουκὸς τῆς Σαβοΐας καὶ πλείστων ἄλλων εὐγενῶν, οἵτινες ἐνθέρμως ὑπερήσπισαν αὐτόν. Καὶ ἡ μήτηρ του αὐτή, ἐλθοῦσα εἰς Ἑνετίαν, κατώρθωσε διὰ τῶν ἱκεσιῶν καὶ τῶν δακρύων της νὰ τὸν λυτρώσῃ, ἀφοῦ οὗτος διῆλθεν ἐν τῇ φυλακῇ δύο ἔτη καὶ ἀπεζημίωσε τοὺς ἐμπόρους διὰ τὴν ζημίαν ἣν εἶχεν ἐπιφέρει αὐτοῖς.

Οὐδεμίαν ὅμως διόρθωσιν ἐπήνεγκον αὐτῷ πᾶσαι αἱ προσβολαὶ ἃς ὑπέστη, διότι, ἅμα ἠλευθερώθη, παρευθὺς ἔδραμεν εἰς Ἀνατολήν· βλέπων ὅμως, ὅτι εἰς τὸ Αἰγαῖον οὐδὲν θὰ κατώρθου, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, συνέλαβε δὲ καθ' ὁδὸν Ἀγγλικόν τι πλοῖον, οὗτινος τὸ φορτίον ἀνήρχετο εἰς 2,000 σκοῦδα. Τοῦ συμβεβηκότος τούτου γνωσθέντος, πλεῖστα πλοῖα ἐξῆλθον πρὸς καταδίωξίν του, οὗτος δὲ φοβηθείς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καὶ τὸν ἐξετίμα. Ἀπέθανε δ' ἐκεῖ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν.

HUGUES CREVELIERS.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὃν ἐγνώρισα καὶ προσωπικῶς, ἦν ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ἐκέκτητο δὲ τοσαύτην σωματικὴν δύναμιν, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς γῆς μέγα τηλεβόλον ἄνευ δυσχερείας. Δωδεκαετὴς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν πλοιάρχου τινός, ὅστις διέτρεχε τὰ παράλια τῆς Ἀνατολῆς λεηλατῶν αὐτά. Ἀποκτήσας δὲ μικράν τινα χρηματικὴν περιουσίαν, ἠγόρασε μικράν τινα γαλιόταν, ἣν ὥπλισε τῇ βοηθείᾳ τῶν φίλων του, διαδραμὼν δὲ τὰ παράλια καὶ λεηλατήσας πλοῖά τινα, ἐσκέφθη νὰ ὁπλίσῃ μικρόν τι πλοῖον, ὡς καὶ δώδεκα μικρὰς γαλιότας· δι' αὐτῶν δὲ κατέστη τοσοῦτον ἐπίφοβος εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὥστε ὅλη ἡ Τουρκία ὡμίλει περὶ τῶν κατορθωμάτων του.

Σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ καταστῇ κύριος τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Πελοποννήσιοι, μὴ ἀνεχόμενοι τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ὑπεσχέθησαν αὐτῷ ἐνόρκως τὴν βοήθειάν των. Πρὸς τοῦτο δ' ἀπέστειλαν αὐτῷ τὸν ἀρχηγόν των Λυμπεράκην, ἄνδρα εὐφυᾶ ἀλλ' ἄπιστον. Ὁ Creveliers, στηριχθεὶς ἐπὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, ἤτοι, ὅτι θὰ ἑτοιμάσῃ δι' αὐτὸν 5,000 ἕως 6,000 ἄνδρας, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Μάνης μὲ τὰ πλοῖα, τὰς γαλιότας καὶ τὰς βριγαντίνας του. Ὁ λιμὴν ὑπερησπίζετο ὑπὸ φρουρίου, ὅπερ ἔκτισαν οἱ Τοῦρκοι ὅπως κωλύωσι τοὺς Χριστιανοὺς ἐπιδρομεῖς νὰ προσορμίζωνται ἐκεῖ. Παρευθὺς δὲ ἀποβιβάσας 500 ἄνδρας καὶ 40 τηλεβόλα ἤρξατο τῆς πο-

λιορκίας. Μετά τινας ἐφόδους ἀφίκοντο καὶ οἱ Μανιᾶται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Λυμπεράκη, ἀλλ' ἀντὶ 5,000 ἢ 6,000, ὡς ὑπεσχέθησαν αὐτῷ, ἦλθον μόνον μετὰ 800, καὶ τούτων ἀόπλων. Μετά τινας ἀνεπιτυχεῖς ἐφόδους καὶ μετὰ τὴν σφαγὴν Ἱπποτῶν τινων, ὁ Creveliers ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῶν πλοίων του καὶ ἀπῆρε τῆς Μάνης μετὰ ἓξ ἑβδομάδων διαμονήν.

Διατρέχων δὲ τὸ Αἰγαῖον οὐκ ὀλίγην ἐπήνεγκε ζημίαν εἰς τὰς νήσους, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἄνδρον, ἥτις ἀντέστη αὐτῷ. Ἐπὶ 14 ἔτη κατέστη ἀπόλυτος σχεδὸν αὐτῶν ἄρχων, καθ' ὅσον καὶ φόρους τῷ κατέβαλλον καὶ πανταχοῦ εὐπροσηγόρως τὸν ὑπεδέχοντο, ἰδίως δ' ἐν Πάρῳ, ἔνθα ἦν τὸ σύνηθες ὁρμητήριόν του. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Creveliers ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τῆς Πέτρας, πόλεως τῆς Μιτυλήνης, ἣν ἐποίησε τὴν 12ην Μαρτίου τοῦ 1676, ἡμέραν καθ' ἣν εἰσελθὼν ἀθορύβως μετὰ 800 ἀνδρῶν καὶ ἐκπλήξας τοὺς Τούρκους, οἵτινες ὕπνωττον βαθέως, ἥρπασεν ἐν διαστήματι τριῶν ὡρῶν πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη καί, αἰχμαλωτίσας 500 ἄνδρας, ἀπῆλθεν.

Ἡ Πύλη, μαθοῦσα τὰ συμβάντα ταῦτα, σφόδρα ἐλυπήθη· καί τοι δὲ σπουδαιοτάτας κατέβαλε προσπαθείας πρὸς σύλληψιν καὶ ἐξόντωσιν αὐτοῦ, οὐδὲν θὰ κατώρθου, ἂν μὴ παράδοξόν τι συμβὰν δὲν ἀφήρει τὴν ζωὴν αὐτοῦ πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῆς Πύλης.

Ἡμέραν τινὰ τοῦ ἔτους 1678, προσορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀστυπαλαίας, μὲ τὸ πλῆρες λαφύρων πλοῖον αὐτοῦ, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ δύο γαλερῶν, ὧν τὸ πλήρωμα ἑκάστης συνέκειτο ἐκ 250 ἀνδρῶν, ἐκαραδόκει τὴν διάβασιν ἐμπορικοῦ στολίσκου, κατευθυνομένου ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐπιπέσῃ καὶ λεηλατήσῃ αὐτόν· ἐνῷ ὅμως ταῦ-

τα ἐσκέπτετο, εἷς τῶν ἄλλοτε πιστοτάτων ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὁ ἐκ Σαβοΐας Ἀδὰμ, ὃν εἶχε διασώσει ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, βαρέως φέρων τὸ εἰς αὐτὸν δοθὲν ῥάπισμα ἐν ὥρᾳ παραφορᾶς, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, καὶ δὴ πορευθεὶς καὶ λαβὼν τὰς κλεῖδας τῆς πυριταποθήκης ἔθηκε πῦρ εἰς αὐτὴν, καὶ τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ. Τὰ σώματα τοῦ δυστυχοῦς Creveliers καί τινων ἄλλων εὑρέθησαν ἐντελῶς ἠκρωτηριασμένα εἴκοσι βήματα μακρὰν τοῦ λιμένος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΨΗΣ.

Ὁ τρίτος ἐπιδρομεὺς ἦν ὁ Ἰωάννης Κάψης, Ἕλλην ἐκ Μήλου, γινώσκων καλῶς τὰς θαλάσσας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσας πρωρεὺς τῶν Γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων. Καίτοι δὲ ὢν καταγωγῆς εὐτελοῦς, οὐχ ἧττον οὐδ' εὐτολμίας οὐδὲ δραστηριότητος ἐστερεῖτο. Ἀναδειχθεὶς ἔκ τινων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ἀποκατέστη ἐν Μήλῳ, ἔνθα ἀποκτήσας φίλους τινὰς, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἀναγορευθῇ κύριος τῆς νήσου, ὅπερ καὶ κατώρθωσε. Οἱ Μήλιοι, φύσει ἀνδρεῖοι, μὴ ἀνεχόμενοι τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν καὶ θαυμασταὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κάψη, οὐδόλως ἀποβλέψαντες εἰς τὸ ἄσημον τῆς καταγωγῆς του, παραχρῆμα τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς τοιοῦτον, ἔστεψε δ' αὐτὸν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἑλλήνων ὁ Λατῖνος Ἐπίσκοπος Dom Antonio Camillo, ὅστις ἔθηκεν εἰς τὸν αὐχένα αὐτοῦ χρυσῆν ἅλυσιν, τοῦ λαοῦ ἀναφωνήσαντος τρὶς «Ζήτω ὁ Κάψης». Ὁ νέος οὗτος ἄρχων, οὐδόλως ἐκ τῶν τιμῶν τούτων θαμβωθεὶς, προσεπάθησεν, ἅμα ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν κατοίκων, ἰδίως δὲ ἰσχυροτάτου τινὸς Μηλίου, Ἀρμένη καλουμένου. Μετὰ ταῦτα ἐπειράθη παντὶ σθένει νὰ ἐπισύρῃ τὸ σέβας τῶν ὑπηκόων του· πρὸς τοῦτο δ' ἐκλέξας τὴν πρωτίστην οἰκίαν ἐν Μήλῳ, κατῴκησεν ἐν αὐτῇ, ἐφρουρεῖτο δὲ ὑπὸ 25 στρατιωτῶν ἐνόπλων, ἐξήρχετο συνοδευόμενος ὑπὸ 50, ἐδίκαζε καθ' ὡρισμένας ἡμέρας, καὶ πάντοτε ἀπένεμε τὴν δικαιοσύ-

νην δικαίως καὶ ἀμερολήπτως. Ἡ βασιλεία του διήρκεσε τρία ἔτη, καὶ ἤθελε διαρκέσει περισσότερον, ἐὰν μὴ ὁ Κάψης ἐνεπιστεύετο τόσον πολὺ εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἡ Πύλη, βλέπουσα τὴν εὐτολμίαν καὶ τὰ μέτρα, ἅτινα ἐλάμβανε πρὸς ἑδραίωσιν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, ἀπεφάσισε νὰ τὸν καταστρέψῃ, ἀλλὰ μὴ τολμῶσα φανερῶς νὰ ἐπιχειρήσῃ τοῦτο, διότι ὁ Κάψης ἦν λίαν ἀγαπητὸς τοῖς Μηλίοις, ἐμηχανεύθη πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς τέχνασμα δόλου. Πρὸς τοῦτο ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς Πύλης τρεῖς γαλέραι ἐπὶ τῇ προφάσει νὰ εἰσπράξωσι τοὺς φόρους. Μόλις ἠγκυροβόλησαν αὗται, ὁ Διοικητὴς ἐξῆλθε καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Κάψην, τὸν διαβεβαίωσε περὶ τῆς ὑπολήψεως, ἧς ἀπήλαυε παρὰ τῷ Σουλτάνῳ καὶ περὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς ἐν ὅσῳ ἀνεγνώριζεν ἑαυτὸν ὑποτελῆ τῆς Πύλης. Ὁ Κάψης, πίστιν δοὺς εἰς τοὺς λόγους του, ἀνταπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ φοβηθεὶς μὴ δώσῃ τινὰ ὑποψίαν τοῖς Τούρκοις, ἐπορεύθη ὑπὸ 12 μόνον συνοδευόμενος στρατιωτῶν· μόλις ὅμως ἔθηκε τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς γαλέρας, καὶ παρευθὺς περικυκλώσαντες αὐτὸν πανταχόθεν ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ κυριαρχικὸν ἔμβλημα, τὴν χρυσῆν δηλονότι ἅλυσιν, ἣν ἔφερεν ἐπὶ τοῦ αὐχένος, καὶ διὰ σιδηρῶν δεσμῶν τὸν περιέβαλον. Ἀναπετάσαντες δὲ τὰ ἱστία ἀπῆραν τῆς Μήλου, ὁδηγοῦντες τὸν Κάψην σιδηροδέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄφιξίν του ὑπέστη τὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατον, κρεμασθεὶς ἐπὶ δένδρου τινός, παρὰ τὴν θύραν τοῦ Μπανίου, τὸ ἔτος 1680. Ἔκτοτε οἱ Τοῦρκοι, φοβούμενοι τοὺς Μηλίους, ἐπετήρουν αὐτοὺς αὐστηρότατα. Πρό τινος εἰδοποίησαν τὴν Πύλην, ὅτι οἱ Καπουσῖνοι ἔκτισαν οἶκον ὁμοιάζοντα πρὸς Ἀκρόπολιν, εἰ καὶ ὁ οἶκος οὗτος δὲν ἦτο ἡ ἁπλῆ

τις ἐκκλησία ἓξ ἢ ἑπτὰ περιέχουσα κελλία. Ἅμα τῇ εἰδήσει ταύτῃ, ὁ Καπετὰν Πασσᾶς ἀπέστειλε 30 γαλέρας, αἵτινες ἅμα ἀφιχθεῖσαι διέταξαν τοὺς μοναχοὺς νὰ ἀποσυρθῶσι τοῦ οἴκου των ἐντὸς τριῶν ὡρῶν, μετὰ δὲ ταῦτα παρέδωκε τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ πῦρ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σουμμαρουπῶν ἄρχοντες.

Ἐλλιπὴς θὰ ἦτο ἡ ἱστορία τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐὰν παρέλιπον τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ Οἴκου τῶν Σουμμαρουπῶν, ὅστις οὐ μόνον διενείματο τὴν κυριαρχίαν μετὰ τῶν Δουκῶν, ἀλλὰ καὶ μεγάλα ἐκτήσατο ἐπὶ τοῦ Δουκάτου δικαιώματα. Ὁ ἄρχων Κουρσῖνος Σουμμαρούπας, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἀποθανὼν πρό τινος, μοὶ ἀνεκοίνωσε τὰ ἀρχαῖα ἀπομνημονεύματα τοῦ οἴκου του, ἐν οἷς τόσα ἀξιοπερίεργα εἶδον ὥστε ἐνόμισα καλὸν νὰ γνωστοποιήσω αὐτὰ εἰς τὸ κοινόν. Ἄλλως τε, ποιούμενος λόγον περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ οἴκου τούτου ἐπὶ τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, δὲν λέγω τι δριστικὸν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καταλείπων τὴν συζήτησιν ταύτην εἰς τοὺς νομομαθεῖς. Μόνον σκοπὸν ἔχω ὅπως καταστήσω γνωστὸν εἰς τὴν Γαλλίαν οἶκον περιφανῆ, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἀρχαίων βασιλέων μας καταγόμενον, ἔνθερμον ὑπερασπιστὴν της Καθολικῆς Θρησκείας καὶ ἕτοιμον νὰ θύσῃ τὸ αἷμά του διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως.

ΛΕΩΝ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ.

Ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σουμμαρουπῶν, ὁ ἀποκατασταθεὶς εἰς Ἀνατολὴν, ἦτο ὁ Λέων Σουμμαρούπας. Ἦτο δ' εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων εὐγενῶν τῆς Ἰταλίας, ὅστις σὺν τῇ ἀρχαιότητι τῆς καταγωγῆς του ἐκέκτητο καὶ πολλὰ προτερήματα.

Ἡ εἴδησις τῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων κατακτωμένων ἐν τῇ Ἀνατολῇ τόπων παρεκίνησε τὸν Λέοντα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς καθημερινὰς νίκας τῶν Χριστιανῶν. Ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ τοῦ γενεθλίου αὐτοῦ τόπου τῆς Βερώνης, τὸ 1230. Ἔφθασε δ' εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα διῴκει τότε ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γοδοφρείδου Ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, πορευθέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς βοήθειαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Βαλδουΐνου II. Ταχέως ἐγνώσθη ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἀνδρία καὶ ἡ ἐπιδεξιότης τοῦ Σουμμαρούπα. Τούτων ἕνεκα τοσοῦτον ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, ὅστις ἄλλως τε ἐγνώριζε καὶ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ καταγωγὴν, ὥστε τῷ ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Ἐλισάβετ.

Διὰ τοῦ γάμου τούτου ὁ Σουμμαρούπας συνεδέθη μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Γαλλίας· διότι ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος, ἀνεψιὸς τοῦ στρατηγοῦ τῆς Καμπανίας, τοῦ παρευρεθέντος εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ μετὰ τοῦ Γουλιέλμου de Champlit κυριεύσαντος τὴν Πελοπόννησον, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Nariot de Joucy, γαμβροῦ τοῦ Θεοδώρου Βρανᾶ καὶ τῆς

Agnès de France, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Αὐγούστου καὶ θυγατρὸς Λουδοβίκου τοῦ Νέου. Ὁ Λέων ἀπέκτησε τρία τέκνα, τὸν Λιονέλλον, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Φραγκίσκον. Ὁ Φραγκίσκος, ἀρνηθεὶς τὸν κόσμον, ἐγένετο κληρικὸς, πορευθεὶς δ' εἰς Ῥώμην ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Καρδινάλιος. Ὁ δὲ Νικόλαος ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Κόμητος Bevilaqua, ἄρχοντος εὐγενοῦς καὶ ὑπὸ πλείστων πεπροικισμένου ἀρετῶν.

ΛΙΟΝΕΛΛΟΣ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ.

Ὁ Λιονέλλος, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λέοντος Σουμμαρούπα, ἀνετράφη μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, τοῦ πάππου του, ὅστις τὸν ἠγάπα περιπαθῶς. Εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου, Κόμητος Παλατίνου τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Κεφαλληνίας, ὧν ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα καὶ ἡ οἰκογένεια, ἀλλ' ἥτις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν σημάτων ἅτινα ἔφερεν, ἀνῆκεν εἰς μίαν τῶν σπουδαιοτέρων Γαλλικῶν οἰκογενειῶν. Καὶ ὁ Λιονέλλος ὅμως δὲν ἦτο κατώτερος τούτων, διότι ἐκ μέρους τῆς μητρός του, ἡ Agnès de France ἦτο προμάμμη του, κατὰ συνέπειαν Λουδοβῖκος ὁ Νέος, πατὴρ τῆς Agnès καὶ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, τρίπαππός του, ὁ δὲ Φίλιππος Αὔγουστος θεῖός του. Ἦτο ἐξάδελφος τοῦ Φιλίππου, υἱοῦ τοῦ Καρόλου d' Anjou, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, ἐπειδὴ ὁ Φίλιππος εἶχε νυμφευθῆ τὴν Ἐλισάβετ, μονογενῆ θυγατέρα τοῦ Γουλι-

έλμου Βιλλαρδουΐνου (καὶ τοὐπίκλην Μεγάλος Ὀδοὺς), τελευταίου Ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τῆς γυναικός του· ἐκ τούτων δὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ τὴν εὐγένειαν τοῦ Οἴκου τῶν Σουμμαρουπῶν. Ὁ Λιονέλλος ἔσχεν ἐκ τοῦ γάμου του τὸν Γασπὰρ Σουμμαρούπαν, ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων ἀρχηγῶν καὶ σωφρονεστέρων πολιτικῶν τῆς ἐποχῆς του.

ΓΑΣΠΑΡ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ.

Ἄρχων τῆς Πάρου.

Ὁ Γασπὰρ, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λιονέλλου Σουμμαρούπα, ἄρχων ἱκανώτατος καὶ διὰ πολλῶν πεπροικισμένος πλεονεκτημάτων, ἐνυμφεύθη, ὡς ἐῤῥέθη ἤδη, τὴν Μαρίαν Σανούδου, μονογενῆ θυγατέρα τῆς Φλωρεντίας Σανούδου, Δουκίσσης τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, λαβὼν λόγῳ προικὸς τὰς νήσους Πάρον καὶ Ἀντίπαρον.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Πάρου. Ἡ νῆσος Πάρος εἶναι μία τῶν ὡραιοτέρων νήσων, εἰ καὶ ἡ περιφέρειά της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 36 μίλια. Οἱ λιμένες της τὴν καθιστῶσι περίδοξον ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, εἶναι δὲ τὸ σύνηθες καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν Ἐφοπλιστῶν. Ὁ λιμὴν Δρίο, εἰς τὴν ἄκραν τῆς νήσου πρὸς Μ. εἶναι ὁ καλλίτερος· εἰσέρχεταί τις καὶ ἐξέρχεται οἱοσδήποτε ἄνεμος καὶ ἂν πνέῃ. Κλείεται πρὸς Α. διά τινος μικρᾶς νήσου, ἑπομένως ἔχει δύο στόμια, ἓν πρὸς Β. καὶ ἓν πρὸς Μ. Ναυτικὸς στόλος δύναται νὰ ὑδρευθῇ εἰς ὀλιγώτερον διάστημα τῶν δύο ὡρῶν, διότι ὑπάρχει παρὰ τὴν

ὄχθην πρὸς τὸ μέρος τῆς Πάρου πηγὴ ἔχουσα ἄφθονον ὕδωρ. Ὁ λιμὴν τῆς Ἀούσης, εἰς τὴν ἑτέραν ἄκραν τῆς νήσου, εἶναι μακρὸς καὶ πλατὺς, ἀλλ' ἕνεκα τῶν πνεόντων βορείων ἀνέμων δὲν εἶναι πολὺ ἀσφαλής. Ὑπάρχει ὅμως ἐν μέσῳ τοῦ λιμένος τούτου μικρά τις νῆσος ἐν ᾗ τὰ πλοῖα δύνανται νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀντιστῶσιν εἰς τὸν ἄνεμον. Ὁ λιμὴν τῆς Παρεχείας δὲν εἶναι τόσῳ καλὸς, καὶ ἡ εἴσοδός του δὲ αὐτὴ εἶναι ἐπικίνδυνος, ἕνεκα σκοπέλου τινὸς ἀδιοράτου, ἐφ' οὗ πολλὰ πλοῖα ἐναυάγησαν. Ὁ προς Α. λιμὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας εἶναι ὁ μικρότερος πάντων· εἶναι ὅμως ἀσφαλέστερος καὶ καλλίτερος τῶν ἄλλων.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τρεῖς πόλεις, τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι κατηδάφισαν πάντα τὰ ὀχυρώματα, ἡ Παρέχεια, ἡ Ἄουσα, καὶ ἡ Κέφαλος. Ἡ Παρέχεια εἶναι ἡ μεγαλειτέρα καὶ πολυπληθεστέρα. Ἡ Ἄουσα εἶναι σπουδαία ἕνεκα τῆς τοποθεσίας της. Τὸ φρούριον τῆς Κεφάλου ἦτον ἄλλοτε ἡ ἰσχυροτέρα τῆς νήσου θέσις, τανῦν ὅμως εἶναι μοναστήριον ἀφιερωμένον τῷ Ἁγίῳ Ἀντωνίῳ, καὶ κατοικούμενον ὑπὸ 10 ἢ 12 μοναχῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ ἑνὸς Ἡγουμένου. Ἡ νῆσος ἔχει ἓξ χωρία, καὶ ἓξ μοναστήρια, ἔνθα οἱ καλόγηροι ζῶσι λίαν ἀνέτως.

Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἰσὶν Ἕλληνες, ὑποκείμενοι τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Νάξου, ὅστις ἔχει ἐκεῖ ἕνα οἰκονόμον. Καὶ οἱ ὀλίγάριθμοι Λατῖνοι ἔχουσιν ἱερέα διοικοῦντα αὐτούς, Ἄλλοτε εἶχον ἕδραν αὐτόθι καὶ οἱ Ἰησουῒται· νῦν ὅμως ἐπισκέπτονται συχνάκις τοῦ ἔτους αὐτὴν ὅπως διδάξωσι λαὸν, ὅστις διετήρησε πάντοτε ὑπὲρ αὐτῶν πολλὴν ἀγάπην. Ἐκ τῶν ἔτι σωζομένων μνημείων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὁποίας φήμης ἀπήλαυεν ἄλλοτε ἡ νῆσος αὕτη. Τὰ τόσῳ περίφημα αὐτῆς

μάρμαρα, σήμερον οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἔξοχον. Τὰ τῆς Γενεύης, τῆς Namur, ἰδίως δὲ τὰ τῆς Προβηγκίας εἶναι πολὺ καλλίτερα. Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐτῇ μάρμαρόν τι διαφανὲς ὡς κρύσταλλος, ἴσως τὸ parium marmor τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' αἱ φλέβες, ἐξ οὗ ἐλατομεῖτο ἐξηλείφθησαν, τεμάχιά δέ τινα μόνον εὑρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ, ἅτινα φυλάττουσιν περιεργίας χάριν.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ ἄλλοτε τόσον κατῳκημένη, διέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἔρημος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν καλυπτόντων αὐτὴν δασῶν. Ὑπάρχει ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπής τις καὶ ὡραία ἐκκλησία ἀφιερωμένη τῇ Παναγίᾳ, περιγραφὴν τῆς ὁποίας ἔγραψεν ὁ Βαρόνιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ. Ὡραιοτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν ἐκκλησίαν ταύτης δὲν εἶδον. Πρὸς ἀνέγερσιν αὐτῆς μετεχειρίσθησαν τὸ διαφανὲς ἐκεῖνο μάρμαρον, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἀνέφερον· ἔκειτο δὲ ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου τινὸς δάσους καὶ ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον εἰς τὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν μοναξίᾳ ζήσασαν Ἁγίαν Θεοκτίστην. Ἔτι δὲ καὶ σήμερον ἡ Ἁγία αὕτη ἀναγνωρίζεται ὡς προστάτρια τῆς νήσου. Ἡ ἱστορία της εὕρηται πανταῦ, ὁ δὲ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἴδῃ αὐτὴν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Βαρονίου. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ περιφήμου τούτου ναοῦ ἀνηγέρθη ὡραία τις ἐκκλησία ἀφιερωθεῖσα τῇ Παναγίᾳ· εἶναι δὲ κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ κανονικωτέρα καὶ ὡραιοτέρα τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπαρχουσῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν αὐτὴν Ἑκατονταπυλιανὴν, ὡς κτισθεῖσαν κατὰ μίμησιν τῆς Ἁγ. Σοφίας. Καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲ αὐτοὶ ἐκ περιεργίας κινούμενοι τὴν ἐπισκέπτονται.

Καίτοι δὲ ἡ Πάρος ἔχει περιφέρειαν μόνον 12 λευγῶν, οὐχ ἧττον καταβάλλει τῇ Πύλῃ φόρον 30000 φράγκων, τὸ

δ' ἔδαφός της εἶναι γονιμώτατον καὶ κεκαλλιεργημένον πολλῷ πλέον τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ νῆσος αὕτη ἀπεχωρίσθη τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὑπὸ τῆς Φλωρεντίας Σανούδου, ἥτις τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα της Μαρίαν, σύζυγον τοῦ Γασπὰρ Σουμμαρούπα, ὅστις δικαιωματικῶς ἦτο διάδοχος τοῦ Δουκάτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Κρίσπου Νικολάου Καρκερίου. Τοσαῦτα ὅμως εὗρεν ἐμπόδια εἰς τὰς δικαίας του ἀπαιτήσεις, ὥστε οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ τὰς διεκδικήσῃ, ἐπειδὴ οἱ Ἐνετοὶ ὑπερήσπιζον τὸν Φραγκῖσκον Κρῖσπον. Ὁ Σουμμαρούπας ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ Δουκὸς τοῦ Μιλάνου Ἰωάννου Γαλέα, οὗτινος οἱ πρόγονοι μεγάλας ὤφειλον χάριτας εἰς τοὺς Σουμμαρούπας ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς προσέφερον αὐτοῖς. Ἐπορεύθη μάλιστα ὁ ἴδιος εἰς Μιλάνον ὅπως ἐκθέσῃ αὐτῷ τὰς εἰς αὐτὸν προσγενομένας ἀδικίας. Ὁ Γαλέας τὸν ὑπεδέχθη μετὰ τιμῶν καὶ τῷ ὑπεσχέθη νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ. Αἱ ὑποσχέσεις του ὅμως δὲν ἐξετελέσθησαν εἰμὴ μετὰ πολλὰ ἔτη. Ὁ Γαλέας, ἀναγνωρίσας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἄξιον, διετήρησεν αὐτὸν παρ' αὐτῷ ὡς πρωθυπουργόν, ἐξεπλήρωσε δὲ οὗτος μετὰ τοσαύτης ἐπιδεξιότητος τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως ταύτης, ὥστε εἵλκυσε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου του. Ἀλλ' ὁ ἄρχων τῆς Πάρου, μὴ λησμονήσας τὰ δίκαιά του ἐπὶ τοῦ Δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἤρξατο στενοχωρούμενος. Παρεκάλεσε τὸν Ἡγεμόνα νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀναχωρήσῃ, παριστῶν αὐτῷ, ὅτι αἱ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὑποθέσεις του θὰ κατεστρέφοντο, ἐὰν διέμενεν ἐν Λομβαρδίᾳ. Ὁ Γαλέας ἔδωκεν αὐτῷ δύο ἐκ τῶν καλλιτέρων ἐπαρχιῶν του τὴν Campo alto καὶ τὴν Mozolo, κειμένας πλησίον τῆς Βερώνης ὅπως μείνῃ. Ὁ Σουμμαρούπας ὅμως, μὴ δεχθεὶς τὰς

προσφορὰς ταύτας, τὸν παρεκάλεσεν ἐπιμόνως ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ δὲ Δοὺξ, ἕνεκα τῶν λόγων, οὓς ἐξέθηκεν αὐτῷ, τῷ ἐπέτρεψεν ἐπὶ τέλους νὰ ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Σουμμαρούπας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Μιλάνου πεπληρωμένος τιμῶν. Ὁ Γαλέας τῷ ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ στρατὸν ἐξ ὅλων τῶν ἀνηκουσῶν αὐτῷ χωρῶν. Τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκστρατείαν ἀνέγνων ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, φέρει δὲ χρονολογίαν 28 Ἰουνίου 1401. Ὁ Δοὺξ Γαλέας ὑπερεπαινεῖ τὸν ἄρχοντα Γασπὰρ Σουμμαρούπαν, καὶ συνιστᾷ αὐτὸν εἰς ὅλους τοὺς συμμάχους του, λέγων αὐτοῖς, ὅτι πάσας τὰς ἐκδουλεύσεις, ἃς θὰ προσενέγκωσιν εἰς αὐτὸν, θὰ τὰς θεωρήσῃ ὡς γενομένας εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ὁ Σουμμαρούπας φθάσας εἰς Πάρον μετὰ τοῦ μικροῦ του στρατοῦ, οὐδὲν σπουδαῖον κατώρθωσεν. Ὁ Κρίσπος ἦτο καλῶς ἐγκατεστημένος καὶ ὑπεστηρίζετο ἐπίσης καλῶς. Ὁ Σουμμαρούπας ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑνετῶν καὶ νὰ καταστῇ ἰσχυρότερος. Πρὸς τοῦτο μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐξέθηκε τὰ παράπονά του εἰς τὴν Γερουσίαν, ἅτινα συνεκίνησαν αὐτὴν, ἀλλ' οὐδὲν ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ ἀνέγερσις τοῦ Κρίσπου εἶχεν ἐνεργηθῆ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας, καὶ τούτου ἕνεκα τὸν ὑπερήσπιζε τοσοῦτον. Ὁ εὐγενὴς Zeno ἦν ὁ μόνος ἀποφηνάμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων του. Προσέτι δὲ, ὅπως συνδεθῇ μετὰ τοῦ Σουμμαρούπα, ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του Κασσιανὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σουμμαρούπα, Κουρσίνου, δοὺς αὐτῇ λόγῳ προικὸς τὴν ἀρχοντίαν τῆς νήσου Ἄνδρου.

ΚΟΥΡΣΙΝΟΣ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ.

Πρῶτος ἄρχων τῆς Ἄνδρου.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Ἄνδρου. Ἡ νῆσος Ἄνδρος, κειμένη μεταξὺ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς εἰς τοὺς Ἐνετοὺς ἀνηκούσης νήσου Τήνου, εἶναι μία τῶν ὡραιοτέρων καὶ γονιμωτέρων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἔχει περιφέρειαν 30 περίπου λευγῶν, εἶναι δὲ ἴση σχεδὸν τὸ μέγεθος πρὸς τὴν Νάξον. Ἔχει δύο μόνον λιμένας, ἕνα πρὸς Μ. χρησιμεύοντα ὡς ὁρμητήριον τῶν λέμβων τῆς νήσου, καὶ ἕνα πρὸς Β. ὀνόματι Γαύριον, πολὺ μεγαλείτερον τοῦ πρώτου. Ἐν αὐτῷ προσορμίζονται συχνάκις οἱ Τοῦρκοι μεθ' ὅλων τῶν γαλερῶν των, καὶ οἱ Ἐνετοὶ μετὰ τῶν πλοίων των. Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους της, δὲν εἶναι πολὺ κατῳκημένη, διότι δὲν περιέχει πλείονας τῶν 6,000 κατοίκων Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν. Ἄλλοτε οἱ ἄρχοντες τῆς Ἄνδρου ἀνήγειρον φρούριόν τι ἐπί τινος μικροῦ ἰσθμοῦ πρὸς Μ. τῆς νήσου, οὗτινος τὰ ἐρείπια μόνον σώζονται. Ὑπάρχουσιν εἰς αὐτὴν δύο Ἐπίσκοποι, εἷς Ἕλλην καὶ εἷς Λατῖνος, ὧν ὁ τελευταῖος δὲν ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του πλείονα τῶν 20 ἀτόμων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σουμμαρουπῶν, οἱ Λατῖνοι ἦσαν πολυπληθεῖς, ἀλλὰ, μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, τοσαῦτα ὑπέστησαν, ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤλλαξαν θρησκείαν, καὶ ἠκολούθησαν τὸ Ἑλληνικὸν θρήσκευμα.

Ἡ νῆσος αὕτη ἔχει πολλὰς κωμοπόλεις, ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ Ἄρνα καὶ ἡ Ἀμολόχη. Ἡ τελευταία κατοικεῖται ὑπὸ Ἀλβανῶν ἐλθόντων ἐκ Πελοποννήσου. Ὑπάρχουσιν

ἐπίσης πολλὰ μοναστήρια, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ τῆς Ἁγίας, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς Ἀκρόπολιν. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 100 μοναχῶν, κατεχόντων πολλὰ κτήματα ἐν τῇ νήσῳ.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρες πλουσιώτατοι, ὧν ἡ πρόσοδος προέρχεται ἐκ τῆς μετάξης, ἣν ἀποστέλλουσιν εἰς Ἐνετίαν καί Χίον. Τὸ ἔδαφος εἶναι καταλληλότατον, αἱ γαῖαι γονιμώταται καὶ τὰ ζῶα παχύτατα· αἱ αἶγές της ἔχουσι μέγεθος ἀξιοπερίεργον καὶ γεννῶσι δὶς τοῦ ἔτους, ἀνὰ δύο μικρὰ συνήθως. Ἔχει προσέτι πλῆθος κήπων καλῶς κεκαλλιεργημένων καὶ πλεῖστα καρποφόρα δένδρα· αἱ πορτοκαλέαι της καὶ αἱ λεμονέαι της δὲν εἶναι κατώτεραι τῶν τῆς Νάξου: Τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου δὲν εἶναι τοσοῦτον ὑγιεινὸν, ἕνεκα τῶν πολλῶν ῥυακίων καὶ τῶν πηγῶν τῶν βρεχουσῶν τὸ ἔδαφος καὶ καθιστωσῶν αὐτὸ ἑλῶδες, ὅπερ καὶ ἐπιφέρει πολλὰς ἐπικινδύνους ἀσθενείας, ἀλλὰ μόλις τις ἀλλάξῃ θέσιν, παρευθὺς ἀναῤῥώνυται.

Ὁ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας καταστὰς ἄρχων τῆς Ἄνδρου, ἕνεκα τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Κασσιανῆς Zeno, ἐπορεύθη, ὅπως καθέξῃ ταύτην. Ἀλλὰ μόλις ἔφθασε, καὶ παρευθὺς ὁ πατήρ του, ὅστις τὸν συνώδευεν, ἀπέθανε προσβληθεὶς ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ· τὸν ἐλυπήθησαν δὲ πάντες, διότι ἠγάπα τοὺς πάντας. Ὁ υἱός του, ἄρχων τῆς Ἄνδρου, τὸν μετέφερεν εἰς Πάρον, ὅπου καὶ ἐνεταφιάσθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ φρουρίου Κέφαλο, ὅπου ἔτι καὶ νῦν σώζεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ὁ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τάφος του.

Ἡ τύχη, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας, δὲν ἐβοήθησε τὸν Γασπὰρ Σουμμαρούπαν, μεθ' ὅλην δὲ τὴν ἀξίαν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Δουκικοῦ θρόνου δικαιώματά του, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ κύριος αὐτῆς, διότι ἦν ἐνάρετος, ἐνῷ ὁ

ἅρπαξ διετηρήθη, διότι, μεθ' ἅπαντα τὰ διαπραχθέντα κακουργήματα, εὗρε προστάτας, εἰς οὓς ἡ ἁρπαγή του ἦν ὠφέλιμος.

Ὁ Κουρσῖνος, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρός του, προσεπάθησεν, ὅπως διὰ μέσου τῆς Γερουσίας λάβῃ τὴν Κυριαρχίαν τῆς μητρός του, ἀλλά, ὡς εἶπον, οἱ Κρίσποι ἦσαν καλῶς ἐστερεωμένοι. Πᾶν ὅ,τι ἡ Δημοκρατία ἔπραξε δι' αὐτόν, περιωρίσθη εἰς ἀπόφασιν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ 1403, ἐπὶ τοῦ Δόγη Φραγκίσκου Φόσκαρη, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ὁ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας, Κύριος τῆς Ἄνδρου, κηρύττεται κάτοχος τῆς πόλεως Λείψης κειμένης ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ὡς μοναδικὸς καὶ νόμιμος κληρονόμος τῆς Μαρίας Σανούδου, μητρός του, ὡς κληρονόμου καὶ αὐτῆς τοῦ Νικολάου Καρκερίου, Δουκὸς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀποθανόντος ἀκλήρου. Τὰ περὶ τούτου ἔγγραφα ἐστάλησαν εἰς τὸν Mafeo Donato, Βάϊλον τῆς Εὐβοίας καὶ εἰς τὸν Λουδοβῖκον Polanco, σύμβουλον. Τὰ πρωτότυπα τῶν ἐγγράφων τούτων ἐφυλάχθησαν ἐπὶ πολὺ μετὰ τῶν ἐγγράφων τοῦ Andronichi δημοσίου συμβολαιογράφου τῆς Εὐβοίας. Ὁ Κουρσῖνος ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα ἐκ τοῦ γάμου του, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ πρωτότοκος Δομίνικος.

ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ

2ος ἄρχων τῆς Ἄνδρου.

Ὁ ἄρχων οὗτος ἐθεωρεῖτο πάντοτε φρονίμου καὶ εἰρηνικῆς ἀγωγῆς. Ἐν τούτοις ἀπήντησεν ἀκαταμάχητα ἐμπόδια νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς Κρίσπους. Ἐπὶ τέλους ἀηδίασε καὶ ἀπεφάσι-

σε νὰ μὴ παλαίσῃ πλέον κατὰ τῆς δυσμενοῦς τύχης. Διὸ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Κρίσπου Ἀδριάναν, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ, ὅτι, ἂν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Δουκὸς Ἰακώβου ἀπέθνησκεν ἄκληρος, τὸ Δουκάτον θὰ περιήρχετο εἰς τὴν Ἀδριάναν, ἀδελφὴν καὶ κληρονόμον του. Τὸ ἐπὶ τούτου συμβόλαιον ἐγένετο δεκτὸν παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ὁ Νικόλαος Σουμμαρούπας, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Δομινίκου, ὃν ὁ πατήρ του ἠγάπα ὑπερβαλλόντως, ἔλαβε τὴν νῆσον Πάρον. Ἕνεκα τῆς διανομῆς ταύτης ἡ οἰκογένεια τοῦ Σουμμαρούπα ἐχωρίσθη εἰς δύο κλάδους. Ὁ Νικόλαος, ἄρχων τῆς Πάρου, ἐκτήσατο τρεῖς θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν, ὀνομασθέντα, ὡς ὁ πάππος του, Κουρσῖνος. Οὗτος διεδέχθη τὸν πατέρα του ἐν Πάρῳ, ἀλλ' ἀποθανὼν ἄτεκνος, κατέστησε διὰ διαθήκης του Φλωρεντίαν, τὴν πρεσβυτέραν τῶν ἀδελφῶν του, κληρονόμον τῆς περιουσίας του καὶ ἑπομένως καὶ τῆς νήσου Πάρου. Ἡ Φλωρεντία, πλήρης φυσικῶν καὶ ἠθικῶν προτερημάτων, ἐνυμφεύθη τὸν Φραγκῖσκον Βενιέρην, εὐγενῆ Ἐνετόν, ὅστις πρῶτος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἄρχοντος τῆς Πάρου, ἕνεκα τῆς προικὸς τῆς γυναικός του. Ἦτον δ' οὗτος ὁ πάππος τοῦ περιφήμου Βενιέρη, ὅστις ἠμύνατο τοσοῦτον γενναίως εἰς τὸ φρούριον Κέφαλο κατὰ τῶν ἐφόδων τοῦ Βαρβαρόσα.

Ἡ νῆσος Ἀντίπαρος ἐδόθη εἰς τὴν Μαρίαν Σουμμαρούπα διὰ τῆς αὐτῆς διαθήκης τοῦ πατρός της Κουρσίνου, αὕτη δ' ἐνυμφεύθη τὸν Ἰωάννην Λορεδάνον, εὐγενῆ ἐκ τῶν λαμπροτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἐνετίας καταγομένον, ὅστις διὰ τοῦ γάμου τούτου κατέστη κύριος τῆς Ἀντιπάρου.

Ἡ Ἀντίπαρος εἶναι ἀληθῶς ἐκ τῶν μικροτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκ τῶν ὀλιγώτερον καρπο-

φόρων. Ἔχει ἓξ λευγῶν περιφέρειαν καὶ κεῖται πρὸς Δ. τῆς νήσου Πάρου, ἀφ' ἧς χωρίζεται μόνον διὰ μικροῦ πορθμοῦ εἰς ὃν αἱ γαλέραι καὶ τὰ πλοῖα ἀποσύρονται ὡς εἰς λιμένα ἀσφαλέστατον καὶ καταλληλότατον. Μία κωμόπολις ὑπάρχει εἰς ὅλην τὴν νῆσον, διακόσια βήματα μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἄλλοτε εἶχε πολλοὺς κατοίκους, ἀλλὰ σήμερον μόλις ἔχει ἑκατὸν οἰκίας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως ὑπάρχει ὀγκώδης πύργος κτισθεὶς ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Δουκῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὅστις καὶ τανῦν ἔτι διατηρεῖται σῶος, κυκλοτερὴς τὸ σχῆμα καὶ ὀγκώδη ἔχων τὰ τείχη. Εἶναι περίεργον πῶς οἱ Τοῦρκοι δὲν τὸν κατηδάφισαν, διότι ἐν ᾗ καταστάσει εὑρίσκεται νῦν, ἑκατὸν ἄνδρες καλῶς ὡπλισμένοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσιν ἐπὶ μακρὸν καθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς Ἀντιπάρου ἀπεσύρθησαν εἰς Πάρον, ἵνα βιώσωσιν ἐκεῖ ἐν μείζονι ἀσφαλείᾳ, μὴ ὦσι δὲ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς συνεχεῖς προσβολὰς τῶν Χριστιανῶν καταδρομέων, οὓς ὁ καλὸς λιμὴν ἕλκει εἰς τὴν νῆσον ταύτην, διατρίβουσι δὲ ἐκεῖ μέγα μέρος τοῦ ἔτους.

Ὁ Δομίνικος Σουμμαρούπας ἔζησεν ἀκόμη πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς νήσου Ἀντιπάρου, ἥτις ἀνῆκεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἀφῆκε δὲ τρεῖς θυγατέρας καὶ πέντε υἱούς. Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος πάντων, τρίτος ἄρχων τῆς Ἄνδρου, ἀποθανὼν νέος, ἔσχε μόνον διάδοχον τὸν ἀδελφόν του Κουρσῖνον.

ΚΟΥΡΣΙΝΟΣ ΣΟΥΜΜΑΡΟΥΠΑΣ.

2ος τὸ ὄνομα,

καὶ 4ος ἄρχων Ἄνδρου.

Ἡ ἀδράνειά του καὶ ἡ πρὸς τὸν εἰρηνικὸν βίον κλίσις του τὸν ἀπέτρεψαν νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν διαιρέσεων τοῦ Κρίσπου. Ἂν ἤθελε νὰ κινηθῇ ὀλίγον καὶ νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τῶν φίλων του παρὰ τῇ Γερουσίᾳ, εἶχε τὴν καλλίστην εὐκαιρίαν νὰ ὑποσκελίσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς Ἀνάφης καὶ τῆς Σαντορίνης, θεῖον καὶ ἀνεψιόν, ὅτε διεφιλονείκουν τὴν Κυριαρχίαν τῶν νήσων, καθότι ἡ Γερουσία οὔτε τὸν ἕνα οὔτε τὸν ἄλλον ἀνεγνώριζεν ὡς νομίμους Δοῦκας τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τοὺς εἶχεν ἀποκλείσει τῆς διαδοχῆς δι' ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τὴν 25 Μαρτίου 1452.

Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι, ἂν μετέβαινεν εἰς Ἐνετίαν, τὸ Δουκάτον ἔφευγεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Κρίσπου, ἀλλ' ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ πολύτιμος περίστασις, ἥτις δὲν ἐπανῆλθε ποτέ.

Ὁ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς, Νικόλαον, Βέρτον, Ἰωάννην καὶ Μάρκον. Οἱ δύο ὑστερότοκοι, στερούμενοι ἰδιοκτησίας καὶ ἐλπίδων, μετέβησαν ὁ μὲν εἰς Γαλλίαν, ὁ δὲ εἰς Σαβοΐαν. Ὁ Νικόλαος, ὡς πρεσβύτερος, ἐγένετο ὁ 5ος ἄρχων τῆς Ἄνδρου. Μετ' αὐτὸν Βέρτος ὁ ἀδελφός του, ἦτον ὁ 6ος. Ὁ Βέρτος ἀπέκτησεν ἕνα μόνον υἱὸν καὶ μίαν θυγατέρα, καλουμένην Ἀδριάναν, νυμφευθεῖσαν τὸν

Λουδοβίκον Βέμβον, εὐγενῆ Ἑνετὸν, ἀλλ' οὐδὲν γεννήσασαν τέκνον. Ὁ υἱός του ὁ ἐπικληθεὶς Κουρσῖνος ἔμεινεν ὁ μόνος αὐτοῦ κληρονόμος.

ΚΟΥΡΣΙΝΟΣ.

3ος τὸ ὄνομα

7ος ἄρχων τῆς Ἄνδρου.

Οὗτος ἐνυμφεύθη πλουσίαν κληρονόμον τῆς ἐνδόξου οἰκογενείας τῶν Zeno. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη συγγένεια δὲν τὸν ἔσωσεν ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς κοινῆς καταστροφῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, διότι ἐγυμνώθη τοῦ κράτους του ὑπὸ τοῦ Βαρβαρόσα, ὡς καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Νάξου Ἰωάννης Κρίσπος, καὶ ἀνέκτησεν αὐτὸ μόνον διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ὃν παρεκάλεσεν ἐπὶ τούτῳ ὁ αὐτός. Ἡ εὐεργεσία αὕτη, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἃς ἡ οἰκογένεια αὕτη ἔλαβε παρὰ τῆς Γαλλίας, διαιώνισε τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν ζῆλόν των ὑπὲρ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους τοσοῦτον, ὥστε διαρκεῖ ἔτι καὶ σήμερον.

Τῷ ὄντι, κατ' αἴτησιν τοῦ πρέσβεώς μας, ὁ Σολυμὰν 2ος διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Σελὶμ, παρεχώρησεν εἰς τὸν Κουρσῖνον Σουμμαρούπαν διὰ διατάγματος τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κυριαρχίας του, κηρύξας αὐτὸν Κυριάρχην τῆς νήσου Ἄνδρου. Παραθέτομεν ἐνταῦθα πιστὴν μετάφρασιν τοῦ διατάγματος τούτου.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΣΟΛΥΜΑΝ

υἱὸς τοῦ Σουλτάνου Σελὶμ Χὰν, πάντοτε νικητής.

«Ἡ ἔνδοξος σφραγὶς τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ καὶ δικαίου Κυρίου: Τοιαύτη εἶναι ἡ διαταγή του. Πρό τινος χρόνου ὁ δοῦλός μου Χιαραδὶν Βέης Βελιερβέης τῶν νήσων, ἐκυρίευσε μετὰ τοῦ τρομεροῦ μου στρατοῦ τὴν νῆσον Ἄνδρον, καθ' ἣν τῷ ἔδωκα διαταγήν. Ὁ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας, ἄρχων τῆς εἰρημένης νήσου, ἦλθεν εἰς τὴν ἐνδοξοτάτην μου Πύλην καὶ μὲ καθικέτευσε νὰ τῷ ἀποδώσω τὴν Κυριαρχίαν τῆς Ἄνδρου, ἵνα ἔχῃ ταύτην ὡς πρότερον, ὑποσχόμενος νὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος φόρον 35,000 ἄσπρων. Συγκατένευσα εἰς τοῦτο, χορηγῶ δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ ὑψηλὸν τοῦτο διάταγμα, ἵνα δύναται νὰ ἔχῃ τὴν εἰρημένην νῆσον ὡς πρότερον αὐτός τε καὶ οἱ κληρονόμοι του. Θὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος τὸ εἰρημένον ποσὸν τὴν πρώτην Μαρτίου εἰς τὸν Σανδζιὰκ Βέην τοῦ Εὐρίπου, ἐνώπιον τοῦ Καδῆ. Δὲν θέλω νὰ κακοποιῶσι τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, οὔτε νὰ τοὺς ἐνοχλῶσιν, ἢ νὰ ζητῶσι παρ' αὐτῶν ὅ,τι δήποτε. Ἂν στρατιῶται ἢ Γιαννίτσαροι τολμήσωσι νὰ τοὺς προσβάλωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς νησιώτας νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς καὶ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῆς αὐθαδείας των, διότι δὲν θέλω νὰ προξενηθῇ αὐτοῖς ζημία τις. Γνώτωσαν πάντες, ὅτι τοιαύτη ἡ θέλησίς μου καὶ ὅτι πρέπει νὰ δώσωσι πίστιν εἰς τὴν ἔνδοξον σφραγῖδά μου.

Ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὸ τέλος τῆς Σελήνης,

κατὰ μῆνα Μουχερὲν, καὶ τῆς Ἐγείρας ἔτος ἐννεακόσια τεσσαράκοντα ἕξ.»

Ὁ Κουρσῖνος Σουμμαρούπας ἀπέκτησε πέντε υἱοὺς καὶ τέσσαρας θυγατέρας. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος πάντων Ἰωάννης Φραγκῖσκος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ.

8ος καὶ τελευταῖος ἄρχων τῆς Ἄνδρου.

Μετὰ τὴν σκληρὰν προσβολὴν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου καὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἄνδρου, ἡ κοινὴ αὐτῶν συμφορὰ τοὺς ἥνωσε στενότερον ἢ ποτε. Ὁ Ἰάκωβος Κρίσπος ἐνυμφεύθη τὴν Καικιλίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Σουμμαρούπα, ὁ δὲ Σουμμαρούπας ἐνυμφεύθη τὴν Θαδδαίαν, μόνην ἀδελφὴν τοῦ Κρίσπου, ἥτις τῷ ἔδωκεν εἰς προῖκα τὴν νῆσον Κέαν.

Περιγραφὴ τῆς νήσου Κέας. Ἡ νῆσος Κέα ἦτον ἄλλοτε περιφημοτάτη. Πατρὶς τυγχάνουσα πολλῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν καὶ μεταξὺ ἄλλων τοῦ Σιμωνίδου, τοῦ Βακχυλίδου, καὶ τοῦ φιλοσόφου Ἀρίστωνος. Ὁ Ζεὺς ἦν ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν θεότης, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸ ὄνομα Ζιὰ, ἢ Τζιά. Καίτοι ὀλιγωτέραν τῶν 40 μιλλίων περιφέρειαν ἔχουσα, ἄλλοτε ἦτο λίαν κατῳκημένη. Ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς ἦτον ἡ ἀρχαία Ἰουλία. Σήμερον μόνον μεγάλη τις κωμόπολις εὑρίσκεται ἐκεῖ, μίαν καὶ ἡμίσειαν λεύγαν ἀπέχουσα τοῦ λιμένος.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κωμοπόλεως ταύτης ὑπάρχει πύργος

ὑψηλότατος καὶ κάλλιστα τοποθετημένος. Ἑξήκοντα Τοῦρκοι ἀντετάχθησαν ἐντὸς αὐτοῦ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑνετικοῦ στρατοῦ, εἰ καὶ εἶχον δύο μόνον τουφέκια, ἅτινα διέσωσαν ἐκ τοῦ ναυαγίου, ὅπερ πρὸ ὀλίγου εἶχον ὑποστῇ ἐν τῇ νήσῳ. Οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς νικήσωσιν ἐντὸς τοῦ πύργου τούτου, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι μόνοι ἐλλείψει ὕδατος. Ἄλλοτε ὑπῆρχεν Ἐπίσκοπος Λατῖνος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ἐτέλει ἡ νῆσος Θερμιὰ, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν δύο τούτων νήσων εἶναι σήμερον πάντες Ἕλληνες, καὶ οἱ πλεῖστοι Ἀλβανοί.

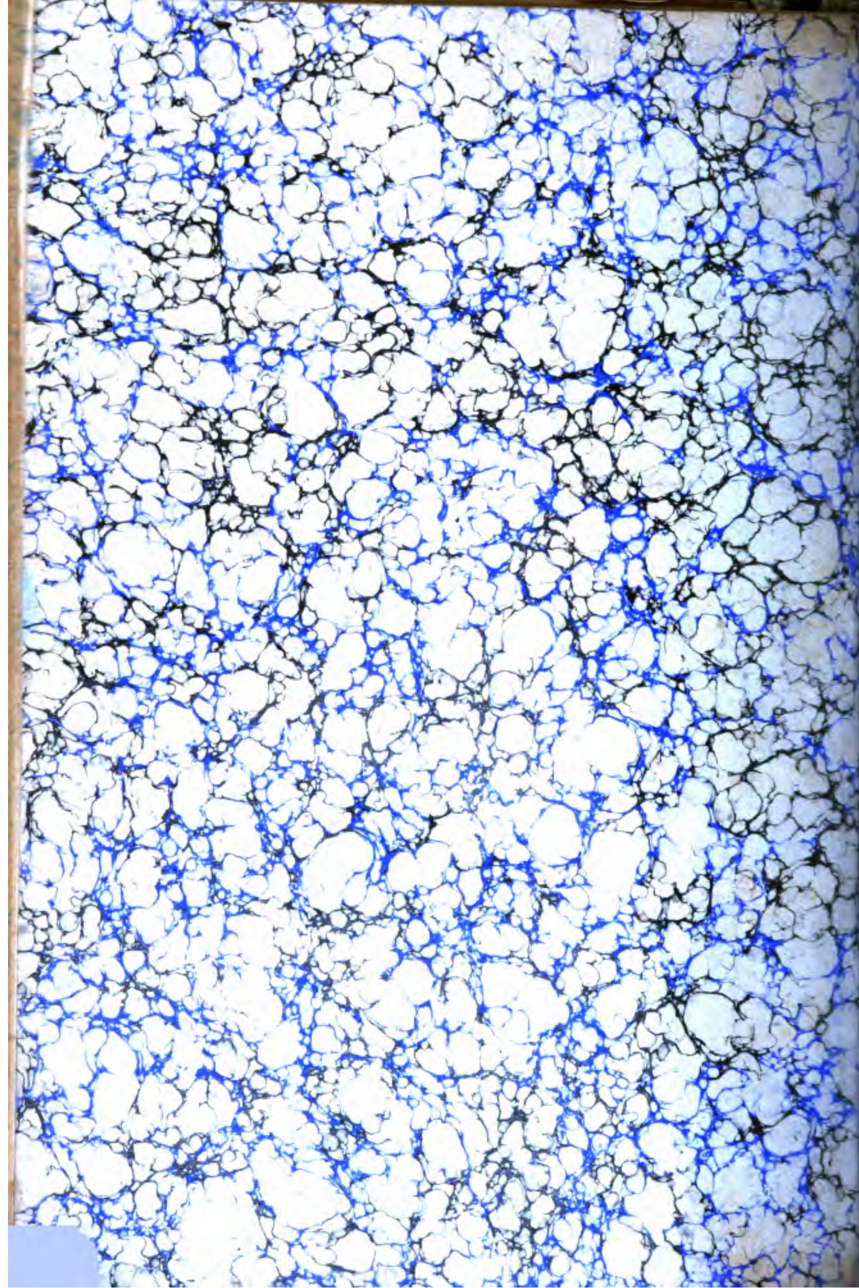
Καίτοι τὸ ἔδαφος τῆς Κέας φαίνεται ὀλίγον ξηρὸν, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ πληθὺς δρυῶν, αἵτινες παράγουσι βαλάνους, τὰ μέγιστα χρησίμους εἰς τοὺς βαφεῖς· κατ' ἔτος στέλλονται πολλὰ πλοῖα πλήρη τοῦ ἐμπορεύματος τούτου εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα γίνεται μεγάλη κατανάλωσις αὐτοῦ.

Ὁ Σουμμαρούπας λοιπὸν κατέστη διὰ τοῦ γάμου του ἄρχων τῆς Κέας· ἀλλ' οὔτε τὴν νῆσον ταύτην οὔτε τὴν Ἄνδρον διετήρησε. Τὸ διάταγμα τοῦ Σουλτάνου, ὅπερ ἐφαίνετο ἐξασφαλίζον εἰς αὐτὸν τὴν μικράν του κυριαρχίαν, ἐγένετο αἰτία ἐν μέρει ἵνα ἀπωλέσῃ αὐτὴν διὰ παντός. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ἐλαχίστης ἰδιοτροπίας τῆς Πύλης. Ἐκτὸς τούτου τὸ παράδειγμα τοῦ Δουκὸς τῆς Νάξου, ἐκπεσόντος τῆς κυριαρχίας διὰ μόνα τὰ παράπονα τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων αὐτοῦ, διήγειρε τὴν ὑπεροψίαν αὐτῶν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Λατίνων. Ἐνόμισαν λοιπὸν, ὅτι δύνανται νὰ ὑβρίσωσιν ἀτιμωρητεὶ τὸν Σουμμαρούπαν καὶ νὰ δολοφονήσωσι μάλιστα αὐτόν. Πανταχοῦ δ' ἐγένοντο μυστικαὶ συνωμοσίαι καὶ προδοσίαι. Οἱ πλεῖστοι τῶν Λατίνων, οἵτινες ἦσαν πανταχοῦ

οἱ ἀσθενέστεροι καὶ μᾶλλον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς καταδιώξεις τῶν Ἑλλήνων, ἐγκατέλειπον καθ' ἑκάστην τὴν νῆσον, χωρὶς νὰ σκέπτωνται, ὅτι ἐγκατέλειπον σχεδὸν μόνον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν θανασίμων ἐχθρῶν του τὸν κύριον αὐτῶν· καὶ τῷ ὄντι εἶχον ἤδη ἀποφασίσει νὰ τὸν δολοφονήσωσιν. Εἰδοποιηθεὶς ὅμως ἐγκαίρως καὶ λαβὼν μέρος τῶν πολυτιμοτέρων αὐτοῦ πραγμάτων, ἀνεχώρησεν εἰς Νάξον, ἔνθα ἡ οἰκογένεια τῶν Σουμμαρούπα κατεῖχε καὶ κατέχει ἔτι καὶ νῦν τὴν μᾶλλον διακεκριμμένην θέσιν. Ὁ ἄρχων Ἰωάννης Φραγκῖσκος ἀπέκτησε τρεῖς υἱοὺς τὸν Κουρσῖνον, τὸν Μάρκον καὶ τὸν Νικόλαον. Ὁ πρωτότοκος τῶν τριῶν, ὅστις πάντοτε ἐλέγετο Ἄρχων τῆς Ἄνδρου, μὴ ἔχων τέκνα, υἱοθέτησε τὸν Φραγκῖσκον, υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου, καὶ κατέλειπεν αὐτῷ θνήσκων τὴν περιουσίαν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Ἄνδρου καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπαιτήσεις του. Ὁ Φραγκῖσκος ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν Λορεδάνου, ἐξ ἧς ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Κουρσῖνον καὶ τὸν Φίλιππον. Ὁ Κουρσῖνος ἐνυμφεύθη κατόπιν τὴν Ἀδριάναν Κορονέλλου, προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Νάξῳ, περὶ οὗ ἐπραγματεύθην ἤδη. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα, ὧν τὰ δύο πρῶτα εἰσὶ Φραγκῖσκος καὶ Ἀντώνιος Σουμμαροῦπαι. Ὁ Ἀντώνιος, 17ης τὴν ἡλικίαν, μετέβη εἰς Γαλλίαν τὸ 1688, κινούμενος ὑπὸ καθαροῦ ζήλου νά ἴδῃ καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν βασιλέα, καθότι ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη, τὸ σέβας καὶ ὁ θαυμασμὸς εἶναι οἱονεὶ κληρονομικὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης τὸν ἐδέχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ του, ἔνθα ὑπηρέτησεν ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῆς Πικαρδίας καὶ ἐκτήσατο ὑπόληψιν καλλίστου ἀξιωματικοῦ καὶ εὐγενοῦς μεγάλων προτερημάτων. Ἀφ' ὅτου δὲ ἐγένετο ἡ εἰρήνη, ἐπανῆλθεν εἰς

τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα αἱ οἰκιακαί του ὑποθέσεις καὶ ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἄρχοντος Κουρσίνου τὸν ἀνεκάλεσαν, ἐλπίζων πάντοτε εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς Μεγαλειότητός του καὶ διατεθειμένος νὰ καταστῇ ἄξιος διὰ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῶν ὑπηρετιῶν του τῆς βασιλικῆς προστασίας του, πρός τε τὴν οἰκογένειάν των, καὶ πρὸς πάντας τοὺς Λατίνους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

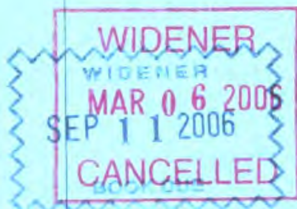
ΤΕΛΟΣ.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

3 2044 079 379 657